

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการการจัดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวกูย
ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

โดย

นายสรณ์ญา กระสังข์ และคณะ

มิถุนายน ๒๕๕๘

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการการจัดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวกูย
ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

คณะผู้วิจัย

๑. นายสรณ์ญา	กระสังข์
๒. นางสาวสิตาวรรณ	ไชยภา
๓. นางสาวบุษดา	ไชยภา
๔. นางลำพึง	สุรินทร์
๕. นายสุรศักดิ์	ทองอัม
๖. นายสุข	นาคนวล
๗. นางสาวสมถวิล	ทวีชาติ
๘. นายศิริวัฒน์	ชัยวิเศษ
๙. นายนาวิน	สิงขร
๑๐. นางสาวสุตา	ดาศรี
๑๑. นางอนัญญา	นาคนวล
๑๒. นายสันติ	นาคนวล
๑๓. นางสาวพิณ	นาคนวล
๑๔. นายภูวนารท	แสงมาศ
๑๕. นางรัชนิกร	ทวีชาติ
๑๖. นางสาวเจนจิรา	แสงมาศ
๑๗. นางสาวศิริพร	สงพิมพ์
๑๘. นางสาวสุกัญญา	แสงมาศ
๑๙. นายจำรูญ	นาคนวล
๒๐. นายนุกูลกิจ	ทวีชาติ
๒๑. นายอนันต์	แสงชาติรี

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการวิจัยการจัดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวกูย ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาการจัดการความรู้จากผู้รู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยชุมชนชาวกูยบ้านร่งระ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้พื้นฐานของชุดความรู้ ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้และผู้เรียนเพื่อการพึ่งตนเองของคน ในชุมชนชาวกูยบ้านร่งระตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ และเพื่อศึกษาการขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวกูยตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

ผลจากการวิจัย ได้ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. การจัดการความรู้จากผู้รู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยชุมชนชาวกูยบ้านร่งระ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ จากการศึกษาพบว่า องค์ความรู้ในชุมชนบ้านร่งระ มีองค์ความรู้เดิมเพื่อการพึ่งพาตัวเองของคนในชุมชน ใน ๖ ด้าน ดังนี้ ด้านที่ ๑ คือองค์ความรู้ในวิถีการดำเนินชีวิต มี ๕ ด้าน คือ ด้านการปลูกพืชผักสวนครัวและพืชผักหมุนเวียนไว้กินในครัวเรือน ด้านการเลี้ยงสัตว์ ด้านการทำอาหารพื้นบ้านและการถนอมอาหาร ด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้า และด้านการทำนา ด้านที่ ๒ เป็นองค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและการรักษาการเจ็บป่วย ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคนในชุมชนที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นระบบความเชื่อด้านสุขภาพการรักษาสุขภาพแบบองค์ความรู้ของคนในชุมชนที่ดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม ด้านที่ ๓ องค์ความรู้ด้านรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรทางการเงินชุมชนเพื่อจัดสวัสดิการชุมชนที่ชุมชน ร่วมกันบริหารจัดการองค์กรทางการเงินชุมชนให้มีระบบในการดูแลกันและกันของคนในชุมชนทั้งในรูปแบบที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ด้านที่ ๔ องค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองด้านการจัดสวัสดิการชุมชนที่สมาชิกในชุมชนทุกคนได้รับโอกาสในการดูแลจากชุมชน จัดสวัสดิการเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และดูแลซึ่งกันและกันในชุมชนผ่านตัวระบบสวัสดิการที่คนในชุมชนร่วมกันคิดค้นขึ้นมา ด้านที่ ๕ องค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองด้านการบริหารจัดการองค์กรชุมชน โดยชุมชนได้ใช้กลยุทธ์ในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรขึ้นมาในชุมชน เพื่อเป็น เครื่องมือในการหลอมรวม และพัฒนาคนในชุมชนให้เป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรม และกลุ่มจะมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดรูปแบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการพัฒนาอย่างเหมาะสม สมาชิกทุกคนต้องสังกัดกลุ่มองค์กรในชุมชนซึ่งมีกลุ่มที่ช่วยเหลือดูแลกันอยู่จำนวน ๑๐ กลุ่ม ด้านที่ ๖ องค์ความรู้ในการจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งอาหาร พลังงานของชุมชนป่าชุมชนบ้านร่งระ เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ ที่ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการและใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมจนสามารถมีป่าชุมชนอยู่คู่ชุมชนซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญในการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมและเกื้อกูลของคนในชุมชน

๒. การจัดการเรียนรู้พื้นฐานของชุดความรู้ ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้และผู้เรียนเพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนชาวกูยบ้านร่งระ จากการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้ของชุมชนบ้านร่งระเพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนที่ผ่านมาเป็นงานดำเนินการโดยศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านร่งระซึ่งก่อกำเนิดขึ้นโดยการสนับสนุนของ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ จากการดำเนินกิจกรรม

การพัฒนาในหมู่บ้าน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาตนเอง การพัฒนารูปแบบการผลิตเพื่อการพึ่งตนเอง ผ่านกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ทั้งในระดับครัวเรือน กลุ่มองค์กรและชุมชน เช่น การส่งเสริมการออม การลดละเลิกอบายมุข การลดรายจ่าย การเสริมสร้างรายได้ให้ครัวเรือน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยมีการพัฒนาทักษะของผู้รู้ในชุมชนให้สามารถถ่ายทอดความรู้ ให้แก่ผู้สนใจทั่วไป และผู้มาเรียนรู้ โดยเน้นการลงมือทำการปฏิบัติการในครัวเรือนของตนเอง เป็นสำคัญ เรื่องการ ถ่ายทอดความรู้สู่ผู้มาเรียนรู้เป็นผลพลอยได้ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า มีการจัดการเรียนรู้เป็นฐานในการ เรียนรู้ จำนวน ๗ แหล่งการเรียนรู้ คือ ฐานเรียนรู้ครอบครัวพัฒนาต้นแบบตามปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ฐานเรียนรู้การบริหารจัดการองค์การทางการเงินชุมชนและสวัสดิการชุมชน ฐานเรียนรู้การผลิต ข้าวกล้องงอก ฐานเรียนรู้การเลี้ยงหมูหลุม ฐานเรียนรู้สุขภาพพะวงชุมชน ฐานเรียนรู้ธนาคารต้นไม้ และฐาน เรียนรู้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ มีผู้รู้ที่เป็นชาวบ้านในชุมชนได้รับการพัฒนาทักษะให้ยกระดับแปลงของ ตัวเองเป็นแหล่งเรียนรู้จำนวน ๗ แหล่งเรียนรู้ มีผู้รู้ทั้งสิ้นจำนวน ๒๑ คน เป็นวิทยากรในศูนย์เรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง ในด้านผู้เรียนรู้ส่วนใหญ่มีการจัดการเรียนรู้สำหรับคนนอกชุมชน เป็นกลุ่มเป้าหมายจาก หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา และองค์กรภาคประชาชนให้ความสนใจมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ชุมชน บ้านร่องอย่างต่อเนื่องกระทั่งปัจจุบัน

๓. การขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวกูยตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ จากผลการศึกษาพบว่า การขยายผลการจัดการเรียนรู้เพื่อพึ่งตนเอง ดำเนินการ ใน ๒ ระดับ คือ การขยายผลภายในชุมชนบ้านร่อง การขยายผลความรู้ในชุมชนบ้านร่อง เป็นการถ่ายทอดความรู้ใน ลักษณะวิถีที่เป็นธรรมชาติ บอกกล่าวกันต่อให้ปฏิบัติลงมือทำในสิ่งที่ดีงาม โดยมีการขยายผลความรู้สู่การ ปฏิบัติการ ดังนี้ (๑) การขยายผลความรู้ด้านการเลี้ยงหมูหลุม (๒) การขยายผลองค์ความรู้ด้านการรักษา สุขภาพแบบองค์รวม (๓) การขยายผลความรู้ด้านการใช้น้ำหมักเบญจคุณและน้ำหมักมูลสุกร (๔) การ ขยายผลองค์ความรู้การปลูกพืชผักสวนครัว (๕) การขยายผลองค์ความรู้ด้านการจัดการป่าชุมชน (๖) การ ขยายผลการฟื้นฟูการทำขนมพื้นบ้าน ขนมตดหมาส่วนการขยายผลภายนอกชุมชนเป็นการขยายผลองค์ ความรู้ โดยการใช้กระบวนการจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม เพื่อเป็นองค์กรที่เป็นแกนหลักใน การขับเคลื่อนฟื้นฟู การทำนาแบบเดิมที่ใช้แนวทางการผลิตแบบลดรายจ่ายและลดการใช้สารเคมี มี กระบวนการเรียนรู้ในการผลิตข้าวอินทรีย์ปลอดสารพิษ ขยายผลดำเนินการในตำบลตูมมีสมาชิกครอบคลุม ๕ หมู่บ้านในตำบลตูม ประกอบด้วย บ้านร่อง บ้านขี้ناق บ้านขี้ناقน้อย บ้านพลึง และบ้านกระโพธิ์ มี สมาชิกทั้งหมด ๖๔ คน ซึ่งผลการดำเนินการส่งผลให้สมาชิกมีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตสู่การผลิตแบบลด รายจ่ายและลดต้นทุนการผลิตโดยการปลูกถั่วพรางเป็นปุ๋ยพืชสดในการบำรุงดิน นอกจากนั้นยังมีการขยาย ผลองค์ความรู้ โดยการเป็นแหล่งศึกษาดูงานของผู้สนใจทั่วไป ซึ่งผลจากการดำเนินการพบว่า การขยายผล ในมิตินี้มีหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และสถาบันการศึกษานำบุคลากรมาศึกษาดูงาน และนำองค์ความรู้ ไปปรับใช้อย่างเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

	สารบัญ	หน้า
	สารบัญ	(๑)
	สารบัญภาพ	(๓)
	บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	(ก)
บทที่ ๑	บทนำ	๑
	๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	๑
	๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
	๑.๓ วัตถุประสงค์	๔
	๑.๔ นิยามศัพท์	๔
	๑.๕ ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๕
บทที่ ๒	บริบทตำบลตูม	๖
	๒.๑ ประวัติความเป็นมา	๖
	๒.๒ ลักษณะภูมิประเทศ	๘
	๒.๓ ลักษณะทางการปกครอง	๑๐
	๒.๔ ลักษณะทางสังคม	๑๑
	๒.๕ ลักษณะทางเศรษฐกิจ	๑๗
	๒.๖ โครงสร้างพื้นฐานในตำบลตูม	๑๘
	๒.๗ ทรัพยากรธรรมชาติ	๑๙
	๒.๘ กลุ่ม/องค์กรในตำบล	๒๒
บทที่ ๓	วิธีการดำเนินการวิจัย	๒๔
	๓.๑ ขอบเขตการวิจัย	๒๔
	๓.๒ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	๒๕
	๓.๓ เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย	๔๒
บทที่ ๔	ผลการศึกษา	๔๓
	๔.๑ การจัดการความรู้โดยชุมชนชาวกุ้ยบ้านงระ	๔๓
	๔.๒ การจัดการเรียนรู้พื้นฐานของชุดความรู้ ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้และ ผู้เรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนชาวกุ้ยบ้านงระ	๔๘

	สารบัญ (ต่อ)	หน้า
	๔.๓ การขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวกูย ตำบลตูม อำเภอปรารักษ์ภู จังหวัดศรีสะเกษ	๑๓๕
บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๖๒
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๖๒
	๕.๒ ผลจากการดำเนินการวิจัย	๑๖๔
	๕.๓ การขยายผล	๑๖๕
	๕.๔ ข้อจำกัดในการดำเนินการวิจัย	๑๖๕
	๕.๕ ข้อเสนอแนะต่อการวิจัย	๑๖๖
	ภาคผนวก	๑๖๗
ก	ภาพการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัย	๑๖๘
ข	ประวัติคณะผู้วิจัย	๑๘๒

ภาพที่	สารบัญภาพ	หน้า
๒ - ๑	ภาพตัดขวางพื้นที่จากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตกของตำบล	๘
๒ - ๒	ภาพตัดขวางพื้นที่จากทิศเหนือไปทิศใต้ของตำบลตูม	๙
๔ - ๑	การแต่งกายในแบบชาวภูยกุ้ยบ้านงระ	๔๓
๔ - ๒	การช่วยกันเกี่ยวข้าวของชาวภูยกุ้ยบ้านงระ	๔๔
๔ - ๓	แปลงผักสวนครัวและพืชผักหมุนเวียนไว้กินในครัวเรือน	๔๗
๔ - ๔	แม่คำจกรยานพุ่มพวง	๕๐
๔ - ๕	การทำขนมตดหมา	๕๓
๔ - ๖	พาแลงอาหารพื้นบ้านชาวภูยกุ้ยบ้านงระ	๕๓
๔ - ๗	คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านสวัสดิการชุมชนบ้านงระ	๖๐
๔ - ๘	โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มร้านค้าชุมชน	๗๑
๔ - ๙	โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มสตรี	๗๔
๔ - ๑๐	โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มกองทุนเศรษฐกิจพอเพียง	๘๑
๔ - ๑๑	โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มกองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน	๘๓
๔ - ๑๒	แผนผังคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	๘๖
๔ - ๑๓	โครงสร้างคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน	๙๐
๔ - ๑๔	โครงสร้างคณะกรรมการรณวตข้าวชุมชน	๙๒
๔ - ๑๕	ผังสมาชิกครัวเรือน นายสันติ นาคนวล	๑๐๐
๔ - ๑๖	ฐานเรียนรู้ครอบครัวพัฒนาต้นแบบตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๑๐๒
๔ - ๑๗	ฐานเรียนรู้การผลิตข้าวกล้องงอก	๑๐๖
๔ - ๑๘	รูปแบบโรงเรือนหมูลุมแบบหมูคอนโด	๑๐๗
๔ - ๑๙	โรงเรือนหมูลุมแบบขุดหลุม	๑๐๘
๔ - ๒๐	ฐานเรียนรู้การเลี้ยงหมูหลุม	๑๐๙
๔ - ๒๑	ฐานเรียนรู้สุขภาพพะวงชุมชน	๑๑๐
๔ - ๒๒	ฐานเรียนรู้ธนาคารต้นไม้	๑๑๒
๔ - ๒๓	ฐานเรียนรู้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่	๑๑๔

ภาพที่	สารบัญภาพ (ต่อ)	หน้า
๔ - ๒๔	ทีมวิทยากรชุมชนในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านร่งระ (บางส่วน)	๑๑๖
๔ - ๒๕	แผนผังโครงสร้างคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านร่งระ	๑๑๖
๔ - ๒๖	แผนผังจุดเรียนรู้ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านร่งระ	๑๑๘
๔ - ๒๗	การลงแขกเกี่ยวข้าวและการเสวนาทิศทางของการผลิตข้าวอินทรีย์ ในสถานการณ์ปัจจุบัน	๑๕๐
๔ - ๒๘	โลโก้ตราสินค้าข้าวอินทรีย์ของกลุ่ม	๑๕๓

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ บ้านร่งระ ตำบลตุม อำเภอบางขัน จังหวัดศรีสะเกษ ได้ดำเนินการวิจัยโครงการวิจัยศึกษารูปแบบการบริหารจัดการองค์การทางการเงินเพื่อจัดสวัสดิการชุมชน ผลจากการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการองค์การทางการเงินของชุมชนเพื่อจัดสวัสดิการชุมชน มีอยู่ ๔ รูปแบบ คือ (๑) รูปแบบการจัดสวัสดิการบนฐานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน โดยการช่วยเหลือกันด้านแรงงาน กำลังใจ และสิ่งของในงานบุญประเพณีทั้งที่เป็นกลุ่มเครือญาติและความเป็นชุมชนเดียวกัน (๒) รูปแบบการจัดสวัสดิการบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการปลูกเสริมป่าและปล่อยปลาเพื่อฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชน ซึ่งเป็นสวัสดิการด้านความมั่นคงทางอาหารของชุมชน (๓) รูปแบบการจัดสวัสดิการบนฐานองค์การการเงินชุมชนโดยมีกองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านร่งระทำหน้าที่ในการรวบรวมเงินทุนจากองค์การการเงินชุมชน จำนวน ๑๐ องค์การ มาจัดสวัสดิการให้สมาชิกชุมชน ใน ๓ เรื่องคือ สวัสดิการด้านการเสียชีวิต สวัสดิการด้านการเกิด และสวัสดิการการรักษาพยาบาล และ (๔) รูปแบบการจัดสวัสดิการบนฐานการศึกษาเรียนรู้โดยชุมชนต่อยอดพัฒนาเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ให้สามารถดำรงอยู่บนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองของครัวเรือนและชุมชน

จากผลการจัดระบบสวัสดิการของชุมชนดังกล่าว ชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ขึ้นในชุมชนเป็นศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านร่งระเพื่อเปิดพื้นที่ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้ของคนภายในและภายนอกชุมชน โดยมีการพัฒนาระดับนักวิจัยชุมชนจำนวน ๒๑ คนสู่การเป็นวิทยากรชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ และมีการพัฒนาเป็นฐานการเรียนรู้ที่เป็นพื้นที่รูปธรรมในชุมชนจำนวน ๗ ฐานเรียนรู้ คือ ๑) ครอบครัวยุคต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง การผลิตน้ำส้มควันไม้ การเลี้ยงไหม การทอผ้า การย้อมผ้าไหมด้วยมะเกลือ ๒) การบริหารจัดการองค์การทางการเงินชุมชนและระบบสวัสดิการชุมชน ๓) การผลิตข้าวกล้องงอก ระบบสุขภาพชุมชน การกัฐา ๔) การเพาะถั่วงอกคอนโดและเพาะเห็ดขอนมะม่วง ๕) การเลี้ยงหมูหลุม การผลิตสารหมักมูลสุกร ๖) การเลี้ยงกบ เพาะขยายพันธุ์กบ การเลี้ยงปลา การเพาะพันธุ์ปลา และ ๗) แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่

บ้านร่งระได้รับความสนใจจากคนภายนอกชุมชน และหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้เป็นพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดบทเรียนประสบการณ์การทำงานให้ชุมชนภายนอก ได้เรียนรู้ ศึกษาดูงาน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ได้จัดศูนย์เรียนรู้ชุมชนแห่งนี้เป็นพื้นที่ในการอบรมโครงการพัฒนาและฟื้นฟูเกษตรกรรายย่อยที่เป็นหนี้ในระบบและโครงการอบรมวิธีการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ลูกค้ายธนาคารใน ๒ ปีบัญชี ได้แก่ พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๕๕ กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมมีมากกว่า ๓๕ รุ่น จำนวน ๔,๐๐๐ กว่าราย นอกจากนั้นยังมีกลุ่มคณะอื่น ๆ ที่สนใจติดต่อมาขอศึกษาดูงานอีกเป็นประจำทุกปี ทั้งที่มาเป็นทางการและไม่เป็นทางการทั้งที่เป็นกลุ่ม/

คณะ/องค์กรและกลุ่มบุคคล รวมทั้งการได้รับเชิญไปเป็นทีมจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนอื่นในท้องถิ่น

จากการสรุปบทเรียนร่วมกันของชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านร่งระ ได้มีบทบาทในการเป็นชุมชนต้นแบบที่ทำหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนเรียนรู้ ให้มีวิธีคิดในการพึ่งพาตนเอง และมีวิธีทำกินที่เหมาะสมพึ่งพาตนเองได้จากการดำเนินการดังกล่าว พบว่า ในสถานการณ์ปัจจุบัน ชุมชนท้องถิ่นอยู่ในสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยปัญหาเฉพาะหน้าที่ชุมชนประสบอยู่ต้องมีแนวทางในการจัดการตัวเองให้พ้นปัญหา เช่น ปัญหาหนี้สิน การปลูกพืชเชิงเดี่ยว การทำการผลิตโดยใช้สารเคมี ที่ดินของเกษตรกรรายย่อยหลุดมือ เป็นต้น ซึ่งในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ชุมชนบ้านร่งระได้ออกแบบหลักสูตรการดำเนินการเพื่อหวังผลเชิงการเปลี่ยนแปลงใน ๒ ระดับ คือ ระดับที่ ๑ คือการเปลี่ยนแปลงในระดับความคิดความเชื่อทัศนคติในการมองชีวิตมองโลกโดยพยายามสร้างการเรียนรู้สร้างความเข้าใจถึงโครงสร้างของสังคม โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ลักษณะความเปลี่ยนแปลงพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของชุมชนเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมองเห็นสถานการณ์โดยภาพรวมของชุมชนท้องถิ่นและสามารถมองเห็นทางเลือกทางรอดที่เหมาะสมกับตัวเองในปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และความเชื่อทัศนคติ ภายใต้กรอบแนวคิด เปลี่ยนทัศนคติเปลี่ยนชีวิต ในระดับที่ ๒ เป็นการสร้างการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนวิถีทำกิน เพื่อเป็นการเรียนรู้งานทางด้านเทคนิคต่างๆ เพื่อสร้างรายได้ และลดรายจ่ายในระดับครัวเรือนของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้

อย่างไรก็ตามในการดำเนินการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวพบว่า มีรูปแบบและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างกัน ทีมวิทยากรยังขาดทักษะในการดำเนินการดังกล่าวและตัวความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนที่ถ่ายทอดให้ผู้เข้ามาเรียนรู้ยังขาดความชัดเจน เพราะขาดการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ และขาดการทดลองและพิสูจน์องค์ความรู้อย่างจริงจังก่อนที่มีการนำเสนอสู่สาธารณะ จัดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ส่วนใหญ่เป็นการจัดให้กับคนภายนอกชุมชน และละเลยการฝึกปฏิบัติและการถ่ายทอดความรู้ ขยายผลความรู้ให้แก่คนภายในชุมชนซึ่งคนภายในชุมชนจะเป็นจุดสำคัญที่สุดที่จะทำให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านร่งระได้สรุปสถานการณ์ปัญหาที่สำคัญเป็นด้านๆ ดังนี้

๑. ปัญหาทางด้านวิธีคิด ถึงแม้ชุมชนบ้านร่งระจะได้รับการยกระดับให้เป็นชุมชนต้นแบบในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองแต่ยังประสบกับสถานการณ์ปัญหา จากการดำเนินการพบว่า กระบวนการทางความคิดของคนในชุมชนยังมิได้ตกผลึกร่วมกัน รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสนอให้ผู้มาศึกษาดูงานได้เรียนรู้ ในบางด้านยังไม่ชัดเจน ยังไม่มีการลงมือปฏิบัติจนเกิดผลที่น่าพึงพอใจ คนในชุมชนยังมิได้รับแนวทางในการดำเนินการดังกล่าวไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ให้เกิดรูปธรรม ปัจจุบันมีผู้สนใจดำเนินการจำนวน ๒๑ รายเท่านั้น ขาดการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบให้เกิดการพัฒนาเนื้องานที่ทำอยู่อย่างจริงจังเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและต่อยอดงานให้มีความชัดเจนเป็นที่ประจักษ์ ตลอดจนให้มีการขยายผลความรู้สู่คนในชุมชนและเครือข่ายคนนอกชุมชนให้เป็นรูปธรรมมีพลังสามารถเป็นพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

๒. ปัญหาด้านองค์ความรู้ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนั้น ส่วนใหญ่เป็นองค์ความรู้ที่มีในตัวคนหรือผู้รู้ และพื้นที่รูปธรรมจากการปฏิบัติจริง ถึงแม้ว่าทางศูนย์เรียนรู้ชุมชน จะได้กำหนดให้มีการจัดองค์ความรู้ในการถ่ายทอดให้แก่ผู้เข้ามาสู่กระบวนการเรียนรู้ไว้จำนวน ๗ ฐานการเรียนรู้ และชุดความรู้ที่มีหลากหลายในชุมชนยังไม่มี การถอดบทเรียนหรือจัดการความรู้อย่างเป็นระบบในการรวบรวม จัดเก็บ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และยกระดับความรู้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจ เพิ่มประสิทธิภาพ พัฒนาไปสู่การเป็นคลังความรู้ของชุมชนที่สามารถแบ่งปัน นำใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

๓. ปัญหาด้านแหล่งเรียนรู้หรือพื้นที่รูปธรรม ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบชุมชนโดยกระบวนการชุมชนนั้นเป็นการจัดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ลงมือทำจริง เกิดเป็นความรู้เป็นประสบการณ์ จนตกผลึกเป็นองค์ความรู้ของบุคคลหรือของชุมชน ฐานการเรียนรู้ทั้ง ๗ ฐานการเรียนรู้พบว่าในบางกิจกรรมยังขาดการปฏิบัติจริงเพื่อพิสูจน์องค์ความรู้ มีบางครัวเรือนเท่านั้นที่ลงมือปฏิบัติการ เพราะยังขาดการขยายผลให้มีการดำเนินการให้เกิดพื้นที่ปฏิบัติการรูปธรรมแบบทั่วทั้งชุมชน และขาดการจัดระบบความสัมพันธ์ของกิจกรรมเพื่อผลักดันให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเองภายในชุมชน

๔. ปัญหาด้านผู้รู้ในการชุมชน การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบชุมชนโดยกระบวนการชุมชนนั้น ผู้รู้ยังขาดทักษะในการถ่ายทอดหรือถ่ายทอดเพื่อการแบ่งปันความรู้ให้กับคนในชุมชนตนเอง เนื่องจากองค์ประกอบที่กล่าวมาในการจัดการเรียนรู้ ขาดความสมบูรณ์ เช่น ขาดการเชื่อมโยงกิจกรรมไปสู่การปฏิบัติจริงในครัวเรือนของตนเอง เช่น แนะนำให้ผู้เรียนรู้ผลิต น้ำส้มคว้นไม้ไผ่เอง ในขณะที่ผู้รู้เองก็ได้ใช้ประโยชน์น้ำส้มคว้นไม้ไผ่ในครัวเรือน เป็นต้น ส่งผลให้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นพื้นที่รูปธรรมของตนเองไม่มีไม่ชัดเจน ดังนั้นในอนาคต วิทยากรอาจกลายเป็นนักเลงน้ำลายที่ดีแต่พูดแต่ขาดการปฏิบัติการพื้นที่รูปธรรมของตนเองก็เป็นได้

๕. ปัญหาด้านผู้เรียนรู้ ในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนรู้มีความหลากหลายและมีความต้องการที่แตกต่างกัน วิธีการและกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ก็มีความแตกต่างกัน ที่ผ่านมาศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านรณะ เปิดพื้นที่ให้ชุมชนภายนอก หน่วยงานภายนอกเข้ามาศึกษาดูงาน เน้นการจัดการเรียนรู้หลักสูตรฝึกอบรมสำหรับคนภายนอกเป็นหลักส่งผลให้ละเลยการคิดค้นวิธีการและกระบวนการในการจัดการเรียนรู้สำหรับคนภายในชุมชนของตนเองเพื่อนำไปสู่การขยายผลฐานการเรียนรู้หรือพื้นที่รูปธรรมทั้ง ๗ ฐานการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนของตนเอง

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ชุมชนได้คิดริเริ่มแสวงหาความรู้ เครื่องมือและวิธีการในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยใช้แนวคิดการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการรวบรวม จัดเก็บ จัดระเบียบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ยกระดับและนำใช้ชุดความรู้ของชุมชนจากการปฏิบัติการจริงจากพื้นที่รูปธรรม มีผู้รู้ที่สามารถแบ่งปัน ถ่ายทอด ถ่ายทอด สืบทอดความรู้สู่เยาวชนคนรุ่นหลังในชุมชนและคนในท้องถิ่นเพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนำไปสู่การพัฒนาบนฐานวัฒนธรรมชาวกูยและเป็นตัวแบบเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน ด้านวิถีดิจิทัล องค์ความรู้ โดยมีผู้รู้และผู้เรียนรู้ในการปฏิบัติการรูปธรรมการแก้ไขปัญหาดนเองทั้งในระดับครอบครัว ระดับชุมชนและระดับเครือข่ายชุมชนตำบลตูมร่วมกัน ทั้งนี้โดยการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการสร้างกระบวนการศึกษาเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวกูย ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๒ คำถามการวิจัย

คำถามวิจัยหลัก

การจัดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวกูย ตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษเป็นอย่างไร

คำถามวิจัยย่อย

- ๑) ชุมชนชาวกูยบ้านร่งจะสามารถจัดการความรู้ จากผู้รู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนร่วมกันได้อย่างไร
- ๒) ชุมชนชาวกูยบ้านร่งจะสามารถจัดการเรียนรู้บนฐานความรู้ ผู้รู้ และ แหล่งเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนร่วมกันได้อย่างไร
- ๓) ชุมชนชาวกูยบ้านร่งจะสามารถขยายผลการจัดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนชาวกูยตำบลตูมร่วมกันได้อย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อศึกษาการจัดการความรู้จากผู้รู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยชุมชนชาวกูยบ้านร่ง ตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ
- ๒) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้บนฐานของชุดความรู้ ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้และผู้เรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของคน ในชุมชนชาวกูยบ้านร่งตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ
- ๓) เพื่อศึกษาการขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวกูยตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๔ นิยามศัพท์

การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ยกระดับ ความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในผู้รู้ และพื้นที่รูปธรรมในการทำอยู่ทำกินที่เกิดจากการปฏิบัติการจริงในชุมชนบ้านร่งตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ

การพึ่งตนเอง หมายถึง การช่วยเหลือกันในการจัดการตนเองของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมได้ทั้งในระดับครอบครัว ระดับกลุ่มและระดับชุมชน ตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑) ได้ชุดความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนบ้านร่งระเพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนในตำบล
- ๒) เกิดการจัดการเรียนรู้พื้นฐานของชุดความรู้ ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้และผู้เรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนชาวกูยบ้านร่งระตำบลตูม อำเภอปรังค์ภู จังหวัดศรีสะเกษเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนในตำบล
- ๓) เกิดการขยายผลพื้นที่รู้ปธรรมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้คนในชุมชนและคนนอกชุมชน
- ๔) ผู้รู้ในชุมชนมีทักษะสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดสู่คนในชุมชนและคนนอกชุมชนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
- ๕) เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการหาทางออกในการจัดการปัญหาของชุมชนร่วมกัน
- ๖) มีคลังความรู้ชุมชนที่ชุมชนสามารถเข้าถึง นำใช้ ขยายผลการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึงในชุมชนและตำบล
- ๗) เป็นตัวแบบในการจัดการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองโดยชุมชนชุมชนชาวกูยตำบลตูม

บทที่ ๒

บริบทตำบล

จากการศึกษาสภาพบริบทพื้นที่ตำบลตูมโดยใช้เครื่องมือการศึกษา ได้แก่ การสัมภาษณ์ การเดินสำรวจ และการศึกษาเอกสาร คณะผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลบริบทตำบลตูมโดยแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

๒.๑ ประวัติความเป็นมา

ความเป็นมาของตำบลตูม

ตำบลตูมตั้งอยู่ในเขตการปกครองของตำบลพิมาย อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ในยุคนั้น ทางราชการจะประชุมประจำเดือน ผู้ใหญ่บ้านต้องเดินเท้าไปประชุมที่อำเภอชุมพวง ผ่านป่ารกชัฏ และนอนค้างคืนที่อำเภอชุมพวง ๑ คืน เพื่อประชุมข้อราชการต่าง ๆ และรับเงินเดือนเดือนละ ๗๐ บาท เมื่อกลับมาถึงบ้านจะมีการตักถ้องเพื่อประชุมลูกบ้านในวันถัดไป การทำงานในอดีตผู้ใหญ่บ้านจะไม่มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแต่จะเน้นการขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการช่วยงานการพัฒนาต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

พ.ศ. ๒๕๐๔ อำเภอปรังค์ภูได้แยกจากอำเภอชุมพวง สถาปนาเป็นอำเภอมินายสงวน วัฒนานนท์ เป็นนายอำเภอคนแรก ในปีนั้นเองตำบลตูมได้แยกจากตำบลพิมายมาเป็นตำบลตูมสวาย ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้แยกจากตำบลสวาย เป็นตำบลต่างหาก ดังนั้นตำบลตูมจึงมีหมู่บ้านทั้งหมด ๑๐ หมู่บ้าน และแยกหมู่บ้านตูมเพิ่มเติมอีก ๒ หมู่บ้าน รวมมีหมู่บ้านทั้งสิ้นจำนวน ๑๒ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ บ้านตูม หมู่ที่ ๒ บ้านกระโพธิ์ หมู่ที่ ๓ บ้านตะเภา หมู่ที่ ๔ บ้านบึง หมู่ที่ ๕ บ้านกระสนธิ์ หมู่ที่ ๖ บ้านชันนาค หมู่ที่ ๗ บ้านชันนาคน้อย หมู่ที่ ๘ บ้านร่งระ หมู่ที่ ๙ บ้านพลึง หมู่ที่ ๑๐ บ้านตรอก หมู่ที่ ๑๑ บ้านตูมใต้ และหมู่ที่ ๑๒ บ้านตูมบูรพา

จากข้อมูลหมู่บ้านดังกล่าว พบว่า หมู่บ้าน ในตำบลนี้ มีรากฐานหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์กันเป็นหมู่บ้านดั้งเดิมจำนวน ๒ หมู่บ้าน คือบ้านตูม บ้านชันนาค ซึ่งหมู่บ้านเหล่านี้ มีประวัติความเป็นมา ที่แตกต่างกัน

ประวัติความเป็นมาของบ้านตูม

บ้านตูมเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ ดั้งเดิมเป็นชุมชนโบราณ สืบเกิด จากแผนผังลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็นพื้นที่โคก โนนสูงจากระดับพื้นดินปกติ ทิศตะวันออกหมู่บ้านได้มีการทำคันกั้นน้ำขนาดใหญ่เป็นลักษณะเหมือนสระสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ ปัจจุบันได้ทำคลองส่งน้ำชลประทานสาธารณะสี่ด้าน จึงเห็นเป็นเพียงปัจจุบัน ทิศเหนือบ้านผู้ใหญ่ หมู่ ๑๒ ซึ่งในอดีตเมื่อก่อน ๒๕๒๕ ยังมีร่องรอยเดิมมีเนินทำเป็นนบคันน้ำขนาดใหญ่ปกคลุมด้วยต้นไม้เป็นทอด ๆ นอกจากนั้น ยังพบร่องรอยอารยธรรมเดิมที่มีมานานดูจากต้นไม้ พบต้นไม้โบราณอายุนับร้อยปี หมู่ที่ ๑ พบต้นขวาว ๒ ต้นลำเลื้อย ๑ ต้น เหลือ ๑ ต้น ที่เห็นในปัจจุบัน หมู่๑๑ พบต้นโพธิ์ใหญ่กลางหมู่บ้าน ๑ ต้น อยู่ในวัดมีต้นลำไยใหญ่ล้อมอยู่ ๑ ต้น

จากคำบอกเล่าคุณต่ายิบ จันทอง เป็นหลานของหลวงพล ธนรัตน์ อยู่บ้านกอกหวาน ตำบลโพธิ์ศรี อำเภوبرางค์กู่ มาแต่งงานกับยายแก้ว จันทอง คนบ้านตูม มีลูก ๓ คนคือ ยายวรรณ จันทอง กำนันปัน จันทอง ยายแวง จันทอง ซึ่งบ้านตูมในยุคนั้น มีการปลูกบ้านเรือนขึ้นประมาณปี ๒๔๓๕ มีอยู่ประมาณ ๔๐ ครัวเรือน เมื่อไล่ตามพ่อแม่มาจากครอบครัว ฉะนั้นนามสกุลจันทองไม่ใช่ลูกหลวงคนเดียว ที่กล่าวมานี้ จันทองและแสงมาศ คือต้นตระกูลจันทอง นามสกุลอื่นที่เข้ามาอยู่หรือย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่จากการ สอบถามคุณตาเชื้อ แสงมาศ พบว่า ปรากฏข้อมูลดังนี้

๑. นามสกุลแหวนเงิน มาจากมาจากบ้านกู่ ตำบลกู่ อำเภوبرางค์กู่
๒. นามสกุลทองมา มาจากชุมชน บ้านชำระ หรือบ้านสะเดา อำเภูชนรินทร์
๓. นามสกุลคำมา มาจากบ้านหนองเล็ก ตำบลพิมาย
๔. นามสกุลทรงศรี มาจาก บ้านทุ่งสว่าง อำเภออุทุมพรพิสัย
๕. นามสกุลแสงเพ็ง มาจาก อำเภอชนรินทร์ และบ้านกอกหวาน ตำบลโพธิ์ศรี

จากข้อมูลที่เบื้องต้น นับว่าบ้านตูมเป็นหมู่บ้านที่มีความเก่าแก่ และต่อมา คนในบ้านตูม เองก็ ขยับขยาย การทำมาหากิน จับจองพื้นที่ ผืนดินทำมาหากิน โดยไป อาศัยอยู่พื้นที่หัวไร่ปลายนา และมี ประชากรเพิ่มมากขึ้น จนสามารถแยกหมู่บ้าน โดยมีบ้านที่โยกย้ายมาจากบ้านตูม ได้แก่ หมู่ที่ ๓ บ้าน ตะเภา หมู่ที่ ๑๐ บ้านตรอก และหมู่ที่ ๕ บ้านกระสนธิ์

ความเป็นมาของชุมชนบ้านขึ้นาค

จากการสืบค้นข้อมูล โดยการประชุมกลุ่มย่อยโดยผู้อาวุโสในชุมชน พบว่า ประวัติความเป็นมาของ บ้านขึ้นาค หมู่ ๖ ตำบลตูม อำเภوبرางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ จะมีความสัมพันธ์ภายในชุมชนระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน โดยเริ่มต้นก่อตั้งบ้านขึ้นาค เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ ในส่วนวัดนาครินทร์ก่อสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ ปีขาล ด้านโรงเรียนบ้านขึ้นาค สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ปีเถาะ จากคำบอกเล่า กล่าวว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๘ ยายละครได้ย้ายถิ่นฐานมาจากบ้านจังกะ บ้านอาเราหรือบ้านรำปง อำเภอศรีขรภูมิ จังหวัด สุรินทร์ หรือ บ้านมะอ้อม อำเภออุทุมพรพิสัย เร่ร่อนมาตามริมห้วยวะ ยายละครถูกขับไล่ออกมาจาก หมู่บ้านเพราะเขาถือกันว่ายายละครเป็นผีปอบ แต่ผู้เฒ่าผู้แก่เชื่อว่าได้อพยพมาจากหมู่บ้านมะอ้อม อำเภอ อุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ และได้มีคนอื่นๆ อพยพติดตามมาอยู่ด้วยรวม ๕ หลังคาเรือน จึงได้ตั้งถิ่น ฐานภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านขึ้นาค ยายละครอาศัยอยู่บริเวณริมลำห้วยวะและต่อมาได้เกิดโรคระบาดจึง ได้ย้าย ถิ่นฐานมาอยู่บริเวณบ้านขึ้นาคในปัจจุบัน และกลุ่มชุมชนบ้านขึ้นาคนี้เองที่มีการขยับขยายออกไป ตั้งถิ่น ฐานบริเวณหัวไร่ปลายนาและต่อมาแยกเป็นชุมชน ดังนี้

- บ้านร่งระ หมู่ที่ ๘ ตำบลตูม อำเภوبرางค์กู่
- บ้านขึ้นาคน้อย หมู่ที่ ๗ ตำบลตูม อำเภوبرางค์กู่
- บ้านพลึง หมู่ที่ ๙ ตำบลตูม อำเภوبرางค์กู่

หมายเหตุ : ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย โรงเรียนบ้านขึ้นาค

๒.๒ ลักษณะภูมิประเทศ

ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลตูม ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอปรางค์กู่ระยะทางแยกมาจาก ทางหลวงชนบทหมายเลข ๓๑๐๓ เส้นทางปรางค์กู่ – ห้วยทับทัน ถึงกิโลเมตรที่ ๕ ห่างจากที่ว่าการอำเภอปรางค์กู่ ๕ กิโลเมตร อยู่ห่างจากจังหวัดศรีสะเกษ ๗๐ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อ ตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน

ทิศใต้ ติดต่อ ตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู่

ทิศตะวันตก ติดต่อ ตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่

ทิศตะวันออก ติดต่อ ลำห้วยวะ และบ้านโพธิ์สามัคคี ตำบลพิมายเหนือ อำเภอปรางค์กู่

สภาพนิเวศพื้นที่

๑. สภาพนิเวศทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก สภาพนิเวศของตำบลตูม เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในที่ราบลุ่ม ลักษณะพื้นที่มีความแตกต่างกันบ้าง จำแนกเป็นที่ลุ่ม ที่โคก ซึ่งมีลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่แตกต่างกันไป สามารถอธิบายได้โดยเครื่องมือภาพตัดขวางจากด้านทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก ดังภาพที่ ๒ - ๑

ภาพที่ ๒ - ๑ ภาพตัดขวางพื้นที่จากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตกของตำบล

ช่องหมายเลขที่ ๑ ลำห้วยวะ เป็นลำห้วยสายสำคัญ เป็นเส้นเลือดใหญ่ของตำบลตูม ชาวบ้านใช้ประโยชน์ลำห้วย ในด้านการเป็นแหล่งอาหาร หาลาปลา และพืชผักอื่น ๆ ในด้านการเลี้ยงสัตว์ เป็นพื้นที่สำหรับเลี้ยงโค-กระบือ และเป็นแหล่งน้ำอุปโภคแหล่งน้ำสำหรับผลิตประปาหมู่บ้าน ทางด้านการเกษตรมีการทำนาปรังโดยใช้น้ำจากลำห้วยวะ

ช่องหมายเลขที่ ๒ เป็นพื้นที่ทำนาของชาวตำบลตูม ซึ่งส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวหอมมะลิ เป็นหลัก ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย เป็นดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่ผลผลิตข้าวเฉลี่ยไร่ละ ๓๐๐ กิโลกรัม ชาวบ้านขึ้นาคส่วนมากนิยมทำนาหว่าน และใช้สารเคมีในกระบวนการผลิต

ช่องหมายเลขที่ ๓ เป็นพื้นที่โคก หรือเดิมเป็นป่าหัวไร่ปลายนา ป่าครอบคร้ว หรือพื้นที่ป่าที่มีเจ้าของ จับจองแล้ว แต่ยังคงเป็นพื้นที่ซึ่งชุมชนยังคงมีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ปัจจุบันมีพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์ ป่าดอนปู่ตา เป็นพื้นที่ที่คนในชุมชน มาร่วมประกอบพิธีกรรม การเซ่นไหว้ปู่ตาประจำปี ๑ ละ ๒ ครั้ง

ช่องหมายเลขที่ ๔ จะเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชาวตำบลตูม ลักษณะการตั้งชุมชนในตำบลตูม เรียงไปตามความยาวของถนนสองข้างทาง ตั้งบ้านเรือนค่อนข้างห่างกัน อยู่บนพื้นที่สวนของตนเองหลังบ้านทุกครัวเรือน จะมีการปลูกพืชผักสวนครัว สมุนไพร เพื่อบริโภคในครัวเรือน

ช่องหมายเลขที่ ๕ เป็นพื้นที่ทำนาของชาวตำบลตูม ในพื้นที่นี้จะเป็นพื้นที่ทำนาที่เป็นที่ดอน แตกต่างจากพื้นที่ ในช่องหมายเลขที่ ๒ ซึ่งเป็นนาลุ่มติดลำห้วย นาตอนในบางปีถ้าฝนไม่ตกตามฤดูกาล ก็จะได้ผลผลิตต่ำ เนื่องจากขาดน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวหอมมะลิ เป็นหลัก ลักษณะดินเป็น ดินร่วนปนทรายเป็นดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่ผลผลิตข้าวเฉลี่ยไร่ละ ๓๐๐ กิโลกรัม ชาวตำบลตูมส่วนมากนิยมทำนาหว่าน และใช้สารเคมีในกระบวนการผลิต

๒. สภาพนิเวศด้านเหนือ -ใต้ สภาพนิเวศของชาวตำบลตูม เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในที่ราบลุ่ม ลักษณะพื้นที่มีความแตกต่างกันบ้าง จำแนกเป็นกลุ่ม ที่โคก ซึ่งมีลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่แตกต่างกันไป สามารถอธิบายได้โดยเครื่องมือภาพตัดขวางจากด้านทิศเหนือไปด้านทิศใต้ ดังภาพที่ ๒ - ๒

ภาพที่ ๒ - ๒ ภาพตัดขวางพื้นที่จากทิศเหนือไปทิศใต้ของตำบลตูม

ช่องหมายเลขที่ ๑ เป็นพื้นที่ทำนาของชาวตำบลกุ ซึ่งส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวหอมมะลิ เป็นหลัก ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย เป็นดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่ผลผลิตข้าวเฉลี่ยไร่ละ ๓๐๐ กิโลกรัม ชาวบ้านขึ้นาคส่วนมากนิยมทำนาหว่าน และใช้สารเคมีในกระบวนการผลิต

ช่องหมายเลขที่ ๒ จะเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชาวตำบลตูมทั้ง ๑๒ หมู่บ้าน ลักษณะการตั้งบ้านเรือนเรียงรายไปตามความยาวของถนนสองข้างทาง ตั้งบ้านเรือนค่อนข้างห่างกัน อยู่บนพื้นที่สวนของตนเองหลังบ้านทุกครัวเรือน จะมีการปลูกพืชผักสวนครัว สมุนไพร เพื่อบริโภคในครัวเรือน

ช่องหมายเลขที่ ๓ เป็นพื้นที่ทำนาของชาวตำบลตูม ในพื้นที่นี้จะเป็นพื้นที่ทำนาที่เป็นที่ดอน แตกต่างจากพื้นที่ ในช่องหมายเลขที่ ๒ ซึ่งเป็นนาลุ่มติดลำห้วย นาตอนในบางปีถ้าฝนไม่ตกตามฤดูกาล ก็จะได้ผลผลิตต่ำ เนื่องจากขาดน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวหอมมะลิ เป็นหลัก ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย เป็นดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่ผลผลิตข้าวเฉลี่ยไร่ละ ๓๐๐ กิโลกรัม ชาวตำบลตูมส่วนมากนิยมทำนาหว่าน และใช้สารเคมีในกระบวนการผลิต

ช่องหมายเลขที่ ๔ เป็นพื้นที่โคก หรือเดิมเป็นป่าหัวไร่ปลายนา ป่าครอบครัว หรือพื้นที่ป่าที่มีเจ้าของจับจองแล้ว แต่ยังคงเป็นพื้นที่ซึ่งชุมชนยังคงมีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ปัจจุบันมีพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์ ป่าดอนปู่ตา เป็นพื้นที่ที่คนในชุมชน มาร่วมประกอบพิธีกรรม การเซ่นไหว้ปู่ตาประจำปี ๆ ละ ๒ ครั้ง

ลักษณะที่ตั้งหมู่บ้านในตำบล

พื้นที่ตั้งหมู่บ้านในตำบลตูมจะตั้งหมู่บ้านกระจายตัวไปตามทางหลวงชนบทหมายเลข ๓๐๑๐ เส้นทางปรังค์กู - ห้วยทับทัน และชุมชนที่ตั้งอยู่ริมลำห้วยวะ เพราะชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากลำห้วยวะ ในการผลิตภาคเกษตรกรรม

๒.๓ ลักษณะทางการปกครอง

พัฒนาการทางการปกครอง

ตำบลตูม อำเภอปรังค์กู ในยุคแรกตั้งอยู่ในเขตการปกครองของตำบลพิมาย อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษ ต่อมาได้ย้ายเขตการปกครองมาขึ้นตรงต่อ ตำบลตูม อำเภอปรังค์กู ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ อำเภอปรังค์กูได้แยกตัวจากอำเภอชุมพวง สถาปนาเป็นอำเภอ มีนายสงวน วัฒนานนท์ เป็นนายอำเภอคนแรก ในปีนั้นเอง ตำบลตูมได้แยกเขตตำบล ในอดีตตำบลตูม มีเขตการปกครองครอบคลุมถึงตำบลสวาย อำเภอปรังค์กู ในปัจจุบันด้วย ซึ่งตำบลตูม อำเภอปรังค์กู มีทำเนียบกำนันตำบลตูม ตามรายนามดังต่อไปนี้

๑. นายอุด อุทุมพร	กำนันตำบลตูม
๒. นายชาญ บุญเสริม	กำนันตำบลตูม
๓. นายวีระศักดิ์ กระกูลมุลชาติ	กำนันตำบลตูม

๔. นายพิชัย ธรสาธิกุล ดำรงตำแหน่งปี พ.ศ. ๒๕๔๑ – ๒๕๕๑
 ๕. นายพันธ์ วิเศษชาติ ดำรงตำแหน่ง ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๕๔
 ๖. นายวันทา พันจันดา ดำรงตำแหน่งปี พ.ศ. ๒๕๕๔ – ปัจจุบัน

ทำเนียบผู้นำชุมชนในปัจจุบัน

ลำดับที่	หมู่บ้าน	ชื่อ	นามสกุล	ตำแหน่ง
๑.	บ้านตูม	นายสมใจ	มณีล้ำ	ผู้ใหญ่บ้าน
๒.	บ้านกระโพธิ์	นายพรหมมี	บุราคร	ผู้ใหญ่บ้าน
๓.	ตะเภา	นายประสิทธิ์	จันทอง	ผู้ใหญ่บ้าน
๔.	บึง	นายसान	แสงอุ่น	ผู้ใหญ่บ้าน
๕.	กระสินธุ์	นายจวน	จันทอง	ผู้ใหญ่บ้าน
๖.	ขี้นาค	นายเทวสิทธิ์	ทวีชาติ	ผู้ใหญ่บ้าน
๗.	ขี้นาคน้อย	นายวันทา	พันจันดา	กำนัน
๘.	ร่งระ	นายจำรูญ	นาคนวล	ผู้ใหญ่บ้าน
๙.	พล้อง	นายบุญทา	วิเศษชาติ	ผู้ใหญ่บ้าน
๑๐.	ตรอก	นายทองพูน	บุญประกอบ	ผู้ใหญ่บ้าน
๑๑.	ตูมใต้	นายสมควร	แสงมาศ	ผู้ใหญ่บ้าน
๑๒.	ตูมบุรพา	นายสุธีรัตน์	จันทอง	ผู้ใหญ่บ้าน

๒.๔ ลักษณะทางสังคม

โครงสร้างประชากร

ตำบลตูมเป็นตำบลขนาดกลาง มีครัวเรือนจำนวน ๑,๐๒๔ หลังคาเรือน มีจำนวนประชากรทั้งหมด ๓,๘๓๕ คน เป็นชาย ๑,๘๒๕ คน เป็นหญิง ๒,๐๑๐ คน (ข้อมูล จปฐ ปี ๒๕๕๖) โดยมีประชากรจำแนกตามหมู่บ้านดังนี้

หมู่บ้าน	เพศชาย	เพศหญิง	จำนวนรวม
บ้านตูม	๑๔๙	๑๗๘	๓๒๗
บ้านกระโพธิ์	๒๔๑	๒๖๐	๕๐๑
บ้านตะเภา	๑๔๑	๑๖๔	๓๐๖

หมู่บ้าน	เพศชาย	เพศหญิง	จำนวนรวม
บ้านบึง	๑๒๒	๑๕๑	๒๗๓
บ้านกระสนธิ์	๑๒๓	๑๑๗	๒๔๐
บ้านขี้นาค	๑๓๘	๑๗๐	๓๐๘
บ้านขี้นาคน้อย	๑๕๗	๑๗๙	๓๓๖
บ้านร่งระ	๑๒๙	๑๔๒	๒๗๘
บ้านพล้อง	๘๘	๗๙	๑๖๗
บ้านตรอก	๗๕	๘๐	๑๕๕
บ้านตูมใต้	๓๒๔	๓๕๒	๖๗๖
บ้านตูมบุรพา	๑๓๗	๑๓๑	๒๖๘
รวม	๑,๘๒๕	๒,๐๑๐	๓,๘๓๕

ประเพณีวัฒนธรรม

ด้านประเพณีวัฒนธรรมของชาวตำบลตุนั้นเป็นความเชื่อของกลุ่มคนสองกลุ่มชาติพันธุ์ คือ กลุ่มชาติพันธุ์เขมร และกลุ่มชาติพันธุ์กวย/กวย แต่ทั้งนี้ทั้ง ๒ กลุ่มดังกล่าวมีระบบความเชื่อและวิถีปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรม แบบเดียวกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เดือนอ้าย : บุญเข้ากรรม

ในเดือนอ้ายหรือเดือนหนึ่งชุมชนจะชอบทำบุญเข้ากรรมเป็นเดือนที่พระภิกษุสงฆ์เข้ากรรม (ปริวาสกรรม) เพื่อให้พระสงฆ์ที่ทำความผิดได้สารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์เป็นการล้างบาปล้างกรรม ผูกจิตสำนึกให้รู้ถึงความบกพร่องของตนเองและมุ่งปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ทางด้านฆราวาสก็จะมีกิจกรรมในการรักษาศีลฟังธรรมและร่วมถวายภัตตาหารและน้ำปานะ เมื่อถึงประเพณีบุญเข้ากรรมในอดีตชุมชนมาร่วมกันเตรียมยกโรงเรือนบริเวณทำบุญเข้ากรรม ปัจจุบันส่วนใหญ่ใช้ศาลาปฏิบัติธรรมที่วัดหรือศาลาก็ได้

นอกจากนั้นยังมีการทำเครื่องสักการะ เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน แต่งเครื่อง ชัน ๕ ชัน ๘ มีกรวย ๑๓ คู่ ดอกไม้ ๑๓ คู่ เทียน ๑๓ คู่ ผ้าผืนยาว ผ้าไตรจีวรอย่างน้อย ๒ ชุดเพื่อถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ การจัดประเพณีนี้จัดขึ้นเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมและมีความสามัคคีรู้จักเสียสละเวลาส่วนตัวมาทำงานร่วมกัน ผู้ไม่เข้าร่วมกิจกรรมในอดีตชุมชนจะไม่ยอมรับจะถูกติฉินนินทา ปัจจุบันประเพณีบุญเข้ากรรมมีจัดขึ้นต่อเนื่องทุกปีจัดขึ้นในช่วงเวลาที่สำคัญโดยการริเริ่มของทางวัดเป็นส่วนใหญ่ เช่น ในการจัดปริวาสกรรมเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

เดือนยี่ : บุญคุณลาน

ในความเชื่อของผู้เฒ่าผู้แก่สมัยก่อนนั้น เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร เสร็จเรียบร้อยแล้วจะมีพิธีเรียกขวัญข้าวเข้าลานหรือการทำบุญคุณลานนิยมจัดกิจกรรมในช่วงเดือนยี่จะมีการนิมนต์พระสวดมนต์เย็นเพื่อเป็นมงคลแก่ข้าวเปลือก รุ่งเช้านิมนต์พระมาฉันแล้วทำพิธีสู่ขวัญข้าวและชาวบ้านจะเตรียมเชื้อเพลิงหรือฟืนเข้าบ้านเพื่อไว้ใช้สอยต่อไป

เมื่อบุญคุณลานมาถึงสมาชิกในชุมชนจะมาร่วมกันเตรียมลานสำหรับทำกิจกรรมบุญคุณลาน โดยนำขี้ควายมาผสมกับดินและฟางเพื่อทำเป็นลานตากให้แห้งแล้วนำข้าวของแต่ละครัวเรือนมาเทกองรวมกันเพื่อเตรียมทำพิธีทำในตอนเย็นและยามเช้า การจัดประเพณีนี้เชื่อว่าจะเป็นการเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ปลูกข้าวเป็นมงคลแก่ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุขและชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกันสมัครสมานสามัคคีกัน ปัจจุบันชุมชนตำบลตูม ได้ละทิ้งประเพณีบุญคุณลานมาเป็นเวลานานขาดการสืบทอดประเพณีนี้ไว้

เดือนสาม : บุญข้าวจี

วันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนสามของทุกปี มีความเชื่อว่าจะต้องร่วมกันทำบุญข้าวจีโดยเชื้อสืบทอดกันมาว่าในสมัยพุทธกาลนางปนะทาสีได้ถวายข้าวจีเป็นคนแรกจะได้บุญมากตายแล้วจะได้เกิดเป็นเทวดาในเมืองสวรรค์

ขั้นตอนในการทำบุญข้าวจีชุมชนจะร่วมกันตั้งปะรำหรือบริวารประกอบพิธีทุกครัวเรือนจะเตรียมทำขนม ข้าวต้ม อาหารหวานคาว ข้าวเหนียว น้ำอ้อย ปลาป่น ไข่ไก่ ไม้สำหรับจี่ข้าวเมื่อถึงเวลาตีสี่คนในชุมชนจะนำอาหารและอุปกรณ์ที่เตรียมไว้มาปั้นข้าวเหนียวใส่น้ำอ้อย น้ำตาล และชุบด้วยไข่ไก่ที่เตรียมผสมด้วยเครื่องเทศ นำไปจี่บนไฟอ่อนๆ เมื่อสุกแล้วนำไปถวายพระสงฆ์ที่นิมนต์มาที่หมู่บ้านมาทำบุญตักบาตรและถวายข้าวจีให้แก่พระสงฆ์ รับประทานอาหาร ฟังธรรมเป็นอันเสร็จพิธี

ในปัจจุบันชุมชนยังคงดำรงสืบทอดประเพณีนี้เพียงแต่ลดขั้นตอนต่างๆลง แต่ละครัวเรือนจะทำการจี่ข้าวที่บ้านของตนเองมิได้ไปจี่ข้าวที่ศาลากลางบ้านอย่างเมื่อครั้งอดีต

เดือนสี่ : บุญอัฐะ

บุญอัฐะหรือบุญพระเวส ฟังเทศมหาชาติจัดขึ้นในเดือนสี่ ในวันขึ้น ๑๓-๑๕ ค่ำนิยมจัดขึ้นที่วัดหรือหากมีเจ้าภาพก็จะจัดที่หมู่บ้านหรือชุมชนก็ได้ สาเหตุของการจัดประเพณีนี้เนื่องจากพระคัมภีร์มาลัยหมื่นและมาลัยแสนว่าผู้ใดปรารถนาที่จะพบพระศรีอริยเมตไตรย หรือเข้าถึงศาสนาของพระพุทธเจ้าจงอย่าฆ่าบิดามารดา สมณะ พราหมณาจารย์ อย่ายุยงให้พระสงฆ์แตกแยกหรือทำให้ฟังเทศนาเรื่องพระมหาเวสสันดรชาดกให้จบสิ้นภายในวัดเดียว

ปัจจุบันหมู่บ้านและวัดไม่จัดงานประเพณีนี้แล้วเนื่องจากการจัดงานต้องใช้เงินทุนในการดำเนินการมากจึงยกเลิกไป

เดือนห้า : ประเพณีสงกรานต์

ตรุษสงกรานต์หรือประเพณีสงกรานต์จัดขึ้นในช่วงเดือน ๕ โดยมีการจัดกิจกรรมขึ้นทั้งที่หมู่บ้านและที่วัดจะมีการสงฆ์พระพุทธรูปโดยการแห่พระพุทธรูปประจำวัดและนำไปประดิษฐานที่ฐานเพื่อให้ชาวบ้านสงฆ์พระพุทธรูปพระสงฆ์โดยเตรียมดอกไม้ธูปเทียนไปบูชาพระพุทธรูปและรดน้ำดำหัว ขอพรผู้หลักผู้ใหญ่ผู้สูงอายุในชุมชน

สำหรับการจัดกิจกรรมในชุมชน ผู้นำชุมชนจะพาผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ผู้อาวุโส ในหมู่บ้านมาพร้อมเพรียงกันที่บริเวณศาลาประชาคมของหมู่บ้านแล้วจัดให้มีการสงฆ์พระพุทธรูปและรดน้ำดำหัวขอพรจากผู้อาวุโสในหมู่บ้าน บุตรหลานบางท่านจะมีของขวัญของฝากมอบให้ผู้สูงอายุ หรือ บุพการีของตนเองด้วย ปัจจุบันชุมชนยังคงมีการสืบทอดประเพณีโดยการจัดกิจกรรมทุกๆ ปี ทั้งที่วัดและที่หมู่บ้าน เพื่อให้ลูกหลานรู้จักการเคารพผู้อาวุโสให้เกียรติ มีสัมมาคารวะ มีความสามัคคี และชุมชนอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

ประเพณีนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลตูม ได้จัดเป็นกิจกรรมสำคัญของ ตำบลโดยการเชิญผู้สูงอายุมาร่วมทำบุญ ร่วมกัน และมีของขวัญมอบให้ผู้สูงอายุ ทุกปี

เดือนหก : บุญบั้งไฟ

บุญบั้งไฟนิยมจัดขึ้นในช่วงเดือนหก มีการเชื่อตามแบบวัฒนธรรมชาวภูไทให้มีการจุดบั้งไฟไปเช่นไหว้บูชาพญาแถนให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลหากจุดบั้งไฟแล้วขึ้นเสี่ยงทายว่าฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลน้ำท่าจำอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านนิยมจัดประเพณีให้มีการจัดบุญบั้งไฟจุดแข่งขันประชันกันระหว่างหมู่บ้านมีหมู่บ้านรับเป็นเจ้าภาพมีการประดับตกแต่งบั้งไฟ มีการแข่งบั้งไฟเป็นที่สนุกสนานโดยไม่มีการทะเลาะวิวาท

ในปัจจุบันตำบลตูม ไม่มีการจัดบุญบั้งไฟแล้วเนื่องจากมีการเล่นการพนันและมีการทำเลาะวิวาทจึงไม่มีการสืบทอดประเพณีไว้ ยังคงมีเพียงกิจกรรมที่จัดการบุญบั้งไฟเพื่อเช่นไหว้ปู่ตาเพื่อขอฟ้า ขอฝนในช่วงเดือนหกที่ดอนปู่ตาเท่านั้น

เดือนเจ็ด : ประเพณีการทำบุญบ้าน

ประเพณีนี้นิยมจัดขึ้นในช่วงเดือน ๗ เรียกว่าการทำบุญบ้านเชื่อสืบทอดต่อกันมาว่าเป็นการทำบุญเพื่อสะเดาะเคราะห์หมู่บ้านครั้งใหญ่ในรอบปีในอดีตจะให้เป็นประจำพิธีในบริเวณทุ่งนา นอกหมู่บ้านปัจจุบันนิยมจัดประเพณีที่ศาลาประชาคมของหมู่บ้าน

ในขั้นตอนการดำเนินการจะมีการก่อกองทรายรอบๆ หมูบ้านและโยงสายสินจากศาลาไปยังครัวเรือนในหมู่บ้านทุกหลังคาเรือนชาวบ้านจะเตรียมขนมข้าวต้มอาหารหวานคาว และนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์เย็นเพื่อปัดรังควานในตอนเช้าจะมีการเลี้ยงอาหารเช้าทำบุญตักบาตรเป็นอันเสร็จพิธีในการทำบุญบ้านชุมชนเชื่อว่าจะเป็นการสร้างขวัญกำลังใจปัดเป่าโรคร้ายให้หมู่บ้านและสมาชิกในชุมชนอยู่เย็นเป็นสุขข้าพระเพณีนี้ได้รับการสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

เดือนแปด : เข้าพรรษา

ประเพณีเข้าพรรษาจัดขึ้นในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ เข้าพรรษาแปลว่า “ฟ้าฝน” หมายถึงพระภิกษุสงฆ์ต้องอยู่ประจำ ณ ที่วัดในฤดูฝนโดยเหตุที่พระภิกษุในสมัยพุทธกาลมีหน้าที่ต้องจาริกโปรดสัตว์และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในฤดูฝนชาวบ้านจึงดำหนิว่าไปเหยียบข้าวกล้าและพืชพรรณนาชาวบ้านได้รับความเสียหายพระพุทธเจ้าจึงทรงวางระเบียบให้พระภิกษุอยู่จำพรรษาในบริเวณวัด ตลอด ๓ เดือนในฤดูฝนเริ่มตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปีจนถึงวันออกพรรษาขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑

ในตำบลตูม กิจกรรมที่มักทำในช่วงวันเข้าพรรษาคือชาวบ้านจะเตรียม ขนม ข้าวต้ม เพื่อจัดเครื่องสักการะ เช่น สบู่ แปรง ยาสีฟัน ดอกไม้ ธูปเทียนเพื่อไปถวายแด่พระสงฆ์ในวัด นอกจากนั้นแต่ละชุมชนก็จะมีถวายผ้าอาบน้ำฝน และแห่เทียนเข้าพรรษาสำหรับถวายพระสงฆ์นอกจากนั้นผู้อาวุโสในหมู่บ้านบางส่วนจะนิยมนำชุดขาวไปถือศีลปฏิบัติธรรมในทุกวันพระ และสวดพระพุทธมนต์เย็นจนถึงรุ่งเช้าตลอดช่วงเข้าพรรษา

เดือนเก้า : ประเพณีประดับดิน

บุญข้าวประดับดินเป็นประเพณีที่เชื่อสืบทอดต่อกันมาว่าเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลเช่นไหว้ผู้ที่เป็นบรรพบุรุษซึ่งลาลับไปแล้วส่งผลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วได้ผลบุญจากลูกหลานซึ่งในข้าวประดับดินชาวบ้านจะเตรียมห่อข้าวห่อใหญ่ประกอบด้วยขนม ข้าวต้ม อาหารหวานคาว หมากพลู ห่อใส่ถุงไปให้บรรพบุรุษที่บริเวณวัด

ในขั้นตอนการทำบุญข้าวประดับดินจะจัดขึ้นในวันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๙ จะมีพิธีการเจริญพระพุทธมนต์เย็น และชาวบ้านจะเตรียมการห่อ ขนม ข้าวต้ม ในตอนเช้าจะมีการทำบุญตักบาตรที่วัดโดยชาววัดโพธิ์สามัคคีทั้ง ๔ หมู่บ้านไปทำบุญร่วมกัน ปัจจุบันชุมชนตำบลตูม ยังคงมีการสืบทอดการทำบุญข้าวประดับดินเป็นประจำทุกๆ ปี

เดือนสิบ : บุญข้าวสาก

ประเพณีบุญข้าวสาก ในวัฒนธรรมชาวกูย เรียกว่า “จาสาก” ซึ่งจัดขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้ญาติพี่น้องหรือบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว โดยเชื่อว่าในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีการปล่อยดวงวิญญาณของผีบรรพบุรุษให้มารับของซึ่งญาติพี่น้องอุทิศส่วนกุศลให้ ในช่วงเวลาดังกล่าว ชาวบ้านจะเตรียมอาหารชนิดต่างๆ เช่น ขนม ข้าวต้ม อาหารหวาน คาว สุก

เครื่องมือชนิดอื่นๆ ใส่ภาชนะหรือถาดใส่อาหารไว้ตั้งแต่เช้ามีด ๓ คราวเรือนซึ่งเป็นต้นตระกูลของแต่ละคน ซึ่งในครัวเรือนดังกล่าวจะมีญาติพี่น้องมาร่วมงานทั้งกลุ่มเครือญาติเมื่อทุกคนมาพร้อมแล้วก็จะเริ่มพิธีกรรม โดยผู้อาวุโสจะนำจุดธูปเทียนบอกกล่าวดวงวิญญาณของลูกหลานหรือบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมากินอาหารที่จัดเตรียมไว้ให้กินแล้วก็ขอให้มีความสุขและขอพรให้ลูกหลานที่มีชีวิตอยู่ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน มีความสุขและจากนั้นสมาชิกในชุมชนจะไปร่วมทำบุญตักบาตรที่วัด เป็นอันเสร็จพิธี

เดือนสิบเอ็ด :

ประเพณีบุญออกพรรษา จัดขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๑ ซึ่งครบกำหนด ๓ เดือน ในช่วงเข้าพรรษาโดยพระภิกษุสงฆ์จะออกพรรษาเนื่องจากชาวบ้านหมดภาระในการทำไร่ทำนาและหมดช่วงฤดูฝน มูลเหตุที่ทำให้เกิดบุญเข้าพรรษาเนื่องจากพระภิกษุสงฆ์สมณะได้มารวมกันที่วัด โดยจะไปค้างคืนที่อื่นไม่ได้ดังนั้นในช่วงออกพรรษาก็จะออกไปบวรนา คือ การเปิดโอกาสให้มีการว่ากล่าวตักเตือนกันได้ก่อนแยกย้ายไปทำนาที่อื่นๆ หรือบางรูปลาสิกขาบทในช่วงนี้

ทางด้านอุบาสกอุบาสิกาในช่วงนี้ก็จะมีการเตรียมขนม ข้าวต้มอาหารหวานคาวเตรียมไปทำบุญที่วัดฟังเทศน์ฟังธรรมที่วัดในช่วงค่ำ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปีชาวบ้านสังกัดวัดจะร่วมทำต้นปราสาทผึ้ง หมู่บ้านละ ๑ ปราสาท ก่อนจะนำมาแห่พร้อมกันรอบอุโบสถ แล้วเจริญพุทธมนต์เย็นรับศีลอาราธนาพระปริตรพร้อมกัน และถวายต้นปราสาทผึ้งตามลำดับคติความเชื่อว่าการทำต้นปราสาทผึ้งเพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับและตั้งปรารภนาหากเกิดในภพมนุษย์ขอให้เป็นผู้มีศรีสุข นอกจากนั้นยังทำเพื่อรวมพลังสามัคคีทำบุญทำกุศลร่วมกัน

การทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะ ดำเนินการในช่วง ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปีโดยเริ่มกิจกรรมในช่วงเช้าชาวบ้านจะมารวมกันที่วัดให้พระรับศีลก่อนที่พระสงฆ์จะได้ออกบิณฑบาตจากผู้มาร่วมกิจกรรมโดยมีการจัดขบวนในการออกรับบิณฑบาตโดยมีเห่ามโหรีนำขบวน ต่อด้วยเทพบุตร เทพธิดา พระพุทธรูปประจำวัด และพระสงฆ์ทั้งหมดที่จำพรรษาอยู่ที่วัดโดยพระสงฆ์บิณฑบาตสามรอบ คือ รอบแรก ใส่ดอกไม้ ธูปเทียน และจัดปัจจัย รอบสองใส่ข้าวสารอาหารแห้ง และรอบสามใส่ข้าวสุกและอาหาร เมื่อเสร็จพิธี พุทธศาสนิกชนเข้าสู่บริเวณประจำพิธีและถวายต้นดอกไม้เงิน ดอกไม้ทอง สำหรับพระภิกษุซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะเรียงมาถวายวัด เป็นอันเสร็จพิธี

การเล่นกันหลอน นับเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องโดยหมู่บ้านจะจัดกลุ่มกันไปเล่นกันหลอนในหมู่บ้านต่างๆ เพื่อขอรับเงินบริจาคสมทบกับต้นดอกไม้ของหมู่บ้านถวายวัด ในช่วงออกพรรษา ส่วนใหญ่หมู่บ้านจะนัดหมาย นัดแนะกันออกไป เล่นกันหลอนในช่วงก่อนถึงเทศกาลออกพรรษาในราว ๑๕ วัน ประเพณีนี้นับเป็นการสร้างความสนุกสนานผ่อนคลายและร่วมกันทำบุญก่อนที่จะเก็บเกี่ยวผลผลิตในไร่นาของตนเอง

เดือนสิบสอง : บุญกฐิน

บุญกฐินเป็นบุญถวายผ้าไตรจีวรแด่พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาแล้วเริ่มตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ เป็นช่วงเวลาในการถวายกฐิน โดยเจ้าภาพจะมีการจองวัดและกำหนดวันทอดกฐินล่วงหน้า เตรียมผ้าไตรจีวรพร้อมอัฐบริวาร ตลอดจนบริวารอื่นๆ และเครื่องไทยทานก่อนนำกฐินไปทอดจะมีงานสมโภชน์กฐินวันรุ่งขึ้นก็เคลื่อนกฐินไปที่วัด ถวายให้พระสงฆ์เป็นอันเสร็จพิธี

๒.๕ ลักษณะทางเศรษฐกิจ

อาชีพ

อาชีพทำนา ชาวตำบลตูมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำนา เป็นอาชีพหลักจากฐานข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกร ประจำปี ๒๕๕๖ พบว่า ตำบลตูม มีครัวเรือนปลูกข้าวจำนวน ๗๓๒ ครัวเรือน จำนวน ๑,๕๐๑ แปลง มีพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด ๑๔,๘๙๒.๗๕ ไร่ ได้ผลผลิตทั้งสิ้น จำนวน ๕,๙๑๒.๓๗ ตัน ส่วนมากเกษตรกรมักปลูกข้าวพันธุ์หอมมะลิ ๑๐๕ และหอมมะลิ กข.๑๕

อาชีพการปลูกยางพารา ตำบลตูมเริ่มมีการปลูกยางพารา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑ เนื่องจากเห็นว่าตำบลข้างเคียง เริ่มปลูกยางพาราและ สามารถมีผลผลิต มีน้ำยาง จึงได้ ปลูกโดยเน้น การปลูกในที่นา ที่เป็นที่โคก ทำนาได้ผลผลิตน้อยหรือบุกเบิกพื้นที่หัวไร่ปลายนา สำหรับปลูกยางพารา จากฐานข้อมูลที่เกษตรกรลงทะเบียนผู้ปลูกยางพารา ตำบลตูมมีจำนวน ๓๙ ครัวเรือน พื้นที่ปลูกยางพารา จำนวน ๓๑๙.๘๒ ไร่ และเป็นยางที่เริ่มเปิดหน้ายางแล้วจำนวน ๗๑.๕๗ ไร่ พื้นที่ปลูกยาง ได้แก่ บ้านบึง บ้านกระโพธิ์ บ้านตูม บ้านร่งระ บ้านพลึง เป็นต้น

อาชีพการปลูกอ้อย การปลูกอ้อยเริ่มในตำบลตูม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เกษตรกรเริ่มปลูกอ้อย เพราะว่า พื้นที่บางแห่งไม่เหมาะสมสำหรับทำนาจึงมาการปรับเปลี่ยนมาปลูกอ้อย อีกสาเหตุหนึ่งก็คือ มีโรงงานน้ำตาลสุรินทร์ มาเปิดสาขา และส่งเสริมให้ มีการปลูกอ้อย โดยสนับสนุนงบประมาณในการลงทุนปลูกอ้อย และกำหนดจูงใจซื้อใกล้เคียง ชุมชน ส่งผลให้มีเกษตรกรสนใจปลูกอ้อยเพิ่มขึ้น พื้นที่ที่มีการปลูกอ้อย คือ บ้านตูม บ้านตะเภา บ้านตรอก บ้านบึง บ้านกระโพธิ์ บ้านร่งระ บ้านพลึง บ้านชันาค และบ้านชันาคน้อย

อาชีพการทำนาปรัง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เกษตรกรชาวตำบลตูม ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกข้าวมาปลูก ข้าวนาปรัง โดยเฉพาะผู้ที่มามีนาติดต่อกับลำห้วยวะ สามารถผันน้ำจากลำห้วยวะมาใช้ประโยชน์ในการทำนา ปัจจุบันมีพื้นที่ทำนาปรัง จำนวน ๒๐๐ ไร่ ในพื้นที่บ้านชันาค บ้านชันาคน้อย บ้านตะเภา และบ้านตรอก นับเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร แต่การทำนาปรังได้ก่อผลกระทบ ต่อปัญหาการขาดแคลนน้ำ น้ำไม่เพียงพอสำหรับจ่ายระบบ ประปาหมู่บ้าน และขาดน้ำสำหรับเลี้ยงสัตว์ ในฤดูแล้ง

รายได้-รายจ่ายของตำบลตูม

จากการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ในระดับตำบลตูม พบว่า ตำบลตูมมีรายได้เฉลี่ยต่อคน ๕๖,๔๑๖ บาท /คน/ปี มีรายได้-รายจ่าย ในระดับตำบลที่สำคัญ ดังนี้

รายจ่าย

- ด้านต้นทุนการผลิต	๒,๓๖๑,๕๐๐	บาท
- ด้านที่จำเป็น	๒,๙๒๘,๒๙๐	บาท
- ด้านไม่จำเป็น	๙๙๐,๘๐๐	บาท
- หนี้สิน	๒,๑๘๙,๖๒๐	บาท
<u>รวมรายจ่าย</u>	<u>๘,๔๗๐,๑๗๐</u>	<u>บาท</u>

รายได้

- รายได้จากอาชีพหลัก	๖,๘๘๒,๐๐๐	บาท
- รายได้จากอาชีพเสริม	๑,๔๐๘,๕๐๐	บาท
- รายได้อื่น ๆ	๑,๒๖๙,๐๐๐	บาท
- รายได้ที่หามาได้	๑,๑๔๔,๙๐๐	บาท
<u>รวมรายได้</u>	<u>๑๐,๖๐๔,๔๐๐</u>	<u>บาท</u>

๒.๖ โครงสร้างพื้นฐานในตำบลตูม

วัดในตำบลตูม มีจำนวน ๔ แห่ง ดังนี้

- วัดนาครินทร์ (บ้านชีนาค)
- วัดบ้านบึง
- วัดบ้านตูม (วัดใน)
- วัดบ้านตูม (วัดนอก)

ศูนย์เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ ๒ แห่ง

- ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดนาครินทร์บ้านชีนาค
- ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์บ้านตูม

โรงสีชุมชน จำนวน ๖ แห่ง

- โรงสีชุมชนบ้านร่งระ
- โรงสีชุมชนบ้านพลีอง
- โรงสีชุมชนบ้านตะเภา
- โรงสีชุมชนบ้านตูม
- โรงสีชุมชนบ้านกระโพธิ์
- โรงสีชุมชนบ้านตูม

โรงเรียนในตำบล

- โรงเรียนสอนระดับมัธยม ๑ แห่ง คือ โรงเรียนตูมพิทยานุสรณ์
- โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ๑ แห่ง คือ โรงเรียนบ้านชันนาค
- โรงเรียนระดับประถมศึกษา ๓ แห่ง คือ โรงเรียนบ้านตะเภา โรงเรียนบ้านบึงกระโพธิ์ และโรงเรียนบ้านตูม

แหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงาน ๒ แห่ง

- ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านร่งระ ที่ตั้ง บ้านร่งระ หมู่ที่ ๘ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่
- ศูนย์เรียนรู้โครงการพระราชดำริ ระดับอำเภอปรางค์กู่ ที่ตั้ง บ้านตูม หมู่ที่ ๑๑ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่

๒.๗ ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรดิน

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ลักษณะดินของตำบลตูม เป็นลักษณะชุดดินที่ ๒๒ หน่วยที่ดินเป็นกลุ่มชุดดินที่มีเนื้อดินเป็นพวกดินร่วนปนทราย ดินทรายปนดินร่วนสีพื้นเป็นสีเทาหรือน้ำตาลปนเทา มีจุดประสีน้ำตาลปนเหลือง หรือสีเหลืองปนน้ำตาลอ่อน และอาจพบศิลาแลงอ่อนในดินชั้นล่าง มีสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ เป็นดินลึก มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดแก่ ค่าความเป็นกรด เป็นด่างประมาณ ๔.๕ - ๕.๕ บริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่ในฤดูฝนใช้ปลูกข้าว บางแห่งยังคงสภาพเป็นป่าอยู่ หรือใช้ปลูกไม้ยืนต้น แต่ถ้ามีปัญหาเรื่องการแข่งขันของน้ำในช่วงฤดูฝน ตัวอย่างชุดดินที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ ชุดดินน้ำกระจาย ชุดดินสีทน ชุดดินสันทราย และชุดดินชัยภูมิ

โดยทั่วไปศักยภาพของกลุ่มชุดดินที่ ๒๒ เหมาะที่จะใช้ในการทำนาเนื่องจากสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบมีน้ำขังแฉะในช่วงฤดูฝน แต่สามารถปลูกพืชไร่หรือพืชผักเช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ข้าวโพด ยาสูบ กระเทียม มะเขือเทศ ฯลฯ ก่อนและหลังการปลูกข้าวถ้ามีน้ำชลประทานหรือมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ในเขตฝนตกชุก เช่น ภาคใต้ และภาคตะวันออก ใช้ปลูกยางพาราและไม้ผล

ทรัพยากรน้ำ

ตำบลตูมนับเป็นตำบลที่มีอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีแหล่งน้ำคือ มีลำห้วยวะ ไหลผ่านตำบลทางด้านทิศตะวันออกของตำบล และชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้หากจำแนก ทรัพยากรน้ำในตำบลก็สามารถแบ่งเป็นชนิด และการใช้ประโยชน์ดังนี้

๑.ลำห้วยวะ

ลำห้วยวะ เป็นลำห้วยขนาดเล็ก ที่เป็นลำสาขาของลำห้วยสำราญ โดยสายลำห้วยวะ มีพื้นที่ต้นน้ำ ที่อำเภออุษันท์ ไหลผ่านพื้นที่อำเภอปรางค์กู่ ตำบลพิมาย ตำบลกู่ ตำบลตูม พื้นที่อำเภอห้วยทับทัน ตำบลผักไหม ตำบลกล้วยกว้าง พื้นที่อำเภออุทุมพรพิสัย ตำบลทุ่งไชย ไหลลงห้วยสำราญอำเภออุทุมพรพิสัย ชื่อลำห้วยวะในบางคราวเรียกขานชื่อแตกต่างกันไป ผ่านตำบลกู่ เรียกขานว่า ห้วยรังสี ผ่านตำบลตูม เรียกขาน ลำห้วยวะ ห้วยบ้านขึ้นาค้าง ในพื้นที่ห้วยวะตอนกลาง เขตตำบลตูม ลำห้วยวะจะเป็นลำห้วยที่มีขนาดเล็ก และลึก ปัจจุบันมีความกว้างในราว ๑๐๐ เมตร บริเวณรอบ ๆ ลำห้วย จะเป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ ด้วยพรรณไม้ นานาชนิด เช่น ไม้มะดัน ไม้กระโดน เตยไก่อ และไม้ยืนต้นชนิดอื่นๆ ปกคลุมเป็นวังปลาเป็นแหล่งวางไข่สำหรับปลาเป็นพื้นที่ป่าชุ่มน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์อีกแห่งหนึ่ง

ลำห้วยวะนับเป็นเส้นเลือดหล่อเลี้ยงผู้คนในพื้นที่ตำบลตูม มีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งอาหารของชุมชนที่มีปลาธรรมชาติ หลากหลายชนิดให้ชาวบ้านจับปลากิน เหลือจำหน่ายบ้าง นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งปลาขาว (กาวะ) ที่มีมากอีกแห่งหนึ่งของอำเภอปรางค์กู่ เป็นทำเลเลี้ยงสัตว์ โค กระบือได้อาศัยกินน้ำและกินหญ้าในพื้นที่ลำห้วยวะ

ลำห้วยวะ ในพื้นที่ตำบลผักไหมมีความกว้างในราว ๓๕ – ๔๐ เมตร มีการค้นพบสิ่งของใต้น้ำ เช่น ที่บ้านผักไหมใหญ่มีการค้นพบโครงกระดูกมนุษย์โบราณ ๓,๕๐๐ ปี ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดบ้านผักไหมใหญ่สันนิษฐานว่าในอดีตมีการตั้งชุมชนในพื้นที่ใกล้ลำห้วยวะและได้ย้ายชุมชนห่างออกจากลำน้ำ ที่บ้านไสน้อย ตำบลผักไหมได้ค้นพบไม้ตะเคียนขนาดใหญ่ ที่อยู่ใต้น้ำหลายท่อน ในพื้นที่เขตตำบลผักไหมลำห้วยวะในบางช่วงยังคงมีสภาพเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากการรักษาสภาพเป็นป่าปู่ตา ด้วยความเชื่อเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้พื้นที่ได้รับการอนุรักษ์ป่าให้คงความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งอยู่อาศัยของสัตว์น้ำ วางไข่ขยายเผ่าพันธุ์ให้มีความสมบูรณ์ขึ้น

การใช้ประโยชน์ลำห้วยวะ

๑. ให้ประกาศขอบเขตในการอนุรักษ์พันธุ์ปลาและสัตว์น้ำระยะทางยาว ๘๐๐ เมตร นับตั้งแต่ฝายน้ำล้นบ้านขึ้นาค้างมาทางด้านทิศใต้ระยะทาง ๘๐๐ เมตร จนถึงสะพานเก่า

๒. ขอบเขตในเชิงการอนุรักษ์ ในพื้นที่ดังกล่าวประกาศเป็นเขตอุทยานห้ามจับปลาและสัตว์น้ำทุกชนิด รวมทั้งนกด้วย

๓. ให้จัดทำป้ายประกาศขอบเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาสัตว์ปีกและสัตว์น้ำ ตลอดแนวบริเวณดังกล่าวให้รับรู้โดยทั่วกัน จำนวน ๕ ป้า โดยมีข้อความว่า “ห้ามจับปลา สัตว์น้ำ สัตว์ปีกทุกชนิด ฝ่าฝืนปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท”

๔. ห้ามจับทุกชนิดทุกวิธีการและทุกๆ เครื่องมือ

๒. แหล่งน้ำในตำบล

แหล่งน้ำสาธารณะ ตำบลตูมมีแหล่งน้ำที่คนสร้างขึ้นหลายประเภท ดังนี้

๑. **หนองทราย** เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ หนองน้ำโบราณ ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตูม ห่างจากบ้านตูม ไปทางด้านทิศตะวันตกราว ๕๐๐ เมตร เป็นแหล่งน้ำประปา สำหรับชาวบ้านตูม และหมู่บ้านข้างเคียง

๒. **หนองบัว** เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บริเวณปากทางเข้าบ้านหนองบัว บ้านกระสินธ์ ซึ่งชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ในด้าน การปลูกพืชผัก การเป็นแหล่งน้ำสำหรับ โค กระบือ และใช้ในระบบประปาหมู่บ้าน

๓. **หนองพล้อง** เป็นหนองน้ำ ที่ตั้งอยู่ทางด้าน ทิศเหนือของบ้านพล้อง หมู่ที่ ๙ ตำบลตูม อำเภอปรังค์กู ชุมชนใช้ประโยชน์ ในด้านการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และหาปลา

๔. **ฝายน้ำล้นบ้านขึ้นาค** เป็นฝายเก็บน้ำขนาดเล็ก ตั้งอยู่บริเวณบ้านขึ้นาคเก็บกักน้ำใช้ในภาคเกษตร การเลี้ยงสัตว์ และระบบประปาหมู่บ้าน

๕. **ฝายเก็บน้ำบ้านตรอก บน และล่าง** กรมชลประทาน ได้ดำเนินการก่อสร้างเพื่อเก็บกักน้ำไว้ในภาคเกษตร และการประปา ในหมู่บ้าน

แหล่งน้ำส่วนบุคคล

แหล่งน้ำส่วนบุคคล พบว่า มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรเป็น สระน้ำขนาดเล็กในไร่นาจำนวน ๓๐ แห่ง กระจายตัวไปตามลำห้วยวะ ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับงบประมาณจากโครงการพระราชดำริฯ ขุดแหล่งน้ำในไร่นาให้และสนับสนุนพันธุ์ไม้สำหรับปลูกในแหล่งน้ำดังกล่าว

ทรัพยากรป่าไม้

ในด้านทรัพยากรป่าไม้ ในปัจจุบันป่าไม้ในตำบลตูมได้ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมากแต่ยังคงมีป่า ในลักษณะป่าสาธารณะประโยชน์ขนาดเล็ก ดังนี้

๑. **ป่าสาธารณะประโยชน์บ้านขึ้นาค** ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านมีพื้นที่ ๑๔ ไร่ ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกันในการจัดการศพ ฅาปนกิจศพ นอกจากนั้นยังใช้ประโยชน์เป็นแหล่งอาหาร ในการหาพืชผักพื้นบ้าน สมุนไพร ในพื้นที่ดังกล่าว ในปัจจุบันชาวบ้านขึ้นาค ได้เคลื่อนย้ายการฅาปนกิจศพมาจัดพิธี ในบริเวณวัดนาครินทร์ ดังนั้นป่าสาธารณะประโยชน์ จึงมีคนไปใช้ประโยชน์น้อยลง แต่ชาวบ้านก็ยังให้ความสำคัญในการดูแลรักษาไว้คู่ชุมชน

๒. ป่าดอนปู่ตาบ้านขึ้นาค เป็นพื้นที่ป่าสาธารณะประโยชน์อีกแห่งหนึ่งของหมู่บ้านมีพื้นที่ประมาณ ๙ ไร่ ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน เป็นบริเวณที่ตั้ง ศาลปู่ตา ประจำหมู่บ้าน ชุมชนใช้ประโยชน์ในการจัดพิธีกรรมตามประเพณี ความเชื่อของชุมชน

๓. ป่าชุมชนริมฝั่งลำห้วยวะ ริมฝั่งลำห้วยวะ เป็นพื้นที่ว่างเปล่า เนื่องจากการขุดลอกคูคันริมลำห้วยวะ ดังนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นาค จึงได้ประกาศเป็นเขตป่าชุมชน โดยให้มีการปลูกต้นไม้เพิ่มเติม ริมลำห้วยวะ ต้นไม้ที่ปลูกได้แก่ ต้นยางนา ต้นตาล ต้นประดู่ เป็นต้น ปัจจุบันป่าชุมชนบ้านขึ้นาคยังเป็นป่าที่ไม่สมบูรณ์นัก เพราะกำลังอยู่ในช่วงเริ่มต้น

๔. ป่าชุมชนบ้านกระโพธิ์ ตั้งอยู่ที่บริเวณกึ่งกลางระหว่างบ้านตุม บ้านกระโพธิ์ และบ้านกระสินธุ์ มีเนื้อที่จำนวน ๒๐๐ ไร่ มีชุมชนเข้ามาใช้ประโยชน์ ในด้านการหาอาหาร สมุนไพร การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

๕. ป่าชุมชนบ้านร่งระ ตั้งอยู่บริเวณทางด้านทิศตะวันตกหมู่บ้านร่งระ มีชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่ ตำบลสวาย บ้านตะเกา บ้านพลึง และบ้านร่งระ มีเนื้อที่จำนวน ๒๐๐ ไร่ มีชุมชนเข้ามาใช้ประโยชน์ในด้านการหาอาหาร สมุนไพร การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

๒.๘ กลุ่ม/องค์กรในตำบล

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ตำบลตุมมีงานองค์กรชุมชนทั้งที่เกิดจากการสนับสนุนของภาครัฐและการดำเนินกิจกรรมของชุมชนเอง ตามรายละเอียดดังนี้

๑. กองทุนหมู่บ้าน เป็นกองทุนที่รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณ ให้ดำเนินการทุกหมู่บ้าน ได้รับทุนหมุนเวียน หมู่บ้านละ ๒.๒ ล้านบาท มีการดำเนินการทั้งสิ้นจำนวน ๑๒ กองทุนหมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนให้สมาชิก ได้กู้ยืมเงินสร้างงาน สร้างรายได้ และขยายโอกาส การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของประชาชน

๒. กองทุนแก้ไขปัญหาคความยากจน กข.คจ กระทรวงมหาดไทยดำเนินงานโครงการ กข.คจ. โดยได้รับการพิจารณาจัดสรรงบประมาณจำนวน ๒๘๐,๐๐๐ บาท สนับสนุนเงินทุนในระดับหมู่บ้านสำหรับครัวเรือนเป้าหมายไปประกอบอาชีพ โดยไม่มีดอกเบี้ยและมอบอำนาจให้คณะกรรมการกองทุน กข.คจ. ประจำหมู่บ้านรับผิดชอบบริหารจัดการเงินทุนของหมู่บ้าน ตำบลตุมมีการดำเนินการกองทุน กข.คจ. จำนวน ๘ กองทุน ดังนี้

- (๑) กองทุนแก้ไขปัญหาคความยากจนบ้านกระโพธิ์
- (๒) กองทุนแก้ไขปัญหาคความยากจนบ้านบึง
- (๓) กองทุนแก้ไขปัญหาคความยากจนบ้านกระสินธุ์
- (๔) กองทุนแก้ไขปัญหาคความยากจนบ้านขึ้นาค

- (๕) กองทุนแก้ไขปัญหาคความยากจนบ้านขึ้นาคน้อย
- (๖) กองทุนแก้ไขปัญหาคความยากจนบ้านรณะ
- (๗) กองทุนแก้ไขปัญหาคความยากจนบ้านพล้อง
- (๘) กองทุนแก้ไขปัญหาคความยากจนบ้านตรอก

๓. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นกองทุนหมุนเวียน ที่ชุมชนริเริ่มดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเอง มีวัตถุประสงค์การดำเนินการ เพื่อสนับสนุนการรวมกลุ่มองค์การภาคประชาชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันพัฒนาองค์การให้เข้มแข็ง สมาชิกมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมเพื่อการพึ่งตนเองในรูปแบบต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีการออมเงินร่วมกัน และเรียนรู้แนวทางการบริหารจัดการเงินทุนชุมชน และเพื่อส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้รักสามัคคี ตำบลตูมมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน ๓ แห่ง คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านขึ้นาค กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านขึ้นาคน้อย กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านรณะ

๔. คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสม) เป็นโครงสร้างองค์กรสตรีที่มีบทบาทหน้าที่ ในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตสตรี ในรูปแบบต่าง ๆ โดยโครงสร้างนี้ เกิดขึ้น จากการคัดเลือกจาก ประธานสตรีระดับหมู่บ้าน มาเลือกกันเอง ให้มีคณะกรรมการจำนวน ๒๕ คน จัดกิจกรรมด้านการพัฒนาอาชีพ และงานเกี่ยวกับสตรีในระดับตำบล

๕. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีระดับตำบล เป็นโครงสร้างองค์กรสตรี ตามนโยบายการจัดตั้ง กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีของรัฐบาล ที่ให้มีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีระดับ ตำบล มีวาระการดำรงตำแหน่ง ๒ ปี ทำหน้าที่พิจารณาถ่วงถ่วงโครงการ ที่สตรีในระดับหมู่บ้านเขียนโครงการขึ้นมาของงบประมาณอุดหนุนในการดำเนินงาน และส่งต่อไป คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาท สตรีระดับจังหวัดพิจารณาโครงการต่อไป

๖. ชมรมผู้สูงอายุตำบลตูม เป็นองค์กรชุมชนที่ผู้สูงอายุจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน ในระหว่างผู้สูงอายุ โดยมีการรับสมัครสมาชิกและจัดระบบสวัสดิการสมาชิก ด้านฌาปนกิจ สงเคราะห์ศพ และการให้กู้ยืมเงินเพื่อการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีระยะเวลาในการดำเนินการ ๑ ปี ทีมวิจัยได้กำหนดการดำเนินกิจกรรมโครงการไว้ ๒ ช่วง คือช่วงที่ ๑ ทีมวิจัยจะทำการศึกษาข้อมูลสองส่วน คือข้อมูลบริบทชุมชนของตนเอง และข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. ขอบเขตการวิจัย
๒. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
๓. เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัยดังกล่าว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ ขอบเขตการวิจัย

การดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการศึกษา ดังนี้

ขอบเขตเนื้อหา

- ๑) องค์ความรู้ที่มีในชุมชน เช่น เรื่องอาชีพ การพึ่งตนเอง การจัดสวัสดิการชุมชน การจัดการทรัพยากร การบริหารกลุ่มองค์กรในชุมชน การจัดการครัวเรือน เป็นต้น
- ๒) ฐานการเรียนรู้ที่มีในชุมชน ได้แก่ ความรู้ ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้รูปธรรม และผู้เรียนรู้ใน/นอกชุมชน
- ๓) ชุดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ของชุมชน

ขอบเขตพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย

พื้นที่เป้าหมายหลัก

บ้านระหมูที่ ๘ ตำบลตุม อำเภอบางคัก จังหวัดศรีสะเกษ

พื้นที่เป้าหมายขยายผล

- บ้านซันาค หมู่ที่ ๖ ตำบลตุม อำเภอบางคัก จังหวัดศรีสะเกษ
- บ้านซันาคน้อย หมู่ที่ ๗ ตำบลตุม อำเภอบางคัก จังหวัดศรีสะเกษ
- บ้านพลึง หมู่ที่ ๙ ตำบลตุม อำเภอบางคัก จังหวัดศรีสะเกษ
- กลุ่มเกษตรกรที่ผ่านหลักสูตรการอบรมโครงการพักหนี้ เกษตรกรที่เป็นหนี้ในระบบ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบางคัก

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายหลัก รวม ๒๕ คน

- ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน ๕ คน
- คณะกรรมการและสมาชิกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านร่งระ จำนวน ๒๐ คน

กลุ่มเป้าหมายรอง ๑๕ คน

- ครูเรือนอาสาสมัครในชุมชนบ้านร่งระที่มีความสนใจ จำนวน ๑๐ คน
- เครือข่ายภายนอกชุมชน ๕ คน

ขอบเขตระยะเวลาในการศึกษาวิจัย

ระยะเวลาในการศึกษา ๑ ปี เริ่มวันที่ ๑ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ถึงวันที่ ๓๑ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ และได้ขอขยายเวลาดำเนินการเพิ่มเติม ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘

๓.๒ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีระยะเวลาในการดำเนินการ ๑ ปี ทีมวิจัยได้กำหนดการดำเนินกิจกรรมโครงการไว้ ๒ ช่วง คือช่วงที่ ๑ ทีมวิจัยจะทำการศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนของตนเองและข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ส่วนในช่วงที่ ๒ เป็นการทดลองปฏิบัติการ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในระยะที่ ๑ ดังนี้

๑. การเตรียมทีมวิจัย

ทีมวิจัยจัดประชุมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจดำเนินการ ๓ ครั้ง จัดขึ้นเมื่อ ครั้งที่ ๑ วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๖ เวลา ๐๘.๓๐ น. – ๑๔.๐๐ น. ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ครั้งที่ ๓ วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านร่งระ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมประกอบด้วยทีมวิจัยจำนวน ๑๕ คน ทีมพี่เลี้ยงโครงการวิจัย จำนวน ๒ คน คณะที่ปรึกษาโครงการ ๒ คน ทีมวิจัยเยาวชน จำนวน ๕ คน รวมจำนวน ๒๔ คน วัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมครั้งนี้ คือ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจโครงการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อการพึ่งตนเองบนฐานวัฒนธรรมชุมชนชาวภูยบ้านร่งระ ตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ และแนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการวิจัยฯ แบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกันและกำหนดกรอบประเด็นเนื้อหาในการศึกษา

การดำเนินกิจกรรม

๑) **ชี้แจงความเป็นมาโครงการ** นายสรณ์ญา กระสังข์ หัวหน้าโครงการวิจัย ได้ชี้แจงว่าโครงการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อการพึ่งตนเองบนฐานวัฒนธรรมชุมชนชาวกูยบ้านนงระ ตำบลตูม อำเภอปรังค์ภู จังหวัดศรีสะเกษ ที่ร่วมกันพัฒนาโครงการ ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการ จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ฝ่ายการวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งโครงการนี้ เป็นโครงการขยายผลการวิจัยที่จะดำเนินการในพื้นที่การดำเนินการระดับตำบล ดังนั้นจึงได้สร้างทีมงานการวิจัยโดยใช้หน่วยของตำบลมีคณะทำงานเพิ่มขึ้นจากหมู่บ้านอื่นๆ โดยมีบ้านนงระเป็นฐานหลัก บ้านขึ้นาค บ้านขึ้นาคน้อย บ้านพลึง บ้านตูม บ้านบึง และบ้านกระโพธิ์ด้วยซึ่งนักวิจัยชุมชนที่มาร่วมจะเป็นฐานสำคัญในการขยายผลการดำเนินงานโครงการต่อไป หลังจากนั้นได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยฯ

๒) **ทบทวนทำความเข้าใจโครงการ** ในขั้นตอนนี้ได้แบ่งทีมวิจัยเป็น ๓ กลุ่มเพื่อทำความเข้าใจตัวโครงการวิจัยฯ โดยให้ทำความเข้าใจเนื้อหา ดังนี้ ๑) ประเด็นสถานการณ์ปัญหา วัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดการศึกษา ๒) ประเด็นเนื้อหาการศึกษา เครื่องมือการศึกษา ๓) ประเด็นกระบวนการขั้นตอนการศึกษา และผลที่คาดว่าจะได้รับทั้งนี้ในการดำเนินการได้ทำให้นักวิจัยชุมชนได้ร่วมกันเรียนรู้และทบทวนกระบวนการงานวิจัยร่วมกันและปูพื้นฐานเพื่อความเข้าใจที่ดีในการดำเนินโครงการต่อไป

๓) **แบ่งบทบาทหน้าที่** ที่ประชุมได้ร่วมกันทำความเข้าใจในด้านทีมงานการขับเคลื่อนโครงการและจัดทีมงานเพื่อขับเคลื่อนโครงการโดยมีทีมงานในการทำงานดังนี้

ทีมที่ปรึกษาโครงการวิจัย

๑) นายอนันต์ แสงชาติ	พัฒนาการอำเภอปรังค์ภู
๒) นายอนุกิจ ทวีชาติ	ครู โรงเรียนกัลยาณีวิทยา จ.บุรีรัมย์
๓) นายจำรูญ นาคนวล	ผู้ใหญ่บ้านนงระ
๔) นายวันทา พันจินดา	กำนันตำบลตูม

ทีมวิจัยชุมชนบ้านนงระ

๑) นายสรณ์ญา กระสังข์	หัวหน้าโครงการ
๒) นายพิพัฒน์พล ไชยภา	นักวิจัยชุมชน
๓) นางลำพึง สุรินทร์	นักวิจัยชุมชน
๔) นางสุตา ดาศรี	นักวิจัยชุมชน
๕) นางสมถวิล ทวีชาติ	นักวิจัยชุมชน
๖) นายภูวนารถ แสงมาศ	นักวิจัยชุมชน
๗) นายสันติ นาคนวล	นักวิจัยชุมชน
๘) นายสุข นาคนวล	นักวิจัยชุมชน
๙) นางปราณี ทวีชาติ	นักวิจัยชุมชน
๑๐) นายประวัติ จันทอง	นักวิจัยชุมชน
๑๑) นายเสมียน แสงมาศ	นักวิจัยชุมชน

๑๒) นางนงนุช แพงงูงา	นักวิจัยชุมชน
๑๓) นางสาวปรียา สงพิมพ์	นักวิจัยชุมชน

ทีมวิจัยเยาวชนบ้านนงระ

๑) นางสาวเจนจิรา แสงมาศ	นักวิจัยชุมชน
๒) นางสาวสุกัลยา แสงมาศ	นักวิจัยชุมชน
๓) นางสาวศิริพร สงพิมพ์	นักวิจัยชุมชน

ทีมวิจัยชุมชนบ้านขี้นาค

๑) นางสาวบุษดา ไชยภา	นักวิจัยชุมชน
๒) นางสาวสิตาวรรณ ไชยภา	นักวิจัยชุมชน
๓) นางอรัญญา นาคนวล	นักวิจัยชุมชน
๔) นายประยูร ศิลาชัย	นักวิจัยชุมชน
๕) นางรัชนีพร ทวีชาติ	นักวิจัยชุมชน
๖) นางสาวสายพิณ ทวีชาติ	นักวิจัยชุมชน

ทีมวิจัยชุมชนบ้านขี้นาคน้อย

๑) นายศิริวัฒน์ ชัยวิเศษ	นักวิจัยชุมชน
๒) นายสำนวน อรรคชาติ	นักวิจัยชุมชน

ทีมวิจัยบ้านพล้อง

๑) นายบุญทา วิเศษชาติ	นักวิจัยชุมชน
๒) นายจรูญ ทิพย์พันธ์	นักวิจัยชุมชน
๓) นายคำนึ่ง โสกาบุตร	นักวิจัยชุมชน
๔) นางสมพงษ์ วิเศษชาติ	นักวิจัยชุมชน

ทีมวิจัยชุมชนบ้านกระโพธิ์/บ้านตูม

๑) นายนาวิน สิงขร	นักวิจัยชุมชน
๒) นายลือชัย แหวนเงิน	นักวิจัยชุมชน

ฝ่ายการเงินและบัญชี

๑) นายสรณ์ญา กระสังข์
๒) นายจำรูญ นาคนวล
๓) นางลำพึง สุรินทร์
๔) นางสาวถวิล ทวีชาติ

๔) การพัฒนาประเด็นคำถามในการจัดเก็บข้อมูล ในการดำเนินงานพัฒนาประเด็นคำถามในการจัดเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ทีมวิจัยได้ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดย นายรุ่งวิจิต คำงาม พี่เลี้ยงโครงการวิจัยฯ ได้นำจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยแตกกรอบเนื้อหาในการศึกษาข้อมูล ร่วมกัน และได้ใช้กระบวนการกลุ่ม โดยให้แต่ละกลุ่มร่วมกันคิดประเด็นคำถาม และนำเสนอในที่ประชุมเพื่อร่วมกัน ปรับประเด็นคำถามในการศึกษาให้ครอบคลุมการจัดเก็บข้อมูลในทุกๆ ด้าน ตามรายละเอียดดังนี้

ประเด็นคำถามด้านบริบทและวิถีชีวิตชาวภูมิตำบลตูม

(๑) ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา

- ตำบลตูมมีที่มาอย่างไร
- ใครเป็นผู้ก่อตั้งตำบลตูม อายุเท่าไร
- ตำบลตูมตั้งอยู่ที่ไหน
- สภาพทั่วไปของตำบลตูมเป็นอย่างไร
- ประวัติศาสตร์ของชาวภูมิตำบลตูมมีความเป็นมาอย่างไร

(๒) ด้านสภาพภูมิประเทศ

- ลักษณะภูมิประเทศเป็นอย่างไร
- ภูมินิเวศตำบลเป็นอย่างไร
- ลักษณะการตั้งบ้านเรือน เป็นอย่างไร
- มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใดบ้าง

(๓) ด้านประชากร

- ตำบลตูมมีประชากรเท่าใด
- ประชากรตามทะเบียนราษฎรเท่าใด
- ประชากรตามข้อมูล จปฐ.
- ประชากรจำแนกตามช่วงอายุ อาชีพ ศาสนา

(๔) ด้านลักษณะเศรษฐกิจในตำบล

- ตำบลตูมประกอบอาชีพใดบ้าง
- มีอาชีพหลักทำอะไร อาชีพรองทำอะไร อาชีพเสริม ทำอะไร
- รายได้เฉลี่ยของประชาชนในตำบลตูมเท่าใด
- ประชาชนมีรายได้เท่าใดในรอบปี มีรายจ่ายเท่าใดในรอบปี
- ประชาชนมีหนี้สินเท่าใด ที่ไหนบ้าง

(๕) ด้านสังคม/วัฒนธรรม

- ตำบลตูมมีรากฐานวัฒนธรรมแบบใดบ้าง
- มีประเพณีวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง
- มีความเชื่ออย่างไรบ้าง

- ตำบลตูมใช้ภาษาอะไรในการสื่อสารในตำบล
- แต่ละวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์ของตนเองอย่างไร
- แต่ละวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันอย่างไร
- มีอัตลักษณ์ หรือจุดเด่น ในเรื่องใดบ้าง

(๖) ด้านองค์กรในชุมชน

- ประชาชนในตำบลมีการรวมกลุ่มอะไรบ้าง มีกี่กลุ่ม กี่ชนิด กี่ประเภท
- แต่ละกลุ่มมีแนวความคิดการบริหารจัดการอย่างไร
- แต่ละกลุ่มมีเป้าหมายวัตถุประสงค์ใดบ้าง
- แต่ละกลุ่ม มีโครงสร้างการดำเนินงานอย่างไร
- แต่ละกลุ่มผลการดำเนินการเป็นอย่างไร
- ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

(๗) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ตำบลตูมมีทรัพยากรธรรมชาติอะไรบ้าง
- แต่ละชนิดตั้งอยู่ที่ใด
- มีลักษณะพื้นที่เป็นอย่างไร ขนาด ที่ตั้ง
- มีการใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง
- มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง

ประเด็นคำถามฐานความรู้ครอบครัวพัฒนา

- (๑) ครอบครัวพัฒนา มีเกณฑ์คัดเลือกอย่างไร มีคุณสมบัติอย่างไร ในชุมชนมีกี่ครัวเรือน ทำอะไรบ้างมีความรู้อะไรบ้าง
- (๒) ศึกษาผังกิจกรรมของครัวเรือน มีกิจกรรมอะไรบ้าง
- (๓) ในครอบครัว ลูกหลานทำอะไร ให้เห็นวิธีของครัวเรือน เพื่อให้เห็น คุณสมบัติองค์ประกอบที่ชัดเจนเป็นตัวอย่างใดบ้าง มีชุดความรู้อะไรบ้าง จะเห็นการขยายผลครัวเรือนต้นแบบ
- (๔) ใครเป็นเจ้าของฐานครอบครัวพัฒนา เจ้าขององค์ความรู้
- (๕) ประวัติชีวิตของเจ้าของความรู้เป็นอย่างไรบ้าง
- (๖) กิจกรรมประจำวันของเจ้าขององค์ความรู้เป็นอย่างไรบ้าง
- (๗) ทำไมถึงจัดครัวเรือนนี้เป็นครอบครัวพัฒนา
- (๘) มุ่งองค์ความรู้อะไรบ้างในฐานแห่งนี้
- (๙) แต่ละองค์ความรู้ มีความเป็นมา หรือมีแนวคิดอย่างไร
- (๑๐) แต่ละองค์ความรู้ มีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร
- (๑๑) แต่ละองค์ความรู้มีเทคนิคการปฏิบัติอย่างไร มีข้อควรระวังอย่างไร
- (๑๒) เมื่อปฏิบัติการแต่ละองค์ความรู้ แล้ว มีผลเป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๓) ขอบเขตพื้นที่ ของฐานเรียนรู้แห่งนี้ มีขนาด กว้างยาว เท่าใด

- (๑๔) มีการใช้ประโยชน์ ในพื้นที่นี้ อย่างไร มีแผนผังอย่างไร
- (๑๕) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้แล้ว ในรอบปี มีรายได้อย่างไรบ้าง
- (๑๖) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้ แล้วส่งผลดีต่อชีวิตอย่างไร ในด้านไหนบ้าง เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว ชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๗) ถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้คนอื่นอย่างไร
- (๑๘) จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างไร
- (๑๙) ในชุมชนมีครัวเรือนที่ดำเนินการตามแนวทางนี้ หรือไม่ อย่างไร
- (๒๐) จะมีแนวทางการขยายผลอย่างไร

ประเด็นคำถามข่าวกล้องงอก / น้ำข่าวกล้องงอก

- (๑) ข่าวกล้องงอกคืออะไร
- (๒) ทำมาตั้งแต่เมื่อไหร่ ใครชวนทำ ใครทำบ้าง ประโยชน์ทางโภชนาการ มีวัตถุดิบอะไรบ้าง ข่าวกล้องงอกมีโอกาสพัฒนาเพิ่มมูลค่า แปรรูปเป็นอย่างอื่นได้หรือไม่อย่างไร
- (๓) ใครเป็นเจ้าของฐานครอบครัวพัฒนาเจ้าขององค์ความรู้
- (๔) ประวัติชีวิตของเจ้าของความรู้เป็นอย่างไรบ้าง
- (๕) กิจกรรมประจำวันของเจ้าขององค์ความรู้เป็นอย่างไรบ้าง
- (๖) ทำไมถึงจัดนำเสนอองค์ความรู้เรื่องข่าวกล้องงอก น้ำข่าวกล้องงอกมีความสำคัญจำเป็นอย่างไร
- (๗) มีองค์ความรู้อะไรบ้างในฐานแห่งนี้
- (๘) แต่ละองค์ความรู้มีความเป็นมาหรือมีแนวคิดอย่างไร
- (๙) แต่ละองค์ความรู้มีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร
- (๑๐) แต่ละองค์ความรู้มีเทคนิคการปฏิบัติอย่างไร มีข้อควรระวังอย่างไร
- (๑๑) เมื่อปฏิบัติแต่ละองค์ความรู้แล้วมีผลเป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๒) อุปกรณ์ที่ใช้ในการกระบวนการผลิตมีอะไรบ้าง
- (๑๓) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้แล้วในรอบปี มีรายได้อย่างไรบ้าง
- (๑๔) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้ แล้วส่งผลดีต่อชีวิตอย่างไร ในด้านไหน บ้าง เช่น ด้านเศรษฐกิจสังคม ครอบครัว ชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๕) ถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้คนอื่นอย่างไร
- (๑๖) จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างไร
- (๑๗) มีสมาชิกที่สนใจเท่าใด อย่างไร
- (๑๘) จะยกระดับหรือขยายผลองค์ความรู้ด้านนี้ได้อย่างไร

ประเด็นคำถามด้านหมูลุม/น้ำหมักขี้หมู

- (๑) ความเป็นมาของหมูลุม เป็นมาอย่างไร
- (๒) การจัดการโรงเรือน สุขภาพหมู รักษาโรค อาหาร สุขภาพบาลีมีผลอย่างไร
- (๓) หมูลุมคืออะไร

- (๔) ทำไมถึงจัดนำเสนอองค์ความรู้เรื่องหมูลุมมีความสำคัญ จำเป็นอย่างไร
- (๕) มุ่งองค์ความรู้อะไรบ้างในฐานแห่งนี้
- (๖) แต่ละองค์ความรู้ มีความเป็นมา หรือมีแนวคิดอย่างไร
- (๗) แต่ละองค์ความรู้ มีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร
- (๘) แต่ละองค์ความรู้มีเทคนิคการปฏิบัติอย่างไร มีข้อควรระวังอย่างไร
- (๙) เมื่อปฏิบัติการ แต่ละองค์ความรู้ แล้ว มีผลเป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๐) อุปกรณ์ที่ใช้ ในการเลี้ยงหมูลุมมีอะไรบ้าง
- (๑๑) การเลี้ยงหมูลุม จัดโรงเรียนอย่างไร
- (๑๒) โรงเรือนหมูลุม ทำอย่างไร มีกี่แบบ มีแนวคิดอะไรรองรับในการทำแต่ละแบบ
- (๑๓) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้แล้ว ในรอบปี มีรายได้อย่างไรบ้าง
- (๑๔) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้ แล้วส่งผลดีต่อชีวิตอย่างไร ในด้านไหน บ้าง เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว ชุมชน เป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๕) ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้คนอื่นอย่างไร
- (๑๖) จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างไร
- (๑๗) มีสมาชิกที่สนใจเท่าใด อย่างไร
- (๑๘) จะยกระดับหรือขยายผล องค์ความรู้ด้านนี้อย่างไร

ประเด็นคำถามด้านสุขภาวะทางเลือก

- (๑) สุขภาพทางเลือกคืออะไรมีแนวคิดอย่างไร ขั้นตอนอย่างไร ใช้อย่างไร มีผลอย่างไร
- (๒) มีการจัดการเรียนรู้ให้ใครบ้างจัดการอย่างไรผลเป็นอย่างไร วิธีการสังเกตอาการอย่างไร ดูอย่างไร มีวิธีการวินิจฉัยอย่างไร
- (๓) จัดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองได้อย่างไร จะมีวิธีการพึ่งตนเองอย่างไร พึ่งตนเองอย่างไร ใครพึ่งตนเอง
- (๔) วิธีการถ่ายทอดถ่ายทอดอย่างไร
- (๕) วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้การรักษาอย่างไร มีแหล่งที่มาอย่างไร
- (๖) วิธีการเลือกสมุนไพร มีอย่างไรบ้าง มุ่งองค์ประกอบอย่างไร จะเลือกอย่างไร มีข้อพึงระวังอย่างไร
- (๗) ถ้าจะนำไปสู่การพึ่งตนเองจะอย่างไร จะเพิ่มมูลค่าอย่างไร จะขยายผลอย่างไร
- (๘) ความเป็นมาของแต่ละเรื่องมาอย่างไร ไปเรียนรู้มาจากที่ใดบ้างจะพึ่งตนเองอย่างไร
- (๙) ยึดเป้าการจัดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองได้อย่างไร
- (๑๐) ทำไมถึงจัดนำเสนอองค์ความรู้ เรื่องสุขภาวะทางเลือก มีความสำคัญ จำเป็นอย่างไร
- (๑๑) มุ่งองค์ความรู้อะไรบ้างในฐานแห่งนี้
- (๑๒) แต่ละองค์ความรู้ มีความเป็นมา หรือมีแนวคิดอย่างไร
- (๑๓) แต่ละองค์ความรู้ มีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร
- (๑๔) แต่ละองค์ความรู้มีเทคนิคการปฏิบัติอย่างไร มีข้อควรระวังอย่างไร
- (๑๕) เมื่อปฏิบัติการ แต่ละองค์ความรู้แล้วมีผลเป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๖) อุปกรณ์ที่ใช้ ในสุขภาวะทางเลือกมีอะไรบ้าง

- (๑๗) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้แล้วในรอบปีมีรายได้อย่างไรบ้าง
- (๑๘) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้ แล้วส่งผลดีต่อชีวิตอย่างไร ในด้านไหนบ้าง เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว ชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๙) ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้คนอื่นอย่างไร
- (๒๐) จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างไร
- (๒๑) มีสมาชิกที่สนใจ เท่าใด อย่างไร
- (๒๒) จะยกระดับหรือขยายผลองค์ความรู้ด้านนี้อย่างไร

ประเด็นคำถามด้านองค์กรชุมชน

- (๑) ที่ผ่านมาในแต่ละกลุ่มมีการจัดการเรียนรู้ คนในคนนอกอย่างไร มีวิธีการถ่ายทอดความรู้อย่างไร
- (๒) จะมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองอย่างไร
- (๓) ชุดความรู้เรื่องกลุ่มคืออะไร
- (๔) ผลงานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เป็นสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมอย่างไร
- (๕) ประวัติชีวิตของเจ้าของความรู้เป็นอย่างไรบ้าง
- (๖) กิจกรรมประจำวันของเจ้าขององค์ความรู้ เป็นอย่างไรบ้าง
- (๗) ทำไมถึงจัดนำเสนอองค์ความรู้เรื่ององค์กรชุมชนมีความสำคัญจำเป็นอย่างไร
- (๘) มีองค์ความรู้อะไรบ้างในฐานแห่งนี้
- (๙) แต่ละองค์ความรู้มีความเป็นมาหรือมีแนวคิดอย่างไร
- (๑๐) แต่ละองค์ความรู้ มีขั้นตอนการปฏิบัติมีการบริหารจัดการอย่างไร มีระเบียบข้อบังคับอย่างไร
- (๑๑) แต่ละองค์ความรู้มีผลปฏิบัติการเป็นอย่างไร
- (๑๒) เมื่อปฏิบัติการแต่ละองค์ความรู้แล้วมีผลเป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๓) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้แล้ว ในรอบปีมีรายได้ได้อย่างไรบ้าง
- (๑๔) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้ แล้วส่งผลดีต่อชีวิตอย่างไร ในด้านไหนบ้าง เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว ชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๕) ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้คนอื่นอย่างไร
- (๑๖) จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างไร
- (๑๗) มีสมาชิกที่สนใจเท่าใด อย่างไร
- (๑๘) จะยกระดับหรือขยายผล องค์ความรู้ด้านนี้อย่างไร

ประเด็นด้านเกษตรทฤษฎีใหม่

- (๑) ความเป็นมาอย่างไรมาจากไหน วัตถุประสงค์ของโรงเรียนคืออะไร
- (๒) จัดการเรียนรู้ให้ใครบ้าง จัดอย่างไร
- (๓) มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง
- (๔) จะขยายผลอย่างไร ขยายผลเพื่อการพึ่งตนเองอย่างไร
- (๕) ใครเป็นเจ้าของฐานเกษตรทฤษฎีใหม่เจ้าขององค์ความรู้
- (๖) ประวัติชีวิต ของเจ้าของความรู้เป็นอย่างไรบ้าง

- (๗) กิจกรรมประจำวันของเจ้าขององค์ความรู้ เป็นอย่างไรบ้าง
- (๘) ทำไมถึงจัดครัวเรือนนี้ ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ มีแรงบันดาลใจอย่างไร
- (๙) มีองค์ความรู้อะไรบ้างในฐานแห่งนี้
- (๑๐) แต่ละองค์ความรู้ มีความเป็นมา หรือมีแนวคิดอย่างไร
- (๑๑) แต่ละองค์ความรู้ มีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร
- (๑๒) แต่ละองค์ความรู้มีเทคนิคการปฏิบัติอย่างไร มีข้อควรระวังอย่างไร
- (๑๓) เมื่อปฏิบัติการแต่ละองค์ความรู้แล้ว มีผลเป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๔) ขอบเขตพื้นที่ของฐานเรียนรู้แห่งนี้ มีขนาดกว้างยาวเท่าใด
- (๑๕) มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่นี้อย่างไร มีแผนผังอย่างไร ปลูกพืชอะไรบ้าง ก็ชนิด
- (๑๖) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้แล้ว ในรอบปีมีรายได้อย่างไรบ้างมีรายจ่ายเท่าใด
- (๑๗) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้ แล้วส่งผลต่อชีวิตอย่างไร ในด้านไหนบ้าง เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว ชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๘) ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้คนอื่นอย่างไร
- (๑๙) จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างไร
- (๒๐) ในชุมชนมีครัวเรือนที่ดำเนินการตามแนวทางนี้หรือไม่อย่างไร
- (๒๑) จะมีแนวทางการขยายผลอย่างไร

ประเด็นคำถามด้านธนาคารต้นไม้

- (๑) ธนาคารต้นไม้คืออะไร
- (๒) วัตถุประสงค์ของธนาคารต้นไม้
- (๓) ใครเป็นเจ้าของฐานธนาคารต้นไม้เจ้าขององค์ความรู้
- (๔) ประวัติชีวิต ของเจ้าของความรู้เป็นอย่างไรบ้าง
- (๕) กิจกรรมประจำวันของเจ้าขององค์ความรู้ เป็นอย่างไรบ้าง
- (๖) ใครมาชวนทำ ทำอย่างไร
- (๗) ทำไมถึงจัดฐานเรียนรู้ธนาคารต้นไม้ มีแรงบันดาลใจอย่างไร
- (๘) มีองค์ความรู้อะไรบ้างในฐานแห่งนี้
- (๙) แต่ละองค์ความรู้ มีความเป็นมาหรือมีแนวคิดอย่างไร
- (๑๐) แต่ละองค์ความรู้ มีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร
- (๑๑) แต่ละองค์ความรู้มีเทคนิคการปฏิบัติอย่างไร มีข้อควรระวังอย่างไร
- (๑๒) เมื่อปฏิบัติการ แต่ละองค์ความรู้แล้วมีผลเป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๓) มีครัวเรือนเข้าเป็นสมาชิกเท่าใด มีการดำเนินงานอย่างไร
- (๑๔) มีใครเป็นต้นแบบในการดำเนินงานธนาคารต้นไม้ ทำอย่างไร
- (๑๕) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้แล้ว ในรอบปี มีรายได้อย่างไรบ้าง มีรายจ่ายเท่าใด
- (๑๖) เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนี้ แล้วส่งผลต่อชีวิตอย่างไร ในด้านไหน บ้าง เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว สิ่งแวดล้อม ชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง
- (๑๗) ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้คนอื่นอย่างไรใครเรียนรู้บ้าง ถ่ายทอดอย่างไร ทำแล้วพึ่งตนเองได้หรือไม่อย่างไร อะไรที่ทำให้พึ่งตนเองได้
- (๑๘) จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างไร

- (๑๙) ในชุมชนมีครัวเรือนที่ดำเนินการตามแนวทางนี้หรือไม่อย่างไร
- (๒๐) จะมีแนวทางการขยายผลอย่างไร มีแนวทางขยายผลอย่างไร สามารถพึ่งตนเองอย่างไร
- (๒๑) ใครมาเรียนรู้บ้าง วิธีการถ่ายทอดอย่างไร จัดการเรียนรู้อย่างไร มีวิธีการอย่างไรบ้าง
- (๒๒) รูปแบบการเรียนรู้เป็นอย่างไร จัดการอย่างไร มีผลเป็นอย่างไร

ผลที่ได้จากการจัดกิจกรรม

- ๑. ทีมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจโครงการวิจัย และแนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- ๒. ทีมวิจัยได้กำหนดบทบาทหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อการพึ่งตนเองบนฐานวัฒนธรรมชุมชนชาวกุยบ้านร่งระ ตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ และแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกัน
- ๓. ทีมวิจัยได้เรียนรู้ร่วมกัน กำหนดประเด็นคำถามในการศึกษา ตามเนื้อหาที่กำหนด

ปัญหาอุปสรรค

การดำเนินงานวิจัย ตรงกับช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว ส่งผลให้ทีมวิจัยมาร่วมกิจกรรมไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการนัดประชุมเวลา ๑๘.๓๐ น. – ๒๒.๐๐ น.

๒. การเตรียมชุมชน

ทีมวิจัยจัดกิจกรรมประชุมชี้แจงโครงการวิจัยต่อชุมชนและกำหนดแผนการดำเนินงานร่วมกันกับชุมชน ดำเนินการในวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๕๖ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านร่งระ กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมประกอบด้วยทีมวิจัย จำนวน ๑๕ คน หัวหน้าครัวเรือนในชุมชนบ้านร่งระ จำนวน ๖๐ คน รวมผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน ๗๕ คน โดยในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและชี้แจงให้ชุมชนทราบในขั้นตอนการดำเนินการทุกขั้นตอน และเพื่อให้หัวหน้าครัวเรือน ในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในกรอบแนวคิด กระบวนการวิจัยและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ต้น

การดำเนินกิจกรรม

- ๑) นายจำรูญ นาคนวล ที่ปรึกษาโครงการวิจัย ได้ชี้แจงแนวทางการดำเนินงานตามโครงการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อการพึ่งตนเองบนฐานวัฒนธรรมชุมชนชาวกุยบ้านร่งระ ตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ โดยชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เนื้อหาในการศึกษา กิจกรรมในการดำเนินการ

๒) นางสาว ดาศรี นักวิจัยชุมชนได้ชี้แจงแผนงานในการดำเนินงานตามโครงการว่าได้กำหนดการดำเนินงานตามโครงการเป็น ๒ ระยะ โดยระยะที่ ๑ เป็นการดำเนินงานกิจกรรมตามแผนงานดังนี้

- กิจกรรมประชุมทีมวิจัย ดำเนินการในช่วงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๖
- กิจกรรมจัดเก็บข้อมูลองค์ความรู้ในชุมชน ดำเนินการระหว่างเดือนธันวาคม - มกราคม ๒๕๕๗
- กิจกรรมสำรวจและจัดทำแผนผังการเรียนรู้ ดำเนินการในเดือนมกราคม ๒๕๕๗
- กิจกรรมรวบรวมสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ดำเนินการในเดือนมกราคม ๒๕๕๗
- กิจกรรมนำเสนอผลการศึกษารายงานผล ดำเนินการในเดือนมกราคม ๒๕๕๗

ผลที่ได้จากการจัดกิจกรรม

๑. ชุมชนได้เรียนรู้ทำความเข้าใจ โครงการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อการพึ่งตนเองบนฐานวัฒนธรรมชุมชนชาวกูยบ้านร่งระ ตำบลตุม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

๒. หัวหน้าครัวเรือน ในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในกรอบแนวคิดและกระบวนการวิจัย และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ต้น

ปัญหาอุปสรรค

หัวหน้าครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบทุกครัวเรือน

๓. การเก็บข้อมูลการวิจัย

๑) **ศึกษาองค์ความรู้ที่มีในชุมชน** กิจกรรมศึกษาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนดำเนินการจัดกิจกรรมโดยการมอบหมายให้ ทีมวิจัยชุมชนดำเนินการจัดเก็บข้อมูล ตามประเด็นการศึกษาที่กำหนด โดยแบ่งทีมจัดเก็บข้อมูลเป็น ๔ กลุ่ม ให้มีการจัดเก็บข้อมูลตามแผนงานที่กำหนด หลังจากนั้นให้แต่ละทีมนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเพื่อเติมเต็มข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ซึ่งดำเนินการในระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๖ - มกราคม ๒๕๕๗ โดยมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

๒) **ศึกษารวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนตำบลตุม อำเภอปรางค์กู่** คณะวิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในระหว่างวันที่ ๑- ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๖ โดยทีมงานใช้วิธีการศึกษา คือ การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย การเดินสำรวจพื้นที่ การศึกษาเอกสารมือสอง โดยการจัดเก็บข้อมูลด้านนี้มีผู้รับผิดชอบหลัก คือ นายนาวิน สิงขร นางปราณี ทวีชาติ นายพิพัฒน์พล ไชยภา และคณะโดยมีแนวประเด็นคำถามแบ่งเป็นด้านดังนี้

ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา

- (๑) ตำบลตูมมีที่มาอย่างไร
- (๒) ใครเป็นผู้ก่อตั้งตำบลตูม อายุเท่าไร
- (๓) ตำบลตูมตั้งอยู่ที่ไหน
- (๔) สภาพทั่วไปของตำบลตูมเป็นอย่างไร
- (๕) ประวัติศาสตร์ของชาวภูมี่มีความเป็นมาอย่างไร

ด้านสภาพภูมิประเทศ

- (๑) ลักษณะภูมิประเทศเป็นอย่างไร
- (๒) ภูมินิเวศตำบลเป็นอย่างไร
- (๓) ลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็นอย่างไร
- (๔) มีอาณาเขตติดต่อพื้นที่ใดบ้าง

ด้านประชากร

- (๑) ตำบลตูมมีประชากรเท่าใด
- (๒) ประชากรตามทะเบียนราษฎร์เท่าใด
- (๓) ประชากรตามข้อมูล จปฐ.
- (๔) ประชากรจำแนกตามช่วงอายุ อาชีพ ศาสนา

ด้านลักษณะเศรษฐกิจในตำบล

- (๑) ตำบลตูมประกอบอาชีพใดบ้าง
- (๒) มีอาชีพหลักทำอะไร อาชีพรองทำอะไร อาชีพเสริม ทำอะไร
- (๓) รายได้เฉลี่ยของประชาชนในตำบลตูมเท่าใด
- (๔) ประชาชนมีรายได้เท่าใดในรอบปี มีรายจ่ายเท่าใดในรอบปี
- (๕) ประชาชนมีหนี้สินเท่าใดที่ไหนบ้าง

ด้านสังคม/วัฒนธรรม

- (๑) ตำบลตูมมีรากฐานวัฒนธรรมแบบใดบ้าง
- (๒) มีประเพณีวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง
- (๓) มีความเชื่ออย่างไรบ้าง
- (๔) ตำบลตูมใช้ภาษาอะไรในการสื่อสารในตำบล
- (๕) แต่ละวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์ของตนเองอย่างไร
- (๖) แต่ละวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันอย่างไร
- (๗) มีอัตลักษณ์ หรือจุดเด่น ในเรื่องใดบ้าง

ด้านองค์กรในชุมชน

- (๑) ประชาชนในตำบลมีการรวมกลุ่มอะไรบ้าง มีกี่กลุ่ม กี่ชนิด กี่ประเภท
- (๒) แต่ละกลุ่มมีแนวความคิดการบริหารจัดการอย่างไร

- (๓) แต่ละกลุ่มมีเป้าหมายวัตถุประสงค์ใดบ้าง
- (๔) แต่ละกลุ่ม มีโครงสร้างการดำเนินงานอย่างไร
- (๕) แต่ละกลุ่มผลการดำเนินการเป็นอย่างไร
- (๖) ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- (๑) ตำบลตุมมีทรัพยากรธรรมชาติอะไรบ้าง
- (๒) แต่ละชนิดตั้งอยู่ที่ใด
- (๓) มีลักษณะพื้นที่เป็นอย่างไร ขนาด ที่ตั้ง
- (๔) มีการใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง
- (๕) มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง

ผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรมนี้คือ ทีมวิจัยได้ข้อมูลบริบทชุมชนตำบลตุม อำเภอปรังค์กู และผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ข้อมูลบริบทตำบลตุม และเข้าใจบริบทชุมชนตนเองมากขึ้น

ด้านปัญหาและอุปสรรคกิจกรรมนี้ พบว่า ทีมวิจัยขาดทักษะการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูล วิธีแก้ไขจัดทีมเก็บข้อมูลที่มีความเหมาะสมเกื้อกูลช่วยเหลือกันได้

๓) การจัดเก็บข้อมูลองค์ความรู้ตามฐานเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้ฯ ดำเนินการจัดกิจกรรม โดยแบ่งข้อมูลให้นักวิจัยชุมชนได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจ้าขององค์ความรู้หรือผู้ที่จัดกระบวนการเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้ฯ โดยแบ่งการจัดเก็บข้อมูลเป็น ๔ กลุ่ม รับผิดชอบเนื้อหา ข้อมูลกลุ่มละ ๒ ประเด็นการเรียนรู้และมีเวทียินดีหมายเพื่อติดตามผลความก้าวหน้าในการจัดเก็บข้อมูลโดยดำเนินกิจกรรม ในระหว่างวันที่ ๑๑ – ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๗ โดยใช้ประเด็นคำถามที่ได้จากการออกแบบร่วมกันในกิจกรรมการพัฒนาประเด็นคำถามในการจัดเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายในชุมชน โดยแบ่งเป็น ฐานการเรียนรู้ต่างๆ คือ ฐานความรู้ ครอบครัวยุคใหม่ ฐานข้าวกล้องงอก/น้ำข้าวกล้องงอก ฐานหมุ่หมุ่/น้ำหมักขี้หมู ฐานสุขภาวะทางเลือก ฐานองค์กรชุมชน ฐานเกษตรทฤษฎีใหม่ และฐานธนาคารต้นไม้

ผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรมนี้ คือ ทีมวิจัยได้ข้อมูลองค์ความรู้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน ๗ องค์ความรู้และผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ข้อมูลองค์ความรู้ ในฐานเรียนรู้ ๗ องค์ความรู้

ด้านปัญหาและอุปสรรคที่พบในกิจกรรม คือ ทีมวิจัยขาดทักษะการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูล วิธีแก้ไขจัดทีมเก็บข้อมูลที่มีความเหมาะสมเกื้อกูลช่วยเหลือกันได้

๔) การจัดเก็บข้อมูลด้านองค์ความรู้ เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน ดำเนินการโดยการ จัดประชุมกลุ่มย่อยในทีมวิจัย เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๖ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยทีมวิจัย จำนวน ๒๐ คน เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกำหนดประเด็นรูปแบบการพึ่งตนเองของชุมชนในอดีตที่ผ่านมาว่ามีรูปแบบการพึ่งตนเอง ในด้านไหนบ้าง ซึ่งผลจากการสนทนากลุ่มย่อยดังกล่าว มีประเด็นเพื่อการพึ่งตนเอง ดังนี้

- (๑) องค์ความรู้ในการปลูกพืชผักสวนครัวและพืชผักหมุนเวียนไว้กินเองในครัวเรือน
- (๒) องค์ความรู้ในการเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน การเลี้ยงเป็ด เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย เป็นต้น
- (๓) องค์ความรู้ในการทำอาหารพื้นบ้าน และการถนอมอาหาร เช่น การทำข้าวเม่า การทำปลาร้า เป็นต้น
- (๔) องค์ความรู้ในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้า เช่น การทอผ้าไหม การย้อมผ้าไหมด้วยมะเกลือ เป็นต้น
- (๕) องค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยและการดูแลสุขภาพตนเอง
- (๖) องค์ความรู้ในการดูแลรักษาป่าให้เป็นพื้นที่แหล่งอาหารของคนในชุมชน

ผลจากการสนทนากลุ่มย่อยดังกล่าวจึงได้มอบหมายประเด็นให้นักวิจัยชุมชนได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามประเด็นดังกล่าวโดยศึกษาในระหว่างวันที่ ๒๕ - ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๖

ผลจากการดำเนินกิจกรรมนี้ คือ นักวิจัยได้ทราบข้อมูล รูปแบบการพึ่งตนเองของครัวเรือนชาวกูยโบราณในอดีต ว่ามีแนวทางการพึ่งพาตนเองอย่างไรบ้าง

ด้านปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการทำกิจกรรมนี้ คือ ทีมวิจัยขาดทักษะ การสัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูล วิธีแก้ไขจัดทีมเก็บข้อมูลที่มีความเหมาะสมเกื้อกูลช่วยเหลือกันได้

๕) การจัดเก็บข้อมูลด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ทีมวิจัย ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยวิธีการประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ทีมวิทยากรผู้จัดกระบวนการเรียนรู้และทีมนักวิจัยชุมชนร่วมกัน จัดเก็บข้อมูล การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามประเด็นคำถาม ดำเนินการ ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ดำเนินการวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๗ และครั้งที่ ๒ ดำเนินการในวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๗ โดยสนทนากลุ่มย่อยโดยใช้แนวประเด็นคำถาม ดังนี้

- (๑) ความเป็นมาของศูนย์เรียนรู้ ฯ
- (๒) การก่อเกิด การก่อตั้งศูนย์
- (๓) หลักสูตรการเรียนรู้ เป็นอย่างไร
- (๔) จัดการอบรมกี่แบบ กี่หลักสูตร แต่ละหลักสูตรเป็นอย่างไร
- (๕) แนวคิด กระบวนการขั้นตอนการจัดอบรม เป็นอย่างไร
- (๖) ปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้
- (๗) ความต้องการ ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้
- (๘) ใครมาเรียนรู้ในศูนย์แห่งนี้บ้าง
- (๙) แหล่งเรียนรู้เป็นอย่างไร
- (๑๐) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของแหล่งเรียนรู้แต่ละแหล่ง
- (๑๑) ปัญหาอุปสรรคของแหล่งเรียนรู้แต่ละแหล่ง
- (๑๒) ความคาดหวัง ข้อเสนอการพัฒนาของแหล่งเรียนรู้แต่ละแหล่ง

ผลที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมนี้ คือ นักวิจัยชุมชนทราบแนวคิดความเป็นมาของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ฯ และนักวิจัยได้ชุดองค์ความรู้ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ด้านปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินกิจกรรมนี้ คือ ทีมวิจัยขาดทักษะ การสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูล วิธีแก้ไขจัดทีมเก็บข้อมูลที่มีความเหมาะสมเกื้อกูลช่วยเหลือกันได้

๖) สํารวจและจัดทำแผนผังแหล่งเรียนรู้ ผู้รู้ในชุมชน ทีมวิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูล โดยวิธีการเดินสำรวจตามจุดเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ฯ บ้านร่งระและร่วมกันวาดภาพ แผนผังจุดเรียนรู้ชุมชนของศูนย์เรียนรู้ ฯ บ้านร่งระ ดำเนินการในวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๕๗ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๒๐ คน ประกอบด้วยนักวิจัยชุมชน นักวิจัยเยาวชน

ผลที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมนี้ คือ นักวิจัยชุมชนได้ร่วมกันจัดทำแผนผังศูนย์เรียนรู้ชุมชน ฯ บ้านร่งระ และนักวิจัยได้ชุดองค์ความรู้ ฐานข้อมูลในการจัดกระบวนการเรียนรู้ แผนผังข้อมูลจุดเรียนรู้ของชุมชน

ด้านปัญหาและอุปสรรคที่พบในการทำกิจกรรม คือ ทีมวิจัยขาดทักษะ การสัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูล วิธีแก้ไขจัดทีมเก็บข้อมูลที่มีความเหมาะสมเกื้อกูลช่วยเหลือกันได้

๔. การทดลองปฏิบัติการ โดยการประชุมทีมวิจัย/ที่ปรึกษา เพื่อกำหนดแผนงานและวิธีการในการทดลองปฏิบัติการ โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติการทดลอง การขยายผลการจัดการความรู้เพื่อการพึ่งตนเอง โดยมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

๑) การฝึกอบรมทักษะผู้รู้ในการออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยชุมชน

ทีมวิจัยได้ร่วมกันจัดเวทีเรียนรู้เพื่อฝึกอบรมทักษะของผู้รู้ในชุมชนในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน โดยนำองค์ความรู้ที่ได้จากฐานข้อมูลการวิจัยมา อธิบายและร่วมกันกำหนด กระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดให้มีแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำแนกเป็นการจัดการเรียนรู้ ๒ แบบ ดังนี้

๑. การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อขยายผลองค์ความรู้ภายในชุมชนบ้านร่งระ โดยให้มีการขยายผลการลงมือปฏิบัติความรู้ต่างๆ ให้ชัดเจน เป็นรูปธรรมในด้านการพึ่งตนเอง

๒. การขยายผลการจัดการเรียนรู้คนภายนอกชุมชน กำหนดแนวทางในการดำเนินการ ให้มีการจัดการเรียนรู้ ๒ มิติ คือ มิติที่ ๑ ขยายผลการจัดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองโดยใช้กระบวนการกลุ่ม การจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนให้เป็นหน่วยพื้นฐานในการขยายผลองค์ความรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง และ มิติที่ ๒ การจัดการเรียนรู้ให้ผู้คนภายนอกผ่านการศึกษาดูงานตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายโดยชุมชนเป็นผู้กำหนดหลักสูตรการขยายผลการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการ

๒) ปฏิบัติการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อขยายผลการพึ่งตนเองในชุมชนและตำบล

ดำเนินการปฏิบัติการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อขยายผลการพึ่งตนเองในชุมชนและตำบล โดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในกลุ่ม

ผลที่ได้รับจากกิจกรรมนี้ ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบลตูมให้เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เชื่อมโยง เชื่อมโยงประสานกันในด้านการทำนาแบบลดต้นทุนและการทำนาปลอดสารพิษตามแนวทางองค์ความรู้การทำนาของชุมชนในอดีตที่มีความเชื่อมโยงผูกพันกับวิถีธรรมชาติ

ทั้งนี้การจัดตั้งองค์กรดังกล่าวขยายผลครอบคลุมสมาชิกจำนวน ๕ หมู่บ้านในตำบลตูม ประกอบด้วย บ้านนงระ บ้านขึ้นาค บ้านขึ้นาคน้อย บ้านพลึงและบ้านกระโพธิ์ สมาชิกจำนวน ๖๔ คนที่มีส่วนร่วมในการขยายผลการทำนาในมิติดังกล่าว

๓) ปฏิบัติการขยายพื้นที่รูปธรรมการพึ่งตนเองในชุมชนและตำบล

ทีมวิจัยได้ดำเนินการขยายผลพื้นที่รูปธรรมการพึ่งตนเองในชุมชนและตำบล โดยจัดให้มีแปลงสาธิตโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ให้สมาชิกไปเรียนรู้ร่วมกันในแปลงนาเพื่อค้นหาความรู้และแนวทางในการพึ่งตนเอง ภายใต้แนวคิด การทำนาแบบปลอดสารพิษและการทำนาอินทรีย์

ผลที่ได้จากกิจกรรมนี้ คือมีการจัดการเรียนรู้ในแปลงสาธิตโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ทำนาจำนวน ๓ แปลงต้นแบบ คือ

๑. แปลงต้นแบบในชุมชนบ้านนงระ เจ้าของแปลง คือ นายจำรูญ นาคนวล
๒. แปลงต้นแบบในชุมชนบ้านขึ้นาค เจ้าของแปลง คือ นายเทวสิทธิ์ ทวีชาติ
๓. แปลงต้นแบบในชุมชนบ้านพลึง เจ้าของแปลง คือ นายบุญทา วิเศษชาติ

๕. การติดตามประเมินผล ทีมวิจัยได้ติดตามผลการดำเนินการทดลองปฏิบัติการ โดยใช้วิธีการ “ประชุมเชิงปฏิบัติการติดตามผลการปฏิบัติการสัจจระเพื่อเยี่ยมการดำเนินการระดับแปลงต้นแบบ” ซึ่งทีมวิจัยได้จัดกระบวนการในการติดตามผลการปฏิบัติการสัจจระฯ โดยการจัดทีมเข้าไปติดตามผลการดำเนินงาน และสร้างความรู้ สร้างการเรียนรู้ในประเด็นที่เป็นที่สนใจของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อติดตามและขยายผลการดำเนินการไปด้วยในกระบวนการทำงาน

ผลที่ได้จากการจัดกิจกรรม คือ มีการติดตาม ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และขยายผลความรู้จากการวิจัย คือความรู้การผลิตน้ำยาอเนกประสงค์ให้พื้นที่เป้าหมายที่มีความสนใจทางด้านนี้

จากนั้น ทีมวิจัยได้ประชุมทีมสรุปวิเคราะห์ข้อมูลผลการปฏิบัติการ และกำหนดแผนปฏิบัติการต่อเนื่องร่วมกับชุมชนและกลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมจัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เผยแพร่ผลการศึกษาสู่สาธารณะและผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไปในชุมชน

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการดำเนินการงานด้านการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เมื่อทีมวิจัยจัดเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีการดำเนินการ ดังนี้

๑) ประชุมกลุ่มย่อยสรุปทบทเรียนเพื่อเพิ่มเติมข้อมูลร่วมกัน ทีมวิจัยดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อสรุปทบทเรียนเพื่อเพิ่มเติมข้อมูลร่วมกัน โดยดำเนินการนำเสนอข้อมูลที่ได้ลงมือจัดเก็บตามประเด็นที่กำหนด และกำหนดให้นำข้อมูลติดดังกล่าวมานำเสนอในที่ประชุมและให้ที่ปรึกษาโครงการและพี่เลี้ยงโครงการ ร่วมกันเพิ่มเติมข้อมูลให้ครบถ้วน ในกรณีที่ข้อมูลตกหล่นหรือขาดความสมบูรณ์ ทีมวิจัยได้จัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ดำเนินการในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๗ และวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๕๗ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๒๐ คน ประกอบด้วยนักวิจัยชุมชน นักวิจัยเยาวชน

ผลที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมนี้ คือ นักวิจัยชุมชนได้ร่วมกันนำเสนอผลการจัดเก็บข้อมูล และมีการเพิ่มเติมข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และนักวิจัยได้ชุดองค์ความรู้ ฐานข้อมูลในการวิจัยที่มีความสมบูรณ์ขึ้น

ด้านปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินกิจกรรม คือ ทีมวิจัยขาดทักษะ การสัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูล วิธีแก้ไขจัดทีมเก็บข้อมูลที่มีความเหมาะสมเกื้อกูลช่วยเหลือกันได้

๒) สรุปถอดความรู้ประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมเพื่อสรุปประสบการณ์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านมาว่ามีการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างไร จัดหลักสูตรอย่างไร มีขั้นตอนกระบวนการดำเนินงานอย่างไรบ้าง และเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ ดำเนินการในวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๕๗ และวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๕๗ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๒๐ คน ประกอบด้วยนักวิจัยชุมชน นักวิจัยเยาวชน

ผลที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมนี้ คือ นักวิจัยชุมชน ได้ชุดองค์ความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ ในการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา และนักวิจัยได้ชุดองค์ความรู้ และฐานข้อมูลในการวิจัยที่มีความสมบูรณ์ขึ้น

ด้านปัญหาและอุปสรรคในการทำกิจกรรมนี้ คือ ทีมวิจัยขาดทักษะ การสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูล วิธีแก้ไขจัดทีมเก็บข้อมูลที่มีความเหมาะสมเกื้อกูลช่วยเหลือกันได้

๓) การสังเคราะห์ชุดความรู้การจัดกระบวนการเรียนรู้บนฐานวัฒนธรรมชุมชนชาวภูบ้านร่งระ

ทีมวิจัยได้ร่วมกันสรุปข้อมูลที่เป็นผลจากการดำเนินการวิจัย กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยทีมวิจัยชุมชน ทีมที่ปรึกษา กลุ่มเยาวชน ได้ร่วมกันกำหนดสรุปประเด็นการวิจัย จำแนกเป็นชุดความรู้เพื่อการพึ่งตนเองในด้านต่าง หลังจากการทดลองปฏิบัติการวิจัย

ผลที่ได้จากการกิจกรรมนี้ คือได้ข้อค้นพบถึงแนวทางในการดำเนินการเพื่อการพึ่งตนเองมีการขยายผลการดำเนินการ ๒ แบบคือ การขยายผลการจัดการเรียนรู้ภายในชุมชนและการขยายผลภายในตำบล กระบวนการขยายผลมีแนวทางที่มีความหลากหลาย สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการและความเหมาะสม

๓.๓ เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือและวิธีการเพื่อศึกษาค้นหาข้อมูลตามประเด็นศึกษาที่กำหนด ดังนี้

๑. การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง นักวิจัยชุมชนเตรียมแนวคำถามหลักและซักซ้อมสร้างความเข้าใจในแนวคำถามหลักตามประเด็นที่ได้รับมอบหมาย ไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล โดยในการใช้การสัมภาษณ์ได้แบ่งความรับผิดชอบของคนในทีมให้ผู้ทำหน้าที่สัมภาษณ์ตามประเด็นคำถาม และแบ่งหน้าที่ในการจดบันทึก และถ่ายรูปภาพในการสัมภาษณ์ โดยทีมเก็บข้อมูลจะช่วยให้การตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามที่กำหนดไว้

๒. การสำรวจชุมชน ทีมวิจัยใช้ในการจัดเก็บข้อมูลทางด้านภูมิประเทศ และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยทีมวิจัยจะใช้วิธีการเดินสำรวจเพื่อสัมผัสพื้นที่จริงให้ผู้อาวุโสคอยบอกกล่าวเล่าเรื่องราวตามสภาพที่ออกสำรวจ และจดบันทึกข้อมูล หลังจากนั้นทีมวิจัยได้ร่วมกันร่างข้อมูลชุมชนแบบกระดาดตามชนิดของข้อมูล เช่น ผังชุมชน แผนที่รอบนอก ภาพตัดขวางภูมิประเทศ ข้อมูลแผนผังการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน แผนผังครอบครัวพัฒนา แผนผังแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น

๓. การประชุมกลุ่มย่อย ทีมวิจัยใช้ในกระบวนการจัดเก็บข้อมูลและการสรุปข้อมูล โดยเชิญกลุ่มเป้าหมายที่มีความเกี่ยวข้อง จำนวน ๑๐ – ๑๕ คน เพื่อมาศึกษาข้อมูล สืบค้นข้อมูล ตามประเด็นวิจัยที่กำหนด ส่วนมากใช้ในกิจกรรมการศึกษาข้อมูลกลุ่มองค์กรทางการเงินชุมชนและการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

๔. การประชุมเชิงปฏิบัติการ นักวิจัยชุมชนบ้านร่งจะใช้วิธีนี้เมื่อต้องการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้คนในชุมชนและต่อยอดสู่การวางแผนชุมชนหรือแผนปฏิบัติการในการขับเคลื่อนให้มีความต่อเนื่อง โดยนักวิจัยใช้ในเวทีการเรียนรู้ แนวคิดสวัสดิการชุมชนและกำหนดแผนงานในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านร่งอย่างเป็นขั้นเป็นตอนต่อไป

๕. กระบวนการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส ภาวะคุกคาม นักวิจัยได้ใช้วิธีนี้ในการวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้ชุมชน โดยให้คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ ได้ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลองค์กรใน ๔ มิติจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา และอุปสรรคหรือภัยคุกคามของศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ และฐานการเรียนรู้เพื่อให้สามารถมองเห็นสถานการณ์ที่เป็นจริงของกลุ่มและนำไปสู่การกำหนดแผนพัฒนาองค์กรต่อไป

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

ในบทนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลจากการวิจัยซึ่งทีมวิจัยได้รวบรวมข้อมูลต่างๆ โดยการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยระดมข้อมูล การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การเดินสำรวจ และการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยได้นำเสนอข้อมูลผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ดังนี้

๔.๑ การจัดการความรู้โดยชุมชนชาวภูยกุ้ยบ้านร่งระ

๔.๑.๑ วิถีชีวิตชาวภูยกุ้ยบ้านร่งระ

ชุมชนบ้านร่งระเป็นชุมชนชาวภูยกุ้ยที่มีวิถีชีวิตเรียบง่ายและมีความเฉพาะด้านวัฒนธรรม ประเพณี จากการศึกษพบว่า วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านร่งระที่เป็นเอกลักษณ์มี ๔ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการแต่งกาย ชาวภูยกุ้ยบ้านร่งระในอดีตนิยมปลูกฝ้ายทุกครัวเรือน (กะปิยะ) ในบริเวณพื้นที่หลังบ้านเพื่อนำฝ้ายมาเข็น ปั่นให้เป็นเส้นก่อนนำมาทอเป็นผืนผ้า เย็บผ้าฝ้ายด้วยมือเป็นเสื้อผ้า สำหรับสวม นอกจากนั้นยังมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เอาเส้นไหมมาทอเป็นผืนผ้า ตัดเป็นเสื้อผ้าสวมใส่ ผู้หญิงชาวภูยกุ้ยบ้านร่งระนิยมใส่ผ้าไหมลายลูกแก้วซึ่งเรียกเป็นภาษาภูยกุ้ยว่า “ฮับแก๊บ” ที่ย้อมผ้าสีดำโดยมี กระบวนการย้อมผ้าโดยสีธรรมชาติ เรียกว่า “ย้อมมะเกลือ” และนำสมุนไพรมาอบเสื้อให้มีกลิ่นหอมตาม แบบฉบับของชาวภูยกุ้ยซึ่งเป็นกลิ่นที่หอมเย็นชื่นใจ ในกลุ่มผู้หญิงที่สูงอายุนิยมปรุงแต่งกลิ่นสมุนไพรสำหรับ อบเสื้อให้หอมอยู่ตลอดเวลา ในด้านผ้านุ่ง นิยมนุ่งผ้าถุงที่เป็นผ้าไหมทอมือที่มีความประณีตสวยงาม เรียก เป็นภาษาภูยกุ้ยว่า “ฉิกระวี” สำหรับผู้ชายจะแต่งกายด้วยโสร่ง ซึ่งโสร่งลายเอกลักษณ์ชาวภูยกุ้ยนั้นต้องเป็นโสร่ง ที่มีสีสัน เข้ม นิยมทอด้วยผ้าสีแดง สีนํ้าเงิน ลายตัดคล้ายตาหมากรุกและสวมใส่เสื้อผ้าไหมทอมือสีขาว ปัจจุบันมีการปรับใช้ เช่น นุ่งโสร่งใส่เสื้อยืด ใส่ฮับแก๊บนุ่งกางเกง เป็นต้น

ภาพที่ ๔ - ๑ การแต่งกายในแบบชาวภูยกุ้ยบ้านร่งระ

๒. ด้านวิถีชีวิต ในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ใช้ชีวิตโดยการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นด้านหลัก เนื่องจากทรัพยากรมีความอุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ในอดีตทำนาโดยการปักดำและใช้แรงงานควายในการไถนา การช่วยเหลือกันในการทำนายังมีให้เห็นในปัจจุบันแม้จะมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา ชาวภูยกะนครครัดในเรื่องการตอบแทนบุญคุณ เช่น ในวันสงกรานต์ ลูกหลานต้องหาน้ำไปให้พ่อแม่ปู่ย่าตายายอาบพร้อมทั้งหาเสื้อผ้าใหม่ให้ผลัดเปลี่ยนเป็นประจำทุกปี เชื้อฟางคำสั่งสอนของบิดามารดา ไม่ประพฤติตนอกริตนอกรอย การกินอยู่ของชาวภูยกะนครไม่นิยมกินของสุกๆ ดิบๆ กินของปรุงสุกแล้วเป็นความเชื่อต่อๆ กันมาเพราะต้องเดินทางอยู่ในป่านานๆ อาจเป็นอันตรายได้ ส่วนใหญ่กินข้าวสวย ไม่นิยมกินข้าวเหนียว

ภาพที่ ๔- ๒ การช่วยกันเกี่ยวข้าวของชาวภูยกะนคร

๓. ด้านลักษณะของบ้านเรือน บ้านเรือนของชาวภูยกะนครแบบโบราณ ส่วนใหญ่นิยมปลูกบ้านไม้ทรงสูง ใต้ถุนสูง ใช้ไม้ที่มีคุณภาพดี เนื่องจากไม้ในอดีตมีมากมาย ประกอบขึ้นเป็นบ้านแบบโบราณที่ไม่ต้องใช้ตะปู อาศัยฝีมือในทางช่างประกอบกัน ตัวบ้านเรือน จะแยกเป็นพื้นที่ห้องนอน พื้นที่ประกอบอาหาร ส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงกระบือไว้บริเวณใต้ถุนเรือน เนื่องจากในอดีตมีโจรขโมยมากชาวบ้านต้องเลี้ยงสัตว์เลี้ยงไว้ใกล้บ้านเรือน

๔. ด้านภาษาพูดของชาวภูยกะนคร ชาวภูยกะนครเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาพูดแต่ไม่มีภาษาเขียน ดังนั้น เวลาเทียบเคียงภาษาพูดในการสนทนาของชาวภูยกะนครเป็นภาษาอื่น ๆ จึงทำได้ยากเนื่องจากขาดพยัญชนะ สระ แทนการออกเสียงในภาษาภูยกะนคร แต่อย่างไรก็ตามได้มีการเทียบเคียงการออกเสียงตามแบบฉบับชาวภูยกะนคร ไว้เป็นภาษาไทยบ้างตามแต่พื้นที่จะดำเนินการเนื่องจากชาวภูยกะนครในแต่ละพื้นที่พูดและออกเสียงแตกต่างกันไป สำหรับชาวภูยกะนครในหมู่บ้านร่งระนั้นมีการออกเสียงพูดคุย สนทนาพื้นฐานยกตัวอย่างดังนี้

๑. ประโยคบอกเล่า ยกตัวอย่างเช่น

แซม เยอ จา โดย	แปลว่า	น้องกินข้าวเร็ว
อาลูง พิ เกิด กอน	แปลว่า	ลุงไม่มีลูก
ไฮ จา โดย	แปลว่า	ฉันกินข้าว
แมว ไตร จอ กับ	แปลว่า	แมวถูกหมากัด

๒. ประโยคคำถาม ยกตัวอย่างเช่น

ละเมื่อย เถ	แปลว่า	เหนื่อยไหม
แอม เถ	แปลว่า	อร่อยไหม
วู้ ชะนอม ไอ	แปลว่า	ทำขนมหรือ
จา โดย แลว แดงะ	แปลว่า	กินแล้วหรือยัง

๓. ประโยคคำสั่ง ประโยคบอกความเชิงบังคับ ประโยคที่ย้ำความให้แน่ใจ หรือ ประโยคที่เป็นการชักชวน มักใช้ทำนองเสียงตอนท้ายประโยคสูง ยกตัวอย่างเช่น

เจา จา โดย	แปลว่า	ไปกินข้าว (กัน) (ชักชวน)
จา โดย ไว	แปลว่า	กินข้าวซะ (คำสั่ง)
ตะเกา ยุง	แปลว่า	นั่งก่อนซิ (บังคับ)
หุย ไว ไว	แปลว่า	เดินเร็วๆ (บังคับ)

๔.๑.๒ ด้านความเชื่อและวัฒนธรรมชาวภูยกุ้ยบ้านร่งระ

ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนบ้านร่งระเป็นวัฒนธรรมประเพณีชาวภูยกุ้ยที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นความเชื่อที่บรรพบุรุษถือปฏิบัติจากอดีตถึงปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากพราหมณ์และผี โดยฮีตสิบสองหรือจารีตประเพณีประจำสิบสองเดือนที่สมาชิกในสังคมได้มีโอกาสร่วมชุมนุมกันทำบุญเป็นประจำทุกเดือนของรอบปี "ฮีต" มาจากคำว่า "จารีต" ถือเป็นจรรยาของสังคมถ้าฝ่าฝืนมีความผิด เรียกว่า "ผิดฮีต" หมายถึง ผิดจารีตซึ่งมีทั้งฮีตสิบสอง ในด้านความเชื่อในชุมชนชาวภูยกุ้ยเชื่อเรื่องผี เทวดา มาเกี่ยวข้องซึ่งมี "ข้าวจ้ำ" ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการดำเนินพิธีกรรมต่างๆ ข้าวจ้ำ หมูบ้านจะพิจารณาจากผู้อาวุโสในชุมชนที่ได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นผู้มีคุณธรรมมีความรอบรู้ ในชุมชนบ้านร่งระมีกิจกรรมการเช่นไหว้บวงสรวงเกี่ยวกับความเชื่อของชุมชนชาวภูยกุ้ย ดังนี้

๑. การแซนญะจุลส์ (ไหว้ปู่ตา) ปู่ตาเปรียบเสมือนผู้ปกป้องรักษาหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข หมูบ้านร่งระมีศาลปู่ตา ๒ แห่ง ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้านและบริเวณป่าชุมชนบ้านร่งระ การเช่นไหว้ปู่ตาเชื่อว่าจะทำให้หมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข ฝนตกต้องตามฤดูกาล การเช่นไหว้ปู่ตามีพิธีกรรมอยู่ ๒ ครั้ง คือ ในวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ และในวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ ของทุกปี เมื่อถึงวันดังกล่าวแกนนำหมู่บ้านและข้าวจ้ำประจำหมู่บ้านจะแจ้งให้ชาวบ้านทราบล่วงหน้าเพื่อเตรียมของเช่นไหว้ปู่ตา โดยมีเครื่องเช่นไหว้ปู่ตา คือ ข้าวห่าขันแปด กรวยและดอกไม้ ๕ คู่ ผ้าขาว ๑ ผืน ธูป ๑ ห่อ เทียน ๑ กล่อง เครื่องดื่ม ไข่ ๑ ฟอง ข้าวแดง ข้าวดำ น้ำอวดลม เหล้าขาว ดาบ ปืนและบั้งไฟ เมื่อทุกคนครบถ้วนในหมู่บ้านร่งระมาพร้อมเพรียงกัน ข้าวจ้ำจึงนำกล่าวเช่นไหว้ นำเครื่องเช่นวางไว้บนแท่นหน้าศาลเจ้าปู่ตาและกล่าวเชิญให้ปู่ตาประจำหมู่บ้านมารับของเช่นไหว้ของชาวบ้าน ขอให้ท่านช่วยดูแลคุ้มครองบันดาลความสุข ปิดเป่าความทุกข์ให้ชาวบ้านร่งระอยู่เย็นเป็นสุข ฝนตกต้องตามฤดูกาล เมื่อเช่นไหว้เสร็จจะจุดบั้งไฟเพื่อเสี่ยงทายเรื่องฟ้าฝน ถ้าบั้งไฟขึ้นดีทำนายทายว่าปีหน้าฝนจะต้องบริบูรณ์ มีน้ำมีท่าในการทำเกษตร ถ้าบั้งไฟแตกฝนจะไม่ตก นอกจากนั้นยังมีการเสี่ยงทายด้วยการดูลักษณะไก่ คือ ดึงเอาขากรไกร (ปากล่าง) ของไก่ที่บูชาปู่ตาแล้วออกมาแล้วดูว่าปลายขากรไกรทั้งสองข้างซึ่งมีลักษณะเป็นสองง่ามเป็นอย่างไร ถ้าปลายง่ามห้อยตกลงหรือไม่เสมอกัน หมายถึงในปีนั้นสัตว์เลี้ยงจะไม่สบาย เกิดโรค ถ้าเกี่ยวกับคนทายว่าจะแตกความสามัคคี เจ็บไข้ได้ป่วย ถ้าเกี่ยวกับพืชพันธุ์ธัญญาหารไม่สมบูรณ์ ถ้าง่ามขากรไกรทั้งสองข้างยาวเท่ากันจะ

หมายถึงมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งสัตว์เลี้ยง ผู้คน และพืชพันธุ์ ถ้าชากรรไกรมีสีขาวแสดงว่าฝนแล้ง ถ้าชากรรไกรมีสีดำแสดงว่าฝนฟ้าดี

๒. การดูฤกษ์ยาม เป็นความเชื่อที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา โดยเชื่อมั่นในพลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสิ่งที่ยังมองไม่เห็นซึ่งผู้ที่เป็นหมอพราหมณ์จะเป็นคนที่ชาวบ้านให้การยกย่องเคารพนับถือว่าเป็นผู้มีคุณธรรม ผ่านการบวชเรียนตามแนวทางพระพุทธศาสนามาก่อน โดยพราหมณ์มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ มีความรู้ด้านเวทมนต์ และพิธีกรรมต่างๆ เป็นผู้นำกิจกรรมในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพิธีพราหมณ์ทั้งหมด เช่น ในงานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ การบายศรีสู่ขวัญ การสะเดาะเคราะห์ การต่ออายุ งานบวช การทำนายฤกษ์ยาม เป็นต้น ส่วนใหญ่เมื่อมีกิจกรรมในชุมชนจะเชิญหมอพราหมณ์ให้เป็นเจ้าพิธี ดำเนินพิธีกรรมตามขั้นตอนต่างๆ ในการเชิญหมอพราหมณ์จะมีรูปเทียนไปเชิญให้มาร่วมกิจกรรม

๓. ตาแฮกหรือผีตาแฮก ในวัฒนธรรมชาวกูยเชื่อว่าตาแฮกเป็นผีเฝ้าไร่เฝ้านา เมื่อชาวบ้านเข้าหักร้างถางพงเพื่อแปรสภาพที่ดินไปเป็นพื้นที่นา พวกเขาจะทำพิธีเชิญผีตาแฮกตนหนึ่งมาเป็นผู้เฝ้ารักษาที่นาและต้นกล้าข้าว แต่ละปีเจ้าของนาต้องทำพิธีเซ่นไหว้ก่อนลงไถนา เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จแล้วต้องแบ่งข้าวสีเกวียน (ทำเป็นเกวียนจำลองเล็กๆ) ให้แก่ผีตาแฮกด้วย วิธีทำคือเตรียมดินให้กว้างพอจะปลูกข้าวแฮกประมาณ ๗ หรือ ๑๔ กอ แล้วสร้างร้านสี่เสาเล็ก ๆ ขึ้นพอจะเป็นที่วางเครื่องเซ่นได้ เอาเครื่องเซ่นซึ่งเป็นเช่นเดียวกับพิธีแฮกไถนาวางบนร้าน จากนั้นจึงกล่าวคำอ้อนวอนว่า "มือนี่มือนี่วันดี พวกข้าจะมาปักแฮก ขอให้ตาแฮก (หรือนางธณิ) ช่วยคุ้มครองรักษาให้ข้าวกล้าในนาออกงาม ไม่มีพวกข้าง พวกควาย หรือ ไพร่พละมาทำลาย" แล้วจึงปักข้าวแฮก ๗ หรือ ๑๔ กอ ตามแต่นับถือ เป็นอันเสร็จพิธี เป้าหมายของพิธีคือต้องการให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองข้าวกล้าในนาออกงาม ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน สำหรับกรณีผู้นับถือตาแฮกจะบนบานว่าหลังจากการเก็บเกี่ยวแล้วจะแบ่งข้าวที่ได้ให้ตาแฮก ๔ เกวียน (เกวียนจำลอง)

๔. รำกล่อมหรือรำมอ กล่อม เป็นพิธีกรรมเรียกตามภาษากูย ตรงกับพิธีกรรมการรำผีฟ้าของวัฒนธรรมของชาวอีสานเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งของชาวกูยที่ยังมีความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณ โดยเชื่อว่าผีมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมาก เชื่อว่าผีมอหรือผีบรรพบุรุษมีอำนาจในการควบคุมพฤติกรรมซึ่งไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่าผีมอจะทำให้อะไรเกิดขึ้นแก่ครอบครัวบ้างโดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับความเจ็บป่วยได้ใช้ของคนในสายตระกูล ดังนั้น การกล่อมเป็นความเชื่อของชาวกูยบ้านนงระซึ่งได้รับการสืบทอดกันมาเป็นการรักษาอาการเจ็บป่วยที่ไม่ทราบสาเหตุ แต่ผ่านพิธีกรรมเสี่ยงทายแล้วว่าเป็นการกระทำของสิ่งที่ยังมองไม่เห็นว่าเป็นผีมอทำให้เจ็บป่วย (มอวัว) จึงต้องจัดพิธีกรรมกล่อมขึ้นเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถบันดาลทุกข์สุขให้แก่ครอบครัว จัดพิธีกรรมแก้บนประกอบพิธีกรรมเพื่อรักษาผู้ป่วยซึ่งเป็นการอัญเชิญดวงวิญญาณของบรรพบุรุษมาช่วยเหลือให้หายจากโรคภัยเป็นการบำบัดรักษาให้หายจากการทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ

พิธีกล่อมต้องมีการจัดทำปะรำพิธี และมีเครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วย ขันตอกดอกไม้ ผ้าถุง ผ้าขาว ถาดเครื่องไหว้ครู มีกระเจก หวี แป้ง ขันใส่ข้าวสาร และมีเครื่องดนตรีประกอบพิธีกรรม คือ กลองโทน ๑ ใบ แคน ๑ ตัว พิธีกล่อมจะมีแม่หมอและหมอในหมู่บ้านมาร่วมกันจัดพิธีกรรมโดยแต่งกายเป็นชุดผ้าไหมและเสื้อไหมลายลูกแก้วสีดำอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวกูย เริ่มพิธีกรรมจะมีผีแม่หมอและผีหมอมาประทับร่างแสดงกล่อมจนอิมหันสำราญ เป็นที่พอใจแล้วจะออกจากร่างเป็นอันเสร็จพิธีซึ่งส่วนใหญ่จะ

ใช้เวลาประมาณ ๑ วัน ในปัจจุบันการกล่อมยังคงอยู่คู่กับชุมชนเพราะถือว่าเป็นระบบความเชื่อของชุมชนในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บของคนในชุมชนแบบองค์รวม เป็นระบบรักษาสุขภาพที่เชื่อมโยงทั้งทางกายทางใจ และชุมชนสังคม

๔.๑.๓ องค์ความรู้ในชุมชนบ้านร่งระ

ในอดีตชุมชนบ้านร่งระมีลักษณะการพึ่งตนเองเป็นย่างดี คราวเรือนสามารถจัดการตนเองได้บนฐานความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยพึ่งพาตนเอง สามารถจัดองค์ความรู้ในชุมชนได้ ๖ ด้าน ดังนี้

๑. องค์ความรู้ในวิถีการดำเนินชีวิต

องค์ความรู้ในวิถีการดำเนินชีวิต มี ๕ ด้าน คือ ด้านการปลูกพืชผักสวนครัวและพืชผักสมุนไพรในครัวเรือน ด้านการเลี้ยงสัตว์ ด้านการทำอาหารพื้นบ้านและการถนอมอาหาร ด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้า และด้านการทำนา โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑.๑ ด้านการปลูกพืชผักสวนครัวและพืชผักสมุนไพรในครัวเรือน

จากการศึกษาข้อมูลด้านการพึ่งตนเองของครัวเรือน พบว่า ในอีกมิติหนึ่งของการพึ่งตนเอง ในชุมชนบ้านร่งระเป็นหมู่บ้านที่มีการปลูกพืชผักสวนครัวและปลูกพืชสมุนไพรในครอบครัวเพื่อใช้บริโภคในครอบครัวและจำหน่ายให้แก่ชุมชนใกล้เคียง

ลักษณะการปลูกพืชผักในสวนครัวและพืชสมุนไพรในหมู่บ้านเป็นการปลูกพืชในพื้นที่สวนหลังบ้านและพื้นที่หัวไร่ปลายนา โดยมีชนิดของพืชที่นิยมปลูกแบ่งตามประเภทการปลูกพืชผักสวนครัว เช่น ขิง ข่า ตะไคร้ มะกรูด มะนาว พริกทอง ผักชี ผักคะน้า สะระแหน่ ผักกาด เป็นต้น พืชสมุนไพร เช่น ถั่วพิกยาว ข้าวโพด ถั่วลิสง พืชชนิดไม้ผล เช่น กัลยัม มะละกอ มะม่วง มะพร้าว เป็นต้น พืชผักพื้นบ้าน เช่น ผักตำลึง กระถิน มะรุม มะระ ชะอม เป็นต้น และการปลูกพืชสมุนไพร เช่น ไพล ฟ้าทะลายโจร หนุมาน้ำ อ่อมแซบ ชะพลู เป็นต้น

ภาพที่ ๔ - ๓ แปลงผักสวนครัวและพืชผักสมุนไพรในครัวเรือน

ในหมู่บ้านรณะมีการปลูกพืชผักชนิดที่กล่าวไปแล้วทุกครัวเรือน ส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน เหลือจากการบริโภคนำไปจำหน่ายในชุมชนข้างเคียงซึ่งจะมีกลุ่มจักรยานพุ่มพวงทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตในชุมชนออกไปจำหน่ายข้างนอกซึ่งกลุ่มจักรยานพุ่มพวงในหมู่บ้านจะมีอยู่จำนวน ๘ - ๑๐ คน สร้างรายได้ให้ครัวเรือนวันละ ๒๐๐ - ๕๐๐ บาท

การปลูกพืชหลังนา เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตจากการทำนาเรียบร้อยแล้วจะมีการผลิตพืชหลังนาโดยมีการจัดการผลิตที่เหมาะสมของแต่ละครัวเรือน ส่วนใหญ่มีการปลูกพืชต่าง ๆ เช่น ข้าวโพด แตงโม แตงกวา ถั่วพักยาว พักทอง พืชเหล่านี้เป็นอีกหนึ่งแหล่งรายได้ที่ทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น การจำหน่ายผลผลิตส่วนใหญ่จะจัดการภายในชุมชนเองและนำออกไปจำหน่ายภายนอกชุมชนโดยรถไถนาเดินตามหรือรถเร่ไปจำหน่ายในชุมชนข้างเคียง

นอกจากนั้น ที่ชุมชนบ้านรณะทุกๆ ครอบครัวจะมีพื้นที่สวนหลังบ้าน ไว้สำหรับปลูกพืชผักนานาชนิด มีสวนหม่อนสำหรับปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ภายในสวนหม่อนจะมีพืชผักนานาชนิด เช่น ขิง ข่า ตะไคร้ มะกรูด มะนาว ชะอม กลั้ว เป็นต้น สวนหม่อนนี้จะมีพืชสมบูรณ์อยู่ตลอดปี เมื่อเหลือจากการบริโภคในครัวเรือนจะม้นำสินค้าไปขายในชุมชนข้างเคียง

การจัดการผลิตของชุมชน จากอดีตถึงปัจจุบัน พบว่า เมื่อผลผลิตทางการเกษตรมีมากเหลือจากการบริโภค ก็จะนำไปจำหน่ายในชุมชนข้างเคียง ในยุคแรก ๆ จะนิยมนำผลผลิตโดยการหาบแร่ ไปขายที่หมู่บ้านข้างเคียง โดยการหาบแร่ไปขาย ระยะทางเดินเท้า ไปกลับประมาณ ๕ กิโลเมตร ในช่วงนี้ ส่วนมากจะเป็นผู้อาวุโสในชุมชน เช่นกรณีของ นางพันธ์ นาคนวล อายุ ๗๘ ปี แม่ค้าหาบแร่ขายสินค้าชุมชนบ้านรณะ กล่าวว่า “ในอดีตการหาบแร่ขายสินค้าทางการเกษตรจะทำอย่างสม่ำเสมอ เพราะว่าปลูกพืชผักต่าง ๆ ในครัวเรือนเหลือจากการกิน จึงนำไปขายที่บ้านตะเภา บ้านตูม อำเภอปรังค์กู ไปกลับเกือบ ๕ กิโลเมตร ส่วนมากจะมีกลั้ว ผักพื้นบ้าน และไปหาของกับเพื่อนบ้านไปจำหน่าย และนำเงินมาแบ่งกัน มีรายได้วันละ ๑๐๐ กว่าบาท ” และกรณีของ นางมา กระสังข์ อายุ ๗๙ ปี กล่าวว่า “ในอดีตไปค้าขายเกือบทุกวัน ใน ๑ สัปดาห์จะไปค้าขาย อย่างน้อย ๓ วัน ได้เงินขั้นต่ำวันละ ๑๐๐ บาท ปลูกพืชผักในสวนครัวหลังบ้านและหาของจากป่าชุมชนตามฤดูกาล เมื่อถึงต้นฤดูฝนจะมีผักตัว ผักสาบ และสมุนไพรต่าง ๆ ไปเก็บขายพอมีรายได้จุนเจือครอบครัว”

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า บ้านรณะมีรากฐานทางด้านการเป็นชุมชนพึ่งตนเอง ปลูกอยู่ปลูกกินมาอย่างต่อเนื่อง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ผูกพันกับธรรมชาติในชุมชน มีป่าชุมชนเป็นแหล่งหาอาหารหาอยู่หากิน เหลือจำหน่ายบ้างเพื่อสร้างรายได้ให้ครัวเรือน การจำหน่ายสินค้าชุมชนเองมีการดำรงอยู่และปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทของยุคสมัย ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการขายสินค้าจากแม่ค้าหาบแร่มาสู่แม่ค้าจักรยานพุ่มพวง

ในบริบทที่มีความเปลี่ยนแปลงไปกลับพบว่าที่ชุมชนบ้านรณะ ตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ พยายามที่จะยืนหยัดในการรักษาจุดยืนของชุมชนที่ทำอยู่ทำกินบนวิถีดั้งเดิมของชุมชน คือการพึ่งพาตนเองด้านการผลิตอาหารที่มีความปลอดภัย โดยการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่ออยู่เพื่อกินในชีวิตประจำวันมีผลผลิตเหลือจึงค่อยนำไปจำหน่ายให้แก่บ้านข้างเคียงชุมชนข้างเคียงโดยการขี่

จักรยานไปจำหน่ายผักผลไม้ ทุกๆ เช้าของทุกวัน จะมีผู้คนจากหมู่บ้านร่งระขี่จักรยานไปขายผักตั้งแต่เช้า มีดทุกวัน วันละ ๓ - ๕ คัน ทำอยู่อย่างนี้เป็นประจำต่อเนื่องกันมาหลายสิบปี

นายจัญญ นาคนวน ผู้ใหญ่บ้านร่งระ กล่าวว่า “บ้านร่งระ เป็นหมู่บ้านที่มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ เมื่อเสร็จจากฤดูกาลทำนา ทุกครัวเรือนก็จะปลูกผักมีสวนผักอยู่หลังบ้าน ส่วนใหญ่ปลูกไว้กินเอง เมื่อมีมากก็นำไปจำหน่าย เท่าที่จำความได้โตมาก็เห็นวิถีชีวิตลักษณะนี้ คนรุ่นก่อนนี้หรือรุ่นแม่ก็จะหาบใส่ตะกร้าเดินไปขายมาถึงยุคนี้จึงปรับมาเป็นจักรยานทดแทน”

สาเหตุสำคัญที่ชาวบ้านเรียกกันว่า รถจักรยานพุ่มพวง สืบเนื่องมาจากเวลาที่มีรถขายกับข้าวเข้ามาในหมู่บ้านนิยมเปิดเพลงของพุ่มพวง ดวงจันทร์ จึงเรียกกันว่า “รถพุ่มพวงมาแล้วๆ” จนติดปากเป็นเหตุให้นำมาเรียกรถขายผักว่ารถจักรยานพุ่มพวงในปัจจุบัน

ปัจจุบันวิถีคนปลูกผักขายผักและจักรยานพุ่มพวงที่บ้านร่งระยังยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง มีแม่ค้าหน้าใหม่ผลัดเปลี่ยนมาทดแทนคนเก่าที่ยุติบทบาทรถขาย ส่วนรูปแบบการจัดการของรถจักรยานพุ่มพวงนั้นพบว่ากลุ่มแม่ค้าจักรยานพุ่มพวงจะไปติดต่อหาพืชผักหรือเตรียมผักเพื่อจำหน่ายตั้งแต่ตอนเย็น มีทั้งแบบการซื้อหาไปขายต่อและการนำผลผลิตไปขายแล้วนำผลกำไรมาแบ่งกันกับเจ้าของผลผลิต บางรายจะมีระบบการฝากขาย

นางสาวสุรียา จันทอง แม่ค้าจักรยานพุ่มพวง เล่าว่า “เราไปเร่ขายตามหมู่บ้านใกล้ๆ ไปเป็นกลุ่ม โดยเก็บผักบ้านใครบ้านมัน หรือบางคนฝากเพื่อนไปขายก็มี หมู่บ้านอื่นเขาก็มีผักของเขาแต่น้อย เพราะหมู่บ้านเขาใหญ่ แออัดไม่มีที่ปลูกผักเหมือนบ้านเรา พอเห็นเราเอาผักมาขายมันก็ดีกับเขาไม่ต้องไปตลาดไกลๆ และได้ผักสดปลอดสารพิษด้วย ในด้านรายได้จากขายผักจะได้เฉลี่ยวันละ ๒๐๐ - ๔๐๐ บาท ถึงแม้ไม่มากมายอะไรแต่ก็เพียงพอสำหรับชีวิตคนบ้านนอกที่ไม่มีรายจ่ายมากนัก”

นางดวงรัตน์ นาคนวน หนึ่งในแม่ค้าจักรยานพุ่มพวงของชุมชน บอกเล่าว่า “การขี่จักรยานขายมันสะดวก คล่องแคล่ว ซี่เข้าไปในซอยในซอยได้ถึงทุกครัวเรือน ผู้บริโภคหรือคนซื้อก็รู้จักหน้าตากันดีเป็นคนละแวกบ้านเดียวกัน ถ้าของเรามาขายเขามั่นใจว่าปลอดสารพิษ อาหารปลอดภัยกินแล้วสบายใจ เราเองก็ได้ออกกำลังกายไปในตัวด้วย ไม่ร้อนไม่ร้อนอะไร บางวันขากลับยังเก็บใบขี้เหล็กข้างถนนกลับไปต้มขายได้อีกด้วย”

ภาพที่ ๔ - ๕ แม่ค้าจักรยานพุ่มพวง

วิถีความเป็นอยู่ของผู้คนในภาคเกษตรกรรมนั้นมีแนวทางการดำรงอยู่อย่างหลากหลาย ชุมชนและผู้คนเองพยายามปรับตัวให้สามารถอยู่รอดในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จุดแข็งที่สุดของคนในชุมชนคือการดำรงอยู่บนฐานการผลิต และการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้น เพื่อให้พวกเขาสามารถดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี แม่ค้าจักรยานพุ่มพวงนับเป็นรูปแบบหนึ่งของการปรับตัวและการดำรงอยู่บนวิถีการผลิตเพื่อพึ่งตนเอง เหลือจากการบริโภคแล้วค่อยจำหน่ายให้แก่ชุมชนข้างเคียงเพื่อสร้างรายได้ให้ครอบครัว

๑.๒ ด้านการเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์ในชุมชนบ้านรณระนับเป็นอาชีพที่สำคัญคู่กับคนในชุมชนมาอย่างยาวนาน โดยแต่ละครัวเรือนจะมีการเลี้ยงสัตว์แต่ละประเภทมากน้อยแตกต่างกัน เกือบทุกครัวเรือนจะมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นฐานเรื่องรายได้ ความมั่นคงทางอาหาร และใช้ในการผลิตทางการเกษตรกรรม โดยแต่ละครัวเรือนจะนิยมเลี้ยงสัตว์ชนิดต่างๆ ดังนี้

๑. การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน ในแต่ละครัวเรือนจะเลี้ยงไก่พื้นบ้านแต่เลี้ยงในจำนวนที่ไม่มากนัก โดยเฉลี่ยครอบครัวละ ๓ - ๕ แม่พันธุ์ การเลี้ยงไก่นั้นเลี้ยงไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ และทุกครัวเรือนจะมีเศษอาหาร นิยมนำเศษอาหารไปให้ไก่กินหรืออาจเป็นอาหารจำพวกข้าวเปลือก หรือปลวกที่สามารถหามาได้ในพื้นที่หลังบ้านหามาให้ไก่กินเพื่อบำรุงให้แข็งแรง ในช่วงเทศกาล หรือมีงานบุญประเพณี มีญาติพี่น้องมาเยี่ยมจะนำมาเป็นอาหารในครอบครัว และเลี้ยงแขกที่มาเยี่ยมยามให้ได้กินต้มไก่บ้านซึ่งนานๆ จะได้กินต้องกินในโอกาสสำคัญของครอบครัว หรืองานในชุมชน นอกจากนั้น ยังสามารถขายไก่เพื่อสร้างรายได้ในครัวเรือน ซึ่งไก่พื้นบ้านสามารถขายได้ตลอด ตลาดมีความต้องการสูง เฉลี่ยกิโลกรัมละ ๖๐ - ๘๐ บาท ในยุคปัจจุบัน การเลี้ยงไก่ในครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเลี้ยงไก่ไข่ ซึ่งหน่วยงานราชการภายนอกชุมชน ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงไก่ไข่ซึ่งครอบครัวที่ได้รับการส่งเสริมก็ปรับไปสู่การเลี้ยงไก่ไข่ มีไข่ไก่เพียงพอสำหรับการบริโภคในครอบครัว เหลือจำหน่ายสร้างรายได้

ให้ครัวเรือน แต่การเลี้ยงไก่ไข่จะมีภาระด้านการซื้อหัวอาหารให้ไก่กิน หากไม่ได้กินหัวอาหารไก่จะไม่ไข่ ซึ่งในจุดนี้ทำให้ครัวเรือนมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นและวิถีการเลี้ยงไก่มีความเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามยุคสมัย

๒. การเลี้ยงเป็ด นับเป็นสัตว์เลี้ยงอีกชนิดหนึ่งที่ชุมชนนิยมเลี้ยง จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ครัวเรือนนิยมเลี้ยงเป็ด ๒ ชนิด คือเป็ดไข่และเป็ดเทศ โดยวิธีการเลี้ยงส่วนมากจะปล่อยให้ไปหาอาหารกินเองตามธรรมชาติ ตอนเย็นค่อยต้อนเป็ดเข้าคอก และให้กินอาหารประเภทข้าวเปลือกหรือผักสด ปลีกกล้วยต้มให้กิน ในตอนเช้าๆ เด็กจะเข้าไปเก็บไข่เป็ดได้เช้าละ ๕ - ๑๐ ฟอง แล้วแต่ครัวเรือนไหนเลี้ยงมากน้อยแตกต่างกัน นับเป็นความมั่นคงทางอาหารอย่างหนึ่งของครัวเรือนในชุมชน ปัจจุบันการเลี้ยงเป็ดในชุมชนลดจำนวนลงไป ส่วนใหญ่ไม่นิยมเลี้ยงเนื่องจากมีความยุ่งยากจึงเห็นภาพการซื้อมากกว่าการเลี้ยงเป็ดเอง

๓. การเลี้ยงวัวควาย มีความจำเป็นมากสำหรับชุมชน เพราะทุกคนรอบครัวจะใช้แรงงานควายสำหรับไถนา วัวควายจึงเป็นสัตว์เลี้ยงคู่ชุมชน แม้ปัจจุบันใช้แรงงานเครื่องจักรแต่วัวควายยังมีความสำคัญในฐานะเลี้ยงไว้เพื่อเป็นการเก็บออม เมื่อต้องการเงินด่วน สามารถแปรเปลี่ยนเป็นเงินสดได้โดยง่าย นอกจากการเลี้ยงเป็นสัตว์เศรษฐกิจ การเลี้ยงวัวควายยังมีความสำคัญ ในฐานะที่เป็นแหล่งผลิตปุ๋ยชั้นดีสำหรับชาวนา ในปัจจุบันการเลี้ยงวัวควายมีอยู่เกือบทุกครอบครัว การเลี้ยงวัวควายในอดีตจะปล่อยให้วัวควายออกไปหากินเอง เนื่องจากแต่ก่อน ไม่มีการปลูกพืชเศรษฐกิจมากเช่นในปัจจุบัน การปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง และพืชหลังนาอื่นๆ ทำให้การเลี้ยงวัวเลี้ยงควายมีความลำบากขึ้น เพราะต้องดูแลอย่างดี หาฟางก้อนฟางอัดให้กิน บริเวณสำหรับเลี้ยงผูกวัวผูกควายน้อยลง แต่คนในชุมชนยังนิยมเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย เพราะมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวนาได้ปุ๋ยใส่ข้าวในนา ได้ราคาดี ราคาวัวควายอยู่ที่ตัวละ ๑๐,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ บาท ขึ้นอยู่กับขนาดของวัวควายด้วย การเลี้ยงวัวเลี้ยงควายมีความสำคัญในอีกด้านหนึ่ง คือ ในแต่ละปีครัวเรือนที่เลี้ยงวัวควายจะได้มูลวัวควายปริมาณมากเพื่อเป็นปุ๋ยใช้ในการทำนาและในการทำงานเกษตรด้านอื่น ๆ ซึ่งนับเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนระหว่างวัวควายและครัวเรือนที่สร้างรายได้และลดรายจ่ายภาคครัวเรือนเป็นอย่างดี

๑.๓ ด้านการทำอาหารพื้นบ้านและการถนอมอาหาร

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า การกินอาหารในอดีตมีนิสัยการกินที่เรียบง่าย ส่วนใหญ่จะทำกับข้าวเพียงอย่างหรือสองอย่าง เช่น น้ำพริกผักจิ้มหรือแกงเท่านั้น การประกอบอาหารของชาวกูยในอดีตทำแบบเรียบง่าย และใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ใกล้ตัว โดยมากจะประกอบอาหารประเภทที่ไม่ต้องใช้น้ำมัน เช่น ประเภท การต้ม (อบ) การย่าง (อัง) การคั่ว (ก้นเต้) การตำ (ตบ) ซึ่งองค์ประกอบอาหารแบบนี้เองที่มีผลต่อระบบสุขภาพของคนในชุมชน ส่วนมากไม่เป็นโรคที่เกิดจากพฤติกรรมการกิน ต่อมาช่วงหลังมีการผสมผสานวัฒนธรรมการกินของชุมชนที่มีความหลากหลายมากขึ้น เริ่มมีการใช้น้ำมันหมูและน้ำมันพืชในการประกอบอาหาร ภูมิปัญญาการทำอาหารพื้นบ้านซึ่งเป็นอาหารที่ทำมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

๑. ตำเมี่ยง ใช้เครื่องปรุงอย่างง่าย ประกอบด้วย ตะไคร้ ๔-๕ ต้น พริกแห้ง ๑ กำมือ ปลาร้าสับละเอียด ๑ ถ้วยตวง กระเทียม ๑ หัว มีวิธีทำไม่ยุ่งยาก คือ หั่นตะไคร้เป็นฝอยๆ แล้วนำไปตำกับพริกแห้ง ใส่กระเทียมลงไป ตำพร้อมกันให้ละเอียด ใส่ปลาร้าที่สับละเอียดลงไปตำพอคลุกเคล้าเข้ากันแล้วปรุงรสตามชอบ

๒. ตำแจ่ว เครื่องปรุง ประกอบด้วย พริกสด ๑ กำมือ หอมแดง ๘ หัวใหญ่ กระเทียม ๒ หัว มะเขือเทศ ๓ ลูก น้ำปลาร้า ๑ ช้อนโต๊ะ มีวิธีทำ คือ แกะหอมแดง กระเทียม พริกสด มะเขือเทศ นำไปคั่วไฟให้สุก แล้วตำรวมกันให้ละเอียด ใส่ปลาร้า ตำลงไปอีก แล้วปรุงรสด้วยผงชูรส

๓. ตำปลีกล้วย เครื่องปรุง ประกอบด้วย พริกแห้ง ๔ เม็ด กระเทียม ๑ หัว มดแดง ๒ ช้อนโต๊ะ น้ำปลาร้า ๑ ช้อนโต๊ะ มีวิธีทำ คือ นำปลีกล้วยมาสับให้ละเอียด ตำพริก กระเทียม ให้ละเอียด นำปลีกล้วยลงไปตำรวมกัน ปรุงด้วยผงชูรส แล้วใส่ผัดแดง น้ำปลา น้ำปลาร้าลงไป

๔. แกงกล้วยใส่ไก่ นางสาว ดาศรี กล่าวว่า ตนเป็นอีกคนหนึ่งที่ได้รับ การถ่ายทอด ความรู้การแกงกล้วยจากผู้เฒ่า ผู้แก่มาจนปัจจุบัน เป็นภูมิปัญญาการประกอบอาหารพื้นบ้านของ ชาวภูย ส่วนมากจะแกงกินในครัวเรือน และในงานศพ เพราะสามารถลดรายจ่ายได้อย่างดี การแกงกล้วย นั้น ต้องเลือกชนิดของกล้วยด้วยส่วนใหญ่จะเลือกกล้วยส้ม กล้วยดิบ กล้วยตีนเต่า องค์ประกอบของการ แกงกล้วยใส่ไก่ คือ กล้วย พริกแห้ง พริกแกง ตะไคร้ หัวหอม กะปิ กะทิ มะพร้าว ๒ ลูก เนื้อไก่/หมู แล้วแต่ ชอบใส่ปริมาณตามต้องการ วิธีทำเริ่มจากนำกล้วยดิบมาปอกเปลือกออกบางส่วน ให้ถึงเนื้อกล้วย ปอกเสร็จ แล้วนำไปแช่น้ำเกลือเพื่อให้กล้วยไม่เป็นสีดำ ถ้ากล้วยดำจะดูไม่น่ารับประทาน ผ่ากล้วยดิบเป็นชิ้นบางๆ เล็กๆ เตรียมเนื้อสัตว์ตามที่ชอบตามต้องการ ส่วนใหญ่นิยมประเภทเนื้อไก่ เนื้อหมู จากนั้นจุดไฟตั้งกระทะ ใส่น้ำลงไป ใส่กะทิมะพร้าวที่เตรียมไว้ ใส่เนื้อและกล้วยสับ คลุกเคล้าให้เข้ากัน ปรุงรสให้มีความอร่อยตาม ต้องการ จะได้แกงกล้วยที่มีรสชาติอร่อย เป็นเมนูสร้างสุขภาพแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน

๕. ขนมหดหมา ทำจากเครื่องสดหมาเป็นไม้เลื้อย บางภูมิภาคเรียกว่า “ต้น กระพงโหม” เป็นไม้เลื้อยขึ้นทั่วไปในป่าประเภทป่าผสมผลัดใบและป่าเต็งรัง อาศัยต้นไม้ใหญ่ ลำต้นสีเขียวอ่อน มีขนาดเล็ก เป็นสมุนไพรชนิดหนึ่ง ทั้งลำต้นและใบมีกลิ่นเหม็นสมชื่อ เนื่องจากมีสาร Methyl Mercaptan คล้ายๆ กลิ่นเหม็นเขียว ถึงแม้จะมีชื่อไม่ไพเราะเท่าไรนัก แต่ต้นตดหมามีสรรพคุณทางด้าน สมุนไพรพื้นบ้านมากมาย เป็นยาแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ กลิ่นเหม็นเขียวช่วยระบายความร้อนในร่างกาย ขับลมได้ดี ช่วยย่อยอาหาร หรือแม้กระทั่งเป็นสมุนไพรที่ช่วยรักษาโรคติดเชื้อและโรคเบาหวานได้ นิยมนำมา ปลุกไล่บ้านเพื่อแก้บรรเทา

นายจรรณ นาคนวน ผู้ใหญ่บ้านร่งระ เป็นผู้ที่จุดประกายให้มีการฟื้นฟูการทำ ขนมหดหมาในชุมชนบ้านร่งระ เพราะเห็นว่าเป็นทรัพยากรที่หาได้ทั่วไปในชุมชนจึงทดลองการทำขนมหดหมา สำหรับเป็นขนมกินเล่น และพัฒนาต่อยอดจน สามารถสร้างรายได้จากการขาย คนทั่วไปสนใจเพราะ หากินได้ยาก รสชาติหอมอร่อยมีคุณค่าสรรพคุณทางยาด้วย วัสดุและอุปกรณ์ในการทำขนมหดหมาใช้เพียง เต้าถ่าน ถ่าน ตะแกรงย่าง และไม้เล็กๆ สำหรับกลัดใบตองห่อขนม ส่วนวัตถุดิบในการทำขนมหดหมา

ประกอบด้วย รากเครือตดหมา (เวือระพอม) แป้งข้าวเจ้า แป้งข้าวเหนียว น้ำกะทิ (หัวกะทิ) น้ำตาล เกลือ น้ำเปล่า และใบตอง ขั้นตอนในการทำขนมตดหมา มีดังนี้

๑. ชูตรากเครือตดหมา มาล้างทำความสะอาด แล้วตากให้แห้ง
๒. เมื่อแห้งแล้วนำมาตำให้ละเอียด แล้วห่อด้วยผ้าบางๆสีขาว(หรือไม่ห่อก็ได้) และนำไปแช่น้ำทิ้งไว้ประมาณ ๑-๒ วัน
๓. เตรียมแป้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้า กะทิ น้ำตาล และน้ำเครือตดหมาที่เราแช่ไว้ ๑-๒ คืน
๔. นำ ใบตองไปตากแดดเพื่อให้ใบตองเกิดความนิ่มซึ่งง่ายต่อการห่อเพราะจะไม่ทำให้ใบ แตกและจะทำให้เราห่อได้ง่าย เมื่อใบตองนิ่มแล้วก็นำมาฉีกเพื่อเตรียมที่จะห่อประมาณ ๑ คืบ
๕. จากนั้นนำแป้งข้าวเหนียวและแป้งข้าวเจ้ามาผสมกัน (แป้งข้าวเหนียว $\frac{3}{4}$ แป้งข้าวเจ้า $\frac{1}{4}$) แล้ว ใส่น้ำเครือตดหมา กะทิ น้ำตาล เกลือแล้วนวดแป้งเพื่อคุ้กเคล้าให้เข้ากันและเพื่อให้แป้งเกิดความนิ่มและไม่ ควรทำให้แฉะเพราะจะห่อไม่ได้
๖. เริ่มก่อไฟในเตาถ่านเพื่อใช้ในการปิ้ง
๗. นำแป้งที่นวดแล้วมาห่อกับใบตองที่ฉีกไว้แล้วห่อให้เรียบร้อย
๘. นำมาวางปิ้งบนตะแกรงเหล็กและต้องใช้ไฟอ่อนๆ (มีการควบคุมไฟตลอด มิฉะนั้นอาจไหม้ได้) คอยพลิกขนมกลับด้านไปมาเพื่อให้สุกทั่ว

ภาพที่ ๔ - ๕ การทำขนมตดหมา

ภาพที่ ๔ - ๖ พาแลงอาหารพื้นบ้านชาวกูยบ้านนงระ

จากข้อมูลดังกล่าว พบว่า ความรู้ด้านอาหารพื้นบ้านของชุมชน เป็นความรู้ที่มีความเหมาะสมกับชุมชน วัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารและวิธีการประกอบอาหารล้วนเป็นผลผลิตที่ได้จากธรรมชาติ เช่น ผักพื้นบ้านชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ในป่าชุมชนอยู่แล้ว ส่งผลให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้บนความเรียบง่ายและมีความอุดมสมบูรณ์ มีความมั่นคงทางอาหาร

๑.๔ ด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้า

การทอผ้าไหม เป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน สถานการณ์ในปัจจุบัน ผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีจำนวนลดน้อยลง เนื่องจากขั้นตอนการผลิตผ้าไหมมีความยุ่งยาก ปัจจุบันมีผู้ผลิตผ้าไหมพื้นบ้านจำนวน ๕ ราย ชนิดและประเภทของการผลิตผ้าไหมพื้นบ้าน ได้แก่ ผ้าไหมมัดหมี่ ลายคู่ ลายเดี่ยว ผ้าโทเร ผ้าลายซิ่น ผ้าสะโพรง ผ้าเชล ผ้าสนับ ผ้าเบิ้ล ผ้าฝ้าย และผ้าลายดอกแก้ว การทอผ้าจะใช้เส้นไหมที่เลี้ยงเอง ผสมกับการซื้อจากตลาด ชาวบ้านมีความรู้ ภูมิปัญญาการเลี้ยงไหมพื้นบ้านที่สามารถทำได้เอง แต่ต้องอาศัยทักษะการสังเกตและเรียนรู้จากการทำด้วยตัวเอง กว่าจะได้เส้นไหมที่พร้อมสำหรับการทอผ้า ต้องเริ่มจากการเลี้ยงไหม โดยชาวบ้านจะคัดฟักหลอดสำหรับทำพันธุ์ คัดฟักหลอดไว้ ๑ สัปดาห์ แล้วจะออกมาเป็นตัวผีเสื้อ แล้วนำผีเสื้อตัวเมียและตัวผู้มาผสมพันธุ์กัน ตกเย็นแยกตัวผู้ออก แยกตัวเมียไว้ต่างหาก เอาฝามห่อปิดไว้ให้มิดชิด พอรุ่งเช้าค่อยเปิดออก จนออกไข่ประมาณสัก ๗ วัน จะฟักตัวออกมาเป็นตัวหนอนน้อย เอาใบหม่อนใบอ่อนๆ มาหั่นชิ้นบางๆ แล้วโรยให้ตัวหนอนกัดกิน วงจรอายุของตัวหนอนน้อยจนถึงโตเต็มที่ที่สามารถถักใยจนเป็นตัวฟักหลอด มีดังนี้

- (๑) หนอนน้อย อายุ ๑ สัปดาห์ ให้อาหารใบหม่อนอ่อนๆ โรยรอบๆ ให้ทั่วตัว หนอนน้อยๆ ให้อาหารวันละ ๓ ครั้งให้ปริมาณน้อย
- (๒) หนอน ๑ ระยะ ๕ วันให้อาหารวันละ ๓ ครั้ง/๑ วัน
- (๓) หนอน ๒ ระยะ ๓ วัน ให้อาหารวันละ ๓ ครั้ง กินจนอิมจะโตเร็ว
- (๔) หนอน ๓ ระยะ ๓ วันถ้ากินอิมจะโตเร็ว
- (๕) หนอน ๔ ระยะ ๗ วัน เติบโตเต็มที่ (หนอนแก่) เติบโตตัวเต็มที่ จนสุกเหลือง เก็บใส่จ่อแล้วคลุมผ้าให้มิดชิด ตัวหนอนจะถักใยราวๆ ๒ วัน ก็จะเป็น ตัวฟักหลอด (หลอดเหลือง) แยกออกใส่ในกระด้ง เก็บใส่กระด้งเก็บไว้สัก ๓ คืน แล้วจึงนำไปสาวเส้นไหมเพื่อใช้ทอผ้า

การทอผ้าพื้นบ้านมีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยาก และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ใช้ทักษะการฝึกฝนทำบ่อยๆ จนเป็นความชำนาญ ด้านอุปกรณ์ในการทอผ้าไหมพื้นบ้าน ก็สามารถทำขึ้นเองได้หรือหาซื้อได้จากชุมชนหรือซื้อจากแหล่ง ซึ่งสามารถใช้ได้นาน ไม่ต้องบำรุงรักษายุ่งยาก เช่น ฝีม สวิง ไม้หมุน (กงพัด) หม้อ ไม้สาวหลอด กระบุง อัก กระสวย หวี ลวด ระเบิดหรือโน การทอผ้าพื้นบ้านมีขั้นตอนหลักๆ ดังนี้

- (๑) ดองไหม เอาเส้นไหมมาแช่น้ำประมาณ ๑ ชั่วโมง แล้วต้มเส้นไหมใส่ด่างฟอกไหม ใส่ผงมันเล็กน้อยลงไป แล้วต้มเส้นไหมต่อประมาณ ๓๐ นาที แล้วล้างออกด้วยน้ำเปล่าและตากแดดพอแห้ง
- (๒) ย้อมสีไหม ใส่สี สารส้ม ต้มจนเส้นไหมเดือด จนสีน้ำที่ต้มอิมตัว (ใส่สี) ล้างออกด้วยแชมพู หรือน้ำเปล่าให้สะอาด (ใส่แชมพูให้เป็นเงา) ๑ น้ำ บิดน้ำออกตากแดดให้แห้ง
- (๓) ปั่นใส่อึกและการทอผ้า กวักใส่อึกแล้วคั้นใส่ไม้แบบ ต่อใส่ฝีมจนเต็มฝีม ปั่นเส้นด้ายไหมให้กลมๆ สอดเข้าในกระสวย แล้วนำมาทอเป็นผ้า ทอใส่ฝีมจนเป็นผ้าผืน

โดยทั่วไปสวนหลังบ้านของครัวเรือนในชุมชน จะเป็นสวนหม่อนซึ่ง ปลูกไว้เพื่อนำ ใบหม่อนไปเลี้ยงไหม เพื่อแปรเปลี่ยนตัวไหม เป็นเส้นไหมซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญในการทอผ้าไหม ดังนั้นในสวนหม่อนนั้นเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน สวนหม่อนจึงมีฐานะเป็นแหล่งรวมของพืชผักของอยู่ของกิน ของครอบครัวสารพัดชนิด ทั้งพืชผักสวนครัว เช่น ชিং ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด มะนาว มะละกอ มะพร้าว สมุนไพรนานาชนิด เป็นต้น ซึ่งสวนหม่อนนี้เองเป็นจุดที่น่าสนใจ เป็นสร้างแหล่งอาหารใกล้บ้านสำหรับครัวเรือนที่จะบรรจุทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนเองอยากกิน อยากให้มีไว้ในสวนหม่อนเป็นสวนหลังบ้านที่เป็นแหล่งอาหารของชุมชนนั่นเอง

๑.๕ ด้านการทำงาน

การทำงานของคนในอดีตรวมเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับระบบความเชื่อของชุมชน ในพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องข้าวของชาวกูย ข้าวก็จะมีคำว่า "แม่โพสพ" เป็นเทพธิดาแห่งข้าว แม่นั้นเป็นผู้ให้กำเนิด เป็นผู้ที่มอบบาทสูงที่สุดในครอบครัวและสิ่งที่มีคุณประโยชน์ทั้งหลายในสังคมไทยนั้น มักจะใช้คำว่าแม่เป็นคำเรียกชื่อไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำ แม่ธรณี ฯลฯ การใช้คำว่า "แม่" เรียกข้าว เป็นการให้การยกย่องมากที่สุด ข้าวมีความสำคัญเพราะข้าวเป็นผู้ให้ชีวิตแก่มนุษย์ เพราะฉะนั้น หน้าที่ที่มนุษย์ต้องตอบแทนคือมนุษย์ต้องเลี้ยงดูพุ่มพืชเลี้ยงดูข้าวด้วย ข้าวมีขวัญข้าว ซึ่งเหมือนกับมนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ ต้องมีขวัญข้าวขวัญนั้นสามารถที่จะกระแทกกระเทือนเจ็บไข้ได้ป่วยหรือไม่พึงพอใจได้ เพราะฉะนั้นถ้าต้องการให้อยู่ดีมีสุขต้องเอาอกเอาใจขวัญของข้าว

พิธีกรรมข้าวมีความสำคัญต่อชาวบ้านมากที่สุด เพราะเกี่ยวข้องกับการทำมาหากินเลี้ยงชีพ พิธีกรรมข้าวจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดปีตามลำดับการเพาะปลูกข้าว โดยช่วงที่สำคัญที่สุดจะอยู่ระหว่างหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตและก่อนเริ่มฤดูกาลใหม่ พิธีกรรมข้าวมีดังต่อไปนี้

(๑) พิธีกรรมก่อนการเพาะปลูก มีวัตถุประสงค์เพื่อบวงสรวง บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือบรรพบุรุษให้คุ้มครองป้องกันภัยอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สินให้มีความสวัสดิมงคล มีความอุดมสมบูรณ์ขอโอกาสและความเชื่อมั่นในการดำรงชีวิตในรอบปีนั้น ๆ อาทิ การแซนญะจู ซึ่งจำทำใน ๒ ช่วง ได้แก่ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ และ ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖ ของทุกปี เมื่อทำพิธีกรรมดังกล่าวเรียบร้อยแล้วเตรียมตัวในการทำงาน นับตั้งแต่การไถดะครั้งที่ ๑ การนำปุ๋ยมูลสัตว์ขี้วัวขี้ควายไปลงในไร่นาโดยส่วนมากใช้แรงงานคนในครอบครัวเป็นสำคัญ

(๒) พิธีช่วงเพาะปลูก มีเป้าหมายเพื่อบวงสรวงบนบาน บอกกล่าว ผาผึ้งสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้าวหรือการเพาะปลูกแก่เทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขอให้การเพาะปลูกข้าวดำเนินไปได้ด้วยดีปราศจากอันตรายต่างๆ อาทิ พิธีแรกไถนา พิธีเลี้ยงผีตาแฮก ตกกล้า พิธีแรกดำนา พิธีปักข้าวตาแฮก พิธีปักกกตาแฮก

(๓) พิธีกรรมเพื่อการบำรุงรักษา เพื่อให้ข้าวงอกงาม ปลอดภัยจากสัตว์ต่างๆ หนอนเพลี้ย พิธีกรรมประเภทนี้ จัดขึ้นในช่วงระหว่างการเพาะปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยว อาทิ พิธีรับขวัญแม่

โพสพ พิธีไล่หนู ไล่บก ไล่พลั่ว ไล่แมลง และอื่นๆ โดยใช้น้ำมันต์ ผ้ายันต์ ภาวนาโดยหว่านทราย หรือเครื่องราง

(๔) **พิธีกรรมเพื่อการเก็บเกี่ยว-ฉลองผลผลิต** เพื่อให้ได้ผลผลิตมากและเพื่อแสดงความอ่อนน้อมกตัญญูต่อข้าว ตลอดถึงสิ่งที่เกี่ยวข้อง พิธีกรรมประเภทนี้ จัดขึ้นในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว อาทิ พิธีรวบข้าว พิธีแรกเกี่ยวข้าว พิธีเชิญข้าวขวัญ พิธีปลงข้าว พิธีขนข้าวขึ้นยุ้ง พิธีตั้งลอมข้าว พิธีปิดยุ้ง พิธีเปิดยุ้งซึ่งในอดีตตามความเชื่อของชาวกูยจะต้องเอาข้าวขึ้นยุ้งขึ้นฉางก่อนทำพิธีกรรม มิเช่นนั้นจะนำไปจำหน่ายไม่ได้ จะมีช่วงเวลาเป็นปัจจัยกำหนด

จากข้อมูลดังกล่าว พบว่า การทำนาในวิถีชาวกูยดั้งเดิม เป็นวิถีที่มีความเรียบง่าย มีขั้นตอนที่ผูกพันเชื่อมโยงกับระบบความเชื่อที่ให้ความเคารพแม่ทั้ง ๓ แม่ ได้แก่ แม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ แม่ที่จะให้ความอุดมสมบูรณ์แก่ผู้คน ดังนั้นการปฏิบัติต่อแม่ทั้ง ๓ จึงเป็นไปโดยวิธีการผลิตแบบธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ ผลิตแบบธรรมชาติ ไม่พึ่งพาสารเคมีเช่นในปัจจุบัน วิธีการดำรงอยู่ของชาวนา ในอดีตจึงมีความสมดุลและพึ่งพิงธรรมชาติ พึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสม

๒. องค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและการรักษาการเจ็บป่วย

ชุมชนบ้านร่งระมีการพึ่งตนเองด้านการดูแลสุขภาพ โดยมีปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนที่มีภูมิปัญญาในการรักษาโรคภัยในชุมชนเกือบทุกราวเรือนจะสามารถรักษาโรคเบื้องต้นได้ โดยการรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีลักษณะในการรักษาโรค จำแนกตามลักษณะอาการและชนิดประเภทของการเกิดโรคภัยโดยมีลักษณะวิธีการรักษาโรค ได้แก่ วิธีการเป่า โดยทั่วไปครูยาสมุนไพรจะเคี้ยวสมุนไพรให้ละเอียดแล้วค่อยๆ เป่ารอบบริเวณที่มีการปวด ส่วนมากจะรักษาอาการที่เจ็บปวดจากแมลง สัตว์กัดต่อย กระดูกแตกร้าว เป็นต้น วิธีฝนยา การฝนยา หมายถึง การใช้สมุนไพรถูกับหิน (หินโบราณ) ถูสมกับน้ำต้มสุกที่เย็นแล้ว ต้องต้มให้หมดแล้วคว่ำขึ้น ส่วนใหญ่รักษาอาการป่วยไข้ ตัวร้อน เป็นต้น และวิธีการต้ม โดยต้มน้ำให้เดือด แล้ววางไว้ให้อุ่นๆ เทใส่ถ้วย (ถ้วยตราไก่) แล้วค่อยๆ ดื่ม เพื่อรักษาอาการของโรคตามชนิดประเภทและสรรพคุณของสมุนไพรแต่ละชนิด

ในชุมชนชาวกูยโบราณในอดีตมีภูมิปัญญาในการรักษาโรคมานับแต่อดีตถึงปัจจุบัน แต่ละครัวเรือนจะมีห่อยาสมุนไพรรักษาโรคประจำบ้าน ชาวกูยเรียกว่า “**เจ๊ะมะซาบ**” ประจำครัวเรือนครอบครัวละ ๑ ห่อ เพื่อเป็นพื้นฐานในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บเล็กๆ น้อยๆ เมื่อสมาชิกในครอบครัวเป็นโรคหรือเจ็บปวดจะใช้ยาสมุนไพรเหล่านี้ในการรักษาโรคเพื่อแก้ไขปัญหabeื้องต้น เนื่องจากการเดินทางไปโรงพยาบาลจะใช้ระยะเวลานาน จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ในห่อสมุนไพรมีส่วนประกอบยาสมุนไพรที่สำคัญ ได้แก่ ย่านางแดง ย่านางดำ เปลือกแสลง เห็ดต้นขาม (เห็ดหลินจือ) เปลือกแสลงโทน ลำต้นรางจืด แก่นผาง ต้นหอม (รากไม้) รากตุงตุน (ภาษากูยเรียกว่าแรกกะจี้) หินลับมีดหรือหินโบราณ เป็นต้น เมื่อคนในครอบครัวมีอาการเจ็บป่วยจะนำยาสมุนไพรในห่อมาใช้ การใช้ประโยชน์โดยใช้วิธีการฝนยา คือ หมายถึง

การใช้สมุนไพรถูกับหิน (หินโบราณ) ถูผสมกับน้ำต้มสุกที่เย็นแล้ว แล้วดื่มให้หมดแล้วคว่ำชัน รักษาอาการตามชนิดของโรคและการเจ็บป่วย

จากการจัดเก็บข้อมูล พบว่า สมุนไพรที่คนในชุมชน นิยมใช้ประโยชน์เพื่อการรักษาโรคอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ มี ๓๖ ชนิด ดังนี้

- (๑) ผื่น ใช้ยางผื่นรักษาแผลสด
- (๒) ใบกระเพรา ตำผสมปูนให้ละเอียดแก้ท้องอืดท้องเฟ้อขับลมในกระเพาะ
- (๓) โพร ตำให้ละเอียดผสมน้ำเล็กน้อยโปะใส่ศีรษะช่วยลดไข้ได้
- (๔) ขมิ้นผง ใช้ทาผิวแก้ผื่นคัน
- (๕) มะละกอสุก รับประทานเพื่อเป็นยาระบาย
- (๖) ลูกยอสุก รับประทานจิ้มเกลือช่วยบำรุงกำลังทำให้ร่างกายแข็งแรง
- (๗) ใบน้อยหน่า ตำให้ละเอียดหมักผสมแทนยาฆ่าเหา
- (๘) ดอกสะเดา รับประทานเพื่อเป็นยาระบายขับลมในกระเพาะ
- (๙) ใบกุยช่าย ตำผสมปูนขาวให้ละเอียดใช้ทาท้องแก้ท้องอืดท้องเฟ้อ
- (๑๐) ใบย่านาง ตำใบย่านางให้ละเอียดคั้นเอาแต่น้ำประมาณ ๑ แก้วช่วยบำรุงผิวพรรณเป็นยาอายุวัฒนะ
- (๑๑) ใบกระเพราตากแห้ง ใช้ต้มดื่มช่วยขับปัสสาวะ
- (๑๒) ใบมะยมกับรากใบเตย ใช้ต้มดื่มช่วยบำรุงหัวใจ
- (๑๓) ผักลิ้มผิวตากแห้ง ใช้ต้มดื่มช่วยรักษาระดับเบาหวานให้อยู่ระดับปกติ
- (๑๔) รากหญ้าหวาย ใช้ต้มดื่มช่วยฟื้นฟูตับอ่อนให้แข็งแรง
- (๑๕) ใบโหระพา กินใบดิบวันละ ๗ ยอดเป็นยาอายุวัฒนะช่วยดูแลปอด ตับ ม้าม ไต และหัวใจให้แข็งแรง
- (๑๖) ใบเตยกับใบมะนาว เอามาต้มรวมกันแล้วดื่มช่วยสร้างเม็ดเลือดแดง
- (๑๗) ใบเตยกับแก่นขนุนต้มรวมกันแล้วดื่มช่วยสร้างเม็ดเลือดแดง
- (๑๘) ใบเตยกับแก่นฝาง เอามาต้มรวมกันแล้วดื่มช่วยสร้างเม็ดเลือดแดง
- (๑๙) ใบขี้เหล็ก ช่วยขับถ่ายและช่วยให้นอนหลับดีขึ้น
- (๒๐) ขิงสด รับประทานสดๆ แก้เบื่ออาหารและช่วยย่อยอาหาร
- (๒๑) พริกหอม ช่วยให้เลือดไหลเวียนได้ดี บำรุงเลือด
- (๒๒) ลูกมะเกลือ รับประทานบำรุงหัวใจ
- (๒๓) บอระเพ็ด ต้มดื่มช่วยล้างไขมันในลำไส้ช่วยในการนอนหลับ
- (๒๔) ผักชี รับประทานสดๆ แก้ไข้
- (๒๕) ดอกอันชัน เอาดอกอันชันไปวางไว้ในหม้อหุงข้าวไฟฟ้าส่งกลิ่นหอมช่วยบำรุงสายตา

- (๒๖) ดอกอันชันตากแห้ง ต้มดื่มช่วยแก้ น้ำเหลืองของเสียในร่างกายช่วยดูแลตับ
เส้นผม ขน และเล็บมือเล็บเท้า
- (๒๗) วานชักมตุลก ต้มดื่ม น้ำลดน้ำตาลในเลือด
- (๒๘) เม็ดบัว บำรุงไต สมอง ต้มให้เปื่อยกินช่วยในการฟั่นไขและช่วยสตรีที่มีบุตรยาก
- (๒๙) ดอกแคกับยอดแค รับประทานดิบๆ บำรุงเลือดและปอด มีเบต้าแคโรทีน
- (๓๐) เนื้อขนุน รับประทานบำรุงหัวใจ
- (๓๑) คื่นช่าย รับประทานสดๆ บำรุงสมองลดความดันโลหิตสูง
- (๓๒) ดอกอันชัน ใบเตย และใบมะยมใช้ทั้งก้านและใบต้มรวมกันแล้วดื่มแก้ปวดหัว
- (๓๓) ฟ้าทะลายโจรใช้กินกับน้ำขิงแก้หวัดลดไข้แก้เจ็บคอด้านการอักเสบของต่อม
ทอมซิล
- (๓๔) กระชายกับใบบัวบก เอามาปั่นรวมกันแล้วกรองน้ำดื่มช่วยบำรุงสมอง ป้องกัน
ความจำเสื่อม
- (๓๕) ใบบัวบก มีวิตามินเอ ช่วยบำรุงสายตา บำรุงหัวใจ ลดความดันโลหิตสูงช่วยให้
เลือดไหลเวียนได้ดีมีฤทธิ์ช่วยในการต้านเซลล์มะเร็ง
- (๓๖) แก่นมะขาม ต้มดื่มช่วยสตรีหลังคลอดบุตรให้นมแม่นมมาก

การแพทย์พื้นบ้านเกิดขึ้นมานานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อช่วยเหลือผู้เจ็บป่วย ในอดีต
ชุมชนมีภูมิปัญญาด้านหมอตำแย คือผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในการทำคลอดโดยไม่ต้องพึ่งหมอปัจจุบันซึ่ง
เมื่อก่อนแพทย์แผนปัจจุบันจะอยู่ห่างไกลชุมชน ยากต่อการเดินทางไปรักษา หมอตำแยเป็นอีกทางเลือก
หนึ่งในการช่วยเหลือหญิงที่ตั้งครรภ์ ยามที่เจ็บท้องจะคลอดบุตร หมอตำแยจะทำคลอดให้ทั้งแม่และลูก
ปลอดภัย ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการคลอดบุตร วิธีการรักษาของหมอตำแยเป็นทักษะ ภูมิปัญญาของคนใน
อดีต มีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

- (๑) ตามหมอตำแยทันทีเมื่อปวดท้องคลอดบุตร
- (๒) เตรียมผ้าขาวม้า ๒ ผืน เพื่อมัดให้ผู้ป่วยดึงให้มีแรงคลอดบุตรได้
- (๓) สังเกตอาการของเด็กที่อยู่ในท้องว่ามีอาการผิดปกติหรือไม่ เช่น ท้องไม่ตรง ถ้าเด็ก
หายใจไม่ปกติจะช่วยด้วยการเอามือทั้งสองข้างช่วยดันให้เด็กอยู่ในท่าปกติ
- (๔) สังเกตว่าแม่เด็กตกน้ำค้ำหรือยัง ถ้าตกน้ำค้ำแล้วแสดงว่าเด็กพร้อมที่จะคลอด
- (๕) พอคลอดบุตรออกแล้ว เอาไปตัดสะดือโดยใช้เปลือกหอยตัดสะดือเด็ก เพราะมี
ความเชื่อว่ถ้าเอาของมีคมตัดสะดือเด็กจะดื้อรั้นและมีจิตใจเด็ดเดี่ยว
- (๖) แม่เด็กจะต้องอยู่ไฟอย่างน้อย ๓ คืน แล้วทำพิธีเรียกขวัญเด็กแรกเกิด โดยเตรียม
ขันห้าขันแปด คือ การเย็บใบตองเป็นกรวย ๑๓ คู่ เรียกว่าขันแปด มีข้าวเปลือก ข้าวสุกและแกง เงิน ๒๔
บาท ผ้าขาวม้า ๑ ผืน เหล้า ยาสูบ พอประมาณ ผ้าถุง ๑ ผืน มอบให้หมอตำแยเพื่อขอบคุณที่ช่วยทำคลอด
แม่และลูกให้ปลอดภัย

นอกจากนั้น เมื่อคนในครัวเรือนมีโรคภัยไข้เจ็บแบบอดๆ แอดๆ รักษาให้หายขาดไม่ได้มักมีการเชื่อมโยงระบบการรักษาตามแบบแผนชุดความเชื่อของชุมชน คือ ความเชื่อด้านการกล่อมมาช่วยบำบัดอาการเจ็บป่วย กล่อม เป็นพิธีกรรมเรียกตามภาษาญวญ ตรงกับพิธีกรรมการรำผีฟ้าของวัฒนธรรมของชาวอีสานเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งของชาวกูยที่ยังมีความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณ โดยเชื่อว่าผีมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมาก เชื่อว่าผีมือหรือผีบรรพบุรุษมีอำนาจในการควบคุมพฤติกรรม ซึ่งไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่าผีมือจะทำให้อะไรเกิดขึ้นแก่ครอบครัวบ้างโดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับความเจ็บป่วย ได้ใช้ของคนในสายตระกูล ดังนั้น การกล่อมเป็นความเชื่อของชาวกูยบ้านร่งระซึ่งได้รับการสืบทอดกันมาเป็นการรักษาอาการเจ็บป่วยที่ไม่ทราบสาเหตุ แต่ผ่านพิธีกรรมเสี่ยงทายแล้วว่า เป็นการกระทำของสิ่งที่มองไม่เห็นว่ามีผีทำให้เจ็บป่วย (มอว) จึงต้องจัดพิธีกรรมกล่อมขึ้นเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถบันดาลทุกข์สุขให้แก่ครอบครัว จัดพิธีกรรมแก้บนประกอบพิธีกรรมเพื่อรักษาผู้ป่วยซึ่งเป็นการอัญเชิญดวงวิญญาณของบรรพบุรุษมาช่วยเหลือให้หายจากโรคภัยเป็นการบำบัดรักษาให้หายจากการทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ

เครื่องเซ่นไหว้พิธีกล่อมประกอบด้วย การจัดทำปะรำพิธี มีขันตอก ดอกไม้ มีผ้าถุง ผ้าขาว ถาดเครื่องไหว้ครุ มีกระจก หวี แป้ง ชันใส่ข้าวสาร และมีเครื่องดนตรีประกอบพิธีกรรม คือกลอง โทน ๑ ใบ แคน ๑ เต้า พิธีกล่อมจะมีแม่หมอและหมอในหมู่บ้านมาร่วมกันจัดพิธีกรรมโดยแต่งกายเป็นชุดผ้าไหมและเสื้อไหมลายลูกแก้วสีดำอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวกูย เริ่มพิธีกรรมจะมีผีแม่หมอและผีมือมาประทับร่างแสดงกล่อมจนอึดหน้าสำราญแล้วก็จะออกจากร่างเป็นอันเสร็จพิธีซึ่งส่วนใหญ่จะใช้เวลาในราว ๑ วัน ในปัจจุบันการ กล่อม ยังคงอยู่คู่กับชุมชนเพราะถือว่าเป็นระบบความเชื่อของชุมชนในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บของคนในชุมชนแบบองค์รวม เป็นระบบรักษาสุขภาพที่เชื่อมโยงทั้งทางกาย ทางใจ และชุมชนสังคม

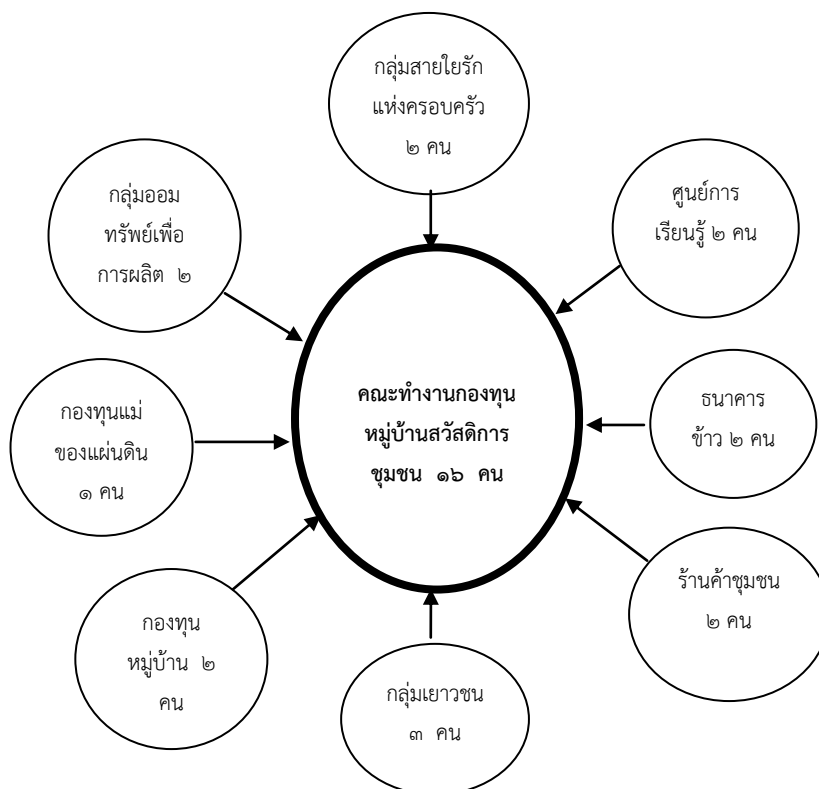
ความรู้การดูแลสุขภาพของคนในชุมชนถือว่าเป็นมิติของการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม นับตั้งแต่ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง การใช้ยาสมุนไพรในการบำบัดรักษาโรค แต่ในปัจจุบัน พบว่าการแพทย์แผนโบราณได้จางหายไปตามยุคสมัยและการแพทย์แผนปัจจุบันเข้ามาแทนที่ มีความนิยมมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่ชุมชนยังคงมีระบบการดูแลสุขภาพแบบผสมผสาน ทั้งการแพทย์แผนโบราณและแผนปัจจุบันเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ในยุคปัจจุบัน

๓. องค์ความรู้ด้านรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรทางการเงินชุมชนเพื่อจัด

สวัสดิการชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลองค์กรทางการเงินชุมชนและการจัดสวัสดิการชุมชนของชาวบ้านร่งระ พบว่า องค์กรทางการเงินของชุมชนมีทุนเดิมในการบริหารจัดการองค์กรให้มีความเข้มแข็ง แต่ละองค์กรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องมีผลกำไรในการดำเนินการประจำปีและได้จัดสรรกำไรสุทธิของแต่ละองค์กรในการจัดสวัสดิการชุมชนให้แก่สมาชิกเพื่อให้การขับเคลื่อนองค์กรทางการเงินในการจัดสวัสดิการชุมชนเป็นไปอย่างมีเอกภาพและมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้านให้อยู่ดีมีสุขร่วมกันจึงได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดในการจัดสวัสดิการชุมชนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันของคนทั้งชุมชนในการกำหนดรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนที่เหมาะสมกับคนบ้านร่งระ ผลจากการจัดเวทีชุมชนมีมติให้จัดตั้งกองทุนกลางในการจัดสวัสดิการชุมชนบ้านร่งระขึ้น โดยมีองค์กรทางการเงินชุมชนที่

มีความพร้อมในการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชน ๑๐ องค์กร คือ กองทุนหมู่บ้านนงระ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านนงระ กลุ่มสายใยรักแห่งครอบครัว ร้านค้าชุมชนบ้านนงระ กองทุนแม่ของแผ่นดิน ธนาคารข้าวบ้านนงระ กลุ่มรณวดข้าวชุมชน กองทุนปุ๋ย และกองทุนเศรษฐกิจพอเพียง โดยพิจารณาคัดเลือกตัวแทนของแต่ละกลุ่มองค์กรทางเงินในชุมชนมาเป็นทีมในการบริหารจัดการ รวม ๑๖ คน ดังนี้

ภาพที่ ๔ - ๗ คณะทำงานกองทุนหมู่บ้านสวัสดิการชุมชนบ้านนงระ

เมื่อองค์กรพื้นฐานในชุมชนที่สมัครใจเข้าร่วมจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนส่งตัวแทนเข้าร่วมบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนครบถ้วนแล้วจึงได้มีการประชุมกันเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านนงระ โดยมีบทบาทหน้าที่ คือ บริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนให้ครอบคลุมมีเอกภาพเพื่อให้สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและทั่วถึง การคัดเลือกคณะกรรมการใช้วิธีการคัดเลือกกันเองทำให้ได้ผู้รับผิดชอบในตำแหน่งต่างๆ ดังนี้

๑. นายจำรูญ นาคนวล	ประธานกองทุน
๒. นายสุรศักดิ์ ทองอัม	รองประธาน
๓. นางลำพึง สุรินทร์	เหรัญญิก
๔. นายเภา นาคนวล	ผู้ช่วยเหรัญญิก
๕. นางปราณี ทวีชาติ	เลขานุการ

๖. นางสาวศิริกานดา ทวีชาติ	ผู้ช่วยเลขานุการ
๗. นางสุชาดา ดาศรี	ประชาสัมพันธ์
๘. นายสมมัตต์ ทวีชาติ	ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์
๙. นายธวัช พันจันดา	ตรวจสอบ
๑๐. นายสุข นาคนวล	ตรวจสอบ
๑๑. นางพัชร์ คำมา	ตรวจสอบ
๑๒. นางสมถวิล ทวีชาติ	ปฎิคม
๑๓. นายภูวนารท แสงมาศ	กรรมการ
๑๔. นางสาวสุปรียา สงพิมพ์	กรรมการ
๑๕. นางสาววันปกา สุรินทร์	กรรมการ
๑๖. นางสาวนิตยา นาคนวล	กรรมการ

นอกจากคณะกรรมการแล้ว ยังมีคณะที่ปรึกษากองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านร่งระที่มีบทบาทหน้าที่ในการให้ข้อเสนอแนะ คำปรึกษาและสนับสนุนให้กองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านร่งระมีความเข้มแข็งสามารถจัดการสวัสดิการให้ครอบคลุมทั่วถึงมีเอกภาพ พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งมีที่ปรึกษาจำนวน ๖ คน ดังนี้

๑. พระครูวรรณสารโสภณ	รองเจ้าคณะอำเภอปรางค์กู๋
๒. พระมานิตย์ โชติธรรมโม	ผู้ช่วยรองเจ้าอาวาสวัดนาครินทร์
๓. พระประดิษฐ์ อีระวังโส	รองเจ้าอาวาสวัดนาครินทร์
๔. นายสมพงษ์ ทองมา	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านชีนาค
๕. นายนุกูลกิจ ทวีชาติ	ครูชำนาญการ
๖. นายสรณ์ญา กระสังข์	นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

การบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านร่งระกำหนดให้คณะกรรมการกองทุนมีบทบาทในการดำเนินงานโดยการนำทรัพยากรที่อยู่ในชุมชนมาเป็นทุนในการจัดสวัสดิการชุมชนให้สมาชิกชาวบ้าน ร่งระ โดยคณะทำงานได้ร่วมกันกำหนดกฎกติกาในการสนับสนุนสวัสดิการร่วมกัน มีความเท่าเทียมกันและทุกคนสามารถเข้าถึงสวัสดิการของชุมชน โดยมีหลักการทำงานที่สำคัญ ดังนี้

๑. ทำจากสิ่งที่เป็นจริง ไม่ใช่ลอกมาทั้งชุดสวัสดิการชุมชนต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตแต่ละพื้นที่ตั้งใจทำโดยการลอกเลียนแบบไม่ได้

๒. เริ่มจากเล็กไปใหญ่ ทำแบบค่อยเป็นค่อยไป เหมือนต้นไม้ที่แตกทีละ ๒ ใบ ต่อมาก็เติบโตเป็นพุ่มใหญ่ หากคิดจะจัดสวัสดิการแบบรวดเร็วเกินไป โดยที่คนไม่พร้อม ไม่มีส่วนร่วม ไม่รู้สึกรับเป็นเจ้าของ ก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ

๓. เงินเป็นเพียงเครื่องมือไม่ใช่เป้าหมาย ใช้เงินสร้างเงื่อนไข ทำให้คนอยาก ทำงานอยากทำความดี สิ่งสำคัญ คือ การให้ความคิด ให้คนคิดพึ่งตนเอง คนมีคุณธรรม

๔. ระบบสวัสดิการที่ดีต้องช่วยเหลือแบบไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในชุมชน ควรให้ทุกคนได้รับ แต่มุ่งเน้นคนยากจน คนด้อยโอกาส ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมโดยตกลงกติกา และใช้ร่วมกัน

๕. เป็นองค์รวมที่ทุกอย่างเชื่อมโยงเข้าหากัน กิจกรรมทุกอย่างสามารถก่อให้เกิดสวัสดิการได้ทุกเรื่อง ตั้งแต่เกิดจนตายกับคนทุกเพศ ทุกวัย การสร้างสวัสดิการจะเริ่มจากเรื่องใดก็ได้ เช่น การเชื่อมโยงคนมาทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ผู้สูงอายุได้ทำบุญบิณฑบาตทุกวันพระ เด็กได้เรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุ และช่วยดูแลผู้สูงอายุ หรือการเชื่อมโยงคนกับธรรมชาติ เช่น การดูแลรักษาป่าทำให้มีแหล่งอาหาร น้ำ เป็นต้น

๖. ต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการชุมชนเป็นผู้ให้และผู้รับ ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งหามาให้ฝ่ายหนึ่งรับ จึงเป็นความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน และมีศักดิ์ศรี มีการจัดเงื่อนไขที่ทุกคนมีส่วนร่วมจ่ายสมทบ มีเงินบางส่วนเติมเข้ากองทุน ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกองทุน

๗. ต้องทำด้วยความรักและความอดทน โดยมีความศรัทธาเชื่อมั่นว่าชาวบ้าน สามารถสร้างสวัสดิการตนเองได้ รักที่จะทำงานเพื่อชุมชนเพื่อส่วนรวม อดทนต่อความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ยอมรับการคิดค้น การดำเนิน โดยถือว่าเป็นบทเรียนก่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนา

การจัดสวัสดิการชุมชนบ้านรณรงชนฐานองค์กรทางการเงินชุมชนที่บูรณาการทางด้านแนวคิดและวิธีปฏิบัติโดยนำผลกำไรขององค์กรทางการเงินชุมชนจำนวน ๑๐ องค์กร มาเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยในระยะแรกกำหนดให้มีการจัดสวัสดิการชุมชนใน ๓ เรื่อง ดังนี้

๑. การจัดสวัสดิการแรกเกิด กำหนดให้กองทุนสวัสดิการชุมชนจัดสวัสดิการ โดยเน้นการผสมผสานสวัสดิการดั้งเดิมและสวัสดิการทันสมัยในลักษณะการสร้างสวัสดิการสังคมที่มีจิตวิญญาณแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อกองทุนชุมชนได้รับแจ้งจากสมาชิกว่ามีทารกเกิดขึ้นในหมู่บ้าน แกนนำหมู่บ้านพร้อมด้วยคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนจะไปเยี่ยมบ้านให้กำลังใจคร่ำครวญที่เด็กแรกเกิดและผูกข้อต่อแขนพร้อมเงินขวัญถุงรายละ ๕๐๐ บาท

๒. การจัดสวัสดิการสำหรับผู้เจ็บป่วย การดูแลให้กำลังใจสำหรับผู้เจ็บป่วยนับเป็นสิ่งสำคัญเป็นสวัสดิการชุมชน อีกรูปแบบหนึ่งที่ชุมชนมีการให้กำลังใจกันไปเยี่ยมยามถามไถ่ข่าวคราวในฐานะคนบ้านเดียวกัน นอกจากการไปเยี่ยมกันแล้วชุมชนยังมีการจัดการสวัสดิการชุมชนที่เป็นตัวเงินเป็นการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระให้สมาชิกชุมชน โดยกำหนดกติกาไว้ว่าเมื่อผู้ใดเจ็บป่วยต้องเข้าพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลเป็นผู้ป่วยในกองทุนสวัสดิการชุมชนจะจ่ายเป็นเงินสวัสดิการให้รายละ ๕๐๐ บาทต่อครั้ง ปีละไม่เกิน ๑ ครั้ง ต่อคน

๓. การจัดสวัสดิการเมื่อมีเหตุสูญเสียชีวิต การจัดสวัสดิการเมื่อมีเหตุสูญเสียชีวิตในหมู่บ้านรณรงชนนับถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ซึ่งชุมชนมีทุนเดิมในการจัดการสวัสดิการด้านนี้ เช่น สวัสดิการฌาปนกิจสงเคราะห์ การสงเคราะห์ศพ โดยกองทุนหมู่บ้าน แต่ละสวัสดิการการสงเคราะห์ศพนี้เป็นการต่อยอดสวัสดิการให้มีความหลากหลายขึ้นเป็นการส่งเสริมให้สมาชิก

ในชุมชนได้รับประโยชน์ ทั้งนี้เมื่อสมาชิกในชุมชนเสียชีวิต กองทุนสวัสดิการชุมชนจะนำเงินสงเคราะห์ศพไปมอบให้เจ้าภาพรายละ ๑,๐๐๐ บาท

ผลจากการดำเนินการ พบว่า ทำให้ชุมชนบ้านร่งระ สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหา ร่วมกันของคนในชุมชน ในเรื่องแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่ดำเนินการใน หมู่บ้านที่ดำเนินการในลักษณะที่ต่างกลุ่มองค์กรต่างดำเนินการ ซึ่งผลจากการวิจัยส่งผลให้ชุมชนมีองค์กร กลางในการจัดสวัสดิการชุมชนที่คอยกำกับทิศทางในการดำเนินงานให้สามารถจัดสวัสดิการได้อย่างทั่วถึง แก่สมาชิกในชุมชน กลุ่มคนที่มิได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ ในหมู่บ้านสามารถเข้าถึงสวัสดิการของหมู่บ้านอย่าง ทั่วถึงเสมอภาคและเป็นธรรม นับเป็นการวางรากฐานการจัดสวัสดิการชุมชนในหมู่บ้านให้มีแนวคิด แนวทางในการดำเนินการร่วมกันเพื่อพัฒนาต่อยอดให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ครอบคลุมต่อไปในอนาคต

๔. องค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองด้านการจัดสวัสดิการชุมชน

การจัดสวัสดิการชุมชนบ้านร่งระมีระบบการจัดสวัสดิการชุมชน ๒ แบบ คือ การจัด สวัสดิการโดยชุมชนเองและการจัดสวัสดิการโดยหน่วยงานภายนอกชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ การจัดสวัสดิการโดยชุมชนเอง

การจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชนบ้านร่งระมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจาก อดีตถึงปัจจุบันเป็นการจัดสวัสดิการบนพื้นฐานประเพณีวัฒนธรรมชุมชน ฐานทรัพยากรชุมชน และการ พัฒนาสวัสดิการชุมชนโดยใช้เงินทุนชุมชน และทุนทางสังคมในหมู่บ้านขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชน แบ่งได้ เป็น ๒ แบบ คือ การจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชนที่เป็นเงินทุนและการจัดสวัสดิการโดยชุมชนที่ไม่เป็น เงินทุน สรุปได้ดังนี้

๑. การจัดสวัสดิการชุมชนโดยชุมชนที่เป็นเงินทุน

หมู่บ้านร่งระมีองค์กรในชุมชนที่ดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชนที่เป็นเงินทุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในกลุ่มสมาชิกแต่ละองค์กรชุมชนจะมีการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับของตนเองเพื่อจัดสรรสวัสดิการให้สมาชิก ดังนี้

- การจัดสวัสดิการชุมชนโดยกลุ่มร้านค้าชุมชน กิจกรรมการจัดสวัสดิการ สำหรับสมาชิกในกลุ่มร้านค้าชุมชน ได้มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ จนถึง ปัจจุบัน โดยมีความมุ่งหมายในการสนับสนุนให้สมาชิกได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มซึ่งมีผลกำไรจากการ ดำเนินงาน หักเข้ากองทุนสวัสดิการกลุ่มเพื่อช่วยเหลือสมาชิก โดยจัดให้มีสวัสดิการชุมชนที่ช่วยเหลือ สมาชิก ๒ แบบ คือ สวัสดิการการรักษาพยาบาล กำหนดให้จ่ายสวัสดิการสำหรับสมาชิกที่เจ็บป่วย ต้อง นอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาล เป็นผู้ป่วยในของโรงพยาบาล กลุ่มจ่ายสวัสดิการให้สมาชิก ๒๐๐ บาท และสวัสดิการในการจัดงานมงคลและงานอวมงคล กลุ่มร้านค้าชุมชนจะจ่ายสวัสดิการช่วยเหลือเป็นตัวเงิน

และสิ่งของจากร้านค้าชุมชนเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของสมาชิกในชุมชนโดยช่วยเป็นเงินสด ๒๐๐ บาท และน้ำส้ม ๒ ขวด เปียร์ ๕ ขวด ต่อการจัดงาน ๑ ครั้ง

- การจัดสวัสดิการชุมชนโดยกองทุนหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านนรระใต้ริเริ่มดำเนินการแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านให้มีการจัดสรรสวัสดิการให้แก่สมาชิกให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ในแต่ละปีกองทุนหมู่บ้านจะมีการจัดสรรผลกำไรร้อยละ ๑๕ เป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน และจัดสรรให้สมาชิกตามกิจกรรม ได้แก่ การช่วยเหลืองานศพ ๒๐๐ บาท การเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลครั้งละ ๕๐๐ บาท การช่วยเหลืองานแต่งงาน ๒๐๐ บาท การช่วยเหลืองานบวช ๒๐๐ บาท การช่วยเหลืองานสู่ขวัญ ๒๐๐ บาท การช่วยเหลือแกลมอ ๒๐๐ บาท และการช่วยเหลืองานขึ้นบ้านใหม่ ๒๐๐ บาท

- การจัดสวัสดิการชุมชนโดยกลุ่มรณวดข้าวชุมชนบ้านนรระ กลุ่มรณวดข้าวชุมชนบ้านนรระจัดบริการด้านการรณวดข้าวชุมชน และนำผลกำไรจากการดำเนินการมาตั้งเป็นกองทุนด้านสวัสดิการของสมาชิก ร้อยละ ๕ ของผลกำไร ในปี ๒๕๕๓ กลุ่มรณวดข้าวชุมชน มีเงินทุนสวัสดิการทั้งสิ้นจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท สำหรับช่วยเหลือสมาชิกในยามเดือดร้อน

- การจัดสวัสดิการช่วยเหลือในงานศพ ระบบฌาปนกิจสงเคราะห์ศพรวม ๔ หมู่บ้านเป็นการช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิตโดยจ่ายเป็นเงิน ๑๐๐ บาทต่อศพ รวมแล้วเจ้าภาพจะได้รับเงินช่วยเหลือเป็นเงิน ๓๒,๐๐๐ บาทจากสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

๒. การจัดสวัสดิการโดยชุมชนที่ไม่เป็นเงินทุน

บ้านนรระมีการจัดสวัสดิการด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามป่วยไข้ ซึ่งนับเป็นวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนชาวบ้านนรระเมื่อมีบุคคลในชุมชนเจ็บป่วยไข้ เข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลจะมีการช่วยเหลือกันในกรณีที่ผู้ป่วยเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรในชุมชนจะได้รับสวัสดิการในการเข้าพักรักษาในโรงพยาบาล ตามระเบียบที่กำหนด กรณีนอนรักษาตัวที่โรงพยาบาลในกรณีที่มิใช่ผู้ป่วยนอนรักษาตัวที่โรงพยาบาล เมื่อคนในชุมชนทราบข่าวคราวเรื่องความเจ็บป่วยของสมาชิกในชุมชนจะมีการจัดกลุ่มการไปเยี่ยมให้กำลังใจผู้ป่วยในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ ในกลุ่มญาติมิตรและคนรู้จักคุ้นเคยกันในชุมชนจะไปเยี่ยมไข้ จำนวนครั้งละ ๑๐ - ๑๕ คน จำนวนมากน้อยแตกต่างกันไป เมื่อไปถึงโรงพยาบาลจะเข้าเยี่ยมให้กำลังใจ พบปะพูดคุยสร้างขวัญกำลังใจ ปลุกปลอบอวยพรให้หายจากโรคร้ายโดยเร็ว ส่วนใหญ่จะมีของฝากผู้ป่วยเป็นนม ขนม ผลไม้ เป็นต้น บางครั้งผู้ไปเยี่ยมจะให้เงินเพื่อเป็นกำลังใจแก่ผู้ป่วยคนละ ๑๐-๒๐ บาท หรือมากน้อยแตกต่างกันไป

กรณีผู้ป่วยนอนรักษาตัวที่บ้าน (ป่วยหนัก) จะมีรูปแบบในการเยี่ยมยามถามไถ่ให้กำลังใจในฐานะญาติมิตร เพื่อนบ้าน ในลักษณะเดียวกันกับการเยี่ยมผู้ป่วยที่โรงพยาบาล แต่ในกรณีที่ป่วยหนักจะมีการมานอนเฝ้าผู้ป่วยที่บ้านเพื่อเป็นเพื่อนคอยดูอาการและช่วยเหลือเจ้าภาพ ในเวลากลางคืนแกนนำหมู่บ้านจะมาร่วมให้กำลังใจ อยู่เป็นเพื่อน พบปะพูดคุยกัน ผู้เฒ่าผู้แก่ผู้อาวุโสจะเตรียมตัวมากพักค้างในบ้านผู้ที่เจ็บป่วย เจ้าภาพจะจัดอาหารการกินไว้ต้อนรับผู้มาให้กำลังใจ นอนเฝ้าผู้ป่วย โดยกินอาหารเย็นร่วมกันหรือจัดเป็นกาแฟ โอวัลติน เป็นต้น ในการดำเนินการดังกล่าวเป็นสิ่งที่ดีที่ชุมชนมีการช่วยเหลือ

เกื้อกูลในยามเดือดร้อน สร้างขวัญกำลังใจให้รู้สึกอบอุ่นมีเพื่อนบ้าน มีมิตรรวมทุกข์ร่วมสุขเป็นชุมชนแห่งการเอื้ออารี ไม่ทอดทิ้งกัน ช่วยเหลือกันได้มาพบปะพูดคุยสนทนา อย่างไรก็ตามควรกำหนดให้เป็นกติการ่วมกันของคนในชุมชนเพื่อฟื้นฟูและยกระดับเยี่ยมผู้ป่วยให้ครอบคลุมมากขึ้นในฐานะคนบ้านเดียวกันให้ครอบคลุมทั้งหมู่บ้าน

นอกจากนี้ ยังมีสวัสดิการช่วยเหลือกันที่ผูกอยู่กับวิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรมชุมชน วิธีการผลิต เป็นลักษณะของการช่วยเหลือกัน ๓ แบบ ดังนี้

(๑) การอาศัยวัวแซร (การลงแขก) คือการช่วยเหลือกันโดยการลงแขกด้านการผลิตภาคเกษตรกรรม ในอดีตชุมชนบ้านร่งจะมีการลงแขกช่วยเหลือกันในกิจกรรมการผลิตเกือบทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การเกี่ยวข้าว การหุงข้าว การสีข้าว การดำนา การไถนา การนำข้าวขึ้นฉาง เป็นต้น การลงแขกมีความเป็นมาอย่างยาวนาน เป็นการเวียนแรงงานช่วยเหลือกันให้สามารถเก็บเกี่ยวเสร็จทันฤดูกาล วิธีการอาศัยวัวแซรเจ้าภาพจะไปบอกกล่าวยกมือไหว้มือเปล่าในเวลาเย็นเพื่อขอแรงงานมาช่วยลงแขกในกิจกรรมต่าง ๆ เจ้าภาพจะเตรียมอาหารเลี้ยง ผู้มาช่วยเหลือแรงงาน ๒ เวลา คืออาหารกลางวันและอาหารเย็น ในระหว่างการลงแขกจะมีอาหารการกินและเครื่องดื่มไว้บริการ เช่น เหล้าพื้นบ้านสาโท ขนม ลูกอม หมากพลู ยาเส้น นอกจากนั้นจะมีกิจกรรมร้องรำทำเพลง คู่บ่าวสาวจีบกัน เปิดวิทยุทรานซิสเตอร์ฟังวิทยุออกเสียง เล่นนันทนาการเป็นที่พักผ่อน การเลี้ยงอาหารเจ้าภาพเลี้ยงอาหารกลางวันในบริเวณที่นาส่วนใหญ่จัดเลี้ยงเป็นอาหารพื้นบ้าน เช่น แกงไก่ใส่กล้วย แกงไก่ใส่ขนุน ตำเมี่ยง เป็นต้น

ปัจจุบันการลงแขกช่วยเหลือแรงงานในชุมชนลดน้อยลง ยังคงเหลือการลงแขกช่วยเหลือกันในบางด้านเท่านั้น เช่น ด้านปลูกสร้างบ้านเรือน การนวดข้าวเอาข้าวขึ้นยังฉาง เป็นต้น เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตเพื่อการจำหน่าย การใช้เงินตราเป็นสำคัญในระบบเศรษฐกิจชุมชน และการเมืองในชุมชน ทำให้มีความแตกแยกขาดความสามัคคีส่งผลให้วัฒนธรรมการลงแขกช่วยเหลือแรงงานในบางด้านถูกยกเลิกไปในที่สุด

(๒) การจะแหละ (การแลกเปลี่ยน) ในอดีตที่ผ่านมาชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดี ตั้งแต่สมัยโบราณเมื่อชุมชนใดประสบปัญหาในภาคการผลิตการเกษตร ผลผลิตได้รับความเสียหาย หรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล คนที่ขาดแคลนไม่มีข้าวกินจะนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่น ๆ เพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามเดือดร้อน วิธีการคือ ผู้ที่ประสบความเดือดร้อนจะนำสินค้าที่ตนเตรียมไว้มาจัดเป็นกองฝากให้ครัวเรือนที่ตนเองต้องการขอความช่วยเหลือ ส่วนใหญ่จะแลกเปลี่ยนกันในหมู่เครือญาติกัน โดยสิ่งของที่ใช่แลกเปลี่ยน ได้แก่ หอม กระเทียม ปลาหนึ่ง ปลาทุเค็ม ผลไม้ หมากพลู ผ้าไหม ไค้ หน่อไม้ มาแลกเปลี่ยนเป็นข้าวเปลือกหรือข้าวสาร การแลกเปลี่ยนสินค้านั้นจะพิจารณาจากความใกล้ชิดของผู้ที่มาแลกเปลี่ยนสินค้า โดยระบบเครือญาติ คนในชุมชน คนนอกชุมชนจะพิจารณาแตกต่างกันไป

(๓) การตกพุด เป็นคำพูดของชาวกูย หมายถึง การแบ่งสิ่งของออกเป็นส่วน ๆ อย่างเท่าเทียมกัน เป็นวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ในหมู่บ้านร่งระนิมการตกพุดในกิจกรรมงานบุญประเพณีต่าง ๆ ที่สำคัญของชุมชน เช่น บุญจาสาก บุญประดับดิน หรือในกรณีเกิดเหตุ

สุดวิสัย เช่น โค หมู สัตว์เลี้ยงประสบอุบัติเหตุ บาดเจ็บหรือตายจะมีการช่วยเหลือกันและกันโดยการตกพุดเพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้เดือดร้อน การตกพุดจะได้ราคาดีกว่าการจำหน่ายซาก จึงนับเป็นการช่วยเหลือกันของคนในชุมชนอีกทางหนึ่ง ชาวบ้านใช้วัฒนธรรมการตกพุดเพื่อช่วยเหลือกัน เป็นเครื่องมือในเชิงวัฒนธรรมในการแบ่งเบาภาระเมื่อจำเป็น บรรเทาเหตุฉุกเฉิน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้เป็นอย่างดี เช่น ในกรณีวัว หมู ตายด้วยเหตุฉุกเฉินจะมีการแจ้งข่าวเครือข่ายพี่น้องผู้นำชุมชนช่วยเหลือเอาพุด จะมีทีมชำแหละเนื้อตกพุด โดยแบ่งพุดเป็นส่วน ๆ อย่างเท่าเทียมกัน โดยแต่ละส่วนจะได้เนื้อ เลือด กระดูกไส้ ตับ เครื่องใน และแบ่งเนื้อพิเศษให้ผู้นำชุมชนด้วย ในด้านการเก็บเงินจะมีการกำหนดวันเวลา เช่น ๑๕ วัน หรือ ๑ เดือน ถัดจากนั้น

จากอดีตถึงปัจจุบันชุมชนบ้านร่งระเป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์ของผู้คนแบบเครือญาติ และมีวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่เชื่อมโยงผู้คนเอาไว้ ก่อเกิดการพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือกัน ซึ่งคนในชุมชนเห็นว่าเป็นการจัดสวัสดิการโดยชุมชนที่ไม่เป็นเงินทุนอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ นั่นคือสวัสดิการด้านงานบุญประเพณีในชุมชนที่ผู้คนในชุมชนมีความสมัครใจและยินดีช่วยเหลือกันโดยไม่คำนึงผลตอบแทนที่เป็นเงิน สามารถสรุปการช่วยเหลือกันบนฐานงานบุญประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านร่งระ ได้ดังนี้

(๑) การช่วยเหลือสวัสดิการในงานศพ เมื่อมีงานศพในชุมชน สมาชิกในชุมชนบ้านร่งระ จะไปช่วยเหลือกิจกรรมโดยมีต้องให้เจ้าภาพมาไหว้วาน เนื่องจากที่ใดก็ตามเจ้าภาพมิได้เตรียมตัวเตรียมใจไว้ก่อน โดยส่วนใหญ่ชุมชนจะมาช่วยเหลือกัน ในด้านแรงงานเป็นสำคัญ เมื่อมีบุคคลสูญเสียชีวิต หัวหน้าครัวเรือนจะแจ้งให้ผู้นำชุมชนทราบ ผู้นำชุมชนจะมีการประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวสารให้ทุกครัวเรือนทราบ และเข้าไปช่วยเหลือกิจกรรมในงานศพ ในคืนแรกของการตั้งศพบำเพ็ญกุศล แกนนำชุมชนจะมีการประสานงานให้มีการประชุมกัน รวมญาติพี่น้องของผู้เสียชีวิต เพื่อประชุมปรึกษาหารือกันและวางแผนในการดำเนินการจัดงานศพให้ลุล่วง ในการประชุมดังกล่าวจะมีการแบ่งบทบาทหน้าที่มอบหมายงานให้มีผู้รับผิดชอบในแต่ละด้าน โดยมีผู้รับผิดชอบงานฝ่ายบัญชี จำนวน ๒ – ๓ คน ฝ่ายครัว ชาย หญิง ฝ่ายหนุ่มสาวเยาวชนทำหน้าที่ด้านการบริการ ฝ่ายเฝ้าบริเวณพิธีเผาศพ ฝ่ายสัปเหร่อจำนวน ๔ คน ฝ่ายออกบอกงานญาติพี่น้องทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ฝ่ายอาจารย์พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

การช่วยเหลือกิจกรรมในงานศพ พบว่า มีรูปแบบการช่วยเหลือหลายด้าน ได้แก่ การช่วยเหลือเป็นของกินของใช้เพื่อแบ่งเบาภาระของเจ้าภาพในงานศพ เช่น ข้าวสาร พริกแห้ง กระเทียม เกลือ น้ำปลา หมากพลู ยาเส้น หมอน เสื่อ เป็นต้น การช่วยเหลือเป็นตัวแทนช่วยเหลือตามความใกล้ชิดของเครือญาติ เป็นญาติพี่น้องก็จะสมทบทุนในเงินรวมญาติ ในเวลากลางวันจะมีผู้เฒ่าผู้แก่ทำหน้าที่นั่งเฝ้าหน้าศพไว้คอยจุดเทียนจุดธูปหน้าศพมิให้ดับ ตามความเชื่อของชุมชน ในภาคกลางคืนจะมีญาติพี่น้องมานอนเฝ้าศพเป็นเพื่อนเจ้าภาพในงาน ในอดีตจะมีกิจกรรมละเล่นพื้นบ้าน เช่น เล่นการบี หรือเล่นเหรียญหัวก้อยพนัน เอาสร้อยแหวน เล่นหลุมโยนเหรียญ การร้องเพลงสด ต่อมามีการเล่นการพนันในงานศพ เช่น โบก ไฟ ไฮโล ปัจจุบันหมู่บ้านได้จัดทำประชาคมให้มีโครงการงานศพพอเพียงไม่เลี้ยงเหล้าปลอดการพนัน

(๒) การช่วยเหลือสวัสดิการในงานบุญประเพณีชุมชน (งานแต่งงาน งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่) จากการศึกษา พบว่ารูปแบบการช่วยเหลือสวัสดิการชุมชนในงานบุญประเพณีเป็นทุนทางสังคมที่ชุมชนร่วมกันในการดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยจะมีกิจกรรมการช่วยเหลือกัน ได้แก่ การช่วยเหลือที่เป็นตัวเงิน เมื่อมีงานต่าง ๆ เกิดขึ้นในชุมชน เจ้าภาพจะบอกกล่าวงานให้ไปร่วมด้วยช่วยกันก็จะมีการไปช่วยงานเป็นเงิน จำนวนมากน้อยขึ้นอยู่กับความช่วยเหลืองานและกิจกรรมที่มีบัญชีการช่วยเหลืองานในแต่ละครั้งเป็นปัจจัยกำหนด โดยมากจะช่วยเหลืองานประมาณ ๑๐๐-๕๐๐ บาทต่อรายต่องาน การช่วยเหลือแรงงาน สมาชิกในชุมชนจะมี การแบ่งบทบาทหน้าที่ที่มอบหมายงานให้ให้ผู้รับผิดชอบในแต่ละด้าน โดยมีผู้รับผิดชอบงานฝ่ายบัญชี จำนวน ๒ - ๓ คน ฝ่ายครัว ชาย หญิง ฝ่ายหนุ่มสาวเยาวชนทำหน้าที่ด้านการบริการ ฝ่ายฝ่ายบริเวณพิธีเผ้าศพ ฝ่ายสัปเหร่อจำนวน ๔ คน ฝ่ายออกบอกงานญาติพี่น้องทั้งในชุมชนและ นอกชุมชน ฝ่ายอาจารย์พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และการช่วยเหลือเป็นสิ่งของในการจัดกิจกรรมงานบุญประเพณี เช่น ข้าวสาร พริกแห้ง กระเทียม เกลือ น้ำปลา หมากพลู ยาเส้น หมอน เสื้อ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการช่วยเหลือเป็นผ้าไหม โสร่ง ผ้าชนิดต่าง ๆ ในงานบวชจะมีการช่วยเหลือหมอนเครื่องสังฆภัณฑ์ เป็นต้น

(๓) วัฒนธรรมการแบ่งปันกันในชุมชน ในอดีตที่ผ่านมาชุมชนบ้านนงระมี วัฒนธรรมการแบ่งปันอาหารกัน โดยเฉพาะในกลุ่มเครือญาติ โดยในแต่ละครอบครัวเมื่อครัวเรือนใด ได้ประกอบอาหารการกิน ประเภทต่าง ๆ แล้วนิยมนำอาหารที่ประกอบขึ้นมาเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน แบ่งส่วนหนึ่งแลกเปลี่ยนอาหารกับเพื่อนบ้านข้างเคียง เช่น มีแกงปลา แกงหน่อไม้ แกงเห็ด เป็นต้น ซึ่งเป็นระบบชุมชนในอดีตที่คนมีการดูแลเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ในปัจจุบัน วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนอาหารการกิน ได้ลดน้อยลงไปเนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจที่บีบคั้น อาหารส่วนใหญ่ใช้เงินซื้อขาย จากรถกับข้าว การแบ่งปันกันจึงลดลงมาตามลำดับ

(๔) วัฒนธรรมการส่งข้าวใหม่ปลามัน นับเป็นประเพณีสำคัญของชุมชนชาวกูยในอดีต ที่แสดงออกถึงความเคารพในบรรพบุรุษ โดยเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิต ทางการเกษตรเสร็จสิ้น บุตรชายที่ออกเรือนไปแล้ว พร้อมด้วยบุตรและภรรยา จะนำอาหารการกิน เช่น ข้าวเหนียว ปลาอย่าง เป็นต้น มาเลี้ยงผู้เป็นบิดามารดา เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูทดแทนเวทิตา นอกจากนั้นยังนำข้าวสารจำนวนหนึ่ง มากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกัน ปัจจุบันวัฒนธรรมข้าวใหม่ปลามัน ได้ลดความสำคัญลง ผู้ที่ถือปฏิบัติมีบ้างแต่ไม่มากนัก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมของชุมชนที่เป็นอยู่

(๕) ประเพณีบุญข้าวสาก (จาสาก) ในวัฒนธรรมชาวกูย เรียกว่า “จาสาก” ซึ่งจัดขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้ญาติพี่น้องหรือบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว โดยเชื่อว่าในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีการปล่อยดวงวิญญาณของผีบรรพบุรุษให้มารับของซึ่งญาติพี่น้องอุทิศส่วนกุศลให้ ในช่วงเวลาดังกล่าว ชาวบ้านจะเตรียมอาหารชนิดต่างๆ เช่น ขนม ข้าวต้ม อาหารหวานคาวสุก เครื่องดื่มชนิดต่างๆ ใส่ภาชนะหรือถาดใส่อาหารไว้ตั้งแต่เช้ามืด ณ ครัวเรือนซึ่งเป็นต้นตระกูลของแต่ละคนซึ่งในครัวเรือนดังกล่าวจะมีญาติพี่น้องมาร่วมงานทั้งกลุ่มเครือญาติเมื่อทุกคนมาพร้อมแล้วจะเริ่มพิธีกรรมโดยผู้อาวุโสจําจำนำจุดธูปเทียนบอกกล่าวดวงวิญญาณของลูกหลานหรือบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมากินอาหารที่จัดเตรียมไว้ให้กินแล้วก็ขอให้มีความสุขและขอพรให้ลูกหลานที่มีชีวิตอยู่

ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานและมีความสุขและจากนั้นสมาชิกในชุมชนจะไปร่วมทำบุญตักบาตรที่วัดนาครินทร์เป็นอันเสร็จพิธี

ประเพณีจาสกนับเป็นประเพณีที่เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นสวัสดิการชุมชนรูปแบบหนึ่ง เป็นอีกประเพณีที่ทำให้คนมาร่วมกันประกอบกิจกรรมนำอาหารการกินมาเช่นไหว้บรรพบุรุษและบุพการีผู้มีพระคุณทำให้ผู้คนได้พบปะได้ดูแลกันส่งผลให้สังคมเกิดการเอื้ออาทรต่อกัน

(๖) ประเพณีบุญคุณลาน ในความเชื่อของผู้เฒ่าผู้แก่สมัยก่อนนั้น เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร เสร็จเรียบร้อยแล้วจะมีพิธีเรียกขวัญข้าวเข้าลาน หรือ การทำบุญคุณลานนิยมจัดกิจกรรมในช่วงเดือนยี่ จะมีการนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีเพื่อบำเพ็ญบุญกุศลแก่ข้าวเปลือก รุ่งเช้านิมนต์พระมาฉันแล้วทำพิธีสู่ขวัญข้าวและชาวบ้านจะเตรียมเชื้อเพลิง ฟืนเข้าบ้านเพื่อไว้ใช้สอยต่อไป เมื่อบุญคุณลานมาถึงสมาชิกในชุมชนจะมาร่วมกันเตรียมลานสำหรับทำกิจกรรมบุญคุณลาน โดยนำขี้ควายมาผสมกับดินและฟางเพื่อทำเป็นลานตากให้แห้งแล้วนำข้าวของแต่ละครัวเรือนมาเทกองรวมกันเพื่อเตรียมทำพิธีทำในตอนเย็นและยามเช้า การจัดประเพณีนี้เชื่อว่าจะเป็นการเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ปลูกข้าวเป็นมงคลแก่ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุขและชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกันสมัครสมานสามัคคีกันเป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนในการช่วยเหลือเกื้อกูลดูแลกัน บางครั้งนำข้าวเปลือกที่ได้ไปช่วยเหลือกิจกรรมของวัด หรือมอบไว้ให้แก่ชุมชนเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนหรือใช้ในกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน

(๗) ประเพณีสงกรานต์ ตรุษสงกรานต์ หรือ ประเพณีสงกรานต์จัดขึ้นในช่วงเดือน ๕ โดยมีการจัดกิจกรรมขึ้นทั้งที่หมู่บ้านและที่วัดจะมีการสงฆ์พระพุทธรูปโดยการแห่พระพุทธรูปประจำวัดและนำไปประดิษฐานที่ฐานเพื่อให้ชาวบ้านสงฆ์พระพุทธรูปพระสงฆ์โดยเตรียมดอกไม้ธูปเทียนไปบูชาพระพุทธรูปและรดน้ำดำหัว ขอพรผู้หลักผู้ใหญ่ผู้สูงอายุในชุมชน

สำหรับการจัดกิจกรรมในชุมชนผู้นำชุมชนจะได้ผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส ในหมู่บ้านมาพร้อมเพรียงกันที่บริเวณศาลาประชาคมของหมู่บ้านแล้วจัดให้มีการสงฆ์พระพุทธรูปและรดน้ำดำหัวขอพรจากผู้อาวุโสในหมู่บ้าน บุตรหลานบางท่านจะมีของขวัญของฝากมอบให้ผู้สูงอายุ หรือ บุพการีของตนเองด้วย ปัจจุบันชุมชนยังคงมีการสืบทอดประเพณีโดยการจัดกิจกรรมทุกปี ทั้งที่วัดและที่หมู่บ้าน เพื่อให้ลูกหลานรู้จักการเคารพผู้อาวุโสให้เกียรติมีสัมมาคารวะมีความสามัคคี และชุมชนอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันนับเป็นระบบของชุมชนในการดูแลเกื้อกูลกันของคนในชุมชน

๔.๒ การจัดสวัสดิการชุมชนโดยหน่วยงานภายนอกชุมชน

ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่ ในการสนับสนุนสวัสดิการของประชาชน โดยมีหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล หมู่บ้าน โรงเรียนบ้านข้า้นาค วัดนาครินทร์ มูลนิธิไอซีเอส โดยสนับสนุนสวัสดิการชุมชนในรูปแบบของเงินทุนให้กับกลุ่มเป้าหมายนักเรียน ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ตามรายละเอียด ดังนี้

๑. การจัดสวัสดิการโดยวัดนาครินทร์ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู๋ โดยพระครูวรรณสารโสภณ รองเจ้าคณะอำเภอปรางค์กู๋ เจ้าอาวาสวัดนาครินทร์ ได้พิจารณามอบทุนการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ถึงปัจจุบัน ให้แก่เด็กนักเรียนในสังกัดวัดนาครินทร์ คือ บ้านขึ้นาค บ้านขึ้นาคน้อย บ้านนงระ และบ้านพลึง วัดอุประสงค์การให้ทุนการศึกษาเพื่อให้โอกาสนักเรียนนักศึกษาที่เรียนดี มีความประพฤติที่ดีแต่ยากจนได้เข้ารับทุนศึกษา โดยแบ่งเป็นทุนเรียนดี ทุนตอบคำถามธรรมะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทุนนักเรียนธรรมะศึกษา ชั้น ตริ โท เอก ผลจากการดำเนินการมอบทุนการศึกษาดังกล่าว ทำให้นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนหนังสือ และกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มากขึ้น

๒. การจัดสวัสดิการโดยโรงเรียนบ้านขึ้นาค ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู๋ การสนับสนุนสวัสดิการช่วยเหลือเด็กนักเรียน โรงเรียนดำเนินการช่วยเหลือผ่านนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลเป็นหลัก โดยมีกิจกรรมการช่วยเหลือแก่นักเรียน เช่น ใน พ.ศ. ๒๕๔๖ โรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนให้จัดซื้อจักรยานหมู่บ้านละ ๑ คันเพื่อมอบให้แก่เด็กนักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน โดย ด.ญ.วันпка สุรินทร์ ได้รับการมอบทุนจักรยานเพื่อนำจักรยานปั่นไปโรงเรียน เมื่อจบการศึกษาต้องคืนจักรยานให้โรงเรียนเพื่อส่งต่อให้รุ่นน้องได้ใช้ประโยชน์ต่อไป และใน พ.ศ. ๒๕๔๙ โรงเรียนบ้านขึ้นาคได้พิจารณามอบทุนการศึกษา โดยคัดเลือกจากเด็กกำพร้าเด็กด้อยโอกาส จำนวนทุนละ ๓,๐๐๐ – ๔,๒๐๐ บาท ปีละ ๑๒,๐๐๐ บาท หมู่บ้านนงระมีเด็กที่ได้รับทุนการศึกษา จำนวน ๔ ราย คือ ด.ช. อธิพงษ์ มาโยม ด.ญ.วันпка สุรินทร์ ด.ช. กิตติโชค ทวีชาติ และ ด.ช. อติศักดิ์ บรรจงปรุ

๓. การจัดสวัสดิการโดยมูลนิธิไอซีเอส ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามาสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาเด็ก ในโรงเรียนบ้านขึ้นาค เข้ามาสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยสนับสนุนให้โรงเรียนและชุมชนดำเนินกิจกรรมสวัสดิการชุมชนด้านต่าง ๆ ได้แก่ จัดตั้งกองทุนโค-กระบือ ใน พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยสนับสนุนโค-กระบือ ให้ชุมชนโดยคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกับโรงเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเด็กยากจนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี แนวทางการบริหารจัดการพัฒนา กองทุนโค-กระบือ เป็นลักษณะกองทุนหมุนเวียน โดยหมุนเวียนให้ผู้ปกครองเลี้ยงโคกระบือ โคตัวแรกที่ออกลูกให้ผู้เลี้ยง ตัวที่สองเข้าเป็นกองทุนโค – กระบือ แล้วย้ายลูกวัวที่เป็นกองทุนโค-กระบือ ให้ครัวเรือนอื่นๆ ได้รับประโยชน์ต่อไป หมู่บ้านนงระมีครัวเรือนที่ได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมนี้ ๑๓ ครัวเรือน ดังนี้

๑. นางลาด บรรจงปรุ	๗. นางนงนุช แพงงูา
๒. นายสุข นาคนวล	๘. นางสมบัติ ไชยภา
๓. นางแหว ไชยภา	๙. นางไสว คำมา
๔. นายสุรศักดิ์ ทองอัม	๑๐. นายสนอง จันทอง
๕. นางบุหงา ทวีชาติ	๑๑. นางเสงี่ยม ทวีชาติ
๖. นางยุพิน ทวีชาติ	๑๒. นายแสง ชัยวิเศษ
	๑๓. นางสุฟี ทวีชาติ

อีกทั้งยังมีกิจกรรมการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการต่อเติมบ้าน เช่น สังกะสี อิฐ เสาปูน ทราาย หินสร้างบ้านให้เด็กยากจนที่เข้าร่วมโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนเด็กที่ยากจนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในหมู่บ้านรณะมีผู้ที่ได้รับทุนตามกิจกรรมนี้ คือ ด.ช.วิทยา นาคนวน ด.ญ. วันนา ทวีชาติ ด.ญ.นิภารัตน์ นาคนวน ด.ญ.ทิพย์สุตา ชัยวิเศษ และ ด.ญ. ราตรี ไชยภา

๔. การจัดสวัสดิการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลตูม เป็นลักษณะการช่วยเหลือตามนโยบาย คือ การช่วยเหลือเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพื่อสร้างหลักประกันรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันรายได้ เป็นการตอบแทนการทำงานหนักมาตลอดชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ และกระตุ้นการใช้จ่ายภายในประเทศ รัฐบาลจึงได้จัดสรรงบประมาณเพื่อจ่ายเงินค่าเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุทั่วประเทศที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป เพิ่มเติมจากกลุ่มผู้สูงอายุที่เคยได้รับการช่วยเหลือแล้วตั้งแต่เดือนเมษายน ๒๕๕๒ เป็นต้นไป โดยจ่ายให้อัตราคนละ ๕๐๐ บาทต่อเดือน ในหมู่บ้านรณะมีผู้อาวุโสที่มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพ จำนวน ๔๕ ราย ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลจะนำเงินมาแจกจ่ายถึงมือผู้สูงอายุโดยตรงในหมู่บ้านเดือนละครั้ง และการช่วยเหลือกลุ่มประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ โดยการแจกจ่ายผ้าห่มกันหนาว ในช่วงฤดูหนาวของทุกปี ทางองค์การบริหารส่วนตำบลตูมจะตั้งงบประมาณในการซื้อผ้าห่มป้องกันภัยหนาวมาแจกจ่ายประชาชนในพื้นที่ โดยจัดสรรมาให้หมู่บ้านบริหารจัดการ พิจารณาคัดเลือกครัวเรือนที่เดือดร้อน หรือพิจารณาให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนเป็นลำดับแรกและหมุนเวียนกันรับประโยชน์

๕. การจัดสวัสดิการโดยชุมชนข้างเคียง ชุมชนสังกัดวัดนาครินทร์ บ้านขึ้นาค ตำบลตูม จำนวน ๔ หมู่บ้าน ๑ วัน ๑ โรงเรียน จะมีประเพณีปฏิบัติร่วมกัน เมื่อมีการจัดงานศพทุกงาน เจ้าภาพงานศพ จะจัดสรรเงินเงินทุนเพื่อมอบเป็นทุนสาธารณประโยชน์ เพื่อใช้ในกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ได้แก่ มอบเป็นทุนการศึกษาแก่โรงเรียนบ้านขึ้นาค จำนวน ๕๐๐ บาทต่อครั้ง มอบเป็นเงินเพื่อบำรุงวัดนาครินทร์ จำนวน ๕๐๐ บาทต่อครั้ง มอบเป็นทุนการศึกษาแก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดวัดนาครินทร์ จำนวน ๕๐๐ บาทต่อครั้ง และมอบเพื่อเป็นทุนสาธารณประโยชน์แก่หมู่บ้าน ๔ หมู่บ้าน ทุนละ ๕๐๐ บาท กิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการในหมู่บ้าน อีกทางหนึ่ง ซึ่งที่ผ่านมาแกนนำหมู่บ้านรณะจะนำเงินที่ได้ดังกล่าว สมทบเข้ากับกองทุนสวัสดิการชุมชนของหมู่บ้าน

๕. องค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองด้านการบริหารจัดการองค์กรชุมชน

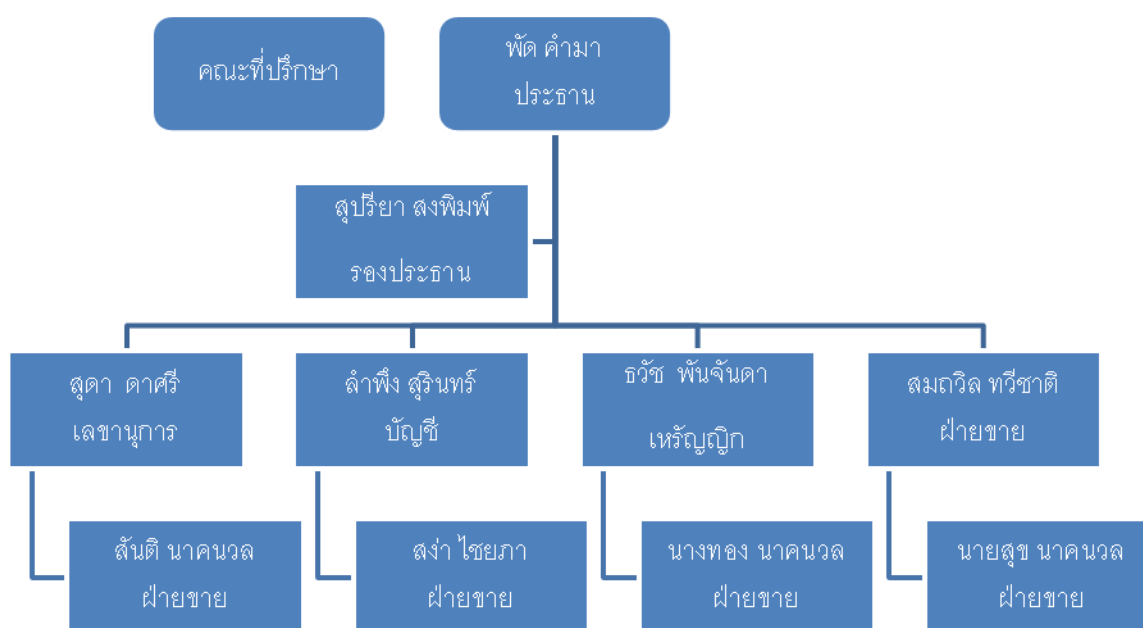
จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ชุมชนบ้านรณะมีแนวทางในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนให้เป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ และกลุ่มสามารถพัฒนาระบบการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือน และระดับกลุ่มองค์กรชุมชนโดยจำแนกลักษณะกลุ่มในชุมชน ได้ดังนี้

๑. กลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดจากการริเริ่มของคนในชุมชน

(๑) กลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านรณะ ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยคุณนุกุลกิจ ทวีชาติ คุณสรณัญญา กระสังข์ นายจำรูญ นาคนวน และทีมงาน ได้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่ม

ฟื้นฟูภูมิปัญญาเก่าขึ้น โดยมีผลกำไรจากการดำเนินการของกลุ่มดังกล่าวสมทบกองทุนเพื่อจัดตั้งร้านค้าชุมชน จำนวน ๕,๗๐๐ บาท และระดมทุนจากสมาชิกลงหุ้นคนละ ๓๐๐ บาท จำนวน ๑๔ คน รวมเป็นเงิน ๔,๒๐๐ บาท รวมเงินลงทุนในตอนเริ่มต้น ๙,๙๐๐ บาท นำมาลงทุนซื้อสินค้าเพื่อมาจำหน่ายเปิดเป็นร้านค้าชุมชน ในระยะแรกได้เช่าที่ทำการผู้ใหญ่บ้านเป็นสถานที่ในการจำหน่ายสินค้า โดยจ่ายค่าเช่าที่ปีละ ๕๐๐ บาท

การจัดตั้งร้านค้าชุมชนนั้น เนื่องจากในหมู่บ้านรณะมีร้านค้าของภาคเอกชนจำหน่ายโดยการตั้งราคาผูกขาดเพียงไม่กี่ร้าน จึงมีแนวคิดจัดตั้งร้านค้าชุมชนขึ้น บริหารจัดการเอง มีผลกำไรนำมาเฉลี่ยคืนกำไรสู่สมาชิกและชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ของกลุ่ม คือ เพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้ลดรายจ่าย ให้แก่สมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกมีความสามัคคี ในกลุ่มองค์กร เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้มีสวัสดิการให้สมาชิกเมื่อยามเจ็บป่วย เพื่อให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มองค์กร และเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีการออม โดยมีคณะกรรมการกลุ่มร้านค้าชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหลัก คณะกรรมการฯ มาจากคัดเลือกของสมาชิกผ่านมติที่ประชุม และการเลือกตั้งจากสมาชิก ในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี ดำเนินการในช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปีซึ่งจะมีการปันผลและเลือกคณะกรรมการชุดใหม่ คณะกรรมการมีวาระในการดำรงตำแหน่งไม่เกิน ๒ ปี ติดต่อกันได้ไม่เกิน ๒ วาระ ปัจจุบันคณะกรรมการกลุ่มร้านค้าชุมชนมีโครงสร้างดังนี้

ภาพที่ ๔ - ๘ โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มร้านค้าชุมชน

คณะกรรมการร้านค้าชุมชนบ้านรณะจะปฏิบัติการกิจและมีบทบาทตามที่ได้รับมอบหมายจากที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสมาชิก โดยแบ่งส่วนงานหรือฝ่ายในการปฏิบัติหน้าที่เป็น ๖ ฝ่าย ดังนี้

๑. ฝ่ายอำนวยการ ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มในภาพรวมทั้งหมด โดยมีประธานและเลขานุการทำหน้าที่เป็นแกนกลาง ในการประสานงานให้มีการประชุมสมาชิกเดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อแจ้งผลการดำเนินงานในแต่ละเดือนให้สมาชิกทราบ สถานะทางการเงินของร้านค้าว่า ขายได้มากน้อยเพียงใด และมีเงินสดในมือจำนวนเท่าใด นอกจากนั้นยังมีการเปิดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำเสนอปัญหาในการบริหารจัดการในแต่ละเดือนให้สมาชิกทราบ เช่น การมีสินค้ามากเกินไป การขาดเงินหมุนเวียนของร้านค้า เป็นต้น หลังจากนั้นจะมีการปรึกษาหารือ กำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาในแต่ละเดือนต่อไป

๒. ฝ่ายจำหน่ายสินค้า ทำหน้าที่ในการจำหน่ายสินค้า โดยการหมุนเวียนมาจำหน่ายเป็นวัน วันละ ๒ คน ฝ่ายจำหน่ายสินค้านี้มีจำนวน ๑๔ คน ในรอบหนึ่งสัปดาห์แต่ละคนรับผิดชอบมาจำหน่ายสินค้าสัปดาห์ละ ๑ วัน เปิดบริการตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐ น.- ๑๙.๐๐ น. โดยขายสินค้าแล้วจะมีการบันทึกลงสมุดบัญชีรายรับ และบันทึกลงในสมุดของสมาชิกแยกเป็นรายบุคคล การขายสินค้าของคณะกรรมการฝ่ายนี้ จะไม่มีการตรวจจำนวนสินค้าในแต่ละวัน ไม่มีส่งมอบให้คนต่อไป เนื่องจากอาศัยความไว้วางใจ ความซื่อสัตย์ และมาตรการตรวจสอบทางสังคมเป็นสำคัญ

๓. ฝ่ายบัญชี ทำหน้าที่ในการจดบัญชี รายงาน ความเคลื่อนไหวทางการเงิน ในด้านรายรับรายจ่ายของร้านค้าชุมชน โดยจะมีการบันทึกบัญชีทุก ๆ วันในตอนเย็นก่อนที่ร้านค้าชุมชนจะปิดให้บริการ โดยจะทำงานควบคู่กับฝ่ายการเงิน

๔. ฝ่ายการเงิน ทำหน้าที่เก็บรักษาเงิน โดยทุกๆ วันก่อนร้านค้าชุมชนปิดให้บริการฝ่ายการเงินจะมารับเงินที่จำหน่ายสินค้าในแต่ละวันไปเก็บไว้ เป็นทุนหมุนเวียนซึ่งรายการทางการเงินของฝ่ายบัญชีและฝ่ายการเงินต้องสอดคล้องกัน ทั้งนี้การแยกบทบาทหน้าที่ของ ๒ ฝ่ายนี้ เป็นการสร้างกระบวนการตรวจสอบบัญชีและการเงินไปในตัวด้วย

๕. ฝ่ายจัดซื้อสินค้า ทำหน้าที่จัดซื้อสินค้ามาจำหน่ายและเป็นผู้ประเมินปริมาณสินค้า หากสินค้านี้น้อยไม่พอขายจะซื้อสินค้าในร้านขายปลีกที่อำเภอปรางค์กู่ โดยกำหนดให้ฝ่ายจัดซื้อไปซื้อสินค้าครั้งละ ๓ คน

๖. ฝ่ายสวัสดิการ ทำหน้าที่ดูแลเรื่องสวัสดิการของสมาชิกในกลุ่มตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนด เมื่อสมาชิกกลุ่มมีกิจกรรมที่ต้องได้รับสวัสดิการตามระเบียบจะแจ้งให้ฝ่ายสวัสดิการทราบ เพื่อนำเงินมาจัดสรรสวัสดิการให้สมาชิกตามระเบียบและคุณสมบัติดังนี้

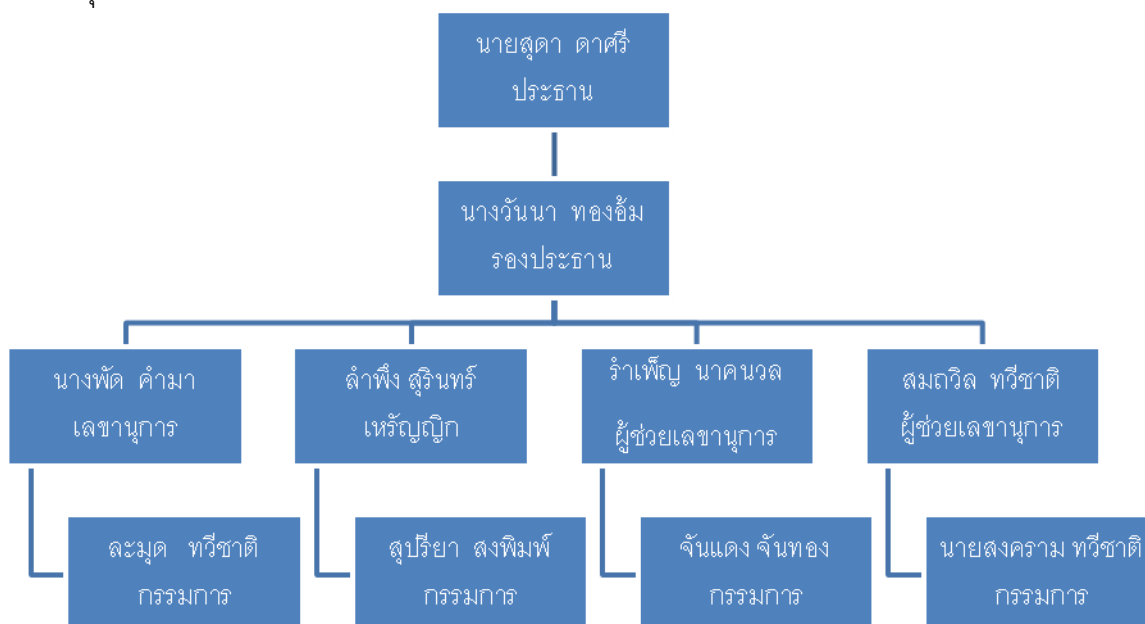
คุณสมบัติของคณะกรรมการ	คุณสมบัติของสมาชิก
● เป็นผู้ที่เป็นสมาชิกของร้านค้าชุมชน ● เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ ความเสียสละ รับผิดชอบในหน้าที่ มีน้ำใจรักที่ทำงาน มีความขยัน อดทน ● ได้รับการคัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสมาชิก ให้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ	● เป็นผู้ที่พักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านระยั้งนิยคม ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของกลุ่มอย่างเคร่งครัด ● เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ● มีความซื่อสัตย์สุจริต

จากการดำเนินงานของกลุ่มที่ผ่านมา คณะกรรมการกลุ่มร้านค้าชุมชนได้จัดเวทีเรียนรู้ วิเคราะห์สถานการณ์การดำเนินกิจกรรมในรอบปีที่ผ่านมาเพื่อค้นหา บทเรียนการดำเนินการผ่านการวิเคราะห์องค์การโดยใช้หลักการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค สรุปผลได้ดังนี้

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
● กลุ่มร้านค้าชุมชนมีเงินทุนให้สมาชิกยืมเวลาเดือดร้อนจำเป็นหรือมีเหตุฉุกเฉิน ● การร่วมกันดำเนินกิจกรรมร้านค้าชุมชนส่งผลให้สมาชิกมีความสามัคคี รักใคร่สมัครสมานกัน ● สมาชิกมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้นในครัวเรือนจากเงินปันผลประจำปีของสมาชิก	● การบริหารจัดการองค์กร มีความลำบาก เช่น สมาชิกยืมสินค้าแล้วมักลืมคืนคนนอกหมู่บ้านยืมสินค้าแล้วเก็บยาก ● พนักงานขาย มีจำนวนหลายคนสลับเปลี่ยนมาขายสินค้า บางรายจําราคาสินค้าไม่ได้ ● สมาชิกมาประชุมไม่พร้อมเพรียงสมาชิกบางรายไม่มาประชุม และสมาชิกไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ในการประชุม	● ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาปรางค์กู่ จัดลำดับให้เป็นลูกค้าวิสาหกิจชุมชนชั้นดี คิดดอกเบี้ยในการกู้ยืมในอัตรา ร้อยละ ๕.๕ ต่อปี ซึ่งถือว่าเป็นดอกเบี้ยราคาถูก ● มีกลุ่มองค์กรชาวบ้าน และชุมชนอื่น ๆ เข้ามาดูงานและเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน ● ร้านค้าปลีก ในอำเภอปรางค์กู่ มีความเชื่อมั่นในกลุ่ม ๆ สามารถใช้เครดิตในการนำสินค้ามาจำหน่ายในร้านได้ก่อน แล้วค่อยชำระคืนภายหลัง ● หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการดำเนินการ กิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง	● ราคาสินค้าบางรายการมีการเปลี่ยนแปลง ราคาเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ต้นทุนสูง

(๒) กลุ่มสตรีบ้านร่งระ

กลุ่มสตรีบ้านร่งระ ตั้งเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มกันของสตรีในหมู่บ้าน เนื่องจากกลุ่มสตรีมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมอาชีพของคนในชุมชน และยังเป็นกลุ่มที่ส่วนราชการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และเข้าร่วมกิจกรรมที่ภาคราชการจัดขึ้น ปัจจุบันนางสุดา ดาศรี เป็นประธานในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสตรีของหมู่บ้านร่งระ สมาชิกก่อตั้งกลุ่มสตรีจำนวน ๑๒ คน ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกจำนวน ๑๐ คน ซึ่งได้แบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในฐานะคณะกรรมการกลุ่มสตรีซึ่งมีโครงสร้าง ดังนี้

ภาพที่ ๔ - ๙ โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มสตรี

วัตถุประสงค์ของกลุ่มสตรี คือ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีงานทำหลังการเก็บเกี่ยวข้าว เพื่อส่งเสริมให้มีการสร้างงานสร้างรายได้ และพัฒนาอาชีพในชุมชนภายหลังฤดูกาลทำนา เพื่อส่งเสริมให้เกิดความรักสามัคคี เพื่อส่งเสริมให้มีกลุ่มในการทำกิจกรรม และเพื่อสืบสานประเพณีของท้องถิ่น โดยมีกระบวนการจัดตั้งกลุ่ม ดังนี้

๑. การจัดประชุมเสวนากลุ่มย่อย เพื่อพูดคุยประชุมกลุ่มย่อยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เหตุผลและความจำเป็นในการจัดตั้งกลุ่มสตรี ในที่สุดสมาชิกกลุ่มสตรีจึงมีความเห็นร่วมกันว่าสมควรให้มีการการจัดตั้งกลุ่มสตรีขึ้น

๒. การรณรงค์เพื่อรับสมัครสมาชิกที่มีความสนใจในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับกลุ่มสตรี โดยนำเสนอข้อมูลในที่ประชุมของหมู่บ้าน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ และรับสมัครสมาชิกกลุ่มสตรี

๓. จัดการประชุมกลุ่มสำหรับสมาชิกที่มีความสนใจ และคัดเลือกคณะกรรมการกลุ่มสตรีบ้านร่งระ

๔. คณะกรรมการกำหนดระเบียบข้อบังคับร่วมกัน และนำเสนอเข้าที่ประชุมกลุ่มเพื่อรับรองระเบียบข้อบังคับของกลุ่มสตรี และดำเนินการตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนด

การบริหารจัดการกลุ่มสตรีบ้านร่งระ แบ่งเป็น ๕ ด้านที่สำคัญ ดังนี้

๑. ด้านเงินทุนของกลุ่มสตรี ในระยะก่อตั้งกลุ่มสตรีมีเงินทุนครั้งแรก จำนวน ๖,๐๐๐ บาท ปัจจุบันกลุ่มมีเงินทุนจำนวน ๕๙,๑๗๐ บาท

๒. ด้านการถือหุ้น ตามระเบียบข้อบังคับกำหนดให้สมาชิกถือหุ้น ๆ ละ ๑๐๐ บาท โดยสมาชิกถือหุ้นปีละ ๑ หุ้น ปัจจุบันกลุ่ม จำนวนหุ้น ๒๐ หุ้น เป็นเงิน ๒,๐๐๐ บาท

๓. ด้านการออม สมาชิกออมเงินในกลุ่มสตรี คนละ ๑๐ บาท เป็นประจำทุกเดือน รวมคนละ ๑,๒๐๐ บาทต่อคน ในรอบปีกลุ่มสตรีมีเงินออมรวมกันทั้งสิ้น ปีละ ๑๒,๐๐๐ บาท

๔. ด้านการประชุมกลุ่มสตรี จะนัดประชุมสมาชิกกลุ่ม เดือนละ ๑ ครั้ง ทุกวันที่ ๓ ของเดือน ณ ที่ทำการกลุ่มเพื่อกำหนดแผนงานในการพัฒนากลุ่มสตรีในแต่ละเดือน

๕. ด้านการจัดสรรผลกำไร กลุ่มสตรีได้กำหนดระเบียบข้อบังคับไว้ แบ่งเป็นค่าดำเนินงาน ๑๐ % สมทบทุน ๓๐ % และค่าปันผลค่าหุ้น ๖๐ %

การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสตรีได้มีส่วนในการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่สมาชิก โดยการลองผิดลองถูกในการดำเนินกิจกรรมอย่างหลากหลาย ดังนี้

๑. การทอพรหมเช็ดเท้า ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรางค์กู่ ได้สนับสนุนงบประมาณ จำนวน ๘,๐๐๐ บาท ให้กลุ่มสตรีบ้านร่งระ ดำเนินกิจกรรมตามความต้องการของชุมชนโดยกระบวนการเวทีประชาคมของหมู่บ้าน บ้านร่งระได้มีมติให้กลุ่มสตรีดำเนินการ กิจกรรมการทอพรหมเช็ดเท้า โดยสนับสนุนให้กลุ่มฯ ไปศึกษาดูงานที่บ้านจางโง ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ และไปดูงานแหล่งผลิต และการตลาดที่บ้านท่อม อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อศึกษาขั้นตอนกระบวนการในการผลิตและทดลองทำพรหมเช็ดเท้า หลังจากนั้นได้เชิญวิทยากรจากบ้านท่อมมาติดตั้งพิมพ์สำหรับผลิตพรหมเช็ดเท้า โดยไปจัดซื้อวัสดุที่จังหวัดอุบลราชธานีมาดำเนินการทอพรหมเช็ดเท้า การผลิตพรหมเช็ดเท้าจะมีต้นทุน ผืนละ ๑๐ บาท และกลุ่มจะนำสินค้าไปฝากขายที่กรุงเทพฯ อำเภอปรางค์กู่ และขายในชุมชนต่างๆ ปัจจุบันกลุ่มได้เลิกผลิตพรหมเช็ดเท้าแล้ว เนื่องจากไม่มีวัตถุดิบในชุมชน การตลาดที่ไม่แน่นอนและแหล่งวัตถุดิบอยู่ไกล

๒. การทอผ้าไหมพรม ดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยกลุ่มสตรีบ้านร่งระ ได้จัดทำโครงการ ขอรับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ให้มีการจัดฝึกอบรม หลักสูตรการทอผ้าไหมพรม จำนวน ๑๐ วัน โดยมีวิทยากรจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน มาสนับสนุนการจัดฝึกอบรมในชุมชน และสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม แก่กลุ่มสตรีฯ จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท ภายหลังฝึกอบรม กลุ่มสตรีได้ระดมหุ้น ๆ ละ ๕๐๐ บาท เป็นเงิน ๖,๐๐๐ บาท เพื่อเป็นเงินลงทุนผลิตผ้าไหมพรม ในช่วงแรกของการดำเนินงานกลุ่มสามารถทอผ้าไหมขายได้ โดยส่งขายให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลตูม ในปี

พ.ศ. ๒๕๕๐ ขายได้จำนวน ๒๓๐ ผืน เป็นเงิน ๖๗,๐๐๐ บาท และในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ขายได้จำนวน ๒๕๐ ผืน เป็นเงิน ๖๗,๐๐๐ บาท

ภายหลังจากดำเนินการผลิตผ้าห่มไหมพรม ได้ ๒ ปี กลุ่มสตรีฯ ได้ประชุมสรุปบทเรียนการดำเนินการ พบว่า การผลิตผ้าห่มไหมพรมมีต้นทุนการผลิตสูง ไม่มีตลาดรองรับ วัสดุอยู่ไกล ราคาไม่แน่นอน ไม่คุ้มค่าแรงที่ทำให้จึงได้ยุติการดำเนินการในท้ายที่สุด

๓. การทำข้าวกล้องงอก ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ กลุ่มสตรีเริ่มดำเนินกิจกรรมอีกครั้งในเรื่องการผลิตข้าวกล้องงอก โดยสำนักงานเกษตรอำเภอปราจีนบุรี ได้สนับสนุนการดำเนินการ ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยจัดตั้งกลุ่มสายใยรักแห่งครอบครัวขึ้น มีสมาชิกจำนวน ๓๐ คน เข้าร่วมฝึกอบรมที่อำเภอห้วยทับทัน ในหลักสูตรการผลิตข้าวกล้องงอกเป็นเวลา ๑ สัปดาห์ แล้วกลับมาดำเนินการผลิตข้าวกล้องงอก แต่ในระยะแรกกลุ่มประสบปัญหาในการดำเนินการเนื่องจากขาดแคลนอุปกรณ์ในการผลิต เช่น โรงสีข้าวกล้อง ทรายสัญลักษณ์ ขาดเครื่องขึ้นสุญญากาศ โรงเรือน ข้าวไม่มีคุณภาพ ข้าวปนเปื้อน ซึ่งเป็นปัญหาที่กลุ่มต้องร่วมกันดำเนินการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาด้วยการลองผิดลองถูก ค้นหาสิ่งที่เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพ กลุ่มสตรีบ้านร่งระได้ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มโดยค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความต้องการพัฒนา เพื่อพัฒนาการดำเนินงานให้ดีขึ้น ผลการวิเคราะห์ของกลุ่มสตรีสรุปได้ดังนี้

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	ความต้องการพัฒนา
● สามารถสร้างงานและการมีรายได้ให้สมาชิก ● มีเงินทุนให้สมาชิก กู้ยืมยามเดือดร้อน ● สมาชิกมีเงินออม และมีการถือหุ้นร่วมกัน สามารถระดมทุนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน	● สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรม ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ● ขาดตัวผลิตภัณฑ์ ที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม ● สมาชิกของกลุ่มสตรีจำนวนน้อยเกินไป	● หน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอ จังหวัดให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสตรีบ้านร่งระอย่างต่อเนื่อง ● ในปี ๒๕๕๓ องค์การบริหารส่วนตำบลตูม สนับสนุนงบประมาณอุดหนุนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสตรีบ้านร่งระเป็นเงินจำนวน ๔๐,๐๐๐ บาท	● สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสายใยรักแห่งครอบครัว ให้มีการเรียนรู้ในการคัดเลือกสายพันธุ์ข้าว และต้องการวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต เช่น โรงสีข้าวกล้อง โรงเรือน ทรายสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ ● อบรมหลักสูตรการทอผ้า ชนิดต่าง ๆ เช่น การทอผ้าไหมมัดหมี่ การย้อมสีธรรมชาติ ● อบรมหลักสูตรการวางแผนไทย

(๓) กองทุนฌาปนกิจศพ

กองทุนฌาปนกิจศพบ้านร่งระ ก่อกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่อดีต ซึ่งไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าเริ่มต้นมาจากไหน เป็นกองทุนที่หมู่บ้านมีกฎกติกาโดยผ่านการจัดประชาคมของหมู่บ้านให้มีการช่วยเหลือกันเป็นตัวแทนเมื่อมีการเสียชีวิต จะเก็บเงินฌาปนกิจศพไปให้เจ้าภาพ โดยอัตราในการเก็บเงินฌาปนกิจมีการเปลี่ยนแปลง ในช่วงผู้ใหญ่หัด นาคนวน และผู้ใหญ่เทียม ทวีชาติ เก็บศพละ ๒๐ บาท ผู้ใหญ่พันธ์ วิเศษชาติ และผู้ใหญ่สน นาคนวน เก็บศพละ ๕๐ บาท และในช่วงผู้ใหญ่จำรูญ นาคนวน เก็บศพละ ๑๐๐ บาท จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๘)

วัตถุประสงค์ของกลุ่มกองทุนฌาปนกิจศพ คือ เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ลดค่าใช้จ่ายในงานศพ ซึ่งเป็นงานที่ได้เตรียมการวางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อสนับสนุนงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายในการทำบุญตามประเพณี และเพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉิน ลดภาวะความเดือดร้อนให้แก่ครอบครัวผู้เสียชีวิต

กองทุนฌาปนกิจศพของหมู่บ้านเป็นกองทุนที่มีความเป็นมาอย่างยาวนานนับว่าเป็นสวัสดิการชุมชน วัฒนธรรมชุมชนที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเหนียวแน่นจนกลายเป็นวิถีชีวิตชุมชนที่สืบทอดกันมา เมื่อมีบุคคลในชุมชนเสียชีวิตจะมีการดำเนินการ ดังนี้

๑. ครวเรือนที่มีบุคคลเสียชีวิตจะแจ้งให้ผู้นำชุมชนทราบ ผู้นำชุมชนจะประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายให้ทุกครัวเรือนรับทราบเพื่อให้ทุกครัวเรือนเข้าร่วมช่วยเหลือกันในงานศพ

๒. แต่ละครัวเรือนจะมาร่วมกิจกรรมช่วยเหลือกันคนละไม้คนละมือ รับผิดชอบหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

๓. แต่ละครัวเรือนนำเงินฌาปนกิจศพ ไปช่วยเหลืองานศพที่บ้านเจ้าภาพเพื่อรวบรวมให้เจ้าภาพ ครัวเรือนละ ๑๐๐ บาท

๔. ผู้ใหญ่บ้านบันทึกรับแจ้ง และประชาสัมพันธ์ให้ไปช่วยเหลือการจัดการงานศพ โดยส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านร่งระจะช่วยเหลือเป็นสิ่งของหรือของกินของใช้ที่จำเป็นในการจัดงานศพ เช่น พริก หนากพลู พักแพง พลุ ข้าวสาร เป็นต้น

๕. ด้านการช่วยเหลือแรงงาน ชุมชนจะไปร่วมกิจกรรมในงานศพ และมีการมอบหมายหน้าที่ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น ฝ่ายครัว ฝ่ายบัญชี ฝ่ายเสิร์ฟอาหาร ฝ่ายต้อนรับ โดยเป็นการช่วยเหลือกันในงานโดยไม่คิดมูลค่าในการช่วยเหลือเป็นตัวแทน

๖. ในช่วงที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลอยู่ที่บ้านเจ้าภาพ แต่ละครัวเรือนนอกจากมาช่วยเหลืองานแล้ว ยังมีการมานอนเฝ้าศพเวลากลางคืนเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เจ้าภาพ

๗. ในวันที่จะนำศพไปฌาปนกิจ แต่ละครัวเรือนจะนำพินครวเรือนละ ๑ ดุ้น มาวางไว้บริเวณหน้าบ้านเป็นการช่วยเหลือกันอีกทางหนึ่ง หลังจากนั้นจะนำพินไปทำเป็นเชิงตะกอนเผาศพ

๘. ในงานศพก่อนที่จะนำศพออกสู่เชิงตะกอน จะมีแกนนำหมู่บ้านนำเงินช่วยเหลืองานศพมามอบให้เจ้าภาพ โดยเป็นเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ศพ ที่ผู้นำชุมชนเก็บรวบรวมมามอบให้ และในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ประชาคมหมู่บ้านชาววัดนาครินทร์ทั้ง ๔ หมู่บ้าน ได้มีประชาคมให้ดำเนินงาน

โครงการงานศพพอเพียงไม่เลี้ยงเหล้า และจัดระบบฌาปนกิจศพรวม ๔ หมู่บ้าน โดยมีมติให้แต่ละครัวเรือนช่วยเหลืองานศพ ๆ ละ ๑๐๐ บาท มีจำนวน ๓๒๐ ครัวเรือนเข้าร่วมโครงการและมีเงินช่วยเหลืองานศพในแต่ละครั้ง จำนวน ๓๒,๐๐๐ บาท

การดำเนินงานของกลุ่มกองทุนฌาปนกิจมีจุดแข็งจุดอ่อนที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอยู่บ้าง ซึ่งสรุปผลการวิเคราะห์ศักยภาพของกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ศพบ้านร่งระได้ดังนี้

ปัญหา	ข้อดี	ข้อเสีย	แนวทางการพัฒนา
● ในการจัดการงานศพเยาวชนขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเนื่องจากคิดว่าการช่วยเหลืองานในการจัดการงานศพเป็นบทบาทของผู้ใหญ่ในหมู่บ้านเท่านั้น ● มีการเล่นการพนันในงานศพ เช่น ไพ่ ไฮโล และการจำหน่ายสุราในงานศพ	● มีการพัฒนากองทุนเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนในยามเดือดร้อน ● เป็นการลดภาระในด้านรายจ่ายให้กับเจ้าภาพ ซึ่งงานศพเป็นงานที่ไม่ทันได้ตั้งตัวสำหรับเจ้าภาพทุกราย ● ได้มีการพบปะเยี่ยมเยียนให้กำลังใจครัวเรือนผู้สูญเสีย	● มีการละเล่นการพนันในงานศพ ● ฝ่ายต่างๆ ในชุมชนที่มีการมอบบทบาทหน้าที่ให้ในงาน สัมมนาบทบาทหน้าที่ของตนเอง ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่	● อยากให้กลุ่มเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระบบฌาปนกิจสงเคราะห์ ● ให้มีการฟื้นฟูกิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน ในงานศพแทนการเล่นการพนันในงานศพ ● ให้มีการฟื้นฟูการช่วยเหลือในงานศพโดยการช่วยเหลือข้าวของต่าง ๆ ในงานศพ ● ให้มีการเลิกเล่นการพนันทุกชนิดในงานศพ

(๔) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านร่งระ

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านร่งระ ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยให้สมาชิกร่วมกันออมเงิน โดยการตั้งสัจจะในการออมเงินร่วมกันทุกเดือนในวันประชุมประจำเดือน จำนวนเงินออมขึ้นอยู่กับศักยภาพของสมาชิกกลุ่มแต่ละคน เมื่อเริ่มก่อตั้งกลุ่มมีสมาชิกจำนวน ๑๔ คน เงินทุนเริ่มต้น ๑๔๐ บาท ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน ๑๓๒ คน มีเงินออมเดือนละ ๑,๕๒๐ บาท ปัจจุบันมีเงินทุนของกลุ่ม จำนวน ๙๐,๒๕๖ บาท วัตถุประสงค์ของกลุ่ม คือ เพื่อสนับสนุนการรวมกลุ่มองค์การภาคประชาชน ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันพัฒนาองค์การให้เข้มแข็ง สมาชิกมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมเพื่อการพึ่งตนเอง ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีการออมเงินร่วมกัน และเรียนรู้แนวทางการบริหารจัดการเงินทุนชุมชน และเพื่อส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมให้เกิดการรู้จักสามัคคี

ในการบริหารจัดการกลุ่มองค์กรได้ยึดหลักคุณธรรม ๕ ประการ คือ ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เห็นอกเห็นใจ และไว้วางใจกัน

ด้านคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ ได้แบ่งบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเป็น ๔ ฝ่าย มีวาระในการดำรงตำแหน่งวาระละ ๒ ปี และดำรงตำแหน่งติดต่อกันได้ไม่เกิน ๒ วาระ ซึ่งคณะกรรมการทั้ง ๔ ฝ่าย มีดังนี้

๑. ฝ่ายอำนวยการ มีหน้าที่ในการดำเนินการอำนวยการให้การขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบรรลุตามวัตถุประสงค์ ตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่มฯ ผู้รับผิดชอบฝ่ายนี้ประกอบด้วย (๑) นายจำรูญ นาคนวล (๒) นายสุข นาคนวล (๓) นางสุดา ดาศรี และ (๔) นางพัฑ คำมา ทำหน้าที่ประธาน รองประธาน เลขานุการ และเหรัญญิกตามลำดับ

๒. ฝ่ายเงินกู้ มีหน้าที่ให้การสนับสนุนสมาชิกในการประกอบอาชีพ และประชุมพิจารณาเงินกู้ให้สมาชิกที่มีความประสงค์ต้องการกู้เงิน ประกอบด้วย (๑) นางลำพึง สุรินทร์ (๒) นายวิชิต ไชยภา และ (๓) นายจำลอง บรรจงปรุ ทำหน้าที่ประธาน เลขานุการ และกรรมการตามลำดับ

๓. ฝ่ายตรวจสอบ มีหน้าที่ในการตรวจสอบการดำเนินการในกิจกรรมของกลุ่มในด้านต่าง ๆ เช่น การเงิน การบัญชี เป็นต้น ประกอบด้วย (๑) นายธวัช พันจันทา (๒) นายอมเรศ ไชยภา และ (๓) นางปุ่น อุตมศักดิ์ ทำหน้าที่ประธานและกรรมการตามลำดับ

๔. ฝ่ายส่งเสริม มีหน้าที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพด้านต่างๆ ของสมาชิก ประกอบด้วย (๑) นายประวัติ จันทอง (๒) นางทอง นาคนวล และ (๓) นายดั้น ทวีชาติ ทำหน้าที่ประธาน และกรรมการตามลำดับ

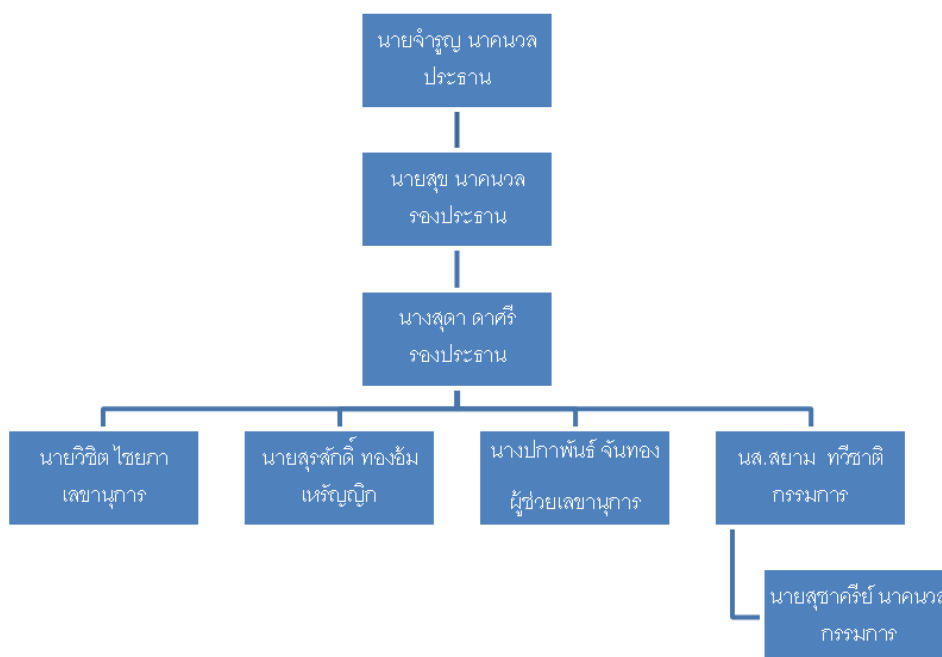
การก่อเกิดกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ ทำให้ชาวบ้านเข้าถึงแหล่งทุน เนื่องจากกลุ่มฯ จะนำเงินสัจจะออมทรัพย์มาปล่อยให้สมาชิกกู้ยืม โดยปล่อยเงินกู้ในระยะสั้น ๓ เดือน/ครั้ง เพื่อให้สมาชิกนำเงินไปหมุนเวียนใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ โดยคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ ๒ บาท ต่อเดือน ปัจจุบันสมาชิกกู้เงินจำนวน ๔๑ ราย เป็นเงิน ๘๒,๐๐๐ บาท และยังมีการจัดสวัสดิการสำหรับสมาชิกซึ่งกลุ่มฯ โดยจัดสรรผลกำไรจากการดำเนินงานมาตอบแทนคืนให้กับสมาชิกในรูปแบบสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลสำหรับสมาชิกที่เจ็บป่วยเข้ารับรักษาตัวเป็นผู้ป่วยในโรงพยาบาล โดยให้สมาชิกที่นอนรักษาตัวที่โรงพยาบาล ๒๐๐ บาทต่อครั้ง ปีละ ๑ ครั้งต่อคน การดำเนินงานของกลุ่มฯ ที่ผ่านมามีความก้าวหน้าได้วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านระงะสรุปได้ดังนี้

สถานการณ์ปัญหา	จุดแข็ง	จุดอ่อน	ความต้องการพัฒนา
● การจัดทำระบบบัญชี ยังไม่ได้มาตรฐาน คณะกรรมการ บางส่วน ขาดความ รับผิดชอบ ในการ ดำเนินงาน ส่งผลให้ การหนักในการ	● สมาชิกปฏิบัติตาม กฎระเบียบกลุ่มออม ทรัพย์เพื่อการผลิต สมาชิกในกลุ่มมีการ ส่งเงินออมเป็น ประจำทุกเดือน	● สมาชิกออมเงินน้อย โดยส่วนใหญ่สมาชิก ออมเงินเดือนละ ๑๐ บาท ● สมาชิกไม่นำเงินมา ผักไว้ที่กลุ่มออม	● ส่งเสริมให้สมาชิกมี การนำเงินมาฝากไว้ กับกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตพัฒนา กลุ่มออมทรัพย์เพื่อ การผลิตไปสู่การเป็น สถาบันทางการเงิน

สถานการณ์ปัญหา	จุดแข็ง	จุดอ่อน	ความต้องการพัฒนา
ดำเนินกิจกรรมตกอยู่แก่คณะกรรมการเพียงส่วนที่มีบทบาทหน้าที่หลัก เช่น ประธาน เลขานุการ เภรุธฤฎิก เป็นต้น สมาชิกบางส่วนส่งเงินออมไม่ตรงเวลา โดยกลุ่มกำหนดให้ส่งเงินออมเดือนละหนึ่งครั้ง ในวันประชุมประจำเดือน แต่สมาชิกบางรายก็ขาดส่งเงินออม และส่งเงินออมไม่ตรงตามเวลาที่กำหนด	- มีเงินให้สมาชิกในกลุ่มฯ กู้ยืม ในยามจำเป็น อุดหนุนเร่งด่วน สมาชิกไม่ต้องมีหนี้สินนอกระบบ - สมาชิกในกลุ่ม ฯ มีความสามัคคีซึ่งกันและกัน	ทรัพยากรเพื่อการผลิตส่งผลให้เงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มมีน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก	ชุมชน และดำเนินการในเรื่องสวัสดิการชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลสมาชิกในชุมชน - ขยายฐานสมาชิกให้มากขึ้น - อบรมจัดระบบทำบัญชีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ให้มีมาตรฐาน

(๕) กองทุนเศรษฐกิจพอเพียง

กองทุนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านร่งระก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ ๕๔ ได้สนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และจัดเงินสงเคราะห์ราษฎรจัดสรรให้หมู่บ้านดำเนินกิจกรรมเพื่อการพึ่งตนเอง และมีกิจกรรมการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนำสมาชิกในหมู่บ้านไปศึกษาดูงานที่แปลงเกษตรต้นแบบจังหวัดยโสธร (แหลม อรหันต์ ขาวนา) ภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมจึงได้มีการจัดตั้งกองทุนเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นโดยมีสมาชิกก่อตั้ง ๓๐ คน มีการออมเงินคนละ ๑๒๐ บาทต่อปี ระดมหุ้นคนละ ๑๐๐ บาทต่อปี มีนายจำรุณ นาคนวน เป็นประธาน และมีโครงสร้างคณะทำงานดังนี้

ภาพที่ ๔ - ๑๐ โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มกองทุนเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์กองทุนฯ คือเน้นให้สมาชิกประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน สนับสนุนการประกอบอาชีพเพื่อการพึ่งตนเองของสมาชิก และส่งเสริมให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน โดยมีการบริหารจัดการกองทุนฯ ดังนี้

๑. กองทุนเศรษฐกิจพอเพียงบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการ มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการประชุมใหญ่ปีละ ๒ ครั้ง หรือประชุมประจำเดือน ๆ ละ ๑ ครั้ง ร่วมกับการประชุมของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน

๒. ด้านเงินทุนของกลุ่ม ปัจจุบันกองทุนเศรษฐกิจพอเพียงมีเงินทุนทั้งสิ้น จำนวน ๗๘,๕๐๐ บาท และได้ปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมเป็นเงินจำนวน ๖๓,๐๐๐ บาท ด้านผลกำไร กลุ่มจะปันผลตามระเบียบข้อบังคับเมื่อมีเงินทุนมากพอและมีกำไรจากการดำเนินการ

๓. การส่งเสริมการออมสำหรับสมาชิก ในแต่ละปีสมาชิกจะส่งเงินออมปีละ ๑๒๐ บาทต่อราย หรือออมเงินเดือนละ ๑๐ บาท และจะลงหุ้นปีละ ๑๐๐ บาทต่อราย

๔. ด้านการพัฒนากองทุนหมุนเวียนกลุ่มฯ จะดำเนินการปล่อยเงินกู้ให้สมาชิกนำไปพัฒนาการประกอบอาชีพตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามจำนวนที่สมาชิกยื่นเรื่องขอกู้ โดยพิจารณาให้กู้ยืมปีละ ๒ รอบ ๆ ละ ๖ เดือน คิดดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๑ บาทต่อเดือน

จากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ได้แก่ การส่งเสริมการปลูกผักสวนครัวเพื่อการพึ่งตนเองทุกครัวเรือน ส่งเสริมการเลี้ยงกบ-ปลาในครัวเรือนเพื่อบริโภคเอง การพัฒนาแหล่งเงินทุนชุมชนเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน การปล่อยเงินกู้ยืมสำหรับสมาชิก การส่งเสริมการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแหล่งศึกษาดูงานสำหรับชุมชนอื่น ๆ และการส่งเสริมการออม การสร้างงาน

สร้างรายได้สำหรับสมาชิก ได้มีการสรุปและวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มกองทุนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านร่องแพบว่ากลุ่มกองทุนฯ มีจุดแข็งและจุดอ่อน ดังนี้

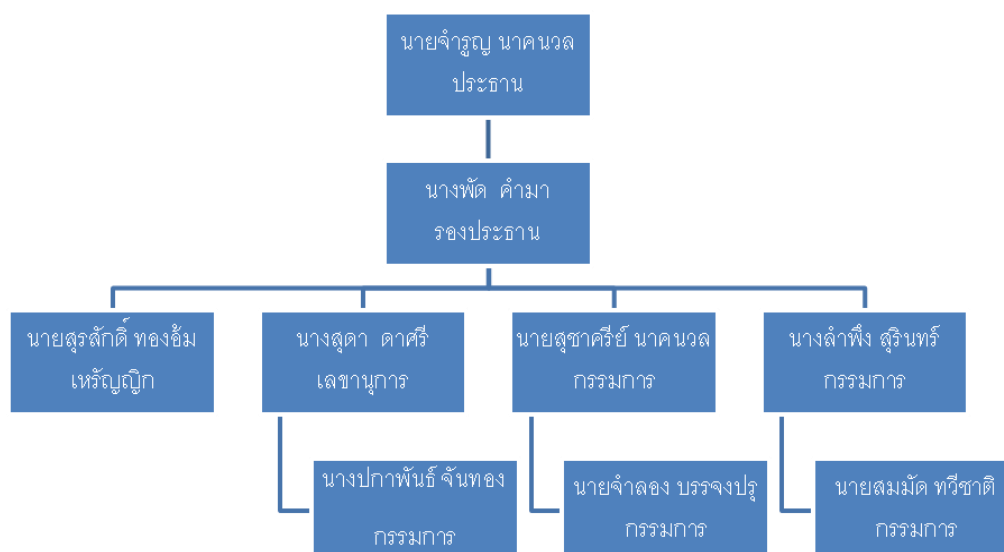
จุดแข็ง	จุดอ่อน
● สมาชิกมีกิจกรรมการออม และระดมทุนทุกปี ● สมาชิกส่งเงินตรงตามงวดไม่ผิดสัญญา ● สมาชิกมีความสำนึกความเป็นเจ้าของเงินเจ้าขององค์กร เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ก่อเกิดโดยชุมชนเองสมาชิกดำเนินกิจกรรมเพื่อการพึ่งตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	● การจัดประชุมสมาชิกไม่สามารถดำเนินการได้ทุกเดือนเนื่องจากมีกิจกรรมมาก ● สมาชิกบางรายไม่ดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้เงิน ใช้เงินผิดวัตถุประสงค์

๒. กลุ่มองค์กรที่หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนให้ดำเนินการ

(๑) กลุ่มกองทุนแก้ไขความยากจน

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๑๗ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ เห็นชอบให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินงานโครงการ กข.คจ. ระยะที่ ๑ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๖ - ๒๕๓๙ และขยายถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๐ จำนวน ๑๑,๖๐๘ หมู่บ้าน และมีมติอีกครั้ง เมื่อวันที่ ๑๗ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๐ เห็นชอบให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินงานโครงการ กข.คจ. ระยะที่ ๒ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๔๔

การดำเนินโครงการ กข.คจ. ในระยะที่ ๒ นี้ หมู่บ้านร่องแพบได้รับการพิจารณาจัดสรรงบประมาณตามโครงการ กข.คจ. จำนวน ๒๘๐,๐๐๐ บาท สนับสนุนเงินทุนในระดับหมู่บ้านสำหรับครัวเรือนเป้าหมายโดยมีวัตถุประสงค์ คือ (๑) ให้ครัวเรือนยากจนในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ ๑ ได้รับความช่วยเหลือเงินทุนเพื่อการประกอบอาชีพที่เหมาะสม มีรายได้สูงขึ้นพ้นเส้นความยากจน (๒) ให้หมู่บ้านในชนบท ได้รับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาด้านการศึกษา วัฒนธรรม สาธารณสุข และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในหมู่บ้านเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านต้นแบบให้สูงขึ้น และ(๓) ให้หมู่บ้านในชนบทเป็นหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองตลอดไป ประชาชนเกิดความร่มเย็นเป็นสุข มีความอุดมสมบูรณ์ มั่งคั่งยิ่ง ๆ ขึ้น ทางหมู่บ้านร่องแพบได้จัดตั้งคณะกรรมการฯ เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการและดำเนินงานให้สำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งมีโครงสร้างคณะกรรมการฯ ดังนี้

ภาพที่ ๔ - ๑๑ โครงสร้างคณะกรรมการกลุ่มกองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน

การบริหารจัดการกลุ่มกองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) บ้านนงระ ดำเนินการโดยมีคณะกรรมการกองทุนในหมู่บ้านดำเนินการ โดยกำหนดให้ประชุมคณะกรรมการปีละ ๒ ครั้ง โดยมีการบริจาคค่าดำเนินงานเพื่อพิจารณาปล่อยให้สมาชิกยืมเงินไปประกอบอาชีพ โดยพิจารณาให้กู้ยืมตามโครงการที่ครัวเรือนนำเสนอต่อคณะกรรมการ ในครั้งแรกคณะกรรมการพิจารณาให้สมาชิกกู้ได้ไม่เกิน ๒,๘๐๐ บาทต่อคน ปัจจุบันกองทุนแก้ไขปัญหาความยากจนมีเงินทุน จำนวน ๒๘๐,๐๐๐ บาท โดยปล่อยเงินให้สมาชิกยืมเงินไปประกอบอาชีพ โดยไม่มีดอกเบี้ยกำหนดชำระคืนเป็นงวด ๆ ให้แล้วเสร็จภายใน ๕ ปี การดำเนินงานที่ผ่านมาคณะกรรมการฯ ได้วิเคราะห์ศักยภาพของกองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) สรุปได้ดังนี้

สถานการณ์ปัญหา	จุดแข็ง	ข้อเสีย	แผนพัฒนาหรือความต้องการ
● กองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ) เป็นกองทุนที่ให้หมู่บ้านยืมไปประกอบอาชีพ โดยไม่มีดอกเบี้ย ส่งผลให้สมาชิกไม่มีความกระตือรือร้นที่จะกู้ยืมเงิน ● ตามระเบียบที่เกี่ยวข้องกำหนดให้กู้ยืมเงิน โดยไม่คิด	● เป็นกองทุนกู้ยืมที่ไม่มีดอกเบี้ยในการดำเนินการ สมาชิกสามารถนำเงินลงทุนในการประกอบอาชีพ สามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้สมาชิกและชุมชน ● กองทุนแก้ไขปัญหาความยากจนกำหนดให้มีการชำระคืนเป็นรายงวด ระยะเวลา	● สมาชิกในชุมชนมีหนี้สินเพิ่ม ● การชำระเงินยืมไม่ตรงตามกำหนดในสัญญากู้ยืม ● เป็นกองทุนที่ไม่มีดอกเบี้ยในการกู้ยืม คณะกรรมการไม่มีค่าตอบแทนในการทำงาน	● ให้สมาชิกมีการสมทบทุนเพื่อพัฒนากองทุนให้มีการเติบโตเป็นกองทุนชุมชน ● อยากให้มีการปรับปรุงให้คิดอัตราดอกเบี้ยเพื่อให้เหมาะสมกับการพัฒนากองทุนให้สอดคล้องกับการพัฒนากองทุนอื่น ๆ

สถานการณ์ปัญหา	จุดแข็ง	ข้อเสีย	แผนพัฒนาหรือความต้องการ
อัตราดอกเบี้ยส่งผลให้ การเพิ่มขึ้นของกองทุนไม่มีการงอกเงยขึ้น ● สมาชิกที่ยืมเงินไปประกอบอาชีพบางรายผิดสัญญาไม่ชำระคืนตามที่กำหนดไว้ในระเบียบข้อบังคับ ● การดำเนินการไม่มีความต่อเนื่อง ไม่มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การทำงานขาดช่วงทั้งช่วงในการดำเนินกิจกรรม ● กองทุนแก้ไขปัญหามหาภัยคน ประสบปัญหาชะงักขาดความต่อเนื่อง ในปี ๒๕๔๔-๒๕๔๙ ทั้งช่วงเนื่องจากแกนนำชุมชนในขณะนั้น ไม่ใส่ใจติดตามผลในการดำเนินงาน ในปี ๒๕๔๙ แกนนำหมู่บ้านจึงแก้ไขปัญหาดูแลโดยเชิญสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรังค์กู มาสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ค้นหา แนวทางในการแก้ไขปัญหของกองทุน กข.คจ. จนสำเร็จลุล่วง	การชำระคืนไม่เกิน ๕ ปี ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกนำเงินไปลง ● สมาชิกในชุมชนมีเงินทุนหมุนเงินในการประกอบอาชีพ โดยที่ไม่มีดอกเบี้ย		● ให้นำกองทุน กข.คจ. ไปบูรณาการร่วมกันกับกองทุนอื่น ๆ และพัฒนาสู่การเป็นสถาบันการเงินชุมชน และจัดสวัสดิการสำหรับชุมชน

(๒) กองทุนหมู่บ้านรณะ

ตามที่รัฐบาลได้อนุมัติให้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้าน ชุมชนเมืองเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเองสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจในชุมชนเพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนและเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคตซึ่งได้ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยหมู่บ้านรณะ ตำบลตุม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ได้ยื่นเรื่องเพื่อขอจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านต่อคณะกรรมการสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในระดับอำเภอ ได้รับโอนเงินครั้งแรก เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ จำนวนเงินงบประมาณ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนแห่งชาติ

๑. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วนและการนำไปสู่การสร้างทุนสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง
๒. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระเบียบและบริหารเงินทุนของตนเอง
๓. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดที่ริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพด้านเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
๔. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในอนาคต
๕. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ของสังคมประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนกองทุนหมู่บ้าน

ขั้นตอนการก่อตั้งก่อเกิดกองทุนหมู่บ้าน

ภายหลังรัฐบาลกำหนดนโยบายการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติทางอำเภอปรางค์กู่โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ฯ แจ้งให้หมู่บ้านดำเนินการประชุมเพื่อก่อตั้งกลุ่มองค์กร กองทุนหมู่บ้านขึ้น โดยหมู่บ้านรณะมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

๑. ผู้ใหญ่บ้านเชิญชวนหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านทุกครัวเรือน มาประชุมประชาคมเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด แนวทางนโยบายการดำเนินงานของรัฐบาลตามโครงการกองทุนหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาท
๒. ผู้ใหญ่บ้าน แจ้งให้ที่ประชุมคัดเลือกผู้อาวุโสในที่ประชุม เพื่อทำหน้าที่เป็นประธานดำเนินการในที่ประชุมเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน ๙ – ๑๕ คน

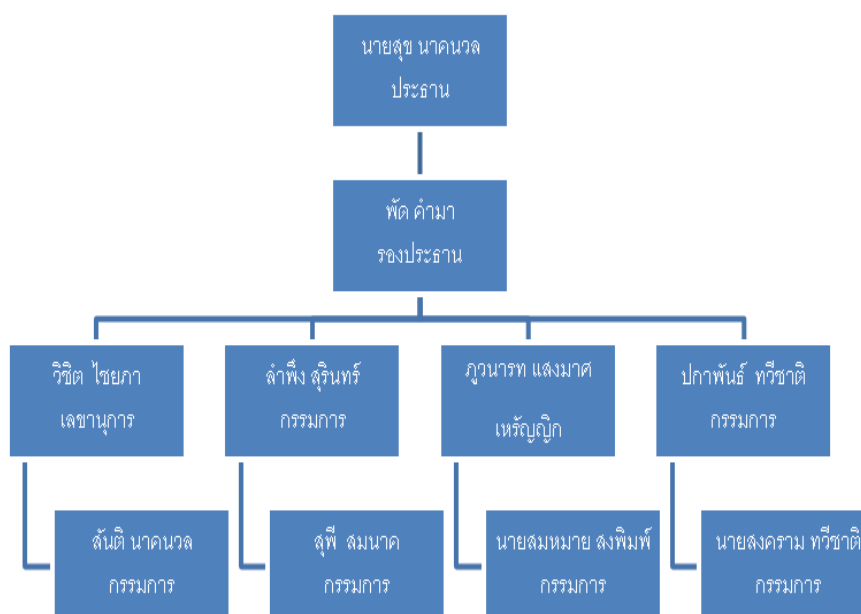
๓. หมู่บ้านรณะได้คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้จำนวน ๙ คน โดยมี นายสน นาคนวล (ผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น) เป็นประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

๔. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ดำเนินการยกร่างระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และประกาศรับสมัครสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

๕. ดำเนินการตามระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในปัจจุบัน

ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านรณะ มีสมาชิกรวม ๖๘ ราย คณะกรรมการ ๑๑ คน มีนาย สุข นาคนวล เป็นประธานคณะกรรมการ ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านมีเงินทุน (บัญชี ๑) ๑,๓๔๕,๑๔๒.๙๔ บาท เงินทุนในบัญชี ๒ ค้างบัญชี จำนวน ๒๑๓.๖๐ บาท มีเงินสมาชิกถือหุ้น ๔๖,๔๕๐ บาท เงินสัจจะออมทรัพย์ของสมาชิก ๖๖,๕๓๐ บาท ด้านหนี้สินกองทุน ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้าน ได้ดำเนินการปล่อยเงินกู้ ให้สมาชิก โดยมีหนี้สินปล่อยกู้บัญชี ๑ ให้กับสมาชิก ๕๕ ราย เป็นเงิน ๑,๑๐๗,๐๐๐ บาท และหนี้สินปล่อยกู้บัญชี ๒ ให้กับสมาชิก ๙ ราย เป็นเงิน ๑๐๘,๕๐๐ บาท รวมสมาชิกที่กู้ยืมเงินจากกองทุนฯ จำนวน ๖๔ ราย รวมเป็นเงิน ๑,๒๑๕,๕๐๐ บาท

ภาพที่ ๔ - ๑๒ แผนผังคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

คณะกรรมการมีหน้าที่การจัดการบริหารกองทุนหมู่บ้านให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบริหารงานตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้ การปล่อยเงินกู้ให้สมาชิก การจัดเก็บเอกสารประชุม รายงานทางการเงิน การปิดงบดุลประจำปี ติดตามหนี้เมื่อถึงเวลากำหนดชำระ และรายงานผลการดำเนินงานให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทราบ

ที่มาของคณะกรรมการ

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมาจากการที่สมาชิกเลือกตั้งที่ประชุม สมาชิกเลือกตั้งและโหวตเสียง บุคคลที่มีความเหมาะสม มีคุณสมบัติครบถ้วน ในการเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีวาระในการดำรงตำแหน่ง ครึ่งละ ๒ ปี ดำรงตำแหน่งได้ไม่เกิน ๒ วาระ และสามารถกลับมาดำรงตำแหน่งได้อีก

การดำเนินกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้าน

๑. กิจกรรมการรับประทานอาหารร่วมกัน เมื่อถึงคราวสิ้นปีมีการปิดงบดุลประจำปีของกองทุนหมู่บ้านเพื่อจัดสรรผลกำไรประจำปีแก่สมาชิก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจะมีการจัดกิจกรรมให้สมาชิกกองทุนมาร่วมรับประทานอาหารร่วมกัน สมาชิกกองทุนและคณะกรรมการมีการละเล่นและแสดงสนุกสนานร่วมกัน ซึ่งถือเป็นการคืนผลกำไรให้สมาชิก และเพื่อสร้างความรักสามัคคี ให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มองค์กร โดยการปิดงบดุลดำเนินการในวันที่ ๓๑ เดือนธันวาคม ของทุกปี

๒. กิจกรรมการประชุมของกองทุนหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านจะมีการกำหนดระเบียบข้อบังคับ ให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีของทุกปีละ ๒ ครั้ง เพื่อชี้แจงบัญชีรายรับ – รายจ่าย และคัดเลือกคณะกรรมการแทนชุดเดิมที่หมดวาระลงไป และพิจารณาอนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิกในแต่ละปี ในบางปีจะมีการทบทวนกฎระเบียบข้อบังคับของกองทุนว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับเหตุการณ์ในปัจจุบันหรือไม่ จะมีการแก้ไขหรือไม่อย่างไร นอกจากนั้นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านยังมีการประชุมประจำเดือนสำหรับคณะกรรมการเดือนละครั้งเพื่อมอบหมายหน้าที่ของคณะกรรมการวางแผนการปฏิบัติงานของกองทุนหมู่บ้าน

๓. การจดทะเบียนกองทุนหมู่บ้านเป็นนิติบุคคล ใน พ.ศ. ๒๕๕๑ กองทุนหมู่บ้านนงระได้ดำเนินการยื่นเรื่องขอจดทะเบียนกองทุนหมู่บ้านเป็นนิติบุคคลตามนโยบายของรัฐบาล นายทะเบียนกองทุนหมู่บ้านลงนามให้กองทุนหมู่บ้านนงระเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเรียบร้อยแล้ว

๔. การเพิ่มทุนเงินกองทุนหมู่บ้าน ใน พ.ศ. ๒๕๕๓ รัฐบาลได้มีมติให้กองทุนหมู่บ้านที่มีความพร้อมยื่นเรื่องเพื่อขอรับการสนับสนุนการเพิ่มทุนจากรัฐบาลเพื่อนำงบประมาณมาให้สมาชิกกู้ยืมเพิ่มเติมตามแนวทางที่รัฐบาลกำหนด กองทุนหมู่บ้านนงระได้ดำเนินการขอเพิ่มทุนจากรัฐบาลในวงเงิน จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๕. การจัดสวัสดิการชุมชนโดยกองทุนหมู่บ้าน ใน พ.ศ. ๒๕๕๓ กองทุนหมู่บ้านนงระได้ริเริ่มดำเนินการแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านให้มีการจัดสรรสวัสดิการให้แก่สมาชิกให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นซึ่งในแต่ละปีกองทุนหมู่บ้านจะมีการจัดสรรผลกำไรร้อยละ ๑๕ เป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนและจัดสรรให้สมาชิกตามกิจกรรมดังนี้

- สวัสดิการช่วยเหลืองานศพ	๒๐๐ บาท
- สวัสดิการเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลครึ่งละ	๕๐๐ บาท
- สวัสดิการช่วยเหลืองานแต่งงาน	๒๐๐ บาท

- สวัสดิการช่วยเหลืองานบวช ๒๐๐ บาท
- สวัสดิการช่วยเหลืองานสู่ขวัญ ๒๐๐ บาท
- สวัสดิการช่วยเหลือแกลมอ ๒๐๐ บาท
- สวัสดิการช่วยเหลือขึ้นบ้านใหม่ ๒๐๐ บาท

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของกองทุนหมู่บ้านนงระ

จุดแข็ง	จุดอ่อน	ความต้องการพัฒนา
● มีเงินทุนให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพ ● สมาชิกชำระหนี้ตามสัญญา หรือเวลาที่กำหนด ไม่มีปัญหาการค้างส่งเงินกู้ ● สมาชิกเข้าถึงแหล่งเงินทุน ดอกเบี้ยต่ำ ● สมาชิกมีการออมเงินกับกองทุนหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ	● สมาชิกเป็นหนี้สินมากขึ้น ● สมาชิกไม่มาประชุม ขาดความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ● สมาชิกมีหนี้สินมากขึ้น หมุนเงินไม่ทันเป็นหนี้สินเรื้อรัง	● พัฒนากองทุนหมู่บ้านไปสู่ธนาคารหมู่บ้านหรือสถาบันการเงินชุมชนที่มีการจัดสวัสดิการชุมชน ● เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ● นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำงานกองทุนหมู่บ้านให้มากขึ้น ● จัดอบรมเพิ่มพูนทักษะแก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ให้กล้าแสดงออก สามารถเป็นวิทยากรได้

(๓) กองทุนแม่ของแผ่นดิน

ด้วยความห่วงใยของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถฯ ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ผ่านเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เพื่อใช้ประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในระดับหมู่บ้านเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสมดังพระราชปณิธาน "แม่ของแผ่นดิน" และเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านในการเฝ้าระวังยาเสพติดอย่างยั่งยืนและเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้านที่ได้รับเงินพระราชทานขวัญฤๅ ๘,๐๐๐ บาท มาตั้งเป็น "กองทุนแม่ของแผ่นดิน"

บ้านนงระ ได้รับเงินทุนพระราชทานกองทุนแม่ของแผ่นดินในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยนายจำรูญ นาคนวน ผู้ใหญ่บ้านนงระได้เข้าร่วมกิจกรรมการรับเงินทุนพระราชทานกองทุนแม่ของแผ่นดิน ณ เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี จำนวนเงิน ๘,๐๐๐ บาท และจัดพิธีต๋อยอดเฉลิมฉลองเงินทุนพระราชทานกองทุนแม่ของแผ่นดิน และจัดกิจกรรมการต๋อยอดเงินทุนเพื่อเป็นธนะบัตร์ขวัญฤๅและเป็นสิริมงคล ได้เงินทุนทั้งสิ้น ๔๒,๐๐๐ บาท เพื่อเป็นกองทุนในการต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหายาเสพติดในชุมชน

แนวคิดการพัฒนากองทุนแม่ของแผ่นดินเพื่อเป็นการถวายเป็นความจงรักภักดีแก่สถาบันพระมหากษัตริย์และเพื่อเป็นการพัฒนาให้กองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนจึงมีแนวคิดขยาย ต่อยอด ดังนี้

๑. กองทุนแม่ของแผ่นดินถือเป็นสิริมงคลสูงสุดเมื่ออยู่ในหมู่บ้าน/ชุมชนใดก็เปรียบเสมือนกำลังใจของพระองค์ท่านที่พระราชทานให้กับหมู่บ้านในการทำความดีปกปักรักษาท้องถิ่นของตัวให้รอดพ้นจากภัยอันตรายและสร้างความเข้มแข็งในชาติ

๒. กองทุนแม่ของแผ่นดิน เป็นกองทุนขวัญถุงสำหรับหมู่บ้าน/ชุมชน ที่ได้รับพระราชทานเพื่อความมุ่งหมายสร้างให้เป็นศูนย์รวมของกองทุนทั้งหมดภายในหมู่บ้านและให้เป็นตัวแทนของกองทุนที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการทำความดีทั้งกายใจการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมของหมู่บ้าน/ชุมชนหรือกองทุนเพื่อประโยชน์สาธารณะการที่กองทุนแม่ของแผ่นดินหมดสิ้นไปย่อมหมายความว่าถึงตัวแทนของความดีหมดสิ้นลงด้วยทุกคนในหมู่บ้าน/ชุมชนจึงต้องปกปักรักษาให้งอกงามไม่สูญสลาย

๓. กองทุนแม่ของแผ่นดิน ใช้เป็นเงื่อนไขกระตุ้นความตื่นตัวของชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งตนเองมากยิ่งขึ้นและเป็นแบบอย่างของการพัฒนาการพึ่งตนเอง การระดมทุนในชุมชนและเป็นแบบอย่างของการบูรณาการเพื่อเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นกองทุนสำหรับป้องกัน ฝ่าละออง และแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบยั่งยืนในหมู่บ้าน

๒. เพื่อเป็นกองทุนสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นศูนย์รวมของความสามัคคี ความเสียสละ ความร่วมแรงร่วมใจของชุมชนเพื่อก่อให้เกิดสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน

๓. เพื่อเป็นกองทุนสำหรับส่งเสริมกิจกรรม การพัฒนาแบบพอเพียงในหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริ การพึ่งพาตัวเองและการพึ่งพากันเองของชุมชน

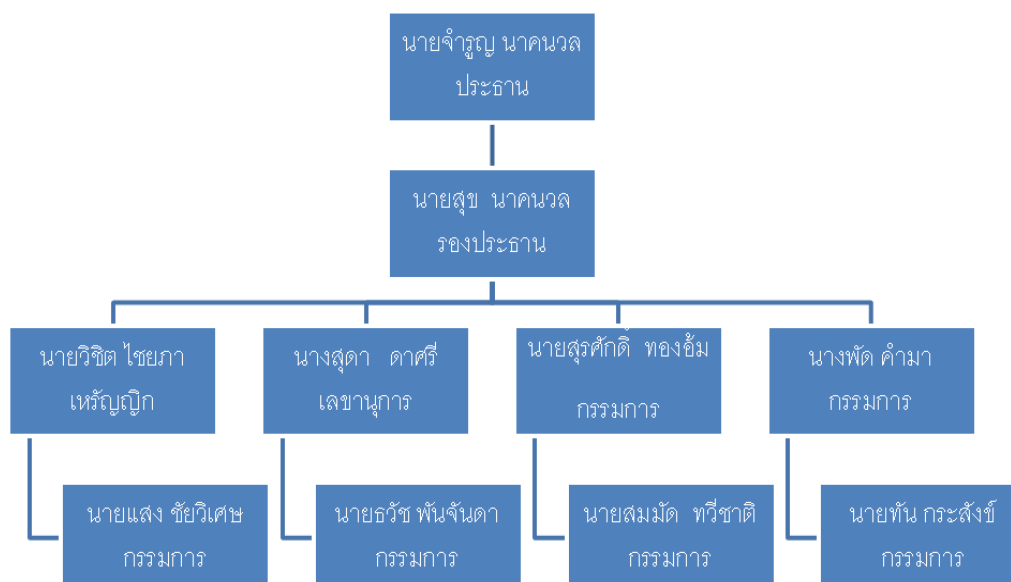
กิจกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านนรธะ

๑. กิจกรรมการมอบเงินทุนสมทบการจัดงานต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งงานบุญประเพณี งานมงคล งานอวมงคล งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานสู่ขวัญในชุมชน เป็นต้น โดยชุมชนจะดำเนินการตามระเบียบข้อบังคับของกองทุนแม่ของแผ่นดิน ช่วยงานครั้งละ ๓๐๐ บาทต่องาน ภายหลังจากเสร็จกิจกรรม เจ้าภาพในแต่ละงานจะมีการสมทบทุนต่อยอดกิจกรรมตามกำลังศรัทธาเพื่อเป็นการต่อยอดกองทุนแม่ของแผ่นดินต่อไป

๒. กิจกรรมการใช้จ่ายเงินเพื่อใช้ในกิจกรรมการพัฒนาสาธารณประโยชน์ในชุมชน และจัดซื้อเครื่องเสียงไว้ใช้จ่ายในกิจกรรมการพัฒนา

๓. กิจกรรมกองทุนบรรเทาเหตุฉุกเฉิน โดยให้สมาชิกยืมเงินไปใช้จ่ายเมื่อมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนในครัวเรือนจะแจ้งให้คณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินทราบและพิจารณาเงินยืมให้สมาชิกเงินยืมตามความจำเป็นและความเหมาะสม โดยให้สมาชิกยืมเงินระยะเวลาไม่เกิน ๓ เดือน เมื่อ

ชำระคืนแล้วสมาชิกจะสมทบเงินคืนสู่กองทุนแม่ของแผ่นดินเพื่อเพิ่มทุนให้งอกเงยขึ้น ปัจจุบันกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านร่งระให้สมาชิกยืมเพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉินจำนวน ๑๕ ราย เป็นเงิน ๒๖,๕๐๐ บาท ปัจจุบันมีเงินทุนในบัญชี จำนวน ๑๐,๗๕๑ บาท รวมเงินทุนคงเหลือ ๔๐,๗๒๙ บาท ทั้งนี้การพิจารณาใช้จ่ายเงินกำหนดให้มีเงินคงเหลือในบัญชีธนาคารไม่ต่ำกว่า ๘,๐๐๐ บาท

ภาพที่ ๔ - ๑๓ โครงสร้างคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน

การวิเคราะห์ศักยภาพของกองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านร่งระ

จุดแข็ง	จุดอ่อน	ความต้องการพัฒนา
- มีเงินทุนชุมชนไว้ใช้ให้สมาชิกยืมในเวลาจำเป็นเพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉิน - มีเงินทุนเป็นกองทุนในการพัฒนาหมู่บ้าน - กองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นเงินทุนพระราชทาน ของ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ ทำให้มีความยึดเหนี่ยวทางจิตใจ กระตุ้นให้กระทำในสิ่งที่ดีงาม	- สมาชิกบางรายที่ยืมเงินจากกองทุนแม่ของแผ่นดินแล้วส่งคืนเงินยืมไม่ตรงตามกำหนดเวลาตามสัญญาที่ระบุไว้ - การใช้จ่ายเงินกองทุนแม่ของแผ่นดินไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยไม่มีการใช้จ่ายเพื่อการต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหาเสียดังในชุมชน	- เน้นกิจกรรมการรณรงค์การแก้ไขปัญหาเสียดังในระดับชุมชน - พัฒนากองทุนแม่ของแผ่นดินให้เป็นกองทุนพัฒนาสาธารณะประโยชน์ และสนับสนุนกิจกรรมการจัดสวัสดิการชุมชน - จัดกิจกรรมสนับสนุน การออกกำลังกายและสนับสนุนการเล่นกีฬาในชุมชน

(๔) กลุ่มรณวดข้าวชุมชน (SML)

กลุ่มรณวดข้าวชุมชนบ้านรณะ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒ โดยหมู่บ้านรณะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท โดยที่ประชุมของหมู่บ้านมีมติให้คณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการจัดซื้อรณวดข้าวชุมชน เพื่อแบ่งเบาภาระของประชาชนในหมู่บ้านที่มีรายจ่ายด้านการนวดข้าวให้แก่รณวดข้าวภาพเอกชน ดังนั้นจึงมีการประชุมและก่อตั้งกลุ่มรณวดข้าวชุมชนขึ้น

วัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง

๑. เพื่อบริการนวดข้าวให้สมาชิกในชุมชนที่มีความต้องการในราคาถูกลงกว่าตลาด
๒. เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน ให้สมาชิกมีการลดรายจ่าย
๓. เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้สมาชิกในชุมชน

การบริหารจัดการกลุ่มรณวดข้าวชุมชนบ้านรณะ

ภายหลังมีการก่อตั้งกลุ่มรณวดข้าวชุมชนบ้านรณะขึ้น มีการรับสมัครสมาชิกและระดมทุนเพื่อดำเนินการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมในกลุ่มองค์กร โดยมีการระดมทุนใน พ.ศ. ๒๕๕๒ ชุมชนร่วมกันระดมทุน หุ้นละ ๑๐๐ บาท คนละไม่เกิน ๕ หุ้น มีเงินทุนดำเนินการจำนวน ๒๑,๐๐๐ บาท นอกจากนั้นยังมีการออมเงินปีละ ๑๒๐ บาท ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิก จำนวน ๘๔ ครัวเรือน ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลา ๒ ปี โดยใน พ.ศ. ๒๕๕๒ มีผลกำไรจากการดำเนินงาน ๑๒๐ กระสอบ และใน พ.ศ. ๒๕๕๓ มีผลกำไรจากการดำเนินงาน ๙๐ กระสอบ

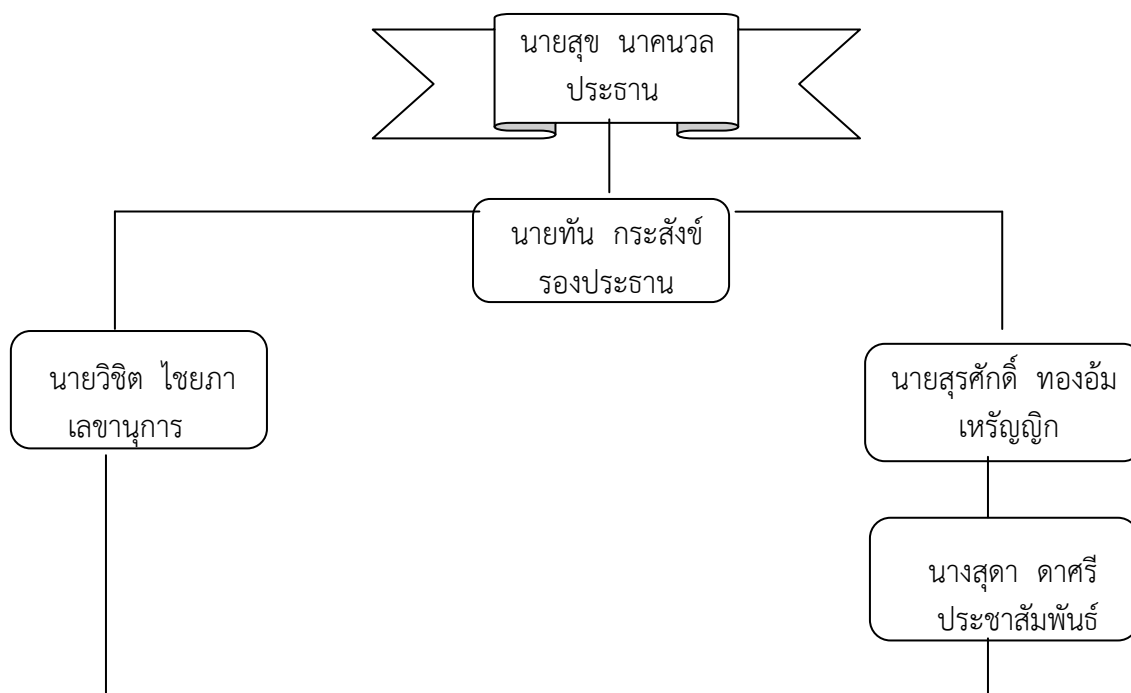
ระเบียบข้อบังคับกลุ่มรณวดข้าวชุมชน

๑. รณวดข้าวชุมชน เป็นบริการของชุมชนที่ดำเนินการนวดข้าวให้ชุมชน ในราคาย่อมเยา โดยคิดอัตราค่านวดข้าว ๑๐๐ กระสอบ คิดค่าบริการ ๓ กระสอบ ในกรณีไปนวดข้าวภายนอกชุมชน คิดอัตราค่านวดข้าว ๑๐๐ กระสอบ คิดอัตราค่าบริการ ๔ กระสอบ

๒. พนักงานขับรถข้าวและบริการนวดข้าว จะได้รับค่าดำเนินการ รายกระสอบ กระสอบละ ๓ บาท

๓. ในแต่ละปี คณะกรรมการจะเรียกสมาชิกมาประชุมใหญ่สามัญประจำปีเพื่อสรุปผลการดำเนินการและปันผลเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิก ดังนี้

- ปันผลให้สมาชิกในหมู่บ้าน ร้อยละ ๒๐
- ค่าหุ้น ร้อยละ ๒๐
- เฉลี่ยคืนค่าบริการรณวด ร้อยละ ๒๕
- ค่าตอบแทนคณะกรรมการ ร้อยละ ๑๐
- ค่าซ่อมบำรุง ร้อยละ ๑๕
- สวัสดิการชุมชน ร้อยละ ๕
- สาธารณประโยชน์ ร้อยละ ๕

ภาพที่ ๔ - ๑๔ โครงสร้างคณะกรรมการรณวดข้าวชุมชน

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มรณวดข้าวชุมชน

จุดแข็ง	จุดอ่อน
● สมาชิกมีความสำนึกความเป็นเจ้าของเงินเจ้าขององค์กร เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ก่อเกิดโดยชุมชนเอง ● สมาชิกดำเนินกิจกรรมเพื่อการพึ่งตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ● มีกิจกรรมการสร้างรายได้ให้ชุมชนเป็นประจำทุกปี	● การจัดประชุมสมาชิกไม่สามารถดำเนินการได้ทุกเดือนเนื่องจากมีกิจกรรมมาก ● รณวดข้าว เสียบ่อย มีงบประมาณค่าซ่อมบำรุงสูง

(๖) องค์ความรู้ในการจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งอาหาร แหล่งพลังงานของชุมชน

ป่าชุมชนบ้านนงระ ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านมีพื้นที่จำนวน ๒๐๐ ไร่ ซึ่งชุมชนร่วมมือกัน ในการอนุรักษ์ดูแล ให้อยู่คู่กับชุมชน มีคณะกรรมการป่าชุมชนดูแล มีกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับ ในการจัดการและใช้ประโยชน์ร่วมกัน จากการสำรวจป่าชุมชนโดยการเดินสำรวจ ให้เห็นพื้นที่ป่าชุมชน โดยมีผู้รู้ผู้เฒ่า ไปเล่าความเป็นมาของพื้นที่ป่าชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

แหล่งน้ำในพื้นที่ป่าชุมชน

๑. สระน้ำสาธารณประโยชน์ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านร่งระมีอยู่จำนวน ๒ แห่ง สามารถเก็บกักน้ำในฤดูแล้ง ให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันโดยเฉพาะเป็นแหล่งน้ำให้แก่ โค-กระบือ ที่มากินน้ำที่สระน้ำสาธารณประโยชน์ นอกจากนั้นยังมีการนำพันธุ์ปลาไปปล่อยเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาของชุมชนเพื่อนำปลาที่ได้มาเป็นสวัสดิการของชุมชนใช้ในยามมีกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน

๒. แหล่งน้ำในพื้นที่ป่าชุมชน ที่เรียกว่าในภาษาญ่าว่า จะเลาะ หรือ หนองน้ำ มีจำนวน ๔ แห่ง คือ จาเละเทว จาเละอาปุ้ก จาเละอาตุ จาเละลำปุ ซึ่งหนองน้ำเหล่านี้ในต้นฤดูฝนจะมีน้ำและเป็นที่พักพิงสัตว์ พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ เช่น กบ เขียด และแมลงชนิดต่างๆ ซึ่งชาวบ้านจะมาหาอยู่หากินบริเวณหนองน้ำแห่งนี้ แต่ในฤดูแล้งหนองน้ำเหล่านี้จะแห้งแล้ง ไม่มีน้ำเหมือนพื้นที่ป่าส่วนอื่น ๆ

พืชสมุนไพรในป่าชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลโดยการสำรวจป่าชุมชนและสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้อาวุโสในชุมชนพบว่ามีสมุนไพรที่ชาวบ้านร่วมกันใช้ประโยชน์ สมุนไพรบางชนิดยังมีอยู่ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านร่งระและบางชนิดได้สูญพันธุ์ไปแล้ว พืชสมุนไพรในป่าชุมชนบ้านร่งระที่ชาวบ้านเคยใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีดังนี้

ลำดับ	ชื่อสมุนไพร	สรรพคุณ	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	วิธีใช้
1	ต้นพลั่วเปียด	ชูกำลัง, รักษาโรค	ราก	ต้มดื่ม
2	ต้นเขมา	รักษาโรค, แก้ผดผื่นคัน	ราก	ต้มดื่ม
3	ต้นแมงเต่า	คลายเส้น, แก้ผดผื่นคัน	ราก	ต้มดื่ม
4	บั้งกี	แก้ปวดท้อง, แก้ผดผื่นคัน	ราก	ต้มดื่ม
5	ต้นเข็มแดง	รักษาโรค, แก้ผดผื่นคัน	ราก	ต้มดื่ม
6	สังโคตัน	รักษาโรค, แก้ผดผื่นคัน	ลำต้น	ต้มดื่ม
7	หมอยแม่ชี	รักษาโรค, แก้ผดผื่นคัน	ราก	ต้มดื่ม
8	ต้นนมวัว	รักษาโรค, แก้ผดผื่นคัน	ราก	ต้มดื่ม
9	ต้นยาง	บำรุงเลือด	ราก	ต้มดื่ม
10	ต้นตะลวย	บำรุงเลือด	ลำต้น	ต้มดื่ม
11	ต้นละเือง	แก้ผดผื่นคัน	ลำต้น	ต้มดื่ม
12	ต้นขมิ้นป่า	แก้ผดผื่นคัน, เพิ่มน้ำนมให้แม่ลูกอ่อน	ลำต้น	ต้มดื่ม
13	ต้นหวี	แก้ผดผื่นคัน	ลำต้น	ต้มดื่ม

ลำดับ	ชื่อสมุนไพร	สรรพคุณ	ส่วนที่ใช้ ประโยชน์	วิธีใช้
14	ต้นมะขาม	ละลายเลือด	ลำต้น	ต้มดื่ม
15	ถึงง้อ	แก้ผดทะกบู่ร	ราก	ต้มดื่ม
16	ฟ้าทะลายโจร	แก้หวัดลงคอ	ใบ	ตำแล้วกิน
17	ขมิ้น	แก้ผดผื่นคัน	หัว	หั่นแล้วตำ
18	กระชายดำ	แก้กระหายน้ำ	หัว	ต้มดื่ม
19	หอมแดง	แก้โรคเบาหวาน	หัว,ใบ	กินสดๆ
20	ต้นขี้เหล็ก	ทำให้หลับสบาย	ใบ	ต้มดื่ม
21	ใบบัวบก	แก้ช้ำใน	ใบ	ต้มดื่ม
22	ดอกตาง	รักษาแผลสด	ใบ	ตำให้ละเอียด ประคบแผล
23	นมสาว	เพิ่มน้ำนมให้แม่ลูกอ่อน	ราก	ต้มดื่ม
24	เข้มป่า	เพิ่มน้ำนมให้แม่ลูกอ่อน	ราก	ต้มดื่ม
25	บกป่า	เพิ่มน้ำนมให้แม่ลูกอ่อน	ราก	ต้มดื่ม
26	กระลู่	เพิ่มน้ำนมให้แม่ลูกอ่อน	ราก	ต้มดื่ม
27	ต้นขี้หนู	แก้ผดทะกบู่ร	ราก	ต้มดื่ม
28	ไม้แดง	บำรุงเลือด	ราก	ต้มดื่ม
29	เพชรฆาต	แก้เบาหวาน	ลำต้น	กิน
30	ใบหญ้านาง	แก้โรคกระเพาะ	ใบ	ตำกิน
31	รางจืด	แก้แพ้	ใบ	เคี้ยวกิน

ชนิดของต้นไม้และพันธุ์ไม้ที่พบในพื้นที่ป่าชุมชน

จากการสำรวจป่าชุมชนบ้านร่งระในด้านชนิดประเภทพันธุ์ไม้ในป่าชุมชน พบว่า ป่าชุมชนนั้น ส่วนใหญ่มีต้นไม้เกิดขึ้นในหลายระดับทั้งต้นไม้ยืนต้น ต้นไม้ขนาดเล็กและไม้เลื้อย ส่วนมากจะเป็นต้นไม้ขนาดเล็กถึงระดับกลาง ต้นไม้ขนาดใหญ่มีจำนวนน้อยมาก ชุมชนได้ร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ จนถึงปัจจุบัน ดังนั้นจึงต้องอาศัยระยะเวลาในการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าชุมชน ทั้งนี้จากการสำรวจพบว่า ในป่าชุมชนมีพันธุ์ไม้ที่สำคัญ ดังนี้

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	หมายเหตุ
1	ต้นตู	
2	ต้นมะกอกป่า	
3	ต้นมะม่วงป่า	
4	ต้นโพธิ์	
5	ต้นไม้อินทรี	
6	ต้นแต้	
7	ต้นตะแบง	แก้ปวดท้อง
8	ต้นจะลวย	สมุนไพรบำรุงน้ำนม, ชักมดลูกให้เข้าอู่
9	ต้นอาราง	
10	ต้นจิก	
11	ต้นไม้เหลื่อม	
12	ต้นขมิ้นต้น	สมุนไพรรักษาอาการตกเลือด
13	ต้นกำแพงเจ็ดชั้น	สมุนไพรแก้ท้องอืดท้องเฟ้อ
14	ต้นกะถัน	สมุนไพรรักษาท้องปัสสาวะ
15	ต้นปะแตก	สมุนไพรบำรุงร่างกาย
16	ต้นพละเพลี้ย	สมุนไพรแก้ปวดท้อง
17	ต้นจุงแจม	สมุนไพรแก้สาาง, ตานขโมย
18	ต้นละหวิง	ใช้ผลแทนสบู่
19	ต้นขยุง	
20	ต้นพลัว	สมุนไพรแก้กะษัย
21	ต้นมัดกา	สมุนไพรแก้สาาง, ตานขโมย
22	ต้นส่องฟ้า	สมุนไพรแก้เจ็บคอ, ละลายเสมหะ
23	ต้นสามใบ	สมุนไพรแก้ผิสดำแดง
24	ต้นควาว	สมุนไพรรักษาหลอดลม
25	ต้นกันเจิง	สมุนไพรขับลม
26	ต้นชะเริง	
27	ต้นหมากผีผวน	
28	ต้นพะแห่วะ	
29	ต้นพลังช้างสาร	
30	ต้นเข็มขาว	สมุนไพรแก้ผิตกะบุร
31	ต้นมะดอง	
32	ต้นส้มกุ่ม	
33	ต้นขุญฉัย	
34	ต้นเข้าพรรษา	ต้นไม้ที่ใช้ในพิธีเข้าพรรษา
35	ต้นลำพู	
36	ต้นซีล	
37	ต้นยางนา	

ลำดับ	ชื่อต้นไม้	หมายเหตุ
38	ต้นตะเคียนทอง	
39	ต้นฉะลิก	
40	ต้นกันทม	

ปฏิทินการใช้ทรัพยากรในป่าชุมชน

ชุมชนบ้านร่งระและชุมชนรอบป่าใช้ประโยชน์ป่าชุมชนตามฤดูกาล โดยแต่ละฤดูกาลจะมีผลผลิตจากป่าชุมชนให้ชาวบ้านได้กินได้ขายพอมีรายได้เสริม ผลผลิตจากป่าชุมชนบ้านร่งระตามช่วงเวลาต่างๆ มีดังนี้

ลำดับ	ชนิดของพืช/ ผลผลิตจากป่า	ช่วงระยะเวลาในการเก็บ											
		ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
๑	มันแดง										←→		
๒	มันเตาะ										←→		
๓	มันหาง										←→		
๔	ผักติ้ว	←→											
๕	ผักสาบ	←→											
๖	ดอกตาง	←→											
๗	ผักอีตก	←→											
๘	ผักเปราะ					←→							
๙	อะบู่					←→							
๑๐	ส้มลิ้น	←→											
๑๑	กล้วยไม้ป่า (นางกาย)										←→		
๑๒	ไข่มดแดง			←→									
๑๓	แมงปับ			←→									
๑๔	แมงจิ้งจก แมง จิ้งจกใหญ่ แมง จิ้งจกเล็ก แมง จิ้งจกเขียว				←→								
๑๕	จิ้งหรีด				←→								
๑๖	ก้นแป้น				←→								
๑๗	กบ				←→								
๑๘	ตุ๊กแต่น				←→								
๑๙	เห็ดโคน(หอม)					←→							

ลำดับ	ชนิดของพืช/ ผลผลิตจากป่า	ช่วงระยะเวลาในการเก็บ											
		ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
๒๐	เห็ดปลวก เห็ดปลวกใหญ่ เห็ดปลวกเล็ก เห็ดปลวกขาว เห็ดปลวกดำ						←→						
๒๑	เห็ดละโรง เห็ดละโรงขาว เห็ดละโรง เห็ดละโรง						←→						
๒๒	เห็ดผึ้งเหลือง เห็ดผึ้งดำ เห็ด ผึ้งขาว						←→						
๒๓	เห็ดถ่าน						←→						
๒๔	เห็ดครึ่งแดง						←→						
๒๕	เห็ดขอนขาว เห็ดขอนดำ เห็ดขอน กระด้าง						←→						
๒๖	เห็ดลั้งละ (กูด)						←→						
๒๗	เห็ดลูกปลา						←→						
๒๘	เห็ดเปาะ เห็ด กลาเปาะ (ปึงปอง เหลือง)						←→						
๒๙	เห็ดหาด					←→							
๓๐	เห็ดชะกาย (เห็ดดินทราย)					←→							
๓๑	เห็ดไส้เดือน					←→							
๓๒	เห็ดยุดา					←→							

ป่าชุมชนบ้านนงระ เป็นฐานทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างยิ่ง คนและป่ามีความสัมพันธ์กันอย่างเกื้อกูล คนร่วมกันดูแลรักษา จัดการและใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ธรรมชาติจึงคืนความอุดมสมบูรณ์มาให้คนในชุมชนในลักษณะการเป็นฐานอาหารของชุมชนและการเป็นแหล่งพลังงานของชุมชน ชาวบ้านที่ได้ใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชุมชนบ้านนงระมีทั้งคนในตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ ประกอบด้วยบ้านนงระ บ้านพลึง บ้านขึ้นาค บ้านขึ้นาคน้อย บ้านตะเภา ในพื้นที่ตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่

ประกอบด้วย บ้านสวย บ้านสนธิ เป็นต้น โดยชุมชนรอบป่าดังกล่าวส่วนมากใช้ประโยชน์ในด้านการหาอยู่หากิน แบ่งลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชุมชนได้ดังนี้

๑. เป็นแหล่งอาหารของชุมชน ในแต่ละฤดูกาล ป่าชุมชนจะมีผลผลิตในป่าให้ชุมชนได้ร่วมกันใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแหล่งอาหารของชุมชน ตามปฏิทินของแต่ละฤดูกาล ซึ่งชุมชนร่วมกันใช้ประโยชน์ตามข้อมูลที่เสนอไปแล้ว เบื้องต้น ส่วนมากชุมชนจะหาอยู่หากินเพื่อการบริโภค และส่วนที่เหลือก็จำหน่ายบ้างเล็กน้อย

๒. เป็นแหล่งสมุนไพร ในป่าชุมชนมีพืชสมุนไพรอยู่อย่างหลากหลาย ซึ่งก็มีการนำสมุนไพรมาใช้ในการรักษาโรค หมอยาในชุมชนบางรายก็ไปขุดสมุนไพรเพื่อการจำหน่าย ส่งผลให้สมุนไพรในป่าชุมชนได้สูญหายไปบ้างในบางชนิด เนื่องจากการใช้ประโยชน์อย่างไม่ถูกวิธีการ

๓. เป็นแหล่งพลังงาน ในอดีตประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๗ - ๒๕๒๒ ชุมชนเข้าไปเผาถ่านในพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อขาย ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ป่าชุมชนเสื่อมโทรมลง แต่ก็เลิกเผาถ่านในปี ๒๕๒๒ เป็นต้นมา หลังจากนั้นมีการหาฟืนในป่าชุมชนมาใช้โดยเน้นใช้กิ่งไม้จากต้นไม้ที่ตายแล้วเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ตัดต้นไม้ลงเพื่อเอาฟืน

๔. การเลี้ยงโค-กระบือ ในพื้นที่ป่าชุมชน ในอดีตจะมีรูปแบบการเลี้ยงโคกระบือในพื้นที่ป่าชุมชน โดยการไล่ต้อนในพื้นที่ป่าให้กินหญ้า กินใบไม้ กินพืชอื่น ๆ โดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลทำนา จะนิยมนำโคกระบือไปเลี้ยงในพื้นที่ป่าเพราะไม่มีพื้นที่เลี้ยงโคกระบือ

๕. การใช้ประโยชน์ทรัพยากรในป่าชุมชนเพื่อการผลิตเครื่องมือทางการเกษตร ลักษณะการผลิตทางการเกษตรกรรมของชุมชนในอดีต มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างแนบแน่น โดยในอดีตมีการใช้ไม้เพื่อผลิตเครื่องมือการเกษตร ได้แก่ การทำไถไถใช้งานในภาคเกษตร แต่เดิมนิยมการใช้ไม้ทำแอกไถ (ทะนิ่มหะซัล) นิยมใช้ไม้ยอ และไม้เครื่อง (ภาษากูย) เพราะเป็นไม้ที่มีความเบา โดยเลือกไม้ที่มีลักษณะคดงอเหมาะสมกับการใช้เป็นแอกไถนา การใช้ไม้ทำหางไถ นิยมใช้ไม้แดง ไม้ประดู่ ไม้ชะยูง เพราะมีความทนทานแข็งแรง การทำเชือก ภูมิปัญญาของคนในอดีต นิยมใช้เถาวัลย์และเปลือกไม้ มาทำเชือกใช้สอยในครีวเรือน ๒ ประเภท คือ เชือกเพื่อใช้สอยในครีวเรือนและเชือกเพื่อผูกโคกระบือ โดยเชือกใช้ในครีวเรือนนั้นผลิตจากเถาวัลย์คีย์ (ภาษากูย) โดยนำเถาวัลย์มาบิดหากันให้แน่น นำไปตากแดด ๑ - ๒ วัน สามารถใช้งานได้ระยะเวลา ๑ ปี ส่วนเชือกผูกโคกระบือ ใช้เปลือกจากไม้แต่ ฉีกเป็นเส้น ๆ แล้วนำไปตากแห้งและนำมาบิดเป็นเกลียวเชือก นำไปตากแดดให้แห้ง ๑ - ๒ วัน สามารถใช้ประโยชน์ได้เป็นเวลา ๑ ปี

๔.๒ การจัดการเรียนรู้พื้นฐานของชุดความรู้ ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้และผู้เรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนชาวกวยบ้านร่งระ

การจัดการเรียนรู้ของชุมชนบ้านร่งระเพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนที่ผ่านมาเป็นการดำเนินงานโดยศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านร่งระซึ่งก่อกำเนิดขึ้นโดยการสนับสนุนของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ จากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาในหมู่บ้าน ตาม

แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาตนเอง การพัฒนารูปแบบการผลิตเพื่อการพึ่งตนเองผ่านกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ทั้งในระดับครัวเรือน กลุ่มองค์กรและชุมชน เช่น การส่งเสริมการออม การลดละเลิกอบายมุข การลดรายจ่าย การเสริมสร้างรายได้ให้ครัวเรือน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ในด้านการพัฒนากลุ่มองค์กร หมู่บ้านมีกลุ่มองค์กรที่มีความหลากหลายในการส่งเสริมการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ร้านค้าชุมชน กองทุนเศรษฐกิจพอเพียง กองทุนหมู่บ้าน สถาบันการเงินชุมชน รัตนวดข้าวชุมชน ศูนย์ซ่อมเครื่องยนต์ชุมชน กองทุนแม่ของแผ่นดิน คณะกรรมการป่าชุมชน เป็นต้น ดังนั้น ในปี ๒๕๕๔ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาปราจีนบุรี หน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เล็งเห็นความสำคัญจึงได้ยกระดับศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ เป็นแหล่งอบรมลูกค้าธนาคารตามโครงการอบรมพัฒนาและฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรรายย่อยที่เป็นลูกหนี้ธนาคาร

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านร่งระมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ บนฐานแนวคิดหลักการในการจัดการเรียนรู้ คือ (๑) เป็นแหล่งเรียนรู้ทุกด้านทุกรูปแบบไม่เน้นการเรียนการสอนในห้องเรียน เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ให้รู้จริง ทำได้จริง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถนำไปใช้แนะนำ ขยายผลได้ (๒) เป็นศูนย์กลาง ศูนย์รวมของชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ เรื่องในการพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนและภายนอกชุมชนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจความร่วมมือในการพัฒนาตนเองของชุมชน และ (๓) เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยประชาชน เพื่อประชาชน ประกอบกับการใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้ด้วยหลัก ๔ ส คือ (๑) สาระ คือ เน้นการนำเสนอการเรียนรู้ ให้ได้เรียนรู้ ในเนื้อหาสาระตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีชีวิตชุมชน (๒) ส่วนร่วม คือ ผู้เข้าร่วมอบรม มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ (๓) สร้างสรรค์ คือ นำเสนอข้อมูลในเชิงสร้างสรรค์ วัฒนธรรมประเพณีชุมชน นำเสนอการแต่งกายชาวภูย บ้านร่งระ และ (๔) สนุกสนาน คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้แบบมีความสุข สนุกสนานกับการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ เป็นวิถีชีวิตของชุมชน

การจัดการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ฯ บ้านร่งระที่ผ่านมาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่อยู่บนฐานของชุดความรู้ ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้และผู้เรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนชาวภูยบ้านร่งระ ในส่วนนี้คณะผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดแบ่งตามประเด็นดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ชุดความรู้เพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนชาวภูยบ้านร่งระ

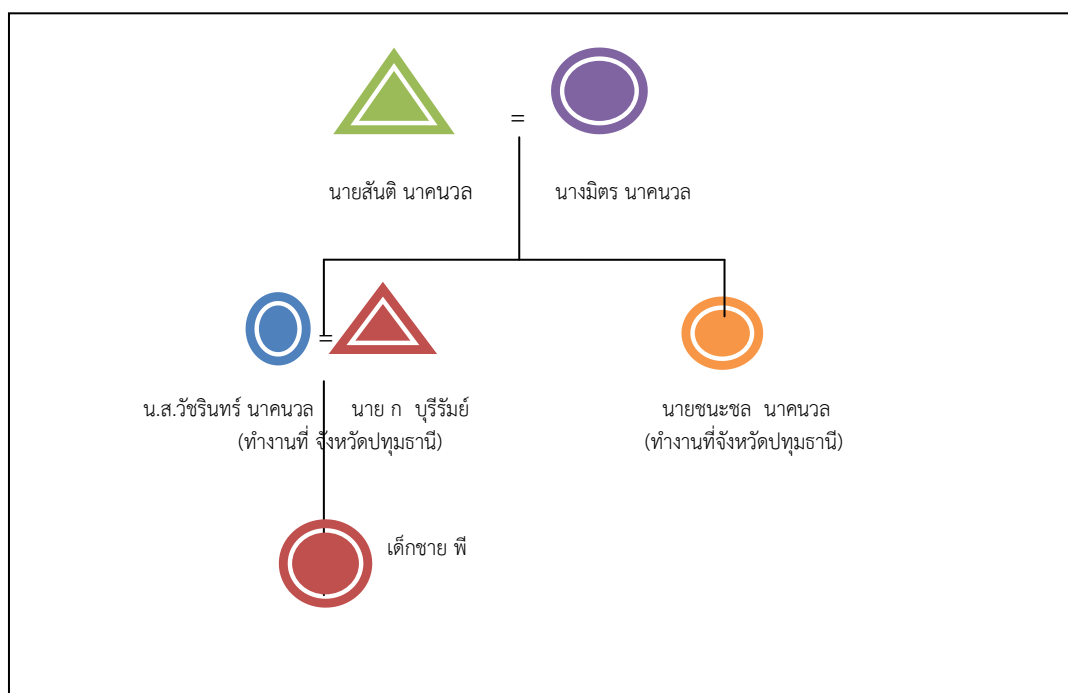
จากการศึกษาในด้านองค์ความรู้จากฐานเรียนรู้ชุมชนศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านร่งระ ซึ่งดำเนินการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจทั่วไปตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ถึงปัจจุบัน สรุปได้ว่าชุมชนมีองค์ความรู้จากการจัดกระบวนการเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ ๗ ฐานที่เป็นรูปธรรมดังนี้

๑. ฐานเรียนรู้ครอบครัวพัฒนาต้นแบบตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความเป็นมา

ฐานเรียนรู้ครอบครัวพัฒนาเกิดขึ้นจากการที่ผู้นำชุมชนได้วิเคราะห์ร่วมกันและเห็นว่า ครอบครัวของนายสันติ นาคนวน เป็นครัวเรือนที่มีผลการพัฒนาระดับครัวเรือนที่มีรูปแบบการพึ่งตนเอง ชัดเจน มีกิจกรรมในครัวเรือนที่มีความหลากหลาย ดังนั้นจึงได้ยกระดับครัวเรือนนี้เป็นฐานเรียนรู้ ครอบครัวพัฒนาต้นแบบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จนถึงปัจจุบัน

ครัวเรือนต้นแบบของครอบครัวนายสันติ นาคนวน ประกอบด้วยภรรยา คือ นางมิตร นาคนวน โดยมีบุตรด้วยกัน ๒ คน คนแรกคือนางวัชรินทร์ ทวีชาติ สมรสแล้วมีบุตรชาย ๑ คน ประกอบอาชีพรับจ้างอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี ส่วนคนที่ ๒ คือ นายชนะชล นาคนวน ยังไม่สมรส ประกอบอาชีพที่ จังหวัดปทุมธานี ดังนั้นครอบครัวนี้จึงมีแรงงานในการทำงานพัฒนาแปลงเรียนรู้ จำนวน ๒ คน เท่านั้น เนื่องจากลูกหลานประกอบอาชีพที่ต่างจังหวัด ดังแผนผังครัวเรือนต่อไปนี้

ภาพที่ ๔ – ๑๕ แผนผังครอบครัวครัวเรือน นายสันติ นาคนวน

นายสันติ นาคนวน วิทยากรประจำฐานการเรียนรู้ครอบครัวพัฒนาต้นแบบได้เล่าว่า เขาเกิดในครอบครัวชาวนา พ่อแม่มีอาชีพทำนา การทำนาในอดีตมีความยากลำบากเพราะต้องทำนาค้ำ ฝนฟ้าเป็นตัวกำหนดในอาชีพการทำนา เมื่อเรียนหนังสือจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จึงทำอาชีพทำนาช่วยผู้ปกครอง และไปรับจ้างทำนากับผู้มีฐานะดีในหมู่บ้านสมัยนั้น ทั้งทำหน้าที่ช่วยงานและอาศัยอยู่กับครอบครัว เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย ให้เจ้าของบ้าน รับค่าจ้างปีละ ๑,๓๐๐ บาท รับจ้างช่วยงานทำนาอยู่ ๒ ปี จึงกลับมาอยู่บ้านเลี้ยงวัว เลี้ยงควายและทำนา ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ จึงได้ตกลงปลงใจแต่งงานกับนางมิตร นาคนวน ช่วยกันทำมาหากินโดยประกอบอาชีพทำนา รับจ้างในภาคเกษตรตามเดิม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ จับสลากได้ใบแดง ไปเป็นทหารเกณฑ์เป็นระยะเวลา ๒ ปี ในปีนี้ที่เขาเป็นบุตรคนแรกเป็นเพศหญิง ปี พ.ศ.

๒๕๒๗ หลังจากถูกปลดทหารกองประจำการ เขามีบุตรคนที่ ๒ เป็นลูกชาย และได้กลับมาใช้ชีวิตที่บ้าน โดยส่วนใหญ่จะมีอาชีพทำนาและรับจ้างเลื่อยไม้ด้วยมือจากการเลื่อยไม้เนื้อแข็งที่เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เขาเริ่มกินเหล้าครั้งแรกและในที่สุดเขาก็ติดเหล้า กินเหล้ามาทุกวัน เมื่อเมาแล้วก็มีปัญหาทะเลาะวิวาทกับภรรยา มีปัญหาครอบครัวบ่อยครั้ง ผลจากการกินเหล้าทำให้มีปัญหาครอบครัว ไม่มีเวลาทำงาน ขี้เกียจทำงาน สังคมไม่ยอมรับ และในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นปีที่เขาตัดสินใจ เลิกกินเหล้าอย่างเด็ดขาด เขาเริ่มกินเหล้าครั้งแรก ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ – พ.ศ. ๒๕๕๐ รวมระยะเวลาที่กินเหล้า ๒๓ ปี ผลจากการที่เลิกเหล้าส่งผลต่อชีวิต ทำให้ผู้คนในชุมชนให้การยอมรับเขามากขึ้นครอบครัวมีความสุข และครัวเรือนได้รับการพิจารณาให้เป็นครัวเรือนต้นแบบ ครอบครัวพัฒนาต้นแบบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือต้องเป็นครัวเรือนที่มีความสนใจที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง และเมื่อสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกันแล้ว พบว่า ครอบครัวพัฒนาควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ (๑) ครัวเรือนปลอดอบายมุข ทั้งปวง (๒) ครัวเรือนจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายทุกวัน (๓) ชยัน ประหยัดอดทน (๔) ครัวเรือนมีการออมเงิน หรือเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรในชุมชน และ (๕) ครัวเรือนพร้อมเปิดใจเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ หมู่บ้านร่งระได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้นำชุมชนได้พิจารณาคัดเลือกให้ครัวเรือน นายสันติ ทวีชาติ เป็นฐานเรียนรู้ ครอบครัวพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากเป็นครัวเรือนที่สามารถพึ่งตนเองได้ ในพื้นที่บ้านเรือน จำนวน ๑ ไร่ ได้มีการจัดการให้มีกิจกรรมเพื่อการพึ่งตนเอง มีการดำเนินกิจกรรมในรอบปี สร้างรายได้หมุนเวียนอย่างสม่ำเสมอและกิจกรรมการพึ่งตนเองของครอบครัวพัฒนามีดังนี้

๑. การเลี้ยงหมูหลุม มีการเลี้ยงหมูหลุม หมุนเวียนเลี้ยงตลอดปี โดยเลี้ยงเป็นรอบๆ ละ ๓-๕ เดือน ปัจจุบันเลี้ยงหมูหลุม จำนวน ๗ ตัว ข้อดีของการเลี้ยงหมูหลุม คือสามารถนำขี้หมู ไปใช้เป็นปุ๋ย ในการปลูกพืชผักสวนครัว

๒. การผลิตน้ำส้มควันไม้ เป็นผลผลิตต่อเนื่องจากการเผาถ่าน โดยครัวเรือนจะมีเตาเผาถ่านขนาด ๒๐๐ ลิตร สำหรับเผาถ่านไว้ใช้ในครอบครัว และดักจับน้ำส้มควันไม้ไว้ในครอบครัวสำหรับสารไล่แมลงและจำหน่ายสำหรับผู้สนใจทั่วไป

๓. การเลี้ยงกบ เป็นอาชีพเสริมที่ได้มีกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนโดยมีวิทยากรมาสอนในด้านการเลี้ยงกบ การเพาะพันธุ์ อนุบาลลูกกบ ปัจจุบันมีแม่พันธุ์กบ จำนวน ๒๐ ตัว เตรียมไว้สำหรับเพาะพันธุ์จำหน่ายให้แก่ผู้สนใจทั่วไป

๔. การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม บริเวณรอบบ้านจะปลูกต้นหม่อนไว้สำหรับเลี้ยงไหมซึ่งครัวเรือนนี้ยังคงเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริมภายหลังจากฤดูกาลทำนา ทำให้ครัวเรือนมีผ้าไหมชนิดต่าง ๆ ไว้ขายทุกปี

๕. การเพาะพันธุ์กล้วยไม้ โดยทั่วไปจะเพาะพันธุ์กล้วยไม้ที่เป็นที่สนใจของผู้เข้ารับการอบรม ในหลักสูตรของชุมชน ส่วนมากจะเพาะพันธุ์กล้วยไม้ประเภทไม้ผลและพืชผักพื้นบ้าน เช่น ขนุน มะม่วง สะระแหน่ ขิง ข่า ย่านาง รางจืด เป็นต้น

๖. การปลูกพืชหมุนเวียนตามฤดูกาลส่วนมากจะเป็นการปลูกพืชอายุสั้นที่เป็นที่ต้องการของตลาดสามารถสร้างรายได้ให้ครัวเรือนโดยจะมีการหมุนเวียนการปลูกพืช เช่น ถั่วพิกายาว ข้าวโพด เป็นต้น

๗. การทำบัญชีครัวเรือน การทำบัญชีครัวเรือนนั้นถือเป็นรากฐานที่สำคัญที่จะทำให้รู้ถึงรายรับรายจ่ายที่สมาชิกในครัวเรือนทำว่าในแต่ละปีหรือแต่ละเดือนนั้นมีรายรับรายจ่ายมีหนี้สินหรือมีรายการจ่ายที่สำคัญอย่างไรบ้าง

ครอบครัวพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง นับเป็นครัวเรือนที่มีการจัดการแปลงของตนเองให้มีความสมบูรณ์ โดยทำกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้ครัวเรือนเพื่อให้ครอบครัวสามารถพึ่งตนเองและมีรายได้จากฐานการผลิตของตนเอง

ภาพที่ ๔ - ๑๖ ฐานเรียนรู้ครอบครัวพัฒนาต้นแบบตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒. ฐานเรียนรู้การบริหารจัดการองค์กรทางการเงินชุมชนและสวัสดิการชุมชน

ฐานเรียนรู้ การบริหารจัดการองค์กรทางการเงินชุมชนและสวัสดิการชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ที่ชุมชนได้กำหนดร่วมกันให้เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่จัดเป็นฐานการเรียนรู้ให้กลุ่มเป้าหมายที่สนใจเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ โดยมีขอบเขตเนื้อหา ดังนี้

แนวคิการนำเสนอ การบริหารจัดการองค์กรทางการเงินชุมชน

หมู่บ้านร่งระมีการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางการดำเนินงานจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อให้กลุ่มองค์กรชุมชนเป็นรากฐานสำคัญในการเป็นแกนกลางในการพัฒนาโดยเน้นการพัฒนาศักยภาพของคนให้มีทักษะ ในการทำงาน ทักษะในการคิดวิเคราะห์ ให้เป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรม ซึ่งบ้านร่งระดำเนินการพัฒนาตามแนวทางการสร้างกลุ่มองค์กรเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๔ - ปัจจุบัน (๒๕๕๘) สามารถดำรงอยู่และช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในกลุ่มได้จริง ปัจจุบันมีกลุ่มในชุมชน จำนวน ๑๐ กลุ่ม ที่เป็นแกนหลักในการพัฒนาหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้

๑. เพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวคิดการบริหารจัดการกลุ่ม ความสำคัญของการจัดตั้งกลุ่มและระบบสวัสดิการในชุมชน

๒. เพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย มองเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มองค์กรภาคประชาชน

๓. เพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย มองเห็นวิธีการ ในการขับเคลื่อนชุมชน โดยอาศัยงานจัดตั้งองค์กรชุมชนและสามารถประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนเองได้

องค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้ประจำฐาน

๑. การจัดการร้านค้าชุมชนสู่สวัสดิการชุมชน

กลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านร่งระก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๓๐ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยนายบุญกิจ ทวีชาติ นายสรณ์ญา กระสังข์ นายจำรูญ นาคนวล และทีมงาน ได้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มฟื้นฟูภูมิปัญญาเก่าขึ้น โดยมีผลกำไรจากการดำเนินการของกลุ่มดังกล่าวแล้วสมทบกองทุนเพื่อจัดตั้งร้านค้าชุมชนจำนวน ๕,๗๐๐ บาทและระดมทุนจากสมาชิกลงหุ้นคนละ ๓๐๐ บาท จำนวน ๑๔ คน รวมเป็นเงิน ๔,๒๐๐ บาท รวมเงินลงทุนในตอนเริ่มต้น ๙,๙๐๐ บาท นำมาลงทุนซื้อสินค้าเพื่อมาจำหน่าย เปิดเป็นร้านค้าชุมชนในระยะต้นได้เช่าที่ทำการผู้ใหญ่บ้านปละ ๕๐๐ บาท เป็นสถานที่ในการจำหน่ายสินค้า

การจัดตั้งร้านค้าชุมชนนั้นก่อตั้งขึ้นบนแนวคิดที่ต้องการให้สมาชิกได้ซื้อสินค้าที่มีราคาถูก เนื่องจากในระยะที่ก่อตั้งร้านค้าดังกล่าวในหมู่บ้านร่งระมีร้านค้าของภาคเอกชนจำหน่าย โดยการตั้งราคาผูกขาดเพียงไม่กี่ร้าน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกพึ่งพาตนเองจึงจัดตั้งร้านค้าชุมชนขึ้นบริหารจัดการเอง มีผลกำไรนำมาเฉลี่ยคืนกำไรสู่สมาชิกและชุมชน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญดังนี้

- (๑) เพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้ ลดรายจ่าย ให้แก่สมาชิกในกลุ่ม
- (๒) เพื่อให้สมาชิกมีความสามัคคี ในกลุ่มองค์กร
- (๓) เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้มีสวัสดิการให้สมาชิกเมื่อยามเจ็บป่วย
- (๔) เพื่อให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มองค์กร
- (๕) เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีการออม

ปัจจุบันร้านค้าชุมชนบ้านร่งระ มีสมาชิกจำนวน ๕๘ ราย โดยแต่ละรายถือหุ้นหุ้นละ ๑๐๐ บาท ไม่เกิน ๕๐ หุ้น ปัจจุบันสมาชิกถือหุ้นทั้งหมด ๑,๗๔๐ หุ้น คิดเป็นเงิน ๑๗๔,๐๐๐ บาท จำแนกเป็นทุนหมุนเวียนภายในร้านค้าชุมชน ๑๒๐,๕๕๕ บาท เงินสินเชื่อให้สมาชิกจำนวน ๘๕,๐๐๐ บาท สินทรัพย์ในร้าน ๑๐๕,๐๐๐ บาท การดำเนินกิจการเป็นไปด้วยดี มีสมาชิกยืมสินค้าค้างชำระบ้างแต่อยู่ในวิสัยที่สามารถบริหารจัดการได้

๒. การจัดสวัสดิการชุมชนของบ้านร่งระ

การจัดสวัสดิการชุมชนบ้านร่งระ บนฐานองค์กรทางการเงินชุมชนที่บูรณาการทางด้านแนวคิดและวิธีปฏิบัติโดยนำผลกำไรขององค์กรทางการเงินชุมชน จำนวน ๑๐ องค์กร มาเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยในระยะแรกกำหนดให้มีการจัดสวัสดิการชุมชนใน ๓ เรื่อง ดังนี้

(๑) การจัดสวัสดิการแรกเกิด กำหนดให้กองทุนสวัสดิการชุมชนจัดสวัสดิการ โดยเน้นการผสมผสานสวัสดิการดั้งเดิมและสวัสดิการทันสมัยในลักษณะการสร้างสวัสดิการสังคมที่มีจิตวิญญาณของการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อกองทุนชุมชนได้รับแจ้งจากสมาชิกว่ามีทารกเกิดขึ้นในหมู่บ้าน แกนนำหมู่บ้านพร้อมด้วยคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนจะไปเยี่ยมบ้านให้กำลังใจ ครีวเรือนที่มีเด็กแรกเกิดและผูกข้อต่อแขนพร้อมเงินขวัญถุงรายละ ๕๐๐ บาท

(๒) การจัดสวัสดิการสำหรับผู้เจ็บป่วย การดูแลให้กำลังใจสำหรับผู้เจ็บป่วย นับเป็นสิ่งสำคัญเป็นสวัสดิการชุมชนอีกรูปแบบหนึ่งที่ชุมชนมีการให้กำลังใจกัน ไปเยี่ยมยามถามไถ่ในฐานะคนบ้านเดียวกัน และมีการช่วยเหลือเงินเล็กๆ น้อยๆ แบ่งเบาภาระให้สมาชิกชุมชน โดยกำหนดกติกาไว้ว่า เมื่อผู้ใดเจ็บป่วยต้องเข้าพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลเป็นผู้ป่วยใน กองทุนสวัสดิการชุมชนจะจ่ายเป็นเงินสวัสดิการให้ รายละ ๕๐๐ บาทต่อครั้ง ปีละ ๑ ครั้ง ต่อคน

(๓) การจัดสวัสดิการเมื่อมีเหตุสูญเสียชีวิต ในหมู่บ้านรณรงค์เป็นอีกแนวทางหนึ่งของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนโดยชุมชนมีทุนเดิมในการจัดการสวัสดิการด้านนี้ เช่น สวัสดิการฌาปนกิจสงเคราะห์ การสงเคราะห์ศพโดยกองทุนหมู่บ้าน แต่ละสวัสดิการการสงเคราะห์ศพนี้ เป็นการต่อยอดสวัสดิการให้มีความหลากหลายขึ้นเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนได้รับประโยชน์ ทั้งนี้ เมื่อสมาชิกในชุมชนสูญเสียชีวิต กองทุนสวัสดิการชุมชนจะนำเงินสงเคราะห์ศพไปมอบให้เจ้าภาพรายละ ๑,๐๐๐ บาท

ผลจากการดำเนินการทำให้ชุมชนบ้านรณะสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหา ร่วมกันของคนในชุมชนในเรื่องแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่ดำเนินการในหมู่บ้านที่แต่เดิมเป็นลักษณะต่างกลุ่มองค์กรต่างดำเนินการ ซึ่งผลจากการวิจัยส่งผลให้ชุมชนมีองค์กรกลาง ในการจัดสวัสดิการชุมชนที่คอยกำกับทิศทางในการดำเนินงานให้สามารถจัดสวัสดิการได้อย่างทั่วถึงกับสมาชิกในชุมชน กลุ่มคนที่มิได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ ในหมู่บ้านสามารถเข้าถึงสวัสดิการของหมู่บ้านอย่างทั่วถึงเสมอภาคและเป็นธรรม นับเป็นการวางรากฐานการจัดสวัสดิการชุมชนในหมู่บ้านให้มีแนวคิด แนวทางในการดำเนินการร่วมกันเพื่อพัฒนาต่อยอดให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ครอบคลุมต่อไปในอนาคต

๓. ฐานเรียนรู้การผลิตข้าวกล้องงอก

ฐานการเรียนรู้ การผลิตข้าวกล้องงอก และน้ำข้าวกล้องงอก เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในด้านเทคนิคการแปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าในทางเศรษฐกิจให้แก่ผู้เข้ามาสู่กระบวนการเรียนรู้และเป็นกิจกรรมที่ชุมชนได้ดำเนินการเพื่อการพึ่งตนเองและสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชน

ความเป็นมาของการจัดการเรียนรู้การผลิตข้าวกล้องงอก

ในช่วงแรกชุมชนบ้านรณะ ได้รับความรู้ในการอบรมการทำข้าวกล้องงอก โดยสำนักงาน

เกษตรอำเภอปรังคัง และได้รับงบประมาณสนับสนุนเป็นข้าวเปลือกจำนวน ๒ ตัน พร้อมด้วยวัสดุอุปกรณ์ ในการผลิตข้าวกล้องงอก ในอีกมิติหนึ่ง เราไม่สามารถกำหนดราคาข้าวเองได้จึงมีแนวคิดไว้ในชุมชนของเรา มีข้าวที่เป็นพืชเศรษฐกิจสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างดี เราจะทำอย่างไรจึงจะสามารถกำหนด ราคาข้าวเองได้ เราจึงได้นำข้าวมาแปรรูปเพื่อจำหน่ายให้กับกลุ่มคนที่รักสุขภาพและอยากให้อายุยืนยาว และ เราสามารถกำหนดราคาเองได้ จึงได้เกิดการรวมกลุ่มสตรีในหมู่บ้านเพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มสตรีผลิตข้าวกล้องงอกบ้านระวะ โดยมีนางสุดา ดาศรี เป็นประธานกลุ่ม เริ่มต้นการนำข้าวหอมมะลิ ๑๐๕ มาแปรรูปเพื่อ ทำให้มีจมูกข้าวเพื่อทำให้ข้าวมีประโยชน์ด้านโรคได้หลายชนิด ทั้งนี้การผลิตข้าวกล้องงอก เชื่อว่าจะมีผลดี ต่อชีวิตและสังคมชุมชนคือการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เรื่องข้าวกล้องงอกเพื่อที่จะนำไปปฏิบัติกับ ชีวิตประจำวันและสมาชิกกลุ่มในชุมชนได้กินข้าวที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพด้านโรคได้หลายอย่าง และเป็น การสร้างงานสร้างรายได้ให้กับครอบครัว สมาชิกกลุ่มในชุมชนได้ขายข้าวในราคาสูง

วัตถุประสงค์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้การผลิตข้าวกล้องงอก

๑. จัดตั้งกลุ่มผลิตข้าวกล้องงอกและฐานเรียนรู้ข้าวกล้องงอกเพื่อสร้างความสามัคคีใน กลุ่มและชุมชน
๒. ส่งเสริมการเรียนรู้ทำให้ผู้ที่มาศึกษาดูงานมีความรู้ในการผลิตข้าวกล้องงอกและมี แนวความคิดอยากเปลี่ยนทัศนคติมาผลิตข้าวกล้องงอกเพื่อบริโภคเพื่อสุขภาพที่ดี
๓. เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มคนที่รักสุขภาพได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ในฐานการเรียนรู้การผลิตข้าวกล้องงอกนี้มี ๒ ประเภทคือ ขั้นตอนการผลิตข้าวกล้องงอก และขั้นตอนการผลิตน้ำข้าวกล้องงอก โดยวิทยากรจะเป็นผู้บรรยายเกี่ยวกับคุณประโยชน์ กระบวนการ ขั้นตอนการผลิต เทคนิคข้อพึงระวัง และสาธิตวิธีการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง พร้อมกับการซักถามแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างวิทยากรและผู้ที่มาเรียนรู้อย่างเป็นกันเอง

ผลที่เกิดขึ้นจากการผลิตข้าวกล้องงอก

จากการจัดเก็บข้อมูล ผลที่เกิดขึ้นจากการผลิตข้าวกล้องงอก พบว่า ส่งผลให้เกิดความ เปลี่ยนแปลงในชุมชนหลายด้านหลายมิติ ดังนี้

๑. ผลทางด้านเศรษฐกิจ การผลิตข้าวกล้องงอกทำให้สมาชิกมีรายได้เสริมในครัวเรือน โดยได้ขายข้าวในราคาที่สูงขึ้น จากเดิมที่ขายข้าวเปลือกกิโลกรัมละ ๑๐ บาท เมื่อนำมาแปรรูปเป็นข้าว กล้องงอกสามารถขายได้ กิโลกรัมละ ๒๕ บาท ซึ่งในรอบปีที่ผ่านมากลุ่มดำเนินการแปรรูปข้าวเป็นข้าว กล้องงอกขาย จำนวน ๒ ตัน มีผลกำไรจากการดำเนินการ ๒๒,๒๐๐ บาท นอกจากนั้นยังได้ดำเนินการ แปรรูปน้ำข้าวกล้องงอกขายน้ำข้าวกล้องงอก ในรอบปีที่ผ่านมาผลิตน้ำข้าวกล้องงอกจำนวน ๒,๐๐๐ ขวด ขวดละ ๑๐ บาท เป็นเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท มีรายจ่ายจากการดำเนินการ จำแนกเป็นจ่ายค่าซื้อข้าวสารข้าว กล้องงอก จำนวน ๑๐๐ กก. กก.ละ ๕๐ บาท เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท จ่ายค่าขวดจำนวน ๑,๐๐๐ บาท

จ่ายค่าแรงจำนวน ๔,๐๐๐ บาท มีเงินเหลือ ๑๐,๐๐๐ บาท รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนนี้ถือเป็นรายได้เสริมหลังจากฤดูกาลทำนาที่สมาชิกมีความพึงพอใจ

๒. ผลทางด้านสุขภาพ จากการจัดเก็บข้อมูล พบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จะบริโภคข้าวกล้องหรือข้าวกล้องงอก เนื่องจากมีโรงสีแปรรูปข้าวกล้องงอก จากการบริโภคข้าวกล้อง / ข้าวกล้องงอก พบว่ามีผลดีต่อสุขภาพ มีสุขภาพดีขึ้น ไม่เจ็บป่วยบ่อย เพราะได้รับสารอาหารที่มีประโยชน์และได้กินน้ำนมจมูกข้าวที่มีประโยชน์ต่อร่างกายและมีสารต้านโรค คือ สารกาบาซึ่งสามารถต้านโรคได้หลายโรค เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ความจำเสื่อม มะเร็งลำไส้ เป็นต้น

๓. ผลด้านตนเองและครอบครัว มีการพัฒนาความรู้ ทักษะในการผลิตข้าวกล้องงอก ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มจากการขายข้าวกล้องงอก มีการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นอกจากนั้นยังพบว่าการบริโภคข้าวกล้องทำให้หุงข้าวขึ้นหม้อ ประหยัดข้าวในการบริโภค มีสุขภาพดีและมีความสุขในครอบครัว

ภาพที่ ๔ - ๑๗ ฐานเรียนรู้การผลิตข้าวกล้องงอก

๔. ฐานเรียนรู้การเลี้ยงหมูหลุม

องค์ความรู้ด้านการเลี้ยงหมูหลุม

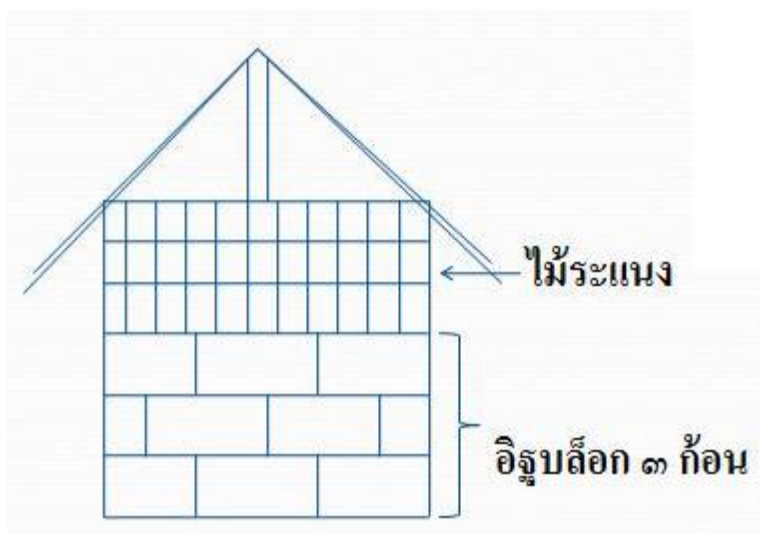
ชุมชนบ้านนงระ เริ่มต้นเลี้ยงหมูหลุมจริงจัง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เมื่อทางชุมชนได้ไป ศึกษา ดูงานที่บ้านดอนหมู อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี ทำให้ได้รับแนวความคิด รับรู้แนวทางการ ปฏิบัติการเลี้ยงหมูหลุม เห็นว่ามีประโยชน์ เพียงดัดแปลงการเลี้ยงหมูแบบธรรมดา (ฟาร์ม) เพื่อได้ ประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน และไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและครัวเรือน ช้างเคียง โดยการประยุกต์ทำโรงเรือนให้มีพื้นที่สำหรับถ่ายมูลสุกร และเก็บมูลสุกรเพื่อใช้ประโยชน์ในภาค เกษตรกรรมซึ่งการเลี้ยงแบบเดิมจะนิยมล้างมูลสุกรทิ้งและก่อปัญหามลพิษทางอากาศ มีกลิ่นเหม็น การ เลี้ยงหมูหลุมจะทำให้ปัญหาดังกล่าวหมดไปและมีมูลค่าเพิ่มขึ้นจากการขายมูลสุกรเป็นน้ำหมักมูลสุกร ดังนั้นจึงได้นำความรู้มาประยุกต์ใช้เลี้ยงหมูหลุม จนถึง ณ ปัจจุบันนี้ โดยในครั้งนั้นทีมที่ไปศึกษาดูงานได้ เป็นผู้นำร่องก่อน เมื่อได้รับผลสำเร็จ แล้วจึงได้ขยายผลไปสู่ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงหมูหลุม คือ การเลี้ยงหมูหลุมแล้วทำให้สะดวกสบายในการเลี้ยง และลดต้นทุนการผลิตในการทำการเกษตร เนื่องจากได้มูลสุกรมาใช้ในการกระบวนการผลิต นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการขายปุ๋ยมูลสุกรเป็นการเพิ่มรายได้ให้ครัวเรือนอีกทางหนึ่ง ทำให้มีความคิดว่าน่าจะมีการขยายผลให้บุคลากรในชุมชนและบุคคลภายนอกรู้ มาเรียนรู้ และได้ใช้ประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในการเลี้ยงหมูหลุม สำหรับครัวเรือนที่สนใจเลี้ยงหมูหลุมนั้นมีแนวทางในการปฏิบัติและเตรียมการดังนี้

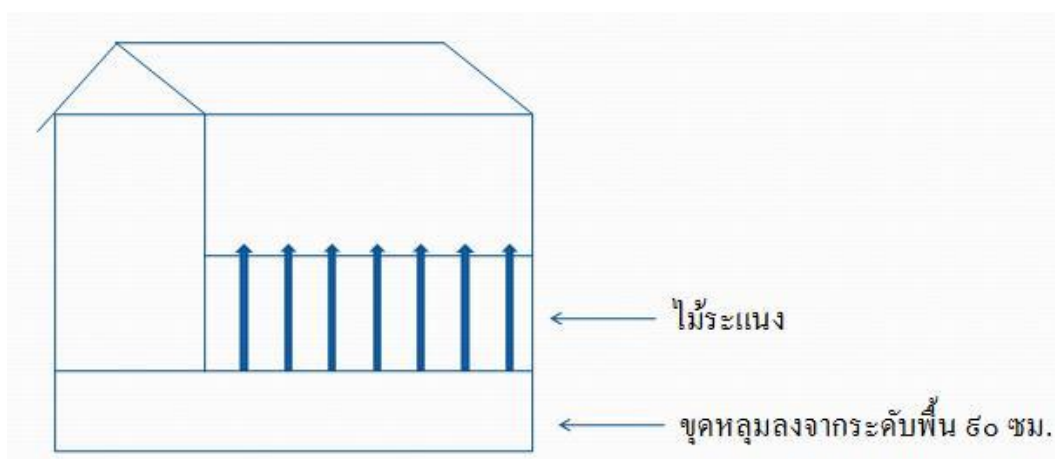
๑. เตรียมโรงเรือน ชุมชนบ้านระมั่งมีรูปแบบการจัดทำโรงเรือนการเลี้ยงหมูหลุม ๒ แบบ

๑.๑ โรงเรือนการเลี้ยงหมูหลุมแบบคอนโด เป็นการดัดแปลงทำโรงเรือน โดยการก่ออิฐบล็อกซีเมนต์ขึ้นจากพื้นดิน จำนวน ๔ ก้อน และตีไม้ระแนงขึ้นสูงไปอีก ๑ เมตร โรงเรือนแบบนี้นิยมทำขนาดพื้นที่กว้าง ๓ เมตร ยาว ๖ เมตร สำหรับเลี้ยงสุกร ๕ ตัว และบริเวณภายในโรงเรือนจะแบ่งพื้นที่เป็น ๒ ส่วนคือ ส่วนการอยู่อาศัยของสุกรและส่วนการขับถ่ายของสุกร ซึ่งในพื้นที่ดังกล่าวจะนำเกลบมาใส่ให้หมูเหยียบย่ำขับถ่ายและเป็นปุ๋ยชีวภาพชั้นดีที่สุดในที่สุด โรงเรือนแบบคอนโดมีข้อดี คือ อากาศถ่ายเทสะดวก เลี้ยงหมูโตเร็ว สามารถแบ่งสัดส่วนได้อย่างชัดเจนระหว่างพื้นที่ขับถ่ายและพื้นที่อยู่อาศัยของสุกร

ภาพที่ ๔ - ๑๘ รูปแบบโรงเรือนหมูหลุมแบบคอนโด

๑.๒ โรงเรือนเลี้ยงหมูหลุมแบบขุดหลุม เป็นการเลี้ยงหมูหลุมแบบดั้งเดิม นิยมทำขนาดความกว้าง ๓ เมตร ยาว ๖ เมตร เลี้ยงหมูจำนวน ๕ ตัว ต่อโรงเรือนและจะขุดหลุมลงจากระดับพื้นปกติประมาณ ๙๐ เซนติเมตร เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับเดิมเกลบหรืออินทรียวัตถุลงไปให้หมูเหยียบย่ำขับถ่ายมูลสุกรลงไป โรงเรือนแบบนี้จะสามารถประหยัดต้นทุนได้มากกว่าโรงเรือนแบบคอนโด และข้อดีของการทำโรงเรือนแบบขุดหลุม คือ มีพื้นที่รับปุ๋ยมาก โรงเรือนไม่เปียกเพราะมีระบบน้ำซึม และต้นทุนการสร้างโรงเรือนต่ำ

ภาพที่ ๔ - ๑๙ โรงเรือนหมูหลุมแบบขุดหลุม

๒. เตรียมโรงเรือนก่อนเลี้ยงหมู เริ่มจากการนำปูนขาวประมาณ ๒ กิโลกรัม โรยให้ทั่วโรงเรือน รองกันหลุมเพื่อฆ่าเชื้อและป้องกันเชื้อโรค จากนั้นเอาแกลบจำนวน ๑๕ ถุง เทลงไปในโรงเรือน จนเกลี่ยเต็มหลุม นำปูนขาวผสมกับเกลือแล้วโรยลงไปหลุม แล้วทิ้งไว้ ๑ อาทิตย์ สุดท้ายคือ รดน้ำ EM ผสมกากน้ำตาลลงไปหลุม โดยเริ่มดำเนินการ ตามขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ ๑ โรยปูนขาวหรือเกลือ ๑ กิโลกรัม เพื่อฆ่าเชื้อ ให้ทั่วโรงเรือน ขั้นที่ ๒ นำแกลบปริมาณ ๑๕ ถุงปุยและลงไปให้ทั่วแล้วรดด้วยน้ำ EM ผสมกากน้ำตาลพอหมาดๆ ขั้นที่ ๓ นำปูนขาวและเกลือมาโรย ทิ้งไว้ ๑ อาทิตย์ แล้วจนนำหมูลงไปเลี้ยงได้

๓. การคัดเลือกพันธุ์หมู ชาวบ้านนิยมเลี้ยงหมูพันธุ์ สามารถซื้อพันธุ์หมูจากฟาร์มหมูในพื้นที่อำเภอข้างเคียง ราคาหมูตัวละ ๑,๒๐๐ - ๑,๕๐๐ บาท วิธีการคัดเลือกลูกหมูที่มีลักษณะที่ดีควรดู ๗ ลักษณะคือ ใบหูกาง จมูกสั้น ขาใหญ่ (เวลายืนแล้วเล็บตั้งชัน) สะโพกผาย ท้องป่อง หลังอาน และสันหลังบูน

ประโยชน์และข้อดีของการเลี้ยงหมูหลุม

๑. ครัวเรือนมีการออมเงิน เงินลงทุนสะสมอยู่ในรูปแบบการเลี้ยงหมู สามารถเปลี่ยนหมูเป็นเงินได้ง่าย เพราะมีตลาดรองรับ ตลาดมีความต้องการ
๒. ครัวเรือนมีรายได้ขายชี้หมูเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน และผู้สนใจทั่วไป
๓. ครัวเรือนสามารถลดต้นทุนในการผลิตในภาคเกษตรกรรมโดยใช้มูลสุกร ไปใช้ลดต้นทุนการผลิต เช่น การทำนา การปลูกอ้อย
๔. การเลี้ยงหมูหลุม ไม่มีกลิ่นเหม็นรบกวนในชุมชน สามารถเลี้ยงในชุมชนได้โดยไม่มีมลพิษทางอากาศ
๕. ไม่เสียเวลาในการล้างชั้คอก เพราะมูลสุกรจะได้รับการเหยียบย่ำจนเป็นเนื้อเดียวกันกับแกลบที่รองพื้น ใช้เป็นปุ๋ยชั้นดี

๖. มีการนำมูลสุกรมาต่อยอดผลิตเป็นน้ำหมักมูลสุกร ปุ๋ยน้ำ ให้ปุ๋ยทางใบเพื่อลดต้นทุนในการผลิตภาคเกษตรกรรม

ภาพที่ ๔ - ๒๐ ฐานเรียนรู้การเลี้ยงหมูหลุม

๕. ฐานเรียนรู้สุขภาพชุมชน

แนวคิดฐานสุขภาพทางเลือก

เมื่อก่อนวิชาแพทย์พื้นบ้านที่เกิดขึ้นมานานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างการอยู่ร่วมกันและพึ่งพากันในยามเจ็บไข้ เป็นการสร้างชุมชนที่จัดการดูแลสุขภาพแบบพึ่งตนเอง หมอยาพื้นบ้านเป็นที่พึ่งพายามเจ็บป่วยสามารถดูแลกันได้เป็นอย่างดี ลดการใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ โดยใช้สมุนไพรในการรักษาเป็นหลัก แต่มา ณ ปัจจุบัน เทคโนโลยีเข้ามาหาเรามากเกินไปทำให้แต่ละชุมชนลืมนิยามภูมิปัญญาของคนในชุมชนเพื่อดูแลสุขภาพของตน ฐานสุขภาพทางเลือกจึงอยากจะฟื้นฟูภูมิปัญญาของคนในชุมชนเพื่อดูแลสุขภาพของตัวเองในเบื้องต้น เน้นทิศทางของการพึ่งตนเองและการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก ประสิทธิภาพในการบำบัด บรรเทา โรคภัยไข้เจ็บรวมทั้งสามารถป้องกันส่งเสริมฟื้นฟูสุขภาพให้ดีขึ้นได้อย่างน่าอัศจรรย์ด้วยวิธีที่เรียบง่ายแต่กลับได้ผลดีเกินคาด ซึ่งชุมชนบ้านร่งระได้เรียนรู้แนวคิดสุขภาพทางเลือก หมอเขียว นายกล้าจน ใจเพชร เป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านการดูแลสุขภาพโดยวิธีการธรรมชาติบำบัดนี้ ทำให้ตนเองมีความรู้สึกว่าสุขภาพของตัวเองดีขึ้นกว่าที่เคยเป็นมาจากเดิมที่ตนเคยมีอาการผิดปกติในร่างกาย ซึ่งหมอแผนปัจจุบันบอกว่าต้องรักษาอย่างต่อเนื่องจึงจะหาย แต่พอเรามาใช้วิธีการธรรมชาติบำบัด และใช้วิธีรักษาด้วยตัวยา ๙ เม็ด อย่างหมอเขียวทำให้สุขภาพของเราดีเป็นปกติโดยที่ไม่ได้พึ่งยาหมอแผนปัจจุบันอีกต่อไป

ฐานเรียนรู้สุขภาพทางเลือกได้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยการนำเสนอข้อมูลความรู้ ด้านการดูแลสุขภาพทางเลือก และวิถีปฏิบัติในการดูแลสุขภาพของตนเอง ซึ่งมีฐานองค์ความรู้ที่ดำเนินการภายใต้แนวคิด เทคนิคตัวยา ๙ เม็ด ประกอบด้วย เม็ดที่ ๑ การรับประทานสมุนไพรปรับสมดุล เม็ดที่ ๒ สมุนไพรพอกหน้า เม็ดที่ ๓ การกัวซา เม็ดที่ ๔ การสวนล้างลำไส้ใหญ่ (ดีท็อกซ์) ยาเม็ดที่ ๕ การออกกำลังกาย กดจุดลมปราณ โยคะ การบริหารที่ถูกต้อง ยาเม็ดที่ ๖ การแช่มือ แช่เท้าในน้ำสมุนไพร ยาเม็ดที่ ๗

การรับประทานอาหารปรับสมดุล ยาเม็ดที่ ๘ ใช้ธรรมะทำจิตใจให้สบาย ผ่อนคลายความเครียด และยาเม็ดที่ ๙ พักผ่อนให้เพียงพอ วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้สุขภาพทางเลือก มีดังนี้

๑. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ในการดูแลสุขภาพของตนเอง
๒. เพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพบำบัดด้วยสมุนไพร
๓. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการลดค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ
๔. เพื่อเรียนรู้วิธีการใช้สมุนไพรในแต่ละชนิดอย่างถูกต้อง
๕. เพื่อให้ผู้ที่มาศึกษาดูงานได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองและครอบครัวชุมชนต่อไป

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า การปฏิบัติตนตามแนวทางสุขภาพทางเลือกทำให้สุขภาพแข็งแรง มีภูมิต้านทานโรคต่างๆ เป็นการดูแลสุขภาพอีกทางเลือกหนึ่งให้กับตนเอง ลดการใช้จ่ายในเรื่องการดูแลสุขภาพ การป้องกันโรค การส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพโดยเน้นทิศทางการพึ่งตนเองเน้นธรรมชาติให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก ประหยัดได้ผลเร็ว ประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิตได้โดยอาศัยความรู้การแพทย์มาช่วยเพิ่มในบางอย่าง

ภาพที่ ๔ - ๒๑ ฐานเรียนรู้สุขภาพพะชุมชน

๖. ฐานเรียนรู้ธนาคารต้นไม้

การจัดตั้งธนาคารต้นไม้เกิดขึ้นจากความร่วมมือของชาวบ้านร่งระทุกระเรือน หน่วยงานภายนอกที่เข้ามาส่งเสริม ประกอบด้วย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาปรางค์กู่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรางค์กู่ โดยจัดตั้งเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมประกอบด้วย ชาวบ้านร่งระ ชาวบ้านพลึงทุกระเรือน เครือข่ายธนาคารต้นไม้อีสานล่างจาก ๘ จังหวัดอีสานล่าง คือ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ยโสธร ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา และชัยภูมิ โดยมีแนวคิดการจัดตั้งธนาคารต้นไม้บ้านร่งระ ดังนี้

๑. ธนาคารต้นไม้ มีแนวคิดที่จะให้ภาคประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรปลูกต้นไม้เศรษฐกิจในที่ดินทำกินของตนเองแล้วสร้างมูลค่าต้นไม้เป็นทรัพย์สิน เป็นเงินเพื่อใช้ทรัพย์สินดังกล่าวไปเป็นทุน หรือ

ค้าประกันหนี้สินหรือชำระหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) หรือธนาคารอื่นๆ หรือสถาบันการเงินของรัฐ ตลอดจนการใช้มูลค่าไม้เป็นหลักทรัพย์หรือหลักประกันต่าง ๆ ที่จะต้องทำระหว่างรัฐกับประชาชน

๒. ธนาคารต้นไม้มีแนวคิดให้ชุมชนปลูกต้นไม้ในที่ดินส่วนรวมเพื่อสร้างมูลค่าเป็นทรัพย์สินของชุมชนส่วนรวม

๓. ธนาคารต้นไม้มีแนวคิดจะเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้แผ่นดินและมุ่งแก้ปัญหาโลกร้อน ด้วยแนวคิดสร้างโลก ๕ ใบ บนโลกใบเดียวกล่าวคือสร้างสีเขียวเพิ่มพูนบนโลกหลายระดับกว่าปกติ ๕ เท่า

๔. ธนาคารต้นไม้มีแนวคิดให้เกษตรกรรักแผ่นดินทำกิน และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ที่ดิน ตลอดจนป้องกันการซื้อขายที่ดิน

๕. ธนาคารต้นไม้ มีแนวคิดในการรับรองสิทธิต้นไม้ที่ปลูกและรับรองสิทธิในที่ดินที่ประชาชนได้ปลูกต้นไม้ สิทธิทำกินในที่ดินดังกล่าวหมายถึง สิทธิทำกินตามที่กฎหมายกำหนดให้ แต่ที่ดินยังเป็นของรัฐ และเป็นเสมือนที่ดินของชุมชนและสังคมโดยรวม

๖. ธนาคารต้นไม้ มีแนวคิดการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ สร้างเครือข่าย กลุ่มคนที่ปลูกต้นไม้

๗. ธนาคารต้นไม้ มีแนวคิดในการสร้างความพอเพียง มั่งคั่ง ยั่งยืนให้กับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๘. ธนาคารต้นไม้ มีแนวคิดการดำรงวิถีการเกษตรที่มุ่งเอาภูมิปัญญาชาติพันธุ์ไทยทำการเกษตรให้เกิดความหลากหลายในพื้นที่ และสร้างสมดุลแก่ระบบนิเวศน์ ตามแนวทางป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

หลักการของธนาคารต้นไม้บ้านระแวง สรุปได้ดังนี้

หลักการที่ ๑ ต้นไม้ที่ประชาชนปลูก ณ ที่ใด ประชาชนมีสิทธิในการเป็นเจ้าของ หลักการนี้หมายถึง การให้ค่าแก่สิทธิชุมชน สิทธิประชาชน ให้เกิดการรู้สึกเป็นเจ้าของเพราะปัญหาที่ผ่านมาเสมือนว่าประชาชนไม่ได้เป็นเจ้าของจึงไม่เห็นคุณค่าความหมายของต้นไม้

หลักการที่ ๒ ต้นไม้ที่ประชาชนปลูก ณ ที่ใด ประชาชนย่อมมีสิทธิดูแลรักษา คัดมูลค่า และการตัดเพื่อเป็นสินค้า หมายถึงการให้สิทธิในการดูแล จัดการ และสิทธิในการจัดการเพื่อการค้าขายเป็นสินทรัพย์เลี้ยงชีพได้เหมือนพืชเกษตรอื่น

หลักการที่ ๓ ผืนแผ่นดินที่ประชาชนปลูกต้นไม้ ประชาชนย่อมได้รับการรับรองสิทธิทั้งต้นไม้และที่ดินให้เป็นของประชาชน หมายถึง ทั้งต้นไม้ที่ประชาชนปลูกและผืนแผ่นดินที่ประชาชนปลูก พึ่งจะต้องได้รับรองสิทธิขั้นพื้นฐานให้ประชาชนรู้ซึ่งถึงความเป็นเจ้าของตามสมควร อีกนัยหนึ่ง คือ สิทธิของคนในการถือครองต้องมาจากต้นไม้ที่ก่อกำเนิดขึ้นในผืนดินนั้นด้วย สิทธิทำกินในที่ดินดังกล่าวหมายถึง สิทธิทำกินตามที่กฎหมายกำหนดให้ แต่ที่ดินยังเป็นของรัฐและเป็นเสมือนที่ดินของชุมชนและสังคมโดยรวม

หลักการที่ ๔ ต้นไม้ที่ประชาชนปลูก ย่อมเป็นทรัพย์สินของประชาชนและต้นไม้ทุกต้นย่อมมีมูลค่า หมายถึงการรับรองคุณค่า มูลค่าแก่ต้นไม้ของประชาชนและให้ค่านั่นตกเป็นทรัพย์สินของประชาชนสู่การตกทอดเป็นไม้มรดกเช่นทรัพย์สินอื่น

หลักการที่ ๕ ต้นไม้ทุกต้นที่ประชาชนปลูกย่อมสร้างสีเขียวให้แผ่นดินและความสมดุลให้กับระบบนิเวศตลอดจนแก้ปัญหาโลกร้อนได้โดยดุษฎี

จากการดำเนินการจัดตั้งธนาคารต้นไม้ โดยแกนนำชุมชนร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาปรางค์กู่ ได้ร่วมกันขับเคลื่อนให้มีการจัดตั้งธนาคารต้นไม้บ้านร่งระพบว่า กิจกรรมดังกล่าวชุมชนมีความสนใจ และสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารต้นไม้ ครบทุกครัวเรือน ปัจจุบันมีสมาชิกธนาคารต้นไม้ จำนวน ๘๔ คน และกลุ่มเยาวชนร่วมเป็นสมาชิกธนาคารต้นไม้ด้วย โดยกิจกรรมที่สำคัญของธนาคารต้นไม้ ได้แก่ การเพาะพันธุ์ไม้ การปลูกต้นไม้โดยส่งเสริมให้สมาชิกปลูกต้นไม้ทั้งในพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ การสำรวจขึ้นทะเบียนพันธุ์ไม้ ผลจากการดำเนินการดังกล่าว ส่งผลให้เยาวชนบ้านร่งระได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการบริหารจัดการป่าชุมชนเพิ่มขึ้น เยาวชนได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ในการเพาะพันธุ์กล้าไม้ และการรักษาต้นไม้ในธนาคารต้นไม้

ภาพที่ ๔ - ๒๒ ธนาคารเรียนรู้ธนาคารต้นไม้

๗. ธนาคารเรียนรู้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่

ธนาคารเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่เกิดขึ้นจากการที่ผู้นำชุมชนได้วิเคราะห์ร่วมกันและเห็นว่าแปลงเกษตรของ นายจำรูญ นาคนวล เป็นแปลงที่มีรูปธรรมในการนำแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติ หรือนำมาประยุกต์ใช้ซึ่งมีรูปแบบการพึ่งตนเองชัดเจน มีกิจกรรมในแปลงที่มีความหลากหลาย ดังนั้นจึงได้ยกระดับแปลงนี้เป็นธนาคารเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ - จนถึงปัจจุบัน

นายจำรูญ นาคนวล ผู้ใหญ่บ้านร่งระ หมู่ที่ ๘ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ เป็นเกษตรกรอีกรายหนึ่งที่คิดทวนกระแส มองต่างจากชาวบ้านทั่วไป ยืนหยัดในการปลูกพืชแบบผสมผสาน มาตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ ปรับพื้นที่นาจำนวน ๕ ไร่ จัดเป็นพื้นที่ทำนา ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และพืชหมุนเวียนชนิดต่าง ๆ อย่างหลากหลาย และเป็นเจ้าของแปลงธนาคารเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ที่ได้ถูกคิดถึงกระแสการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ได้ถูกลามมาถึงชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ชุมชนเปลี่ยนวิธีการผลิตจากผลิตเพื่อการบริโภคไปสู่การผลิตเพื่อขาย ทุกครอบครัวต่างเร่งการผลิตเพื่อป้อนระบบตลาด ชาวบ้านต่างวิ่งตามระบบตลาด หันมาปลูกพืชตามกระแสและปลูกพืชตามความต้องการของตลาดเป็นตัวกำหนด อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา คือ พืชเศรษฐกิจ ที่มาทดแทนข้าว พื้นที่ปลูกข้าวลดน้อยลง ป่าครอบครัวป่าหัวไร่

ปลายนา ถูกโค่นถางลงเพื่อทำการปลูกอ้อยทดแทน ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่ทุกคนต่างหันเหไปหาระบบตลาดกลับมีคนในชุมชนกลุ่มหนึ่งที่คิดแตกต่างออกไปและมีความเชื่อว่าเกษตรเชิงเดี่ยวไม่อาจตอบโจทย์ชีวิตได้เพราะจะต้องลงทุนการผลิตโดยอาศัยเงินลงทุนจำนวนมาก ดังนั้น จึงหันมาปลูกพืชผสมผสานที่หลากหลายตามแนวคิดทฤษฎีใหม่ของในหลวง

เส้นทางชีวิตก่อนเปลี่ยนแปลงมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ นายจำรูญ นาคนวล เป็นเกษตรกรมีอาชีพทำนา โดยทำนานอกเขตชลประทาน ขาดน้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตข้าว ด้วยฐานะทางบ้านที่ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อเอาชีวิตรอด นายจำรูญ นาคนวล ผ่านอาชีพทั้งในภาคเกษตรกรรม และอาชีพรับจ้างในเมือง และการรับจ้างตัดอ้อย หรือรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม แต่แนวทางการดำเนินชีวิต ตามแนวทางดังกล่าว ก็มีค่าใช้จ่ายของชีวิต ดังนั้น เขาและครอบครัวจึงได้ปรึกษากันทำการผลิตภาคเกษตรอยู่ที่บ้าน โดยมีที่ดินทำกิน ประมาณ ๒๐ ไร่ ซึ่งเขาได้ปลูกข้าวและผลิตพืชเชิงเดี่ยวตามแนวทางที่เกษตรกรในหมู่บ้านทำ และผลิตโดยใช้สารเคมีเป็นหลัก แต่จุดเปลี่ยนของชีวิตก็มาถึง เนื่องจากเขาได้รับโอกาสให้ไปศึกษาดูงานอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะการไปดูงาน เมื่อปี ๒๕๕๒ ที่ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ ๕๔ ได้นำไปศึกษาดูงานที่ศูนย์เรียนรู้ของแหลม อรหันต์ขาวนา บ้านกำแมด อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ประกอบกับการซึมซับรับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่จากสื่อต่าง ๆ ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จึงได้ตัดสินใจปรับเปลี่ยนพื้นที่นาจำนวน ๕ ไร่ ปรับพื้นที่ให้เป็นแปลงตามหลักคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งมีหลักการที่สำคัญคือ "ทฤษฎีใหม่" เป็นแนวทางหรือหลักในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรินี้เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบความยากลำบากให้สามารถผ่านช่วงวิกฤตโดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำได้โดยไม่เดือดร้อนและยากลำบากนัก การดำเนินงานตามทฤษฎีใหม่มี ๓ ขั้นตอน คือ การผลิต ให้พึ่งตนเองด้วยวิธีง่าย ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลัง ให้พอมีพอกิน การรวมพลังกันในรูปแบบหรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันในการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สุจริตการ การศึกษา สังคมและศาสนา และการดำเนินธุรกิจโดยติดต่อประสานงาน จัดหาทุนหรือแหล่งเงิน

ในระยะเริ่มต้น นายจำรูญ นาคนวล ได้ปรับพื้นที่นา จำนวน ๕ ไร่ เพื่อแบ่งพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัย ๑ ส่วน สระกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ ๑ ส่วน พื้นที่ทำนา ๑ ส่วน และพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้น ๑ ส่วน และพื้นที่สำหรับปลูกพืชหมุนเวียนตามฤดูกาล ๑ ส่วน โดยในปีแรกได้เริ่มปลูกต้นกล้วย ๒๔๐ ต้น ยางพารา ๒๖๐ ต้น ข่าเหลือง ๑๓๐ หลุม ตะไคร้ ๖๐ กอ ต้นไม้ ๑๐ ต้น ขนุน ๕ ต้น มะม่วง ๕ ต้น ยางนา ๑๐ ต้น มะกรูด ๕ ต้น มะพร้าว ๕ ต้น มะนาว ๕ ต้น ในด้านการเลี้ยงสัตว์ ปล่อยปลาจีน ๔๐๐ ตัว ปลานิล ๒๐๐ ตัว เป็ด ๑๐ ตัว ไก่ ๑๔ ตัว นับจากวันเริ่มต้นถึงปัจจุบัน แปลงเกษตรของเขามีความสมบูรณ์ขึ้นตามลำดับ ได้รับยกย่องเป็นจุดเรียนรู้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ มีคนมาดูงาน ณ แปลงของเขา จำนวนมากกว่า ๒,๐๐๐ คน นายจำรูญ นาคนวล ได้สะท้อนประสบการณ์ว่าวันนี้มาถูกทางแล้ว เขาเดินมาถูกทาง ทุกวันนี้ต้องไปที่แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างน้อยวันละ ๒ ชั่วโมง เพื่รดน้ำ พรวนดิน คายหญ้า ตกแต่งกิ่ง โดยมีเขาและภรรยาพร้อมด้วยลูก ๆ บำรุงรักษาแปลงแห่งนี้ให้มีความสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหารของครอบครัวที่มีความมั่นคง อยากกินอะไรก็สามารถมาหาได้ที่แปลงแห่งนี้ มีรายได้หมุนเวียนทุกวัน จากการขายผลผลิตในแปลง โดยเฉลี่ยวันละ ๑๐๐ – ๒๐๐ บาท จากในอดีตแปลงนี้ทำนาขายข้าวแล้วก็ไม่มีรายได้เป็นอย่างอื่น นอกจากความมั่นคงทางอาหารมีอยู่มีกินมีรายได้แล้ว เขายังพบว่า ครอบครัวมีความสุขมาก

ขึ้น ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ทุกวัน ชีวิตมีคุณค่ามีความหมายและมีความหวัง เห็นทางรอดและเชื่อว่าชีวิตจะดีขึ้นแน่นอน

ภาพที่ ๔ - ๒๓ ฐานเรียนรู้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่

๔.๒.๒ ผู้รู้ในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านร่งระ

การจัดการเรียนรู้บนฐานชุดความรู้ที่จัดแบ่งเป็นฐานการเรียนรู้ในชุมชนบ้านร่งระ ๗ ฐาน ดังกล่าว ได้มีการฝึกทักษะและสร้างผู้รู้ที่มีบทบาทเป็นวิทยากรเพื่อทำหน้าที่ในการถ่ายทอดบรรยายความรู้ให้กับผู้ที่สนใจและมาศึกษาดูงาน โดยที่ผู้รู้หรือวิทยากรในชุมชนบ้านร่งระได้ทำการสังเคราะห์ความรู้ ที่เกิดจากการปฏิบัติมาสู่การเป็นองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดสู่ผู้มาเรียนรู้ในชุมชน

วิทยากรชุมชนในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านร่งระ มีจำนวนทั้งสิ้น ๒๐ คน ที่ปรึกษาศูนย์ โดยการแต่งตั้งจากส่วนราชการต่าง ๆ ที่มาสนับสนุนการทำงานของชุมชนจำนวน ๕ คน ทั้งนี้ วิทยากรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านร่งระได้แบ่งบทบาทวิทยากรในศูนย์ฯ ออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. วิทยากรกระบวนการ เป็นวิทยากรที่มีหน้าที่ในการสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ภายในศูนย์เรียนรู้ฯ โดยมีวิทยากรกระบวนการ จำนวน ๔ คน ซึ่งแต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

- จัดกระบวนการเรียนรู้ภายในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านร่งระ
- เอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- อำนวยความสะดวก กำกับดูแล ให้กระบวนการจัดการอบรม ดำเนินการ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการอบรม
- สนับสนุนวัสดุในการจัดอบรมให้เพียงพอต่อการฝึกอบรม เช่น เครื่องเสียง วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

๒. วิทยาการประจำฐานเรียนรู้ เป็นวิทยาการที่จัดบรรยาย ตามฐานการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งจัดให้มีการบรรยายความรู้ ให้แก่ผู้สนใจทั่วไปมาศึกษาดูงาน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน ๗ ฐานเรียนรู้ และมีวิทยาการประจำฐานการเรียนรู้ ดังนี้

จุดเรียนรู้ที่ ๑ ครอบครัวยุคต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

วิทยาการประจำฐาน นายสันติ นาคนวน

จุดเรียนรู้ที่ ๒ การบริหารจัดการองค์การทางการเงินชุมชนและสวัสดิการชุมชน

วิทยาการประจำฐาน ๑. นางพัต คำมา
๒. นางลำพึง สุรินทร์

จุดเรียนรู้ที่ ๓ การผลิตข้าวกล้องงอก

วิทยาการประจำฐาน ๑. นางสุดา ดาศรี
๒. นางสุปรียา สงพิมพ์

จุดเรียนรู้ที่ ๔ การเลี้ยงหมูหลุม

วิทยาการประจำฐาน ๑. นายสมมัต ทวีชาติ
๒. นายธวัช พันจันดา

จุดเรียนรู้ที่ ๕ สุขภาพะชุมชน

วิทยาการประจำฐาน ๑. นางสมถวิล ทวีชาติ
๒. นางสง่า ไชยภา

จุดเรียนรู้ที่ ๖ ธนาкарต้นไม้

วิทยาการประจำฐาน ๑. นายสุข นาคนวน
๒. นายประวัติ จันทอง

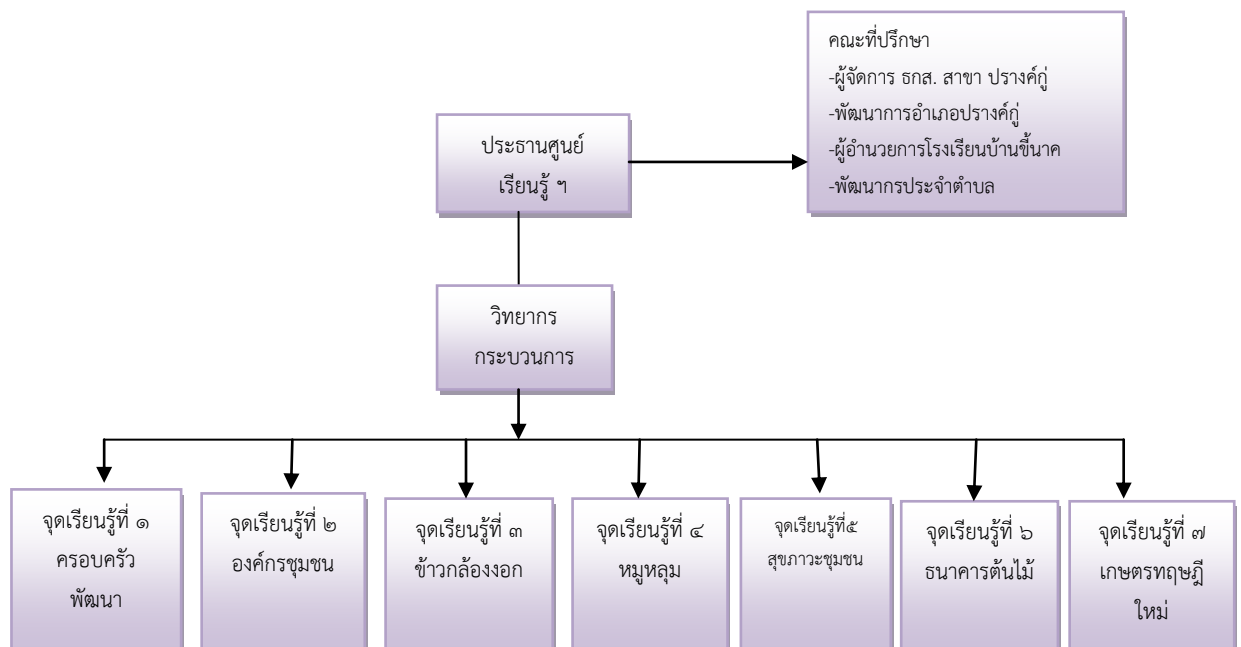
จุดเรียนรู้ที่ ๗ แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่

วิทยาการประจำฐาน ๑. นายภูวนาท แสงมาศ
๒. นายเสมียน แสงมาศ

ภาพที่ ๔ - ๒๔ ทีมวิทยากรชุมชนในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านร่งระ (บางส่วน)

วิทยากรประจำจุดเรียนรู้มีหน้าที่หลัก ๒ ประการ คือ นำเสนอ จัดกระบวนการเรียนรู้ในองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับจุดเรียนรู้เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้ร่วมกัน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ได้ฝึกเรียนรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง การดำเนินงานของทีมวิทยากรเป็นการทำงานร่วมกับคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านร่งระ ซึ่งมีโครงสร้างคณะกรรมการศูนย์ฯ ดังนี้

ภาพที่ ๔ - ๒๕ แผนผังโครงสร้างคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านร่งระ

๔.๒.๓ แหล่งเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านร่งระ

การจัดการเรียนรู้ของชุมชนบ้านร่งระเน้นการใช้ฐานการเรียนรู้ในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้สนใจทั่วไปและกลุ่มเป้าหมายตามฐานการเรียนรู้ ๗ ฐาน และมีวิทยากรชุมชนทำหน้าที่บรรยายและแลกเปลี่ยนตามฐานต่างๆ มีทั้งหมด ๗ จุดแต่ละจุดมีกิจกรรมการเรียนรู้ดังรายละเอียดดังนี้

จุดเรียนรู้ที่ ๑ ครอบครัวยึดแบบเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สนใจมาเรียนรู้จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผนชีวิตในครอบครัว กิจกรรมย่อยปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การลดละเลิกอบายมุข การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงกบ เลี้ยงปลา การเลี้ยงหมูหลุม การผลิตน้ำส้มควันไม้ และการเลี้ยงไก่

จุดเรียนรู้ที่ ๒ การบริหารจัดการองค์กรทางการเงินชุมชนและสวัสดิการชุมชน ผู้สนใจมาเรียนรู้จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการรวมกลุ่ม แนวคิดการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม แนวคิดวัตถุประสงค์การรวมกลุ่ม การเข้าถึงแหล่งทุนธนาคารภาครัฐ การรวมกลุ่มเพื่อการพึ่งตนเอง และการทำน้ายาล้างจานสูตร ๒ นาที

จุดเรียนรู้ที่ ๓ การผลิตข้าวกล้องงอก ผู้สนใจมาเรียนรู้จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การทำงานเป็นกลุ่ม และการทำถั่วงอกคอนโด

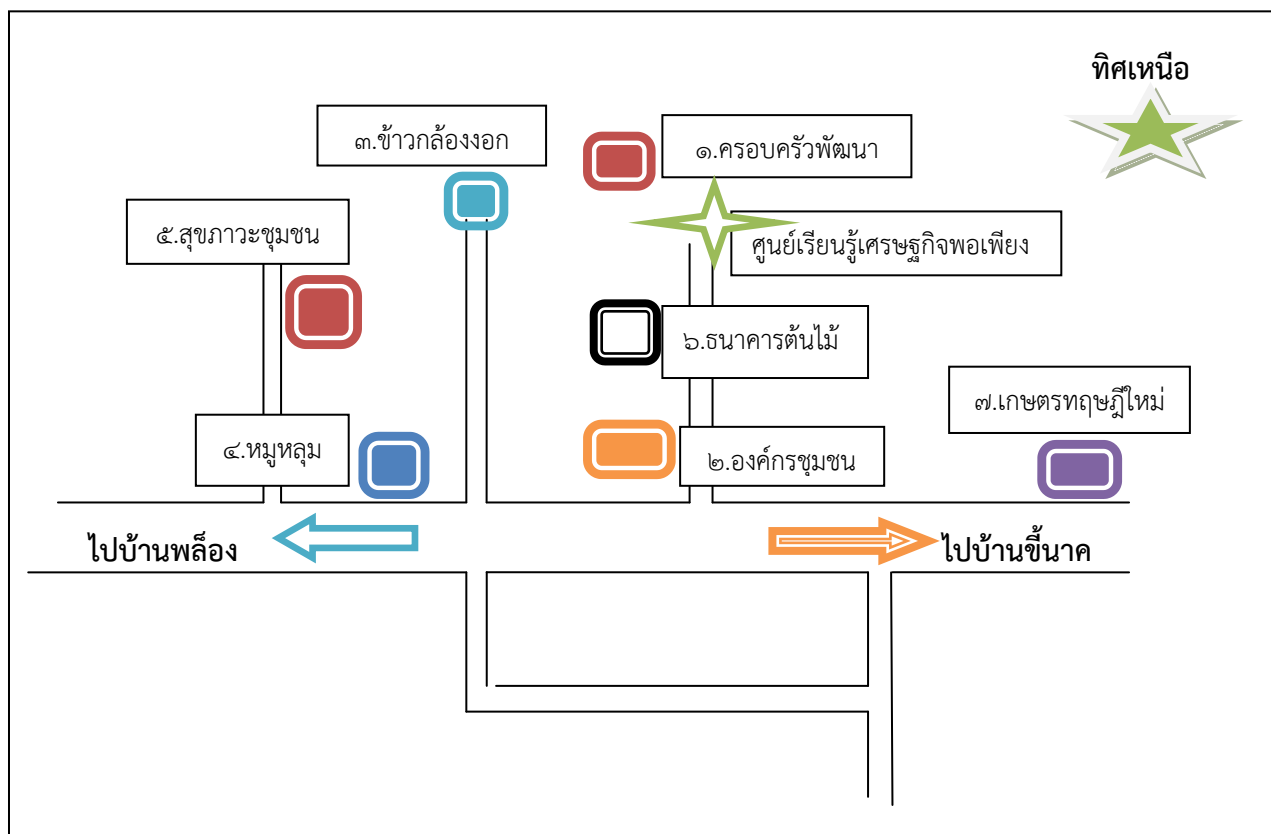
จุดเรียนรู้ที่ ๔ การเลี้ยงหมูหลุม ผู้สนใจมาเรียนรู้จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการทำน้ำหมักขี้หมู และการเลี้ยงหมูหลุม / หมูคอนโด

จุดเรียนรู้ที่ ๕ สุขภาพะชุมชน ผู้สนใจมาเรียนรู้จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับตัวยา ๙ เม็ดหมอเขียว การกัวซา ดิที่อกซ์ ผงถ่านพอกหน้า การรับประทานอาหารปรับสมดุล การรับประทานสมุนไพรการแช่มือแช่เท้าสมุนไพร การออกกำลังกายโยคะ ธรรมกลายเครียดและการรู้เพียรรู้พัก

จุดเรียนรู้ที่ ๖ ธนาครัตนไม้ ผู้สนใจมาเรียนรู้จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกต้นไม้ในใจคน การปลูกป่า ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่าง และบทเรียนอนุรักษ์ป่าชุมชน

จุดเรียนรู้ที่ ๗ แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ ผู้สนใจมาเรียนรู้จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีใหม่ การทำปุ๋ยหมักกระป๋อง การทำปุ๋ยน้ำ และการปลูกพืชผสมผสาน

จุดเรียนรู้ทั้ง ๗ จุดดังกล่าวแสดงเป็นแผนผังการเรียนรู้ของชุมชนบ้านร่งระได้ดังนี้

ภาพที่ ๔ - ๒๖ แผนผังจุดเรียนรู้ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านนงระ

การจัดการความรู้ของชุมชนบนฐานการเรียนรู้ ๗ ฐานที่ออกแบบจัดขึ้นร่วมกันของ คณะทำงานศูนย์เรียนรู้ฯ แม้ได้รับการตอบรับไปในทางที่ดีจากผู้ที่มาศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนในชุมชน แต่ คณะทำงานได้ทำการวิเคราะห์เพื่อค้นหาและวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของศูนย์เรียนรู้ฯ และวิเคราะห์ถึงตัวพื้นที่แหล่งเรียนรู้เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาในอนาคตโดยสรุปผลการวิเคราะห์ ได้ ดังนี้

๑. สรุปผลการวิเคราะห์การจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ต้นแบบบ้านนงระ พบว่ามีสถานการณ์ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- ๑) ปัญหาในการบริหารจัดการภายในศูนย์ฯ ที่ทำให้เกิดความติดขัด ในการจัดอบรม เช่น เปลี่ยนฐานไม่ตรงเวลา สับสนในฐานเรียนรู้ ผู้เข้าร่วมอบรมเข้าฐานไม่ตรงเวลา
- ๒) ปัญหาด้านตัววิทยากร บรรยายไม่ตรงประเด็นเนื้อหาที่มอบหมาย บรรยายไม่ ครบถ้วน
- ๓) ตัววิทยากรรู้ข้อมูลไม่ชัดเจนนำไปนำเสนอ การรู้จักจริงคือทำมาแล้ว ลงมือทำ ปฏิบัติ พิสูจน์ได้ เช่น เลี้ยงปลวกให้ไวกิน ธนาคารปลูกต้นไม้ น้ำส้มควันไม้ (สรรพคุณ) ผงพอกหน้า
- ๔) บัณฑิตครัวเรือน ข้าวปลอดสารเคมี เกษตรทฤษฎีใหม่ ถั่วอกคอนโด เป็นต้น
- ๕) ด้านฐานเรียนรู้ มีองค์ความรู้หรือปฏิบัติการที่ไม่ชัดเจนไม่เป็นรูปธรรม

- ๖) การวางคนหรือใช้บุคลากรไม่ตรงกับความต้องการ
- ๗) ปัญหาทีมงานที่สนับสนุนกันไม่เต็มที่
- ๘) วิทยากรขาดทักษะการนำเสนอที่ดี วิทยากรสอนคนอื่นตัวเองไม่ทำ ไม่ลงมือปฏิบัติเอง ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือในกระบวนการอบรม
- ๙) องค์ความรู้ในฐานเรียนรู้ ขาดการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานมากขึ้น เช่น ข้าวกล้องงอก การทำน้ำยาล้างจาน เป็นต้น
- ๑๐) ตัววิทยากร ขาดข้อมูล ความรู้ที่ครบถ้วนรอบด้าน วิทยากรผู้ช่วยและวิทยากรหลักควรทดแทนกันได้ทุกเรื่อง วิทยากรขาดโอกาสในการฝึกฝน (ผู้ช่วย) ขาดการพัฒนาความรู้ พัฒนาตนเอง และวิทยากรไม่อ่าน ไม่ค้นคว้า

จากสถานการณ์ปัญหาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ฯ ข้างต้นได้สรุปความต้องการ ร่วมกันดังนี้

- ๑) ทีมวิทยากรควรมีความสามัคคี ทำงานเป็นทีมงาน และเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง
- ๒) จัดกิจกรรมการประเมินสรุปบทเรียนหลังการจัดกิจกรรมประจำวัน
- ๓) ให้มีการถ่ายวิดีโอการนำเสนอเพื่อนำมาปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น
- ๔) พัฒนาตนเองให้เป็นรูปธรรมในแต่ละด้านที่เป็นปัญหา วิธีการ วิทยากรพัฒนาครอบครัวตนเองให้เป็นต้นแบบทุกคนตามความถนัดของตนเองตามหลักสุตริวิชา
- ๕) จัดอบรมหลักสูตรวิทยากรการนำเสนอเชิงปฏิบัติการให้รู้แจ้งเห็นจริง

๒. สรุปผลการวิเคราะห์การจัดกระบวนการเรียนรู้ของจุดเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้ฯ จำแนกตามจุดเรียนรู้แต่ละฐานในชุมชนบ้านร่งระ สรุปได้ดังนี้

- ๑) ผลการวิเคราะห์จุดเรียนรู้ครอบครัวพัฒนา

จุดแข็ง	จุดอ่อน
๑. วิทยากรประจำฐานเรียนรู้ เป็นผู้มีความอดทน ขยัน มีแปลงเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม ๒. เป็นครัวเรือนต้นแบบในการ ลดละเลิกอบายมุข พยายามพัฒนาตนเอง ๓. ความรักในงาน ๔. มีแปลงเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม ๕. วิทยากรนำเสนอ น่าสนใจ	๑. วิทยากรพูดเร็ว นำเสนอประเด็นหลักได้ไม่ชัดเจน ไม่ได้เสนอประเด็นหลักที่เป็นจุดแข็งของตนเอง ๒. การนำเสนอข้อมูลหลายประเด็นไม่ได้เรียบเรียงจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาในการนำเสนอ พูดนอกประเด็น ๓. ในด้านพื้นที่หรือแปลงการผลิตมีพื้นที่น้อยคับแคบ ขาดแหล่งน้ำ ทำให้พืชผักต่าง ๆ ไม่ได้ผลผลิต โดยเฉพาะในฤดูแล้ง ๔. วิทยากรขาดความรู้ในการจัดการแปลงที่ดี

โอกาส	อุปสรรค
๑. วิทยากรได้รับโอกาสในการศึกษาดูงาน และพร้อมเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนตนเอง ๒. วิทยากรมีโอกาสได้ถ่ายทอดความรู้ให้คนอื่นเป็นแบบอย่าง ๓. มีผู้คนสนใจมาเรียนรู้ที่บ้านของตนเอง	๑. ปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำและความแห้งแล้งทำให้ผลผลิตในสวนได้รับผลกระทบ

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของจุดเรียนรู้ครอบครัวพัฒนา คณะทำงานมีแนวทาง/ความต้องการพัฒนาต่อยอด คือ (๑) ทำการผลิตในระดับแปลงเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น (๒) จัดให้มีการจัดโซนพืช เลี้ยงสัตว์ให้เป็นระเบียบ สวยงาม เช่น ที่อาศัย ปศุสัตว์ ผักสวนครัว พืช หนุมานเวียน ไม้ผล ไม้ดอกไม้ประดับ สมุนไพร เป็นต้น และ (๓) ให้มีการพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ประจำฐาน เพื่อสร้างรายได้ เช่น การผลิตน้ำส้มควั่นไม้ มีขวด มีฉลาก ผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ กระปุกออมสิน ไม้ไผ่ เป็นต้น

๒) ผลการวิเคราะห์จุดเรียนรู้กลุ่มองค์กร/น้ายาล้างจาน

จุดแข็ง	จุดอ่อน
๑. มีกลุ่มองค์กรชุมชนมีทุนชุมชนมีสมาชิกสามัคคีร่วมมือกัน ๒. มีสำนักงานที่ตั้งของกลุ่ม ๓. มีการบริหารจัดการที่ดี คณะกรรมการมีความเข้มแข็ง ๔. วิทยากรนำเสนอข้อมูลได้ชัดเจน	๑. สถานที่ตั้งฐานเรียนรู้ ติดถนนมีรถวิ่งไปมาส่งเสียงรบกวนการจัดการเรียนรู้ ๒. อุปกรณ์ เครื่องมือ นำเสนอหัวข้อ การผลิต น้ายาล้างจาน ไม่พร้อม ๓. ขาดข้อมูลนำเสนอประเภท แผ่นพับ
อุปสรรค	ความคาดหวัง
๑. มีคนกินเหล้า เมายา ก่อวุ่นในระหว่างการจัดกระบวนการเรียนรู้ ๒. ภาครัฐ ขาดการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของชุมชน	๑. กลุ่มมีที่ทำหน้าที่ชัดเจนมีที่ดินของกลุ่ม ๒. มีสินค้า น้ายาล้างจาน มีฉลาก บรรจุภัณฑ์ของตนเองพร้อมขายได้ทันที มีโลโก้ของสินค้า ๓. ควรให้ผู้เรียนได้เรียนครบขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตจนถึงการบรรจุผลิตภัณฑ์

๓) ผลการวิเคราะห์ฐานข้าวกล้องงอก

จุดแข็ง	จุดอ่อน
๑. วิทยากรมีความรู้การแปรรูป การผลิตข้าวกล้องงอก ๒. กลุ่มมีเครื่องมือ เช่น โรงสี เครื่องชั่ง หนึ่ง ที่ตาก	๑. ขาดอุปกรณ์เครื่องอบ เครื่องขึ้นฉลากถุงบรรจุ ๒. เงินทุนของกลุ่มมีน้อย ๓. ขาดโรงเรือนเป็นเอกเทศ

๓. กลุ่มมีการบริหารจัดการที่ดี	๔. ผลผลิตไม่เพียงพอและไม่ปลอดภัย ๕. ขาดตลาดรองรับที่แน่นอน ๖. ผลิตภัณฑ์/สินค้าขาดมาตรฐาน อย. และ OTOP ๗. ขาดการระบุข้อมูลด้านโภชนาการ ๘. ขาดมาตรการด้านความปลอดภัย
โอกาส ๑. ภาครัฐสนับสนุน	ความคาดหวัง ๑. สินค้าข้าวกล้องงอกได้มาตรฐาน OTOP ๒. มีการเชื่อมโยงตลาดระดับที่สูงขึ้น (งานกาชาด เมืองทองธานี หรือเกษตรแฟร์) ๓. มีเครื่องในการผลิต เช่น เครื่องอบ มีเครื่องขึ้นสุญญากาศ

๔) ผลการวิเคราะห์ฐานหมูหลุม

จุดแข็ง ๑. ได้ขายหมูมีรายได้ มีเงินออม ๒. มีปุ๋ย มีน้ำหมักขี้หมู ๓. มีความรู้ทักษะที่ชัดเจน ๔. มีคนเลี้ยงหมูหลุมเยอะมีตลาดรองรับมีคนมารับซื้อ ๕. หมูไม่เป็นโรคติดต่อ ๖. มีรายได้จากการขายขี้หมู	จุดอ่อน ๑. เปลืองหัวอาหาร หัวอาหารแพง ๒. ทำหัวอาหารไม่เป็น ๓. ต้นทุนสูง ขาดเงินทุนลงทุน ๔. ขาดการเชื่อมโยงการใช้ประโยชน์ขี้หมูเป็นพลังงาน ๕. ขาดการเพาะพันธุ์หมู
อุปสรรค * ไม่มีอุปสรรค	ความคาดหวัง ๑. เพาะพันธุ์เอง ทำหัวอาหารเอง ๒. แปรรูปเองขายเนื้อหมู ๓. ฐานเรียนรู้ มีแปลงผักที่ฉีดน้ำหมักมีพลังงานทางเลือก ๔. มีผลิตภัณฑ์ น้ำหมักขี้หมูมีปุ๋ยขี้หมู

๕) ผลการวิเคราะห์ฐานสุขภาพตนเองและครอบครัว

จุดแข็ง ๑. มีความรู้ มีทักษะ มีการปฏิบัติเอง ทดลองแล้ว ๒. วิทยากรสามารถเสนอได้ มีความรู้เรื่องสุขภาพ ยาแก้เม็ด หมอเขียว	จุดอ่อน ๑. ฐานเรียนรู้ไกลจากศูนย์ฯ ๒. ขาดแปลงสมุนไพรที่เป็นสัดส่วน บอกชื่อชนิดสรรพคุณ ๓. การขยายผลผู้ปฏิบัติจริง ๔. ทำแล้วไม่ใช้ ทำไม่ประณีต วัตถุดิบหายาก
--	---

อุปสรรค * ไม่มีอุปสรรค	ความคาดหวัง ๑. ขยายผลให้คนในชุมชนมีการรักษาสุขภาพด้วยตนเอง ๒. มีการผลิตสินค้า ผงพอกหน้าที่ได้มาตรฐาน สะอาดปลอดภัย ๓. มีแปลงสมุนไพร มีวัตถุดิบของตนเองในชุมชน ปลุกเอง ๔. พัฒนาความรู้ด้านแพทย์ทางเลือกแผนไทย ๕. มีศูนย์สุขภาพในชุมชน สร้างรายได้ให้ชุมชน
----------------------------------	--

๖) ผลการวิเคราะห์ธนาคารต้นไม้

จุดแข็ง ๑. มีกล้าไม้ป่าชุมชนอุดมสมบูรณ์ ๒. มีธนาคารต้นไม้มีรายได้จากการขายกล้าไม้ ๓. มีจุดเรียนรู้ที่หลากหลาย ๔. มีคณะกรรมการดำเนินงาน	จุดอ่อน ๑. วิทยากรยังขาดความรู้ ขาดทักษะการนำเสนอ ๒. ข้อมูลในการนำเสนอไม่พร้อม ๓. คณะกรรมการไม่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ๔. สถานที่ไม่เหมาะสม ๕. ขาดการเพาะพันธุ์ สมาชิกไม่ปลูกจริง ๖. สอนคนอื่นแต่ตนเองไม่ทำ ๗. ขาดแหล่งน้ำ
โอกาส ๑. มีหน่วยงานสนับสนุนอย่างจริงจังโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ๒. มีสื่อสนับสนุนประชาสัมพันธ์งานเป็นรูปธรรม	ความคาดหวัง ๑. ทบทวนแผนงานของธนาคารต้นไม้ ๒. เอาจริงเอาจัง ขยายผลสมาชิกธนาคารต้นไม้ ๓. จัดกิจกรรมเพาะพันธุ์กล้าไม้ทุกเดือน ๔. มีการปลูกต้นไม้ในพื้นที่ของตนเองอนุรักษ์ป่าไม้ ๕. ปลูกป่า ๓ อย่างเพื่อประโยชน์ ๔ อย่าง

๗) ผลการวิเคราะห์เกษตรทฤษฎีใหม่

จุดแข็ง ๑. มีแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เป็นรูปธรรม ๒. วิทยากรมีความรู้ มีทักษะมีการทดลองปฏิบัติจริง ๓. แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สามารถพึ่งตนเองได้มีรายได้ ๔. ลดต้นทุนการผลิต	จุดอ่อน ๑. มีแปลงตัวอย่างแปลงเดียว คนทำน้อย ๒. แปลงสาธิตยังไม่สมบูรณ์/สมดุลตามทฤษฎี ๓. แปลงเกษตรจัดสถานที่ยังไม่เป็นสัดส่วน ๔. แหล่งน้ำยังไม่เพียงพอ ๕. แปลงสาธิตมีพื้นที่น้อย
---	---

	๖. กิจกรรมด้านปศุสัตว์ไม่ชัดเจน ๗. เครื่องมืออุปกรณ์ไม่เพียงพอ (รถไถนา ปั้มน้ำ ถังน้ำ ระบบน้ำในแปลงสาธิต)
อุปสรรค * ไม่มีอุปสรรค	ความคาดหวัง ๑. ควรมีการขยายแนวคิดเครือข่ายในระดับตำบล ๒. มีศูนย์สาธิตเกษตรทฤษฎีใหม่โรงเรียนชาวนา ๓. มีพันธุ์ข้าวดีใช้เองและจำหน่าย ๔. มีเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ตำบล ๕. มีเมล็ดพันธุ์/ปุ๋ยพืชสดใช้เองและจำหน่าย ๖. มีศูนย์จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ๗. มีการแปรรูปข้าว

๔.๒.๔ ผู้เรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านร่งระ

การจัดการเรียนรู้ของชุมชนผ่านการทำงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านร่งระนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จนถึงปัจจุบันมีกลุ่มผู้สนใจที่เข้ามาเรียนรู้ร่วมกันแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑. กลุ่มผู้สนใจทั่วไปที่มาศึกษาดูงาน หรือเข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อรับรู้แนวทางในการดำเนินการของศูนย์ฯ ระยะเวลาในการมาเรียนรู้ ประมาณ ๑ วัน กลุ่มนี้ส่วนมากมาจากการนำมาของภาคราชการที่สนับสนุนกิจกรรมของชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ การไฟฟ้าฝ่ายผลิต เป็นต้น

๒. กลุ่มที่มาเข้ารับอบรมภายใต้โครงการฟื้นฟูคุณภาพชีวิตเกษตรกรรายย่อยที่เป็นหนี้ นอกระบบ และโครงการฟื้นฟูคุณภาพชีวิตเกษตรกรพักชำระหนี้ ซึ่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้กำหนดนโยบายให้กลุ่มเป้าหมายตามโครงการต้องผ่านการอบรมตามหลักสูตรนี้ โดยจัดอบรมตามหลักสูตรดังกล่าว ระยะเวลาดำเนินการ จำนวน ๓ วัน ๒ คืน ซึ่งศูนย์ได้ดำเนินการจัดอบรมทั้งสิ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๕๖

จากการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ฯ ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มผู้สนใจในชุมชนต่าง ๆ พบว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ เป็นการดำเนินการตามหลักสูตร เมื่อวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้แล้วก็ได้มีกระบวนการติดตามผลว่าการดำเนินงานนั้นเป็นอย่างไรบ้าง มีการนำผลองค์ความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหรือไม่ซึ่งจากการประเมินทำให้ทราบว่ากระบวนการติดตามผลในส่วนนี้ได้ขาดหายไปจึงไม่มีพลังในเชิงการเปลี่ยนแปลงและไม่เกิดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน

ผู้ที่มาศึกษาดูงานหรือร่วมเรียนรู้กับชุมชนบ้านร่งระจะได้รับการต้อนรับและการอบรมโดยการบรรยาย นำพาจุดเรียนรู้ตามฐานต่างๆ ในชุมชน ซึ่งการจัดการกระบวนการอบรมศูนย์เรียนรู้ต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านร่งระได้ออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

๑. กิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์สำหรับผู้เข้าร่วมอบรมเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เข้าร่วมอบรม ต่อผู้เข้าร่วมอบรม และผู้เข้าร่วมอบรมต่อวิทยากรให้มีความพร้อมและเปิดใจเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในขั้นตอนต่อไป โดยมีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

- การละลายพฤติกรรม
- กิจกรรมการแสดง(ศิลปวัฒนธรรม)ของผู้เข้าร่วมอบรม
- กิจกรรมพาแลงแวงวัฒนธรรมชาวกูย อาหารพื้นบ้านชาวกูย
- กิจกรรมบ้านพักอาสา ความผูกพันแบบวัฒนธรรมชาวนบ้าน ฟีน้อง ญาติมิตร

๒. กิจกรรมเสริมสร้างคุณค่าผู้เข้าร่วมอบรม โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมหลักสูตรการอบรมให้มีความสมบูรณ์ ตามรายละเอียดดังนี้

- กิจกรรมออกกำลังกายยามเช้า (โยคะ)
- กิจกรรมธรรมะก่อนนอน
- กิจกรรมต้อนรับ โดยจัดวงดนตรีผู้สูงอายุและผู้สูงอายุแต่งกายแบบชาวกูยรอต้อนรับมีพวงมาลัย และคอยส่งอำลาผู้เข้าร่วมอบรมจัดพิธีขอขมาผู้อาวุโส ร้องเพลงอำลา
- กิจกรรมคำกล่าวปณิธานการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- จุดเทียนอุดมการณ์ จุดประกายความคิด
- การแสดงของเยาวชน

๓. กิจกรรมเสริมสร้างแนวความคิดในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

- กิจกรรมนำเสนอผลการพัฒนาหมู่บ้าน
- แนวคิดการพัฒนาสังคม ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- กิจกรรมนำเสนอผลการเรียนรู้กิจกรรมประจำวัน
- กิจกรรมการสร้างข้อตกลงร่วมกันและความคาดหวังในการอบรม
- วิถีทัศน์พ่อของแผ่นดิน สถานการณ์โลก การเสียดินแดน ประวัติศาสตร์ชาติไทย
- กิจกรรมการเรียนรู้ตามสถานีจำนวน ๗ แห่ง คือ ครอบครัวยุคต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการองค์การทางการเงินชุมชนและสวัสดิการชุมชน การผลิตข้าวกล้องงอก การเลี้ยงหมูหลุม สุขภาพะชุมชน ธนาคารต้นไม้ และแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่

ผู้สนใจมาศึกษาเรียนรู้ในชุมชนบ้านร่งจะสามารถเลือกหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ได้ตามความสนใจ เนื่องจากศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านร่งได้รับมอบหมายจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาปรางค์กู่ให้เป็นศูนย์เรียนรู้ในการดำเนินการจัดหลักสูตรอบรม ๒ รูปแบบ ดังนี้

๑. โครงการพัฒนาและฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรที่เป็นหนี้ในระบบ อำเภอปรางค์กู่ ดำเนินการอบรมระยะเวลา ๓ วัน ๒ คืน จำนวน ๑๒ รุ่น เป้าหมายดำเนินการจำนวน ๑,๒๔๔ คน โดยมีวัตถุประสงค์ในการอบรมเพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิต แนวทางในการดำเนินชีวิต ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเพื่อสร้างการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติ และประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒. หลักสูตรศึกษาดูงาน (ระยะเวลา ๑ วัน/ครึ่งวัน/หรือน้อยกว่า) ทีมวิทยากรจะปรึกษาหารือกำหนดระยะเวลาดูงาน กำหนดเนื้อหา วิธีการนำเสนอตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายสามารถยืดหยุ่นได้

กรณีที่ผู้เรียนรู้สนใจหลักสูตรการเรียนรู้แบบ ๓ วัน ๒ คืน ทางคณะทำงานและวิทยากรชุมชน บ้านร่งจะออกแบบตารางการเรียนรู้ประจำวันให้กับผู้มาเยือนเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ดังนี้

วันแรกของการจัดการเรียนรู้

เวลา	กิจกรรมการเรียนรู้
๐๗.๐๐ - ๐๘.๐๐	กิจกรรมสร้างความประทับใจและต้อนรับผู้มาอบรมด้วยดนตรีผู้สูงอายุและทีมงานผู้สูงอายุชาวบ้านร่งทั้งชายหญิงร่วมกันตั้งขบวนรอต้อนรับและนำเข้าสู่อาคารศูนย์เรียนรู้ฯ บ้านร่ง
๐๘.๐๐ - ๐๙.๐๐	ลงทะเบียน วิทยากรร่วมรับลงทะเบียน ๒ - ๓ คน ให้เลือกคนที่อ่านและเขียนหนังสือได้คล่อง เป็นนักสังเกต ต้องรู้ว่าผู้เข้าอบรมมีอาการอย่างไร เช่น มีคนที่เมาเหล้ามาหรือไม่ มีพฤติกรรมแสดงออกอย่างไร เป็นผู้ชายก็คนหญิงก็คน เตรียมเอกสารการลงทะเบียน ควรมีชื่อ - นามสกุล / ที่อยู่ / เบอร์โทร / ตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน เพื่อให้รู้ว่าท่านใดเป็นนายก อบต. / ท่านใดเป็นกำนันหรือผู้นำที่มีความสำคัญในชุมชน เราต้องระมัดระวังในการให้เกียรติหรืออำนวยความสะดวกในระดับที่เหมาะสม ให้เตรียมเอกสารลงทะเบียน ปากกา ป้ายชื่อ อุปกรณ์การเขียนป้ายชื่อสำหรับผู้เข้ารับการอบรมทุกคน
๐๙.๐๐ - ๑๐.๐๐	วิทยากรกระบวนการ เชิญเข้าสู่การอบรมเข้าสู่อาคารศูนย์เรียนรู้โดยให้ผู้เข้ารับการอบรม ให้นั่งเป็นแถว วิทยากรแนะนำวัตถุประสงค์การจัดการอบรมในครั้งนี้และแนะนำสถานที่ บริเวณศูนย์และห้องน้ำ และสถานที่อื่นๆ เมื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมพร้อมแล้วจึงได้แนะนำวิทยากรกระบวนการในการจัดกระบวนการเรียนรู้และดำเนินการตามขั้นตอน

เวลา	กิจกรรมการเรียนรู้
	ดังนี้ <u>ขั้นตอนละลายพฤติกรรม</u> มีวัตถุประสงค์กิจกรรม ดังนี้ ๑) เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างผู้เข้าร่วมอบรม ต่อ ผู้เข้าร่วมอบรม และระหว่างผู้อบรมกับวิทยากร ๒) เพื่อเตรียมความพร้อมและปรับฐานการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย ให้มีความพร้อมและเปิดใจเข้าสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตามกระบวนการที่กำหนด <u>ขั้นตอนกระบวนการจัดกิจกรรมเรียนรู้</u> ๑) วิทยากรชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เข้าร่วมอบรมทราบกระบวนการในการดำเนินกิจกรรม ๒) วิทยากร นำผู้เข้าร่วมกิจกรรมเล่นเกมและสนทนาการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยใช้เกมและเพลงประกอบจังหวะ ดังนี้ - เพลงสวัสดี รดตึกตึก ทะเลแสนงาม ลั่นทม สดุดีเดวิด - รหัสกายรหัสใจ - เตรียมความพร้อมปรบมือ ๕ ครั้ง - เพลงรำวง - เพลงพายเรือ ๓) วิทยากรใช้เกมเพื่อแบ่งกลุ่ม ผู้เข้าร่วมอบรมให้คละกันเป็นกลุ่ม ๆ ละเท่าๆ กัน แบ่งออกเป็นจำนวน ๗ กลุ่ม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคัดเลือกประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการกลุ่ม และเขียนป้ายชื่อคล้องคอตามป้ายสี ๔) วิทยากรแจกป้ายชื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มได้ถามชื่อกันและกัน แล้วเขียนชื่อลงในป้ายชื่อของตนเอง ๕) หัวหน้ากลุ่มเตรียมความพร้อมในกลุ่มและใช้รหัสกาย รหัสใจและดูแลความพร้อมของทีมเพื่อเข้าสู่กิจกรรมในฐานการเรียนรู้ <u>สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้</u> - ป้ายชื่อ - ปากกาเมจิก - กลอง ฉิ่ง ฉับ - PowerPoint
๑๐.๐๐ – ๑๐.๑๕	พัก
๑๐.๑๕ – ๑๑.๐๐	■ รหัสความพร้อมให้ผู้ช่วยวิทยากร ๑ คน มาแสดงตัวอย่าง เช่น รหัสกายให้คนปรบมือ ๑๒๓ – ๑๒๓ – ๑๒๓๔๕๖๗ ผู้ช่วยวิทยากรต้องแสดงให้เห็นตัวอย่างก่อน ตามด้วยรหัสใจ ให้กำมือขวาเอากำปั้นมาไว้ที่หัวใจแล้วเหวี่ยงออกข้างๆ พร้อมๆกับกระเณว่า “เกษตรกรสู้” ทุกครั้งที่จะมีการเล่นเกมหรือให้ผู้เข้ารับการอบรมแสดงกิจกรรมสนทนา การ ควรมีผู้ช่วยวิทยากรแสดงตัวอย่างใช้ดูก่อน

เวลา	กิจกรรมการเรียนรู้
	■ กฎกติการอยู่ร่วมกัน การกำหนดกติการอยู่ร่วมกันวิทยาการแจกกระดาษให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ระดมความคิดเห็นร่วมกันว่าจะมาอยู่ ใช้ชีวิตและอบรมที่ศูนย์ฯ แห่งนี้จะมีกติการอยู่ร่วมกันอย่างไรบ้าง และให้แต่ละกลุ่มนำเสนอข้อมูลในที่ประชุมซึ่งโดยมากก็จะมีประเด็นร่วมกัน ได้แก่ ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ ห้ามลักขโมย ห้ามดื่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ อยู่จนครบหลักสูตรและรักษาความสะอาด
๑๑.๐๐ – ๑๒.๐๐	■ กิจกรรมทำความรู้จักและความคาดหวัง ให้มีวิทยากรช่วย ๒ – ๓ คน <u>วิธีการ</u> ๑) กรณีที่ผู้เข้ารับการอบรมเป็นคนบ้านเดียวกันให้ผู้เข้ารับการอบรมยืนล้อมวงเป็นวงกลม แล้วนำป้ายชื่อทั้งหมดไปวางไว้กลางวงล้อมในวงกลม จากนั้นให้ส่งสัญญาณด้วยการเป่านกหวีด แล้วให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนวิ่งออกมาหาป้ายชื่อของตัวเอง ท่านใดหาได้ช้าสุด ๕ คนสุดท้ายจะมีรางวัลให้ ข้อพึงระมัดระวังระหว่างการอบรมไม่ควรให้คำว่า “ขอออกคำสั่ง” ให้ใช้คำแทนว่า “ขอความร่วมมือ” หรือ “ผู้ทำผิดกฎกติกาจะต้องถูกทำโทษ” ให้เปลี่ยนจากการถูกทำโทษเป็น “ได้รับรางวัล” ถ้าผู้เข้ารับการอบรมมีจำนวนคนมากอาจแยกคนออกเป็นสองวงคือวงของเพศชายและวงของเพศหญิง ทั้งนี้แผ่นป้ายก็ให้แยกออกเป็นหญิงกับชายด้วย ๒) กรณีที่ผู้เข้ารับการอบรมมาจากหลายหมู่บ้านให้วิทยากรนำป้ายชื่อที่เตรียมไว้แล้วไปมอบให้กับผู้เข้ารับการอบรมทุกคน โดยไม่ต้องสนใจว่าชื่อนั้นจะตรงกับเจ้าของชื่อจริงหรือไม่ แล้วเป่านกหวีดส่งสัญญาณให้ผู้เข้ารับการอบรมนำป้ายไปมอบให้กับเจ้าของชื่อที่แท้จริง ใครได้ป้ายชื่อ ๕ คนสุดท้ายจะมีรางวัลให้ ■ เมื่อกิจกรรมแจกป้ายชื่อเสร็จแล้ว ให้จับคู่สัมภาษณ์คนที่ท่านไม่เคยรู้จักหรือรู้จักน้อยที่สุด โดยสัมภาษณ์ประวัติส่วนตัวอย่างละเอียด เช่น เกิดที่ไหน มีลูกกี่คน เมียกี่คน ชอบกินอะไร ชอบสีอะไร คาดหวังว่าจะได้อะไรจากการที่มาอบรม พร้อมเขียนลงกระดาษ A4 ส่งมอบให้กับวิทยากร วิทยากรเลือกคู่ที่น่าสนใจแนะนำในที่ประชุม
๑๒.๐๐	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๓.๐๐ – ๑๔.๐๐	■ วิชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิชานี้ส่วนมากจะเป็นการบรรยายทฤษฎี ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข มีวิทยากรจากหลายส่วนงานบรรยายเยอะมากและเกษตรกรบางท่านก็บรรยายได้จนได้เป็นวิทยากรประจำตำบลที่สำคัญการบรรยายเป็นสิ่งที่น่าเบื่อสำหรับเกษตรกร เราอาจเปลี่ยนวิธีให้ระดมสมองจากกรณีศึกษาดังนี้ ■ มีวิธีการ คือ วิทยากรจัดกิจกรรมการแสดงละครที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๕ เรื่อง เมื่อแสดงละครจบให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ร่วมกันอภิปรายว่าการดำเนินชีวิตของตัวละครตามเนื้อหาการแสดงนั้น ได้ดำเนินชีวิตตามปรัชญา

เวลา	กิจกรรมการเรียนรู้
	เศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ว่าอย่างไร โดยละครเศรษฐกิจพอเพียงมีเนื้อหาดังนี้ เรื่องที่ ๑ อยากได้มอเตอร์ไซด์ มาก มาก บ้านทุ่งกระจายเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ถนนหนทางยังไม่สะดวก ไฟฟ้าเพิ่งเข้าไปถึงหมู่บ้าน ภาพชนบทยามเช้า กลางทุ่งนามีเสียงไก่ขัน เสียงนกร้อง มีสามภรรยาคนหนึ่งเพิ่งแยกครัวเรือนออกมาปลูกบ้านหลังเล็กๆอยู่ท้ายหมู่บ้าน ชื่อทิดจันทร์กับแม่สายบัว พร้อมกับลูกเล็กๆอีก ๓ คน ทิดจันทร์ : นุ่งผ้าขาวม้า ถือน้ำออกมาล้างหน้า แล้วตระโกนบอกเมียว่า “แม่สายบัว วันนี้อยู่บ้านเลี้ยงลูกนะ ฉันจะไปกู้เงิน ธ.ก.ส. เอามาใช้สักหน่อย ข้างๆบ้านเขากู้มาซื้อรถมอเตอร์ไซด์ให้ลูกซี ฉันจะไปเอาบ้าง เมื่อวานนี้หัวหน้าเขามาประชาสัมพันธ์ ใครอยากได้มอเตอร์ไซด์ให้ไปปรึกษาได้” สายบัว : เดี่ยวๆ พี่ทิด มาคุยกันก่อน ฉันเห็นแล้วแหละรถมอเตอร์ไซด์ข้างบ้าน สีสวยสดใสมาก ฉันก็อยากได้ ว่าแต่ว่ามันแพงไหมล่ะ แล้วเราต้องผ่อนธนาคารอย่างไร หรือพี่ทิด ทิดจันทร์ : เรื่องส่งธนาคารตอนแรกพี่กะว่าจะขายข้าวส่ง แต่พอคิดอีกทีคงไม่พอ เพราะว่าเราไม่มีนาเอง ต้องเช่าที่นาถ้าแก่แล้วเขาก็แบ่งให้เช่าแค่ ๓ ไร่ ลูกเราก็ ๓ คน รายได้ทางอื่นเราก็ไม่มี พูดถึงเรื่องส่งหนี้พี่ก็หนักใจอยู่นะแม่สายบัว สายบัว : พี่ทิด เดี่ยวสายบัวจะช่วย เรื่องหาเงินส่งมันเป็นเรื่องวันข้างหน้า พยายามไปกลุ่มเลย ถึงเวลามันก็หาจนได้แหละพี่ ฉันเห็นพวกที่เขากู้เงิน เขาก็กู้กองทุนหมู่บ้านไปใช้หนี้ ธ.ก.ส. แล้วก็กู้ ธ.ก.ส. ไปคืนกองทุนหมู่บ้าน เดี่ยวนี้พี่ให้กู้เงินมีเยอะแยะนะพี่ ไหนจะไอ้พวกที่ให้กู้รายวันมันก็วิ่งมาชวนฉันทุกวัน พยายามห่วงเลย ว่าแต่พี่เออะได้มอเตอร์ไซด์แล้ว พี่จะเอามาทำอะไร นาเขาก็ติดบ้านไม่ต้องใช้มอเตอร์ไซด์ก็ได้ หรือว่าพี่จะไปขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ทิดจันทร์ : พี่ไม่ไปขี่มอเตอร์ไซด์รับจ้างหรอก เดี่ยวรถมันจะเก่า พี่จะจอดไว้ที่บ้านนี้แหละ แต่เวลามีกงานบุญภายในหมู่บ้านหรือเวลามีกงานที่อำเภอ พี่จะขี่พาเธอกับลูกๆไปด้วยกัน จะได้ไม่อายคนอื่น เพื่อนบ้านจะได้ไม่ว่าเราเป็นคนจน ถ้าเขาให้กู้เป็นเงินด้วยพี่ก็จะซื้อทองมาให้สายบัวใส่สักเส้น ทิดแหลมมันแนะนำพี่ว่าเวลาไปหาหัวหน้า ธ.ก.ส. ให้เขียนสัญญาเช่านาไปด้วย เขียนว่าเช่าสัก ๕๐ ไร่ เดี่ยวเขาก็ให้กู้อเอง ส่วนมอเตอร์ไซด์หัวหน้าเขาอยากขายอยู่แล้ว สายบัว : ขอบใจจะพี่ทิด ฉันนึกแล้วว่าฉันเลือกผิดไม่ผิดจริงๆ ผิดที่มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล รู้อย่างนี้ฉันหนีตามพี่มาตั้งนานแล้ว “ครอบครัวนี้ใช้เศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ เพราะอะไร?”

เวลา	กิจกรรมการเรียนรู้
	เรื่องที่ ๒ อยากได้มอเตอร์ไซด์จังเลย บ้านทุ่งกระจายเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ถนนหนทางยังไม่สะดวก ไฟฟ้าเพิ่งเข้าไปถึงหมู่บ้าน ภาพชนบทยามเช้า กลางทุ่งนามีเสียงไก่ขัน เสียงนกร้อง มีสามภรรยาคนหนึ่ง เพิ่งแยกครัวเรือนออกมาปลูกบ้านหลังเล็กๆอยู่ท้ายหมู่บ้าน ชื่อทิดจันทร์กับแม่สายบัว พร้อมกับลูกเล็กๆ อีก ๓ คน ทิดจันทร์ : นุ่งผ้าขาวม้า ถือขันน้ำออกมาล้างหน้า แล้วตระโกนบอกเมียว่า “แม่สายบัว วันนี้อยู่บ้านเลี้ยงลูกนะ ฉันจะไปกู้เงิน ธ.ก.ส. เอามาใช้สักหน่อย ข้างๆบ้านเขากูมาซื้อรถมอเตอร์ไซด์ให้ลูกซี้ ฉันจะไปเอาบ้าง เมื่อวานนี้หัวหน้าเขามาประชาสัมพันธ์ใครอยากได้มอเตอร์ไซด์ ให้ไปปรึกษาได้ สายบัว : เตี่ยๆพี่ทิด มาคุยกันก่อน ฉันเห็นแล้วแหละรถมอเตอร์ไซด์ข้างบ้าน สีสวยสดใสมาก ฉันก็อยากได้ ว่าแต่ว่ามันแพงไหมล่ะแล้วเราต้องผ่อนธนาคารอย่างไรหรือพี่ทิด ทิดจันทร์ : เรื่องส่งธนาคารตอนแรกพี่กะว่าจะขายข้าวส่งแต่พอคิดอีกทีคงไม่พอ เพราะว่าเราไม่มีนาเองต้องเช่าที่นาเถ้าแก่ แล้วเขาก็แบ่งให้เช่าแค่ ๓ ไร่ ลูกเราก็ ๓ คน ก็แค่พอกินคงขายข้าวใช้หนี้ธนาคารไม่ได้ แต่ว่าบ้านเรามีรายได้จากการเก็บขยะขาย รับจ้างรายวัน และขายขนมหวานตามหมู่บ้านข้างเคียงซึ่งทุกวันนี้เราอาศัยรถประจำทางมันค้าขายไม่สะดวก สายบัว : พี่ทิด เตี่ยสายบัวจะช่วย เรื่องหาเงินส่งพี่อย่าไปกลุ้มเลยเรามาช่วยกันประหยัดและขยันให้มากขึ้น ฉันจะลูกทำขนมแต่เช้า และจะออกช่วยพี่เก็บขยะขายอีกแรง นอกจากขายขนมแล้ว เรายังสามารถขับรถจักรยานยนต์รับจ้างจากปากทางเข้าหมู่บ้านได้ด้วย จากการที่เราขยันอดออมมา วันนี้เราก็มีเงินฝากอยู่ที่ ธ.ก.ส. ตั้ง 50,000 บาท พี่อย่าห่วงเลย ทิดจันทร์ : ถ้าสายบัวสู้พี่ก็มีกำลังใจเราจะสู้ชีวิตร่วมกันนะสายบัวนะ พี่ก็คิดเหมือนกันว่าถ้าเรามีรถจักรยานยนต์ โอกาสที่เราจะทำมาหารายได้เยอะมากเลย ตกลงพี่จะซื้อรถจักรยานยนต์แน่นอน สายบัว : ขอบใจจ๊ะพี่ทิด ฉันนึกแล้วว่าฉันเลือกฝัวไม่ผิดจริงๆ ฝัวขยันและประหยัดไม่ติดอบายมุขอย่างนี้ หาง่ายซะทีไหนในยุคนี “ครอบครัวนี้ใช้เศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ เพราะอะไร?” เรื่องที่ ๓ อยากติดแอร์ที่บ้านสักเครื่อง หมู่บ้านโคกสำราญเป็นชุมชนขนาดกลางมี ๑๕๐ หลังคาเรือน ลุงมากเป็นเกษตรกรที่

เวลา	กิจกรรมการเรียนรู้
	ขยันทำมาหากิน เป็นคนรู้จักอดออม มีนาข้าว ๑๐ ไร่ มีที่ปลูกมันสำปะหลัง ๑๐ ไร่ ปลูกอ้อย ๑๐ ไร่ มีไร่นาสวนผสม ๓ ไร่ มีบ่อปลา มีหมูหลุม ๑๐ ตัว มีวัวแม่พันธุ์อีก ๕ ตัว ทิตมากมีภรรยาชื่อป้าบุญหลาย มีลูกด้วยกัน ๓ คน คนโตเป็นผู้ชายเรียนเก่ง ได้เป็นครูสอนอยู่ที่ตัวอำเภอ คนที่ ๒ ก็เป็นผู้ชายเรียนจบปริญญาตรีแล้วทำงานอยู่ที่บริษัทผลิตอะไหล่รถยนต์ ส่วนคนที่ ๓ เป็นลูกสาวกำลังเรียนอาชีวะปีสุดท้าย บ้านลุงมากเป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนสูง หลังไม่เล็กไม่ใหญ่ ขนาดปานกลาง มีโรงครัวแยกออกไปต่างหาก สองสามีภรรยาคุ้นเคยกันดีจนอดทนหนักเอาเบาได้ ชนิดที่เรียกว่าทนแดดทนฝน ยิ่งกว่ากระเบื้องตราช้าง วันนี้ป้าบุญหลายอยากจะทำอาหารที่บ้าน ป้าบุญหลาย : พี่มากจำ เมื่ออาทิตย์ที่แล้วฉันไปนอนที่บ้านพักครูของลูกชาย เขาติดแอร์เย็นสบาย เหมือนที่เราไปเดินซื้อของที่ห้างสรรพสินค้า ยุคนี้เห็นข่าวในทีวีเขาพูดว่าโลกเรามันร้อนขึ้น เราเองก็เหนื่อยมาากแล้วและลูกสาวหล่าก็โตเป็นสาวแล้ว เราติดแอร์บนบ้านสักตัวเถอะเผื่อมีแขกมาพักที่บ้าน หรือวันไหนที่อากาศร้อนจัดๆ ฉันก็จะเปิดแอร์นอนบ้าง “ครอบครัวนี้ใช้เศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ เพราะอะไร?” เรื่องที่ ๔ เป็นเกษตรกรอยากกู้เงิน ธ.ก.ส. สัก ๑๕ ล้านบาท วรเดชมีบิดาเป็นวิศวกร ส่วนมารดาเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง วรเดชจบการศึกษาจากประเทศเยอรมันทางด้านอุตสาหกรรมเกษตรกลับมาประกอบอาชีพตามที่ตนเองได้ศึกษามา วันนี่วรเดชมีโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ มีโรงงานผลิตอาหารสัตว์ มีฟาร์มเลี้ยงไก่ ๑,๐๐๐ ตัว ฟาร์มเลี้ยงหมู ๕๐๐ ตัว มีรถบรรทุกพ่วง ๕ คัน เพื่อขนส่งสินค้า เช่น ปุ๋ย อาหารสัตว์ จำหน่ายให้กับเกษตรกรที่สั่งซื้อ วรเดชมีคนงาน ๒๐ คน วรเดชทำธุรกิจครั้งแรกอาศัยเงินทุนจากพ่อแม่และเริ่มต้นกิจการโดยกู้เงินจาก ธ.ก.ส. ๕ ล้านบาท ธุรกิจประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ระยะเวลาผ่านไป ๕ ปี วรเดชใช้หนี้ ธ.ก.ส.หมดแล้ว ขณะนี่วรเดชมีเงินฝากอยู่ที่ ธ.ก.ส. ๑๐ ล้านบาท เนื่องจากมีเกษตรกรสนใจสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ของวรเดชจำนวนมาก จนโรงงานผลิตไม่ทัน วรเดชจึงต้องการขยายโรงงาน โดยเสนอโครงการขอกู้เงินจาก ธ.ก.ส. มากถึง ๑๕ ล้านบาท “วรเดชได้ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ เพราะอะไร?” เรื่องที่ ๕ เป็นเกษตรกรอยากกู้เงิน ธ.ก.ส. สัก ๑๕ ล้านบาท วรเดชมีบิดาเป็นวิศวกร มารดาเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง วรเดชจบการศึกษาจากประเทศเยอรมันทางด้านอุตสาหกรรมเกษตรกลับมาประกอบอาชีพตามที่ตนเองได้ศึกษามา วันนี่วรเดชมีโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ มีโรงงานผลิตอาหารสัตว์ มีฟาร์มเลี้ยงไก่ ๑,๐๐๐ ตัว ฟาร์มเลี้ยงหมู ๕๐๐ ตัว มีรถบรรทุกพ่วง ๕ คัน เพื่อขนส่งสินค้า เช่น ปุ๋ย อาหารสัตว์ จำหน่ายให้กับเกษตรกรที่สั่งซื้อ วรเดชมีคนงาน ๒๐ คน วรเดชทำธุรกิจครั้งแรกอาศัยเงินทุนจากพ่อแม่และเริ่มต้นกิจการโดยกู้เงินจาก ธ.ก.ส. ๕

เวลา	กิจกรรมการเรียนรู้
	ล้านบาท การทำธุรกิจยังไม่ถึงกับประสบผลสำเร็จ เวลาผ่านไป ๕ ปี วรเดชมีหนี้ ธ.ก.ส. เพิ่มจาก 5 ล้านบาท เป็น 10 ล้านบาท เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของวรเดชมีคู่แข่งจำนวนมาก จนบางปีก็ขาดทุนไม่มีเงินให้ค่าจ้างคนงาน และไม่สามารถส่งเงินธนาคารได้ตามสัญญา อย่างไรก็ตามวรเดชเป็นคนที่ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค ปีนี้เขาต้องการขยายโรงงานเพิ่มโดยเสนอโครงการขอกู้เงินจาก ธ.ก.ส. เพิ่มเป็น ๑๕ ล้านบาท เพื่อเพิ่มปริมาณในการผลิตสินค้าของโรงงานและปรับปรุงบรรจุภัณฑ์เพื่อการแข่งขันในด้านการตลาด “วรเดชได้ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ เพราะอะไร?” ■ เมื่อจบการนำเสนอให้อภิปรายซักถามและวิทยากรสรุปหลักปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีคำอธิบาย/คำเฉลย ดังนี้ “เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ห้ามให้คนเป็นหนี้ หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงให้คนกู้หนี้ยืมสินได้แต่อย่ากู้เกินตัวหรือทำความเดือดร้อนให้กับตัวเอง เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้บอกว่าคนต้องกลับไปใช้วิถีชีวิตแบบเดิม เศรษฐกิจพอเพียงคนอาจร่ำรวยได้ มีเงินได้ มีกระบวนการเป็นขั้นเป็นตอน ต้องเริ่มจากการพึ่งตนเองให้ได้ก่อนเมื่อพึ่งตนเองได้แล้ว มันคงแล้วก็ค่อยๆขยายกิจการออกไป จากครอบครัวตนเองสู่ชุมชน จากชุมชนตัวเองแล้วขยายสู่ชุมชนอื่น ขยายออกไปเรื่อยๆ แต่ถ้ายังพึ่งตนเองไม่ได้ก็อย่าเพิ่งไปขยายการเป็นหนี้จนเกินตัว เศรษฐกิจพอเพียงบางครั้งอาจจะดูฟุ่มเฟือยบ้างเพื่อความสะดวกสบาย เช่น การติดแอร์ที่บ้านให้เย็นสบายหรือการทำความสบายอย่างอื่นให้กับตนเอง ทำแล้วตนเองไม่เดือดร้อนก็สามารถทำได้ที่ผ่านมาหลายคนไม่เข้าใจหลักการนี้เพราะไม่ได้อ่านและศึกษาให้เข้าใจเพียงพอแต่ฟังผ่านๆแล้วตีความเอาเอง” “หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่ให้ใช้เฉพาะเกษตรกรแต่ใช้ได้กับคนทุกอาชีพ ไม่ว่าพ่อค้า ข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน ระดับอุตสาหกรรม ขนาดเล็กขนาดใหญ่ หรือแม้แต่การบริหารราชการแผ่นดินระดับประเทศก็สามารถใช้ทฤษฎีนี้ได้ทั้งนั้น ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับผู้คนที่ระดับครัวเรือนและระดับชาติ เราสามารถแก้ไขได้ ถ้าเราเข้าใจและนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการแก้ไข ปัญหา ที่สำคัญยิ่งเราสามารถป้องกันปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจได้และวิกฤติทั้งหลายจะไม่เกิดขึ้นเลย ถ้าเราเข้าใจการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและการบริหารกิจการต่างๆ ความพอเพียงของแต่ละคนนั้นไม่เหมือนกันตามเหตุตามปัจจัยที่ต่างกัน ฉะนั้นในแต่ละคนต้องรู้ตัวตนของตนเองว่าความพอเพียงของตนนั้นควรอยู่ระดับไหน ถ้าไม่รู้จักตัวเองก็จะแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตไม่ได้”
๑๔.๐๐ – ๑๖.๐๐	■ การเรียนรู้ประจำฐานเรียนรู้ ๒ ฐานเรียนรู้ เป็นการเข้าสู่กิจกรรมการเรียนรู้ ประจำ

เวลา	กิจกรรมการเรียนรู้
	ฐาน โดยวิทยากรนำเข้าสู่บทเรียนเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ฐานเรียนรู้และอธิบายสร้างความเข้าใจถึงวิธีการเข้าสู่ฐานการเรียนรู้ โดยได้ให้กลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสี่ ซึ่งแบ่งไว้เป็น ๗ สี่ ๆ ละ ๒ ฐานเรียนรู้ในวันแรกฐานละ ๑ ชั่วโมง
๑๖.๐๐ – ๑๖.๓๐	■ การเข้าพักประจำบ้านพักอาสา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนชาวบ้านนงระในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ■ ขั้นตอนกระบวนการจัดกิจกรรมเรียนรู้ ๑) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านนงระได้เตรียมบ้านพักโฮมสเตย์ไว้รองรับคณะผู้เข้าร่วมอบรม จำนวน ๔๐ ครั้วเรือน รับเข้าพักบ้านละ ๓ – ๕ คน ๒) คณะวิทยากรแบ่งให้ผู้อบรมเข้าพักบ้านพักในเย็นวันแรกของการร่วมกิจกรรมโดยให้เจ้าของบ้านมารับกลุ่มเป้าหมายเข้าพักและลงทะเบียนเข้าพักไว้เป็นฐานข้อมูลทุกครั้ง ๓) บริการของบ้าน อาหารมื้อเช้า/ เครื่องดื่มบริการยามเช้าและที่หลับที่นอน ■ ระยะเวลา เข้าพักจำนวน ๒ คืน ■ สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้ คือ ใบลงทะเบียนเข้าพัก
๑๘.๐๐ – ๑๘.๓๐	รับประทานอาหาร (บทพิจารณาอาหาร)
๑๙.๓๐ – ๒๐.๐๐	■ กิจกรรมเสริมปัญญา ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันดังนี้ ๑) พ่อของแผ่นดิน ชมวีซีดี ประกอบการบรรยาย ๒) เปิด VCD เสียดินแดน
๒๐.๐๐ -๒๑.๐๐	■ ธรรมะก่อนนอน/สวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้ฟังธรรมะและพัฒนาคุณค่าทางด้านจิตใจ ■ ขั้นตอนกระบวนการจัดกิจกรรมเรียนรู้ ๑) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ ได้นิมนต์พระสงฆ์จากวัดนาครินทร์ บ้านขึ้นาค ตำบลตูม อำเภอลำปางค์ภู มาเทศนาในหัวข้อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒) ผู้เข้าร่วมอบรมฟังธรรมะและฝึกปฏิบัติ ■ ระยะเวลา ๑ ชั่วโมง ■ สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้ คือ เครื่องเสียง

วันที่ ๒ ของการจัดกิจกรรม

เวลา	กิจกรรม
๐๖.๐๐ - ๐๗.๐๐	■ ร่วมกันที่ศูนย์ฝึกโยคะ โดยใช้วิถีทัศน์ของหมอเขียวมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในด้านร่างกายให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ร่วมกันออกกำลังกายเข้าก่อนเข้ารับการอบรม ■ ขั้นตอนกระบวนการจัดกิจกรรมเรียนรู้

เวลา	กิจกรรม
	๑) วิทยากร นำผู้เข้ารับการอบรมออกกำลังกายประกอบท่าพื้นฐานจำนวน ๑๐ ท่าตามวิธีที่ศึ้นของหมอเขียวเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย ๒) เตรียมความพร้อมทางด้านจิตใจโดยการร้องเพลงดังดอกไม้บาน ประกอบท่าทางกำหนดลมหายใจเข้าลมหายใจออก ■ ระยะเวลา ๑ ชั่วโมง ■ สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้ คือ เครื่องเสียง และวิธีที่ศึ้นโยคะของหมอเขียว
๐๘.๐๐ น.	■ เคารพธงชาติและสวดมนต์ไหว้พระ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรม ได้แสดงความจริงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ อันได้แก่ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ■ ขั้นตอนกระบวนการจัดกิจกรรมเรียนรู้ ๑) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพร้อมเพรียงกันบริเวณเสาธง ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านนงระ เวลา ๐๗.๔๕ น. เตรียมพร้อมดำเนินการตามกิจกรรม ๒) ผู้เข้าร่วมอบรมร้องเพลงชาติ และสวดมนต์ไหว้พระ ■ ระยะเวลา ๓๐ นาที ■ สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้ คือ เครื่องเสียง
๐๘.๓๐	■ ให้ผู้เข้าร่วมอบรมสลายตัวเพื่อทำภารกิจส่วนตัว
๐๙.๐๐	■ วิทยากรนำผู้เข้ารับการอบรมเข้าห้องอบรม ร้องเพลง สวัสดิ์ เพื่อละลายพฤติกรรมเตรียมความพร้อมเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้
๑๐.๐๐ - ๑๒.๐๐	■ วิทยากรกระบวนการ นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ฐานการเรียนรู้ ภาคเช้าเข้าเรียนรู้จำนวน ๒ ฐาน เข้าฐานเรียนรู้ละ ๑ ชั่วโมง พอดครบ ๑ ชั่วโมงเปลี่ยนฐานการเรียนรู้สู่ฐานอื่น โดยให้ผู้ช่วยวิทยากรนำทางไปที่ฐานกำหนดไว้
๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐	■ วิทยากรกระบวนการนำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ฐานการเรียนรู้ ภาคเช้าเข้าเรียนรู้จำนวน ๒ ฐาน เข้าฐานเรียนรู้ละ ๑ ชั่วโมง พอดครบ ๑ ชั่วโมงเปลี่ยนฐานการเรียนรู้สู่ฐานอื่น โดยให้ผู้ช่วยวิทยากรนำทางไปที่ฐานกำหนดไว้
๑๖.๐๐	■ กลุ่มเป้าหมายเข้าบ้านพักอาสา /รับประทานอาหารเย็นที่บ้านพัก
๑๗.๓๐	■ ให้ผู้เข้าร่วมอบรมพร้อมกันที่ศูนย์ ฯ
๑๘.๐๐	■ ร้องเพลงร่ำวเพื่อเรียกน้ำย่อยให้เจริญอาหารก่อนรับประทานอาหารเย็น
๑๘.๓๐ - ๒๐.๓๐	■ พาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมชาวภูย มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอประเพณีวัฒนธรรมชุมชนชาวภูย ผ่านการแสดงศิลปวัฒนธรรมชุมชน การรำ การร้อง ดนตรีมโหรีพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้านและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชุมชนและผู้มาร่วมอบรม ■ ขั้นตอนกระบวนการจัดกิจกรรมเรียนรู้ ๑) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านนงระได้จัดเตรียมการแสดงในคืนที่ ๒ ของการจัดกิจกรรม โดยมีการจัดการรับประทานอาหารแบบพาแลง และมีการแสดงกิจกรรมของชุมชน ได้แก่ การแสดงมโหรีพื้นบ้าน การแสดงของกลุ่มเยาวชนจำนวน ๒ ชุด การแสดงกลุ่มเยาวชน ๒ ชุด การแสดงกลุ่มสตรี ๒ ชุด ๒) การรับประทานอาหารเย็น แบบพาแลงแวงสุขภาวะชุมชน โดยจัดอาหารที่สื่อถึง

เวลา	กิจกรรม
	วัฒนธรรมการกินแบบชาวกูยและเชียวแซกผู้มีเกียรติมาร่วมกิจกรรมในช่วงดังกล่าว เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน
๒๑.๐๐	กิจกรรมเทียนอุตมการณ์ โดยมีการำแสดงของเยาวชนร่วมด้วยกิจกรรมเทียนอุตมการณ์ วิธีการก็คือ วิทยากรให้ผู้ร่วมอบรมนั่งเป็นวงกลมแล้วแจกเทียนให้คนละ 1 เล่ม แล้วจุดและนำไปปักตรงกลาง โดยมีเทียนเล่มใหญ่จุดรอไว้อยู่แล้ว จากนั้นก็จะให้ผู้เข้าร่วมอบรมกล่าวเปิดใจตามความรู้สึก สี่ละ ๑ คน สุดท้ายประธานในพิธีกล่าวสรุปเป็นอันเสร็จพิธีเพื่อเป็นการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน จุดประกายให้ผู้เข้าร่วมอบรมตื่นตัวมีพลังในการเปลี่ยนแปลงตนเองและชุมชน
๒๒.๐๐	- กล่าวไหว้พระสวดมนต์เสร็จแล้ว วิทยากรกระบวนกรชี้แจงกิจกรรมในวันต่อไปให้ฟังโดยละเอียด จากนั้นแยกย้ายกลับบ้านพัก - วิทยากรประชุมสรุปงานเพื่อค้นหาปัญหาแต่ละวัน แล้วแยกย้ายกลับบ้านพักผ่อนเริ่มงานวันต่อไป

วันที่ ๓ ของการอบรม

เวลา	กิจกรรม
๐๖.๐๐	ทำโยคะ ๓๐ นาที โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ของหมอเขียน หลังจากนั้นให้ผู้เข้ารับการอบรมช่วยกันสำรวจพื้นที่ในหมู่บ้าน โดยแบ่งแต่ละสีให้รับผิดชอบแต่ละจุดโดยมีวิทยากรเป็นผู้นำไปเก็บขยะ เพื่อทำความสะอาดภายในหมู่บ้านเพื่อความสวยงาม สะอาดตา
๐๘.๓๐	เคารพธงชาติ กล่าวพบปะหน้าเสาธงเล็กน้อย
๐๘.๓๐	- ให้ผู้เข้าร่วมอบรมทำธุระส่วนตัว ๑๐ นาที ร้องเพลงตรงต่อเวลาเพื่อเรียกความพร้อมเข้าสู่ศูนย์ฯ - วิทยากรกระบวนกรให้แต่ละกลุ่มได้นำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ ประจำวันเพื่อเป็นการทบทวนการเรียนรู้ที่ผ่านมาและนำละลายพฤติกรรมเตรียมความพร้อมสู่การเรียนรู้ โดยการนวดเป็นจังหวะด้วยการร้องเพลงและให้ผู้เข้าร่วมอบรมยืนขึ้นแล้วจับไหล่คนข้างหน้าเพื่อจัดแถว จากนั้นให้วิทยากรร้องเพลงเพื่อให้ผู้อบรมเต้นร้องเพลงไปด้วยเป็นการผ่อนคลาย คลายเครียด คลายเส้นเอ็น เพื่อนำเข้าสู่การเรียนรู้
๐๙.๐๐	- บรรยายแนวคิดการพัฒนาสังคม ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำบัญชีครัวเรือน มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดการพัฒนาสังคม ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำบัญชีครัวเรือนเพื่อประมวลภาพรวมของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนและปรับทัศนคติในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - ขั้นตอนกระบวนการจัดกิจกรรมเรียนรู้ ๑) วิทยากร ได้นำเสนอแนวคิดการพัฒนาสังคม ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเป็นการบรรยายให้ความรู้เต็มเต็มให้ผู้เข้าร่วมอบรมมองเห็นภาพที่ชัดเจน สร้างความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ๒) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซักถามประเด็นที่สงสัย - ระยะเวลา ๔๕ นาที

เวลา	กิจกรรม
	■ สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้ คือ power point
๑๐.๐๐- ๑๐.๑๕	พักรับประทานอาหารว่าง
๑๐.๑๕ - ๑๒.๐๐	■ วิทยากรกระบวนการซ้อมรับใบประกาศ กล่าวคำปณิธาน โดยให้ประธานกล่าวนำ
๑๒.๐๐ น.	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๓.๐๐	■ ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สาขาที่เป็นเจ้าภาพในการนำกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมอบรมเป็นประธานในพิธีมอบใบประกาศให้ผู้อบรม เสร็จแล้วกล่าวปิดการอบรม หลังจากนั้นคณะทำงานได้จัดพิธีขอขมาโดยให้วิทยากรแนะนำตัวเองก่อน ขอขมาลาโทษคณะผู้เข้าร่วมอบรม ■ กิจกรรมสุดท้ายคณะผู้อบรมจัดแถวเป็นวงกลมแล้วเอามือประสานกันเพื่อความสามัคคีและผูกพันแล้วร้องเพลงลา จบเพลงก็อำลาจากกันด้วยความอาลัยอาวรณ์ ■ วิทยากรจัดแถวยืนมอบดอกไม้ริมถนนเพื่อเป็นกำลังใจให้ผู้ร่วมอบรม
๑๔.๐๐	■ คณะผู้เข้าร่วมอบรมเดินทางกลับ

๔.๓ การขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวกูยตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ

จากการศึกษาข้อมูลการวิจัยที่วิจัยได้ข้อค้นพบว่า ชุมชนบ้านร่งระมีฐานองค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองอยู่อย่างหลากหลาย โดยจำแนกเป็นองค์ความรู้เดิมและองค์ความรู้สมัยใหม่ที่ได้รับเพิ่มเติมมาจากการสนับสนุนของหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนเป็นชุมชนต้นแบบในการขยายองค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองไปสู่ชุมชนอื่น โดยสรุปฐานองค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนที่สามารถนำไปขยายผลต่อได้ดังนี้

๑) การพึ่งตนเองบนฐานวิถีการดำรงชีวิต จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า วิถีชีวิตการดำรงอยู่ของคนในชุมชนบ้านร่งระ มีพื้นฐานการดำเนินชีวิตในแนวทางการพึ่งตนเองในหลายมิติ ในด้านการปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเอง ในพื้นที่สวนหลังบ้านของทุกครอบครัวเป็นพื้นที่มีการทำการปลูกพืชผักชนิดต่างๆ ไว้เพื่อกินเอง เหลือจึงนำไปจำหน่าย โดยมีการจำหน่ายในรูปแบบการหาบเร่ ในยุคปัจจุบันปรับเปลี่ยนไปสู่การขึ้นจักรยานขายผักในลักษณะที่เรียกกันว่า “จักรยานพุ่มพวง” นอกจากนั้นทุกครอบครัวยังนิยมเลี้ยงสัตว์ไว้ในครัวเรือน ประเภท ที่เป็นแหล่งอาหารและรายได้เสริมในครัวเรือน เช่นการเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ การเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย เป็นการเลี้ยงไว้เพื่อเป็นเงินออม และได้ซื้อวัวซื้อควาย ไปใช้สำหรับการทำนา

๒) การพึ่งตนเองบนฐานภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพ ความรู้ในระบบการดูแลสุขภาพ เป็นความรู้การดูแลสุขภาพของคนในชุมชนถือว่าเป็นมิติของการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม นับตั้งแต่ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง การใช้ยาสมุนไพรในการบำบัดรักษาโรค แต่ในปัจจุบัน พบว่า การแพทย์แผนโบราณได้จางหายไปตามยุคสมัย การแพทย์แผนปัจจุบันเข้ามาแทนที่ แต่ส่วนใหญ่ชุมชนยังคงมีระบบการดูแลสุขภาพแบบผสมผสานทั้งการแผนโบราณและแผนปัจจุบันเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ในยุคปัจจุบัน

๓) การพึ่งตนเองบนฐานรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรทางการเงินเพื่อจัดสวัสดิการชุมชน การจัดตั้งองค์กรในชุมชนขึ้นมา นับเป็นรูปแบบการช่วยเหลือกันและกันผ่านการมีกลุ่มองค์กรในชุมชน ปัจจุบันชุมชนมีองค์กรทั้งสิ้นจำนวน ๑๐ กลุ่มที่เชื่อมโยงกันเพื่อเป็นองค์กรที่ช่วยดูแลระบบสวัสดิการของคนในชุมชนที่เป็นกำลังสำคัญในการดูแลคนในชุมชน เมื่อคนในชุมชนมีเหตุสุดวิสัยไม่ถึงจะมีรูปแบบการช่วยเหลือผ่านสวัสดิการชุมชนที่เป็นเงินในการดูแลคนในชุมชน เป็นการให้กำลังใจกันและกัน สร้างขวัญกำลังใจในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน

๔) การพึ่งตนเองบนฐานการจัดสวัสดิการชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชน คือการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดระบบการพึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยกัน ฐานสวัสดิการในชุมชนจึงเป็นทั้งฐานที่เป็นสวัสดิการที่เป็น “เงิน” เช่น การดูแลเป็นเงินช่วยเหลือจากกองทุนสวัสดิการ เมื่อเจ็บป่วย เมื่อมีเหตุเสียชีวิต และสวัสดิการ “ไม่ใช่เงิน” ได้แก่ สวัสดิการในการจัดการป่าชุมชนเป็นการช่วยกันสร้างความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้นในผืนป่าชุมชน นอกจากนี้ยังมีสวัสดิการชุมชนในด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

๕) การพึ่งตนเองบนฐานการจัดการองค์กรในชุมชน องค์กรชุมชนเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาที่กลุ่มคนได้รวมกันอย่างมีเป้าหมายวัตถุประสงค์เดียวกันได้รวมกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันซึ่งจากฐานข้อมูล พบว่า มีองค์กรชุมชนจำนวน ๑๐ องค์กรที่รวมตัวกันเกาะเกี่ยวระบบความสัมพันธ์ในชุมชนให้มีการพึ่งพาตนเอง ทั้งองค์กรที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นเองและหน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนให้มีการจัดตั้งขึ้น นับเป็นฐานที่สนับสนุนให้ชุมชนดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและมีส่วนร่วมในการกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน

๖) การพึ่งตนเองบนฐานการจัดการทรัพยากรป่าชุมชน การจัดการป่าชุมชนโดยให้มีคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านระแชาไปดูแลเพื่อจัดการให้มีกฎกติกา การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ร่วมกันซึ่งสามารถรักษาผืนป่าในชุมชนไว้ได้และส่งต่อถึงลูกหลาน จำนวน ๒๐๐ ไร่ โดยชุมชนเข้าไปใช้สอยในฐานะที่เป็นแหล่งอาหารในชุมชน แหล่งพลังงาน และอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนมากมาย ถือเป็นการพึ่งตนเองบนฐานการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน

๗) การพึ่งตนเองบนฐานการจัดการเรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้ภายใน-ภายนอกชุมชน การจัดการเรียนรู้ในชุมชนเป็นกระบวนการหนึ่งที่ชุมชนได้มีการรวบรวมองค์ความรู้ในชุมชน ทั้งความรู้เดิม และความรู้สมัยใหม่ผสมผสานกับบทเรียนจากการปฏิบัติเพื่อถ่ายทอดให้เกิดการจัดการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยรูปแบบในการเรียนรู้มีทั้งการเรียนรู้กันเองภายในชุมชนและการจัดการเรียนรู้เพื่อคนนอกชุมชน โดยมีการองค์ความรู้ทั้งในด้านผู้รู้ องค์ความรู้ การจัดการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนซึ่งในระหว่างที่ผ่านมาเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเป็นจำนวนมากเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นตามลำดับและถ่ายทอดบทเรียนสู่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป

จากการสรุปฐานองค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนที่สามารถนำไปขยายผลข้างต้น ทีมวิจัยและชุมชนได้นำมาทดลองปฏิบัติการขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวภูยตำบลตูม อำเภอบราญคำ จังหวัดศรีสะเกษ ใน ๒ รูปแบบ คือ การขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองภายในชุมชน

บ้านรณะ และการขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองภายนอกชุมชนบ้านรณะ โดยการขยายผลทั้ง ๒ รูปแบบมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ การขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองภายในชุมชนบ้านรณะ

การขยายผลการจัดการเรียนรู้ภายในชุมชน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบธรรมชาติ ที่ใช้ตัวชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยใช้การถ่ายทอดความรู้จากการปฏิบัติการทางสังคม และขยายองค์ความรู้ที่ชุมชนมีความเชื่อมั่นว่าปฏิบัติการในแนวทางนี้จะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นซึ่งจากการจัดเก็บข้อมูล พบว่า มีแนวทางการขยายผลองค์ความรู้ จำแนกเป็น ๖ ประเภทดังนี้

๑.๑ การขยายผลความรู้ด้านการเลี้ยงหมูหลุม การเลี้ยงหมูเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชนที่มีการเลี้ยงในครอบครัวมาอย่างต่อเนื่อง โดยส่วนมากจะเลี้ยงทั้งหมูขุนขายเนื้อและหมูแม่พันธุ์เพื่อขายลูกสุกร ความรู้เดิมของชุมชนนิยมเลี้ยงหมูให้กินอาหารตามธรรมชาติที่ชุมชนหามาได้ เช่น ใช้ปลีกล้วยมาหั่นให้เป็นชิ้นเล็กๆแล้วนำไปต้มรวมกับเศษพืช ผัก อาหารที่เหลือจากครัวเรือนซึ่งแนวทางนี้เป็นการลดรายจ่ายในการเลี้ยงหมู ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงมาสู่การเลี้ยงหมูบนพื้นซีเมนต์ และให้กินหัวอาหารสำเร็จรูป การเลี้ยงหมูดังกล่าว มีข้อเสียตรงที่ชี้หมูส่งกลิ่นเหม็นรบกวนเพื่อนบ้าน และผู้เลี้ยงต้องล้างชี้หมูซึ่งเป็นของเสียทุกวัน

เมื่อชุมชนมีการเรียนรู้จากการศึกษาดูงานจากชุมชนภายนอกและมีองค์ความรู้ด้านการเลี้ยงหมูหลุมที่สร้างโรงเรือนสำหรับการเลี้ยงหมู โดยปรับให้เป็นพื้นดินนำแกลบมารองพื้นเพื่อให้หมูขี้ใส่พื้นที่ดังกล่าวซึ่งสามารถลดปัญหาด้านการส่งกลิ่นเหม็นของชี้หมู และได้ชี้หมูเป็นปุ๋ยอินทรีย์สำหรับไปใช้ในไร่นาด้วย กระบวนการดังกล่าวนี้ว่าเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงรายได้ที่ได้ชี้หมูสำหรับใช้ในครัวเรือน เหลือจำหน่ายสร้างรายได้อีกด้วย ดังนั้นเมื่อชุมชนเห็นปฏิบัติการจริงที่ดีเป็นตัวอย่างได้จึงเกิดการเรียนรู้จากการเห็นจริง มีความสนใจและขยายผลความรู้ไปประยุกต์ใช้ ปัจจุบันความรู้ด้านนี้จึงเป็นที่แพร่หลายในชุมชน เกิดการลองถูกลองผิดและต่อยอดพัฒนาความรู้ด้านนี้จนสามารถลดรายจ่ายเพิ่มรายได้จากการเลี้ยงหมูอย่างเป็นรูปธรรม ดังเช่นกรณี นางสาวดา ศิริ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กล่าวว่า “...หลังจากเห็นเพื่อนบ้านริเริ่มการเลี้ยงหมูอย่างเป็นรูปธรรม ตนเองได้ไปศึกษาโดยการดูการปฏิบัติ และสอบถาม จากนายสมมัต ทีวีชาติ ซึ่งเป็นครัวเรือนแรก ๆ ที่มีการเลี้ยงหมูหลุม พบว่า มีผลดี แก้ไขปัญหาด้านการส่งกลิ่นเหม็นรบกวนและมีชี้หมู สำหรับใช้ในไร่นา บางทีก็ขายสร้างรายได้ให้ครัวเรือน จึงได้เลี้ยงหมูหลุม ทำให้ครอบครัวสามารถลดรายจ่ายจากการใช้ปุ๋ยเคมี และต่อยอดเป็นการผลิตสารหมักมูลสุกร ใช้ในการบำรุงเป็นปุ๋ยบำรุงทางใบเป็นอย่างดี...”

๑.๒ การขยายผลองค์ความรู้ด้านการรักษาสุขภาพแบบองค์รวม

การรักษาสุขภาพของชุมชนเป็นเรื่องการดูแลรักษาสุขภาพแบบองค์รวมซึ่งเป็นการรักษาสุขภาพโดยการใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม ผสมผสานกับความเชื่อของชุมชนตามแนววิถีวัฒนธรรมชุมชนชาวกูย กระบวนการถ่ายทอดความรู้จะเป็นลักษณะการถ่ายทอดและสืบทอดผ่านการปฏิบัติในวิถีปกติของชุมชน เช่น เมื่อมีโรคภัยไข้เจ็บจะมีการรักษาสุขภาพตามวิถีความเชื่อแบบดั้งเดิม ผสมผสานเข้ากับระบบการแผนปัจจุบัน เช่น การใช้สมุนไพรในการรักษาโรคในแต่ละครัวเรือนจะมีพื้นที่

สวนหลังบ้านสำหรับปลูกสมุนไพร และในพื้นที่ป่าชุมชนจะมีสมุนไพรชนิดต่าง ๆ ที่ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ไว้ใช้ประโยชน์ โดยพื้นฐานผู้สูงอายุในชุมชนจะมียาสมุนไพรต้มเป็นหม้อต้มไว้กินในครัวเรือน ในลักษณะเป็นยาสามัญประจำบ้าน ใช้ยาสมุนไพรทั้งในเชิงการป้องกันและรักษาสุขภาพให้มีความแข็งแรงซึ่งในวิถีชีวิตเหล่านี้เองก็ถือเป็นการถ่ายทอดสืบทอดความรู้ของชุมชนผ่านการปฏิบัติ

นายตัน ทวีชาติ ผู้อาวุโสในชุมชนกล่าวว่า “ความรู้เรื่องสมุนไพร นั้นส่วนใหญ่สืบทอดมาจากผู้อาวุโสผ่านเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต เมื่อเจ็บป่วยไม่สบายก็จะให้ไปหายาสมุนไพรที่มีอยู่ในรอบพื้นที่สวนหลังบ้านหรือป่าชุมชน มารักษาอาการเบื้องต้นก่อนถ้าไม่ทุเลาเบาบางค่อยไปรักษาตามแนวทางการแพทย์แผนปัจจุบันต่อไป”

นอกจากนั้นคนในชุมชนได้ไปเรียนรู้ แนวทางการรักษาสุขภาพจากภายนอกชุมชนจากกระบวนการอบรมวิชาด้วยยา ๙ เม็ดการรักษาสุขภาพทางเลือกการแพทย์วิถีธรรมจากหมอเขียว กล้าจน และได้ฝึกฝนผ่านการปฏิบัติจริง ถ่ายทอดปฏิบัติการจริงด้วยตัวเอง จนเป็นผลดีต่อสุขภาพ ผสมผสานเข้ากับความรู้เดิมของชุมชน จนมีวิธีการดูแลสุขภาพที่ชุมชนยอมรับร่วมกัน และถ่ายทอดให้ผู้สนใจภายในชุมชนและนอกชุมชน

นางสมถวิล ทวีชาติ ผู้ผ่านกระบวนการฝึกอบรมวิชาด้วยยา ๙ เม็ด กล่าวว่า “หลังจากที่ได้รับความรู้จากการอบรมการแพทย์วิถีธรรมแล้วจึงได้กลับมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ผสมผสานกับความรู้การรักษาสุขภาพแบบเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยการรักษาสุขภาพผ่านการกำหนดพฤติกรรมกรกินอาหารช่วยปรับสมดุลร่างกาย และปลูกพืชผักไว้กินเอง ปลูกสมุนไพรที่ได้ใช้บ่อยๆ ไว้รอบสวนหลังบ้านให้มากขึ้น นอกจากนั้นยังเรียนรู้ที่จะล้างลำไส้ด้วยวิธีการดีท็อกซ์ และการกัวชาเพื่อขุดพิษให้ออกจากร่างกายซึ่งปฏิบัติจากตนเองเป็นหลัก ส่งผลให้รู้สึกได้ว่าสุขภาพของตนเองดีขึ้น จึงขยายผลบอกต่อกับเพื่อนบ้านและคนคุ้นเคย”

นางนงนุช แพงพุงา ผู้ป่วยมะเร็งเต้านม กล่าวว่า “ตนเองไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลทราบว่าป่วยเป็นมะเร็งเต้านม และต้องผ่าตัดเต้านมด้านที่เป็นโรคเพื่อป้องกันมิให้ลุกลาม ดังนั้น จึงได้เข้าสู่ระบบการรักษาตามความเชื่อพื้นฐานในการดูแลสุขภาพแบบดั้งเดิมของชุมชน ไม่กินอาหารที่จะส่งผลให้โรคลุกลาม กำหนดวิธีการกินอาหารอย่างเหมาะสม และใช้วิธีการกัวชาเข้าช่วย ให้คุณสมถวิล ทวีชาติ ช่วยในด้านการกัวชา ปัจจุบันทำให้สุขภาพของตนเองดีขึ้น เพราะดูแลสุขภาพตนเองตามระบบสุขภาพแบบดั้งเดิม ผสมผสานกับการแพทย์แผนปัจจุบัน”

การขยายผลด้านการรักษาสุขภาพของชุมชนนั้นเป็นไปในลักษณะการปฏิบัติตามความเชื่อของแต่ละบุคคล ขยายผลความรู้แบบธรรมชาติ ค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป ผ่านการลงมือปฏิบัติการจากชีวิตจริงนั่นเอง

๑.๓ การขยายผลความรู้ด้านการใช้น้ำหมักเบญจคุณและน้ำหมักมูลสุกร

องค์ความรู้ด้านเทคนิคทางการเกษตรกรรม ความรู้ในการทำนาในยุคปัจจุบัน ชุมชนมีการเรียนรู้สืบทอดสู่คนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง โดยหลังจากยุคที่ส่งเสริมการผลิตเพื่อการค้า ที่เน้นการผลิตข้าวให้ได้มากที่สุดเพื่อตอบสนองต่อโจทย์ทางการตลาด โดยเร่งกระบวนการผลิตข้าวตามแนวทางการผลิตแบบเกษตรเคมีที่มุ่งให้ได้ผลผลิตมากที่สุด ใช้ยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ยเคมีเร่งผลผลิต ส่งผลให้ระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อมถูกทำลายไปมาก ความอุดมสมบูรณ์ที่เคยมีในอดีตถูกทำลายไปทำให้ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า สูญหายไป ความอุดมสมบูรณ์ลดลง เท่ากับแหล่งอาหารของชุมชนถูกทำลายไปด้วย จากวิธีการผลิตแบบเดิมที่มีระบบที่เกื้อกูลกันของคน พืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อม บัดนี้ระบบห่วงโซ่ดังกล่าวถูกทำลายลงเพราะสารเคมี ดังนั้นชุมชนจึงได้มีการปรับตัวและมองเห็นทิศทางว่าถึงเวลาแล้วที่ระบบการผลิตแบบอินทรีย์ที่มีความเกื้อกูลต่อธรรมชาติจะกลับมาเป็นการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของระบบทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และแหล่งอาหารของคน ดังนั้นจึงเกิดการเรียนรู้จากความรู้ระบบการผลิตแบบเดิมที่เน้นใช้ระบบธรรมชาติ การปลูกข้าวแบบปลอดสารเคมีในอดีตจึงถูกนำมาทบทวน เรียนรู้ที่จะจัดการระบบการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

จากสถานการณ์ดังกล่าวชุมชน ได้มีการเรียนรู้เพื่อนำความรู้วิธีการผลิตแบบดั้งเดิมที่เคยผลิตข้าวและพืชผักสมุนไพรแบบปลอดสารพิษ และการใช้ปุ๋ยจากมูลสัตว์มาปรับใช้ให้เหมาะสม และนำความรู้สมัยใหม่ที่ได้จากการฝึกอบรม ได้แก่ การทำน้ำหมักเบญจคุณ น้ำหมักมูลสุกร มาใช้เพื่อต่อยอดในกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ การปลูกพืชผักสวนครัว และการปลูกมะนาวในวงท่อ

นายสุข นาคนวล ทีมวิจัยชุมชน กล่าวว่า “หลังจากได้รับการอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิตน้ำหมักเบญจคุณและน้ำหมักมูลสุกร มาแล้ว คิดว่าเป็นความรู้ที่ง่ายไม่ซับซ้อนสามารถลงมือปฏิบัติการได้จริง จึงได้ดำเนินการทดลองปฏิบัติการใช้น้ำหมักทั้ง ๒ ชนิดนี้ด้วยตนเอง โดยผลิตน้ำหมักเบญจคุณสำหรับใช้ในการกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ การปลูกมะนาวในวงท่ออินทรีย์ ซึ่งในลำดับแรกได้ทดลองใช้เองในครอบครัว พบว่า มีผลดีในด้านการผลิตข้าวจะทำให้เมล็ดข้าวไม่ลีบ ลงเมล็ดได้เต็ม ส่วนมะนาวนั้นเติบโตได้ดี ลำต้นแข็งแรง เมื่อผลจากการทดลองเป็นที่น่าพอใจ จึงได้ขยายผลสู่เพื่อนบ้าน โดยรับจ้างฉีดพ่นน้ำหมักเบญจคุณ ในอัตราถังละ ๔๐ บาท และเป็นวิทยากรไปบรรยายให้ความรู้ในชุมชนต่าง ๆ ที่มีความสนใจ”

นายสรณ์ญา กระสังข์ หัวหน้าโครงการวิจัย กล่าวว่า “ตนเองสนใจความรู้ด้านการผลิตและใช้น้ำหมักเบญจคุณ ปีนี้ได้ทดลองในกระบวนการผลิตข้าวปลอดสารพิษ เป็นปีแรกจึงได้ทดลองใช้น้ำหมักเบญจคุณในกระบวนการบำรุงต้นข้าวโดยการฉีดพ่นทางใบร่วมกับน้ำหมักมูลสุกรโดยให้นายสุข นาคนวล ซึ่งเป็นผู้นำในการใช้น้ำหมักเบญจคุณและน้ำหมักมูลสุกร มาทดลองฉีดบำรุงในนาข้าว โดยมีอัตราค่าจ้างบริการฉีดถังละ ๔๐ บาท ผลปรากฏว่า ข้าวมีการเจริญเติบโตได้ดี ถึงแม้ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีในกระบวนการผลิต นับว่าเป็นบททดลองอีกบทหนึ่งที่ทำให้ตนเองมีความเชื่อมั่นในกระบวนการผลิตข้าวแบบปลอดสารพิษ”

๑.๔ การขยายผลองค์ความรู้การปลูกพืชผักสวนครัว

การปลูกพืชผักสวนครัวเป็นพื้นฐานที่สำคัญของชุมชนบ้านร่งระที่มีการปลูกอยู่ปลูกกินจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมากครัวเรือนแต่ละครัวเรือนจากปรับพื้นที่สวนหลังบ้านให้เป็นพื้นที่ทำการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว และใช้ระบบน้ำบาดาลเป็นน้ำในการเพาะปลูก ในระดับครอบครัวการปลูกพืชผักสวนครัวทำกันทั้งปี ยกเว้นในฤดูฝนที่จะละวางไปทำการผลิตข้าว ในสวนหลังบ้านจึงประกอบไปด้วยสวนหม่อนที่ปลูกหม่อนไว้เลี้ยงไหม และพืชผักสวนครัว พืชผักพื้นบ้าน พืชยืนต้นที่ปลูกแซมกันไป สลับกับต้นกล้วยเพื่อให้มีหมุนเวียนตลอดทั้งปี วิธีแบบนี้ได้รับการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น จากอดีตถึงปัจจุบัน

การถ่ายทอดความรู้ในการปลูกพืชผักสวนครัวเป็นไปโดยวิธีธรรมชาติ ผู้ปกครองทำให้เห็นเป็นตัวอย่างและถ่ายทอดกันไป เนื่องจากการปลูกพืชผักสวนครัว แม้ไม่ได้สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำ แต่ก็มีรายได้สม่ำเสมอ เฉลี่ยวันละ ๑๐๐ -๒๐๐ บาท เป็นค่าขนมให้บุตรหลานไปโรงเรียน

๑.๕ การขยายผลองค์ความรู้ด้านการจัดการป่าชุมชน

การจัดการป่าชุมชนบ้านร่งระ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานที่คนในชุมชนร่วมกันจัดการป่าชุมชนเพื่ออนุรักษ์ป่าชุมชนพื้นที่ ๒๐๐ ไร่เป็นมรดกสู่ต่อสู่ลูกหลาน จนถึงปัจจุบันซึ่งป่าชุมชนนับว่ามีคุณค่าต่อชุมชนในฐานะเป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชนที่ชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์ในการเก็บเห็ด หาอาหารของป่า ผักพื้นบ้านตามฤดูกาล แมลงชนิดต่างๆ ที่เป็นอาหาร และเป็นแหล่งพลังงานของชุมชนเช่นการเก็บฟืนเพื่อหุงต้มในครัวเรือน ดังนั้นชุมชนจึงมีมาตรการต่างๆ ร่วมกันในการดูแลรักษาป่าชุมชนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม

ในด้านการถ่ายทอดขยายผลองค์ความรู้ ชุมชนมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นหลังโดยกระบวนการถ่ายทอดความรู้ผ่านงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (PAR) ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการสะพาน คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผลจากการดำเนินการส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนและจัดกิจกรรมในการจัดเก็บข้อมูลป่าชุมชน การใช้ประโยชน์ป่าชุมชน ตลอดจนการจัดกิจกรรมบวชป่าสืบชาติตระกูลชุมชนเป็นกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ในการร่วมกันดูแลป่าชุมชน

นางสาวเจนจิรา แสงมาศ กลุ่มเยาวชนบ้านร่งระ ในฐานะทีมวิจัยเยาวชนของโครงการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนโดยกลุ่มเยาวชนบ้านร่งระ กล่าวว่า “การวิจัยป่าชุมชนทำให้ทราบความเป็นมาของป่าชุมชนและบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน จากอดีตถึงปัจจุบัน และทราบถึงฐานทรัพยากรของป่าชุมชนว่ามีอะไรบ้าง และมีการใช้ประโยชน์อย่างไร ซึ่งส่งผลให้มีความหวงแหนในป่าชุมชนของเรามากยิ่งขึ้น”

ผลจากการดำเนินโครงการดังกล่าว ส่งผลให้กลุ่มเยาวชนบ้านร่งระได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนได้ดีเผยแพร่ผลงานของกลุ่มเยาวชนในการดูแลป่าชุมชนสู่สาธารณะในรายการทุกทิศทั่วไทย ช่องไทยพีบีเอส ส่งผลให้เกิดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนสู่สาธารณะ

๑.๖ การขยายผลการฟื้นฟูการทำขนมพื้นบ้าน (ขนมตดหมา)

การฟื้นฟูการผลิตขนมตดหมาในชุมชน เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในการจัดเก็บข้อมูลชุมชนพบว่า ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาหารพื้นบ้านและขนมพื้นบ้านนั้นเป็นความรู้ที่มีการถ่ายทอดภายในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่นเป็นไปโดยกระบวนการธรรมชาติและเครือตดหมานั้นเป็นวัตถุดิบที่มีอยู่ทั่วไปภายในชุมชนและในพื้นที่ป่าชุมชน ดังนั้นจึงเกิดการฟื้นฟูความรู้การทำขนมตดหมาขึ้น โดยมีนายจำรูญ นาคนวน ผู้ใหญ่บ้านร่งระ เป็นผู้จุดประกายให้คนในชุมชนมีความสนใจที่จะฟื้นฟูการทำขนมตดหมาขึ้น โดยเริ่มต้นจากการชักชวนมาทดลองการทำขนมจากความรู้เดิมของชุมชน เมื่อได้สูตรที่พึงพอใจแล้ว จึงทดลองทำเพื่อแบ่งปันกันกินและขายภายในชุมชน ปรากฏว่ามีคนสนใจเพราะมีรสชาติอร่อย หอม และสามารถสร้างรายได้เสริมจากการขายขนมตดหมา

นางสุดา ดาศรี สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้ที่นำขนมตดหมามาต่อยอดเพื่อทดลองจำหน่ายในงานกาชาดและปีใหม่จังหวัดศรีสะเกษ ผลจากการนำไปเสนอต่อสาธารณะพบว่า ผู้คนให้ความสนใจเพราะเป็นขนมโบราณที่เคยได้กิน ได้ชิมลิ้มลองรสชาติมาแล้ว และขนมตดหมานี้ได้หายไปจึงไม่มีโอกาสได้กิน ดังนั้นเมื่อมีคนนำไปขายจึงเป็นที่ชื่นชอบของผู้บริโภคทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่

จากการฟื้นฟูขยายผลการทำขนมพื้นบ้านในชุมชนดังกล่าวส่งผลให้ทีมสื่อสารมวลชนมีความสนใจที่จะตีแผ่วิถีของชุมชนในการฟื้นฟูความรู้การทำขนมพื้นบ้านขนมตดหมาให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และขยายผลสู่เด็กและเยาวชนในชุมชนได้รู้จักและมีส่วนร่วมในการทำขนมจากเครือตดหมา โดยรายการโทรทัศน์ช่วงทุกทิศทั่วไทย สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ได้ออกอากาศเมื่อวันที่ ๑๖ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘

๔.๓.๒ การขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองภายนอกชุมชน

การขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองภายนอกชุมชน นั้นดำเนินการขยายผลองค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเอง โดยใช้กระบวนการในการขยายผลใน ๒ มิติ คือ การขยายผลโดยใช้การเรียนรู้แบบอาศัยกระบวนการกลุ่มเป็นแนวทางในการขับเคลื่อน และการขยายผลโดยการจัดการเรียนรู้ผ่านการให้ดูของจริง ศึกษาดูงานในพื้นที่จริง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. การขยายผลโดยใช้การเรียนรู้แบบอาศัยกระบวนการกลุ่มเป็นแนวทางในการขับเคลื่อน

การขยายผลโดยใช้การเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม ทีมวิจัยและชุมชนได้ดำเนินการ ๒ ส่วน คือ จัดตั้งโรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์ตำบลตูมเพื่อให้เป็นองค์กรกลางของเกษตรกร ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตามแนวทางการศึกษาตลอดชีวิต และจัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์ถั่วพุ่มเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกปรับปรุงบำรุงดินโดยการปลูกถั่วพุ่มและไถกลบเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน ทั้ง ๒ ส่วนมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

ส่วนที่ ๑ : การจัดตั้งโรงเรียนขานาเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม

๑. ที่มา แนวคิดความเป็นมาโรงเรียนขานาเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม

โรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม กำเนิดขึ้นเพื่อกระตุ้นให้สมาชิกร่วมกันเรียนรู้ ในการขับเคลื่อนงานการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ การคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่จะปลูกอย่างเหมาะสม วิถีที่ดิน แหล่งน้ำ ไปจนถึงการเปิดโอกาส ให้นักเรียนขานาจากที่ต่างๆ ได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้วยการนัดพบกันทุกสัปดาห์ บางคนพูดถึงสิ่งที่อยากทำนอกเหนือจากการปลูกข้าว นำไปสู่การริเริ่มนำเกษตรอินทรีย์ไปใช้กับพืชผลอย่างอื่น เช่น ผักสวนครัวอินทรีย์ มะนาวอินทรีย์ และการต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อสร้างรายได้และขานาเกษตรอินทรีย์ ยังมีการจัดการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ เช่น การเผาถ่าน ผลิตน้ำยาอเนกประสงค์ น้ำยาล้างจาน ยาสระผม ฯลฯ ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับองค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชาวภูไทในวิถีชีวิตที่พบว่าการทำนาของชุมชนในอดีตที่ผ่านมาเป็นการทำนาที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง มีวิธีการผลิตที่เรียบง่าย ใช้แรงงานคนและแรงงานสัตว์ในการทำนาและการผลิตไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี สารฆ่าแมลง ตลอดจนยาปราบศัตรูพืชแต่อย่างใด ส่วนมากใช้ปุ๋ยจากมูลสัตว์สามารถได้ผลผลิตข้าวเช่นเดียวกัน กระบวนการผลิตแบบเดิมไม่ทำลายระบบนิเวศวิทยา ทำให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติซึ่งธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์จะให้ฐานอาหารที่สำคัญแก่ชุมชน ดังนั้นการฟื้นฟูวิถีการผลิตแบบเดิมจึงเท่ากับการคืนอุดมสมบูรณ์ให้ธรรมชาติ และธรรมชาติจะมอบความสมบูรณ์ให้แก่มนุษย์ การปฏิบัติการจัดตั้งโรงเรียนเกษตรอินทรีย์จึงเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญ เรียนรู้จากข้อมูลและฐานการผลิตในอดีตที่ชุมชนเคยปฏิบัติมานั่นเอง

๒. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม

ทีมวิจัยได้ดำเนินการประชุมเพื่อจัดตั้งกลุ่ม โรงเรียนขานาเกษตรอินทรีย์ตำบลตูมขึ้น เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๗ ณ สวนลุงจำรูญ นาคนวล บ้านร่งระ หมู่ที่ ๘ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งกลุ่มดังนี้

(๑) เพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มขานาในตำบลตูมเพื่อเรียนรู้รูปแบบการพึ่งตนเองของสมาชิกในกลุ่ม

(๒) เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกทำนาอินทรีย์และเรียนรู้การพัฒนาข้าวคุณภาพดี

(๓) เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มดำเนินการพัฒนาแปลง สวนของตนเอง ตามแนวทางเกษตรผสมผสาน เกษตรเพื่อการพึ่งตนเอง

๓. กฎกติกาของกลุ่มโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม

(๑) สมาชิกเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปฏิบัติการเพื่อการพึ่งตนเองร่วมกับกลุ่มเดือนละ ๑ ครั้ง

(๒) สมาชิกร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการผลิตข้าวคุณภาพดีและนาอินทรีย์คนละอย่างน้อย ๑ - ๕ ไร่

- (๓) สมาชิกร่วมกันปลูกพืชผักตามแนวทางเกษตรผสมผสานหรือเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อให้ครัวเรือนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน
- (๔) สมาชิกร่วมกันสร้างเครือข่ายในการผลิตการจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน
- (๕) สมาชิกร่วมกันติดตามประเมินผล เที่ยมยามให้กำลังใจซึ่งกันและกัน จนถึงในระดับแปลง

๔. โครงสร้างคณะกรรมการโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม

คณะที่ปรึกษา ประกอบด้วย ๔ คน ดังนี้

- (๑) นายปริญญา สิงห์เรือง พนักงานพัฒนาลูกค้า ชกส.อีสานล่าง
- (๒) นายอนันต์ แสงชาติรี พัฒนาการอำเภอปรางค์กู่
- (๓) นางสาวบุษดา ไชยภา พัฒนาการตำบลตูม
- (๔) นายสัตวแพทย์ ดร.วินัย แก้วละมูล อาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะกรรมการโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม มี ๑๔ คน ดังนี้

(๑) นายจำรูญ นาคนวล	ประธานคณะกรรมการ
(๒) นายบุญทา วิเศษชาติ	รองประธานคนที่ ๑
(๓) นายเทวสิทธิ์ ทวีชาติ	รองประธานคนที่ ๒
(๔) นายนาวัน สิงขร	เลขานุการ
(๕) นายลือชัย แหวนเงิน	ผู้ช่วยเลขานุการ
(๖) นางสุดา ดาศรี	เหรัญญิก
(๗) นางทองลา นาคนวล	ผู้ช่วยเหรัญญิก
(๘) นายสรณ์ญา กระสังข์	ผู้ประสานงาน
(๙) นายสุข นาคนวล	ผู้ประสานงานบ้านรณะ
(๑๐) นางสาวพิน ทวีชาติ	ผู้ประสานงานบ้านขี้นาค
(๑๑) นายคำนิง โสภานุตร	ผู้ประสานงานบ้านพลึง
(๑๒) นายนาวัน สิงขร	ผู้ประสานงานบ้านกระโพธิ์
(๑๓) นายลือชัย แหวนเงิน	ผู้ประสานงานบ้านตูม
(๑๔) นายธรรมบุญ แก้วละมูล	ผู้ประสานงานบ้านพอก

๕. พื้นที่เป้าหมายและสมาชิก

จากการดำเนินการจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม ได้ดำเนินการรับสมัครสมาชิกของกลุ่มครอบครัวการดำเนินการขับเคลื่อนงานเกษตรอินทรีย์ รวมสมาชิกกลุ่ม ๖๔ คน ประกอบด้วย บ้านขี้นาค หมู่ที่ ๖ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จำนวน ๑๕ คน บ้านขี้นาคน้อย หมู่ที่ ๗ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จำนวน ๓ คน บ้านพลึง หมู่ที่ ๙ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จำนวน ๖ คน บ้านรณะ หมู่ที่ ๘ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จำนวน ๒๘ คน และบ้านกระโพธิ์ หมู่ที่ ๒ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จำนวน ๑๒ คน

๖. รายชื่อสมาชิกโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม

ในการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์ตำบลตูมได้ดำเนินการให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินการของกลุ่ม โดยให้มีการร่วมกันออมเงินในองค์กรเป็นหุ้นเพื่อเป็นกองทุนในการดำเนินการขับเคลื่อนงานเกษตรอินทรีย์ในตำบล มีเงินกองทุนทั้งสิ้น ๑๖,๔๐๐ บาท จำแนกตามกลุ่มสมาชิก ได้ดังนี้

- สมาชิกโรงเรียนบ้านกระโพธิ์ หมู่ที่ ๒ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ มีสมาชิก ๑๒ คน ยอดเงินกองทุน ๔,๘๐๐ บาท

ลำดับที่	ชื่อ – นามสกุล	หุ้น
๑	นางกิตติญา สิงขร	๑,๐๐๐
๒	นางใจ แสงอุ่น	๑๐๐
๓	นางเปื้อง ทองหล่อ	๑๐๐
๔	นางสมธิษ ทองหล่อ	๖๐๐
๕	นายนาวัน สิงขร	๑๐๐๐
๖	นางละออง พันเพชร	๕๐๐
๗	นางเรณูมาศ สอนโอบ	๒๐๐
๘	นางสุลัดดา ทองหล่อ	๑๐๐
๙	น.ส.สมจินต์ บุญเสริม	๑๐๐
๑๐	นางสิน งามหอม	๕๐๐
๑๑	นางพวง บุญเสริม	๕๐๐
๑๒	นางสุธิดา จันทอง	๑๐๐

- บ้านขี้นาค หมู่ที่ ๖ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ มีสมาชิก ๑๖ คน ยอดเงินกองทุน ๑,๖๐๐ บาท

ลำดับที่	ชื่อ – นามสกุล	หุ้น
๑	นางสายพิณ นาคนวล	๑๐๐
๒	นางสาวบุษดา ไชยภา	๑๐๐
๓	นางอนัญญา นาคนวล	๑๐๐
๔	นายเทวลิตร ทวีชาติ	๖๐๐

๕	นางญวน นาคนวล	๑๐๐
๖	นางประสพโชค นาคนวล	๑๐๐
๗	นายไทยนิยม ไชยภา	๑๐๐
๘	นางทองลา ไชยภา	๑๐๐
๙	นายสนิท อสิพงษ์	๑๐๐
๑๐	นางรัชนีพร ทวีชาติ	๑๐๐
๑๑	นายวงศ์ นาคนวล	๑๐๐

- บ้านขี้นาคน้อย หมู่ที่ ๗ ตำบลตูม อำเภอปรารักษ์ภู มีสมาชิก ๓ คน ยอดเงินกองทุน ๖๐๐ บาท

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	หุ้น
๑	นายสรรรถัญญา กระสังข์	๔๐๐
๒	นายศิริวัฒน์ ชัยวิเศษ	๑๐๐
๓	นายวันทา พันจันดา	๑๐๐

- บ้านพล้อง หมู่ที่ ๙ ตำบลตูม อำเภอปรารักษ์ภู มีสมาชิก 6 คน ยอดเงินกองทุน ๒,๕๐๐ บาท

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	หุ้น
๑	นายบุญทา วิเศษชาติ	๓๐๐
๒	นายอาทิตย์ แสงมาศ	๑๐๐
๓	นายคำนึ่ง ไส่ภาบุตร	๕๐๐
๔	นายจรรยา ทิพย์พันธ์	๑๐๐๐
๕	นางสมหมาย แสงมาศ	๕๐๐
๖	นางจุฑามาศ วิเศษชาติ	๑๐๐

- บ้านรณะ หมู่ที่ ๘ ตำบลตุม อำเภอปรังค์กู มีสมาชิก ๒๘ คน ยอดเงิน
กองทุน ๖,๙๐๐ บาท

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	หุ้น	ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	หุ้น
๑	นายภูวนารถ แสงมาศ	๔๐๐	๑๕	นางปกาพันธ์ ทวีชาติ	๑๐๐
๒	นายสุข นาคนวล	๕๐๐	๑๖	นางสมิน วรติยะ	๒๐๐
๓	นางสุดา ดาศรี	๓๐๐	๑๗	นางนงนุช แพงงูงา	๒๐๐
๔	นายเสมียน แสงมาศ	๓๐๐	๑๘	นางปราณี ทวีชาติ	๒๐๐
๕	นส.สมถวิล ทวีชาติ	๓๐๐	๑๙	นางสุปรียา สงพิมพ์	๒๐๐
๖	นางลำพึง สุรินทร์	๓๐๐	๒๐	นางนุญ จันทอง	๓๐๐
๗	นางวรรณา ทองอัม	๓๐๐	๒๑	นางทอง นาคนวล	๒๐๐
๘	นส.พวงประกาย จันทอง	๑๐๐	๒๒	นายจำลอง บรรจงปรุ	๑๐๐
๙	นางสุณา บัญชาเมฆ	๑๐๐	๒๓	นายสุชาครีย์ นาคนวล	๒๐๐
๑๐	นางสมิต วรครุฑ	๕๐๐	๒๔	นางจันแดง จันทอง	๕๐๐
๑๑	นายจำรูญ นาคนวล	๕๐๐	๒๕	นางลาด บรรจงปรุ	๒๐๐
๑๒	นายปิติ ทวีชาติ	๑๐๐	๒๖	นางธาดุ จันทอง	๒๐๐
๑๓	นายประวัตี จันทอง	๒๐๐	๒๗	นางเพ็ญ สุขจันทร์	๒๐๐
๑๔	นายปัญญา พันโนฤทธิ์	๒๐๐	๒๘	นางสี จันทอง	๑๐๐

๗. ผลการขับเคลื่อนกิจกรรมโรงเรียนชานาเกษตรอินทรีย์ตำบลตุม

จากการจัดเก็บข้อมูล การดำเนินการโรงเรียนชานาเกษตรอินทรีย์ตำบลตุมซึ่งเป็นกิจกรรมการขยายผลองค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชาวกุยตำบลตุม พบว่า มีการดำเนินการดังนี้

(๑) การขยายผลแปลงทดลองการทำนาอินทรีย์ จากการสนทนากลุ่มย่อย เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๘ กำหนดให้มีการดำเนินการขยายผลการทำนาสาธิตเพื่อทดลองการผลิตนาอินทรีย์เพื่อศึกษาเรื่องแนวทางการทำนาอินทรีย์เพื่อสร้างการเรียนรู้การทำนาจากต้นข้าว กำหนดให้ดำเนินการขยายผลแปลงสาธิตนาดำ จำนวน ๓ แปลง ได้แก่ แปลงของนายจำรูญ นาคนวล บ้านรณะ หมู่ที่ ๘ นายเทวลิตร ทวีชาติ บ้านขี้นาค หมู่ที่ ๘ และนายบุญทา วิเศษชาติ ซึ่งจากการจัดเก็บข้อมูลในการดำเนินการดังกล่าว พบว่า มีรายละเอียด ดังนี้

การผลิตแปลงสาธิตการผลิตข้าวอินทรีย์

นายจำรูญ นาคนวล ผู้ใหญ่บ้านรกระ ในฐานะประธานโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ ตำบลตุม ได้ใช้แปลงนาของตนเองพื้นที่จำนวน ๔ ไร่ เป็นแปลงสาธิตในการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยนายจำรูญ นาคนวล ได้ผลิตข้าวอินทรีย์ ๒ สายพันธุ์ คือ ข้าวพระเวศสันดรและพันธุ์ข้าวหอมมะลิ ซึ่งในการดำเนินการทำนาอินทรีย์ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้สมาชิกเข้ามาเรียนรู้ในกระบวนการผลิต ในขั้นตอนต่างๆ เน้นการใช้ความเอื้ออาทรในชุมชน ในการจัดกิจกรรมร่วมกันโดยใช้การลงแขกเป็นสำคัญ การผลิตแปลงสาธิตการผลิตข้าวอินทรีย์นี้มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

๑. ขั้นตอนการเตรียมดิน ไถกลบตอซังข้าว และปลูกผั้วพำ เพื่อบำรุงดิน โดยใช้เมล็ดพันธุ์ถั่วพำ ไร่ละ ๘ – ๑๐ กิโลกรัม ซึ่งถั่วพำเป็นพืชตระกูลถั่ว ที่มีธาตุอาหารต่อดิน เป็นพืชตระกูลถั่ว ลักษณะเป็นทรงพุ่ม เจริญเติบโตได้ดี มีลำต้นแข็งแรง และระบบรากลึก สามารถปลูกเป็นพืชเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดได้ดีผลจากการปลูกถั่วพำทำให้ดินมีสภาพร่วนซุย และมีอินทรีย์วัตถุในดินปรับปรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น นายจำรูญ นาคนวล กล่าวว่า ได้ปลูกถั่วพำเพื่อปรับปรุงบำรุงดินเป็นปุ๋ยพืชสด ที่เมื่อปลูกถั่วพำและเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ถั่วพำแล้ว จะไถกลบถั่วพำ เพื่อให้ย่อยสลายเป็นปุ๋ย ในฤดูกาลผลิตที่ผ่านมาที่ดินของตนเอง สภาพดินร่วนซุย และดินดีขึ้นกว่าเดิม

๒. ขั้นตอนการดำนา แปลงสาธิตเกษตรอินทรีย์จะทำการลงแขกดำนาซึ่งดำเนินการลงแขกดำนาทั้ง ๓ แปลงเป้าหมายที่กล่าวไว้เบื้องต้น การลงแขกเป็นแนวทางในการทำนาเพราะจะได้มีการส่งเสริมให้ใช้วัฒนธรรมชุมชน การลงแขกเป็นฐานในการลดต้นทุนการผลิต และการศึกษาการเจริญเติบโตของต้นข้าวในแปลงนาด้วยซึ่งในกระบวนการลงแขกดำนาได้เชิญหน่วยงานราชการในพื้นที่เข้าร่วมกันเรียนรู้ เช่น โรงเรียนบ้านชันาค สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรังค์กู สำนักงานเกษตรอำเภอปรังค์กู ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาปรังค์กู เป็นต้น ผลจากการดำเนินการ การดำนาในพื้นที่จำนวน ๔ ไร่ พบว่า การลงแขกทำนาเป็นการลดต้นทุนทางด้านแรงงานนอกจากนั้น สมาชิกที่มาร่วมลงแขกดำนายังมีการจัดการเรียนรู้ในด้านการผลิตปุ๋ยน้ำเบญจคุณซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชุมชนในการปรับปรุงบำรุงดินซึ่งในเวทีดังกล่าวสมาชิกโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ต่างได้เรียนรู้การทำปุ๋ยเบญจคุณและนำไปขยายผลในพื้นที่ของชุมชนตนเองในแปลงของตนเอง

๓. ขั้นตอนการเก็บข้อมูลการเจริญเติบโตของต้นข้าว จากการจัดเก็บข้อมูลการเจริญเติบโตของต้นข้าว โดยการจัดเก็บข้อมูลจำนวน ๒ ครั้งเพื่อติดตามดูพัฒนาการเติบโตของต้นข้าวและระบบนิเวศในแปลงนาว่ากระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศอย่างไร จัดเก็บข้อมูล จำนวน ๒ ครั้ง โดยสุ่มจัดเก็บข้อมูลทั้งสิ้น ๕ จุด ความกว้างในแต่ละจุดมีขนาด ๑ เมตร คูณ ๑ เมตร ผลจากการจัดเก็บข้อมูล ดังนี้

ลำดับที่	รายการ	ข้อมูลครั้งที่ ๑	ข้อมูลครั้งที่ ๒
๑	สัตว์ที่เป็นประโยชน์	ปลา	ปลา
๒	สัตว์ที่ทำลายต้นข้าว	ปู	ปู, หนอน
๓	แมลงดี	แมลงปอ	ผีเสื้อ, แมงมุม, แมลงปอ
๔	แมลงร้าย	-	-
๕	จำนวนต้นตอกอ (ต้น)	๙.๒๐	๑๒.๑๐
๖	จำนวนราก	๑๙๑.๐๔	๒๒๐.๖๐
๗	ความยาวราก	๒๕.๑๖ ซม.	๔๐.๒
๘	จำนวนใบต่อต้น	๕.๘๕ ใบ	๕.๙๙ ใบ
๙	จำนวนใบเขียว	๔๒.๕๙ ใบ	๕๔.๕๕ ใบ
๑๐	จำนวนใบเหลือง	๓.๔๘ ใบ	๔.๒๖ ใบ
๑๑	จำนวนใบเป็นโรค	๖.๘๒ ใบ	๑.๓๔ ใบ
๑๒	ความสูงต้นข้าว	๑๐๔.๒ ซม.	๑๒๘ ซม.
๑๓	ระดับลิกน้ำ	๑๘ ซม.	๑๗ ซม.
๑๔	วัชพืชที่พบ	ผักแว่น	ผักแว่น, ผักอีฮิ้น, แหนแดง

จากฐานข้อมูล ดังกล่าว พบว่า การทำนาอินทรีย์โดยใช้กระบวนการผลิตแบบอินทรีย์ที่ใช้ปุ๋ยคอกและการไถกลบตอซังข้าว ปลุกถั่วพุ่มปุ๋ยพืชสดในกระบวนการผลิตก็สามารถทำให้ข้าวอินทรีย์สามารถมีพัฒนาการการเติบโต และมีระบบนิเวศวิทยาในแปลงนาที่หลากหลายขึ้น จากฐานข้อมูลเบื้องต้น โดยไม่แตกต่างจากการผลิตแบบสารเคมีนั่นเอง

๔. ขั้นตอนการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว การเก็บเกี่ยวข้าว แรกเริ่มเดิมทีทางโครงการวิจัยฯ ได้กำหนดแผนงานร่วมกันว่าจะใช้การลงแขกเกี่ยวข้าวในแปลงนาสาธิตทั้ง ๓ แปลงแต่ด้วยความเร่งรีบในด้านกระบวนการผลิต จึงสามารถเก็บเกี่ยวด้วยการลงแขกเกี่ยวข้าวได้เพียงแปลงเดียว คือ

แปลงของนายจำรูญ นาคนวล ส่วน ๒ แปลงที่เหลือใช้ระบบเครื่องจักรเก็บเกี่ยวโดยซึ่งเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๗ ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมการลงแขกเกี่ยวข้าวและเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์โดยมีหน่วยงานร่วมสนับสนุนการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ (สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรางค์กู่ สำนักงานเกษตรอำเภอปรางค์กู่ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาปรางค์กู่ โดยแบ่งกิจกรรมเป็น ๒ ภาค คือการลงแขกเกี่ยวข้าวและการเสวนาทิศทางของการผลิตข้าวอินทรีย์ในสถานการณ์ปัจจุบัน

นายจำรูญ นาคนวล ผู้ใหญ่บ้านร่งระ/นักวิจัยท้องถิ่น ในฐานะผู้ดำเนินการขับเคลื่อนงานวิจัยและการลงแขกเกี่ยวข้าว กล่าวว่า “การลงแขกเกี่ยวข้าวเป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนเป็นวัฒนธรรมที่ดีของคนในท้องถิ่นซึ่งการฟื้นฟูให้มีการจัดกิจกรรมเหล่านี้ถือว่า เป็นการกระชับความสัมพันธ์ จัดระเบียบให้คนในชุมชนมาทำงานร่วมกัน มาร่วมไม้ร่วมมือกันทำงานในขณะเดียวกันก็ได้ความรู้ได้ความเชื่อมั่นว่าการทำนาใช้นั้นต้องใช้ความรู้ ต้องเรียนรู้ในเรื่องการผลิต การดูแลข้าว การแปรรูป การตลาด และที่สำคัญต้องเรียนรู้เรื่องต้นทุนของชาวนาด้วยซึ่งปีนี้เป็นปีที่ ๒ ที่บ้านร่งระ มีการจัดกระบวนการเรียนในด้านนี้ และทำให้เรามีความเข้าใจและมั่นใจในแนวทางการทำนาอินทรีย์เพื่อให้เกิดผลดีต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคต่อไปก็จะดำเนินกิจกรรมในลักษณะเช่นนี้อีกทุกๆ ปี”

ทางด้าน อาจารย์ นิรัตน์ ศรีขำนิ วิทยากรจากจังหวัดยโสธร ให้ข้อมูล ในวงคุยวันนี้ว่า “สถานการณ์การผลิตข้าวอินทรีย์ในประเทศไทยในวันนี้มีน้อยมาก หากคิดเป็นร้อยละอยู่ที่ร้อยละ ๐.๘๒ ของผู้ผลิตข้าวทั้งประเทศเท่านั้นเอง การผลิตข้าวอินทรีย์ส่งผลดีหลายประการ ดังนี้ เกษตรกรจะได้ราคาข้าวที่ดีกว่าข้าวนาเคมี ถ้ามีการเชื่อมโยงและเชื่อมต่อทางการตลาดได้ดีเกษตรกรจะได้มีสุขภาพที่ดี เพราะ ลงมือผลิตข้าวที่มีความปลอดภัยต่อสุขภาพของตนเอง เกษตรกรจะได้ระบบนิเวศในแปลงนาและสิ่งแวดล้อมที่ดีกลับคืนมา เพราะอากาศดี ดินดี ไม่มีสารเคมีปนเปื้อน ชีวิตดี ปลอดภัย ถ้าชาวนาเริ่มทำข้าวอินทรีย์ และจะเชื่อมโยงสู่ประเด็นอื่น เช่น พืชผักปลอดสารเคมี แดงโมอินทรีย์ ผักอินทรีย์ และอื่น ๆ ซึ่งมีบทเรียนให้ศึกษาในพื้นที่มากมาย”

นายพุทธา พาสมบูรณ์ พัฒนาการ/ทำนาอินทรีย์ ผู้ก่อตั้งกลุ่มหอมดินศรีณรงค์ เพราะความรักความชอบส่วนตัวที่อยากทำข้าวอินทรีย์เริ่มจากสมาชิกที่สนใจจำนวน เพียง ๑๓ คน ในปีแรก และปีที่ ๒ ขยายเป็น ๓๕ คน เข้าสู่กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์เป็นสมาชิกกองทุนข้าวจังหวัดสุรินทร์ ที่มีตลาดต่างประเทศได้ราคาสูงกว่าข้าวนาเคมีทั่วไป แล้วพยายามผลิตข้าวให้ได้ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ในกลุ่มมีชาวนาวัยรุ่นที่ตัดสินใจทำนาอินทรีย์จำนวนไม่น้อยบอกว่ายิ่งทำยิ่งสนุก ไม่ยากอย่างที่คิด ขอให้มั่นใจในการทำนาอินทรีย์และเกษตรอินทรีย์

นายรุ่งวิชิต คำงาม ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ (สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น) กล่าวว่า “การขยายฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ตามแนวคิดการขยายผลองค์ความรู้ของโครงการที่ไม่ได้รับความสนใจเพราะว่าปัญหาในด้านการผลิตข้าวอินทรีย์แล้วไม่มีที่

ขาย ขาดกระบวนการรองรับและทางกลุ่มเองก็ยังขาดทีมที่จะจัดการทางด้านการตลาดทำให้ขาดความรู้ในด้านเส้นทางการผลิต และเชื่อมโยงสู่การจำหน่ายในตลาดต่างๆ ทั้งในชุมชนและภายนอกชุมชน”

จากการจัดเวทีเสวนา ดังกล่าว พบว่า โรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม เป็นองค์กรชาวบ้านที่กำลังเริ่มต้นในการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งยังขาดทิศทางในการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม ควรมีการสร้างการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอในการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินการในด้านนี้ โดยมีเป้าหมายให้สมาชิกสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการสร้างแรงจูงใจในการผลิตอาหารปลอดภัยและการเชื่อมโยงทางการตลาดในอนาคต

ภาพที่ ๔ – ๒๗ การลงแขกเกี่ยวข้าวและการเสวนาทิศทางของการผลิตข้าวอินทรีย์ในสถานการณ์ปัจจุบัน

ผลผลิตการทำนาอินทรีย์

จากการจัดเก็บข้อมูลการทำนาอินทรีย์ทั้ง ๓ แปลงสาธิต พบว่า มีผลผลิตข้าวอินทรีย์โดยเฉลี่ยต่อไร่ดังนี้

- แปลงสาธิตนายจำรูญ นาคนวล ทำนาแปลงสาธิต จำนวน ๔ ไร่ ได้ผลผลิตจำนวน ๑,๘๘๐ กิโลกรัม เฉลี่ยไร่ละ ๔๗๐ กิโลกรัม

- แปลงสาธิตนายเทวสิทธิ์ ทวีชาติ ทำนาแปลงสาธิต จำนวน ๔ ไร่ ได้ผลผลิตจำนวน ๑,๖๐๐ กิโลกรัม เฉลี่ยไร่ละ ๔๐๐ กิโลกรัม

- แปลงสาธิตนายบุญทา วิเศษชาติ ทำนาแปลงสาธิต จำนวน ๒ ไร่ ได้ผลผลิตจำนวน ๘๐๐ กิโลกรัม เฉลี่ยไร่ละ ๔๐๐ กิโลกรัม

นายจำรูญ นาคนวล กล่าวว่า “ปีนี้ปีแรกที่ตัดสินใจใช้พื้นที่การทำนาบริเวณแปลงสาธิตแห่งนี้จำนวน ๔ ไร่ ทำนาอินทรีย์เนื่องจากพื้นที่เดิมที่เคยทดลองเป็นแปลงสาธิตมีปัญหาการขาดน้ำส่งผลให้การทดสอบปลูกข้าวและการเรียนรู้จากแปลงนาไม่ค่อยได้ผลเท่าใดนัก เมื่อฤดูกาลผลิตที่แล้วนาแห่งนี้ได้ผลผลิตเฉลี่ย ๓๕๕ กิโลกรัมต่อไร่ มาปีนี้ได้ผลผลิต ๔๗๐ กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกันพบว่า มีผลผลิตไม่แตกต่างกันมากนัก แต่รายจ่ายจากการทำนาอินทรีย์นั้นมันน้อยกว่านาเคมีและระบบนิเวศวิทยาในแปลงนามีความสมบูรณ์ขึ้น สำคัญที่สุดคือได้ข้าวที่มีความปลอดภัยไว้บริโภคในครัวเรือน”

ต้นทุนการผลิตเชิงเปรียบเทียบ

จากการจัดเก็บข้อมูลในด้านต้นทุนการผลิตของสมาชิก ในแปลงนาสาธิตเพื่อเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตระหว่างนาอินทรีย์และนาเคมี พบว่า มีข้อมูลด้านต้นทุนการผลิตดังนี้

รายการ	ต้นทุนการผลิต					
	แปลงนา นายจำรูญ นาคนวล		แปลงนา นายเทวลิตร ทวีชาติ		แปลงนา นายบุญทา วิเศษชาติ	
	นาอินทรีย์	นาเคมี	นาอินทรีย์	นาเคมี	นาอินทรีย์	นาเคมี
ค่าเมล็ดพันธุ์	๑๐๐	๔๐๐	๓๐๐	๕๐๐	๓๑๒.๒๕	๕๗๑
ค่าไถนา	๓๕๐	๔๓๐	๓๕๐	๔๐๐	๔๐๐	๔๐๐
ค่าปุ๋ยเคมี	-	๓๓๗.๕๐	-	๑,๕๐๐	-	๑,๑๔๒
ค่ายาปราบศัตรูพืช	-	๔๐	-	-	-	๑๑๔
ค่าปุ๋ยอินทรีย์	๕๐๐	-	๕๐๐	-	๕๐๐	-
ค่าแรงงาน	๕๐๐	๕๐	๕๐๐	-	๑,๕๐๐	๗๑
ค่ารถเกี่ยวข้าว	-	๗๔๐	-	๕๕๐	๕๐๐	๕๕๐
ค่าน้ำมัน	-	-	-	-	-	-
รวมเฉลี่ยต่อไร่ (บาท)	๑,๔๕๐	๑,๙๙๗.๕๐	๑,๗๕๐	๒,๙๕๐	๓,๒๑๒.๒๕	๓,๓๙๘

จากตารางดังกล่าวเบื้องต้น พบว่า ต้นทุนการผลิตของสมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการ มีผลต่างอย่างชัดเจนระหว่างต้นทุนการผลิตการทำนาเคมีและนาอินทรีย์ โดยต้นทุนการผลิตสูงสุด ได้แก่ ค่าปุ๋ยเคมี ค่ารถเกี่ยวข้าว และค่ารถไถนาตามลำดับ

(๒) การจัดการผลผลิต โดยโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม

จากฐานข้อมูลการวิจัย ในระยะที่ ๑ พบว่า องค์ความรู้ในการผลิตข้าว ข้าวกล้องงอกของกลุ่มมีการผลิตมาหลายปี แต่ทั้งนี้กลุ่มยังขาดระบบในการจัดการผลผลิตที่ชัดเจนขาดการวางแผนการผลิต และการตลาดที่สอดคล้องสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค จากการประชุมสนทนากลุ่มย่อยเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ของกลุ่มโดยมีสถานการณ์ปัญหาร่วมกันดังนี้

๑. ขาดการวางแผนการผลิตให้มีผลผลิตจำหน่ายตลอดปี ทั้งนี้มีประสบการณ์ในรอบปีการผลิตที่ผ่านมาที่สำนักงานเกษตรอำเภอปรางค์กู่ได้ประสานขอความร่วมมือให้กลุ่มนำสินค้าข้าวอินทรีย์ไปจำหน่ายในเทศกาลงานเจาะ-ทุเรียนของดีศรีสะเกษ แต่ทางกลุ่มไม่มีข้าวเพราะไม่ได้จัดเก็บข้าวไว้อย่างพอเพียงแก่การจำหน่ายตลอดทั้งปีจึงเสียโอกาสในการจำหน่ายสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนและชุมชน

๒. ขาดการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ โลโก้สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มเองซึ่งในระยะที่ผ่านมากลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนบรรจุภัณฑ์จากงบประมาณของกลุ่มจังหวัดตามยุทธศาสตร์การพัฒนาของภาครัฐจึงเป็นบรรจุภัณฑ์ที่ขาดการเจาะจงเชิงพื้นที่ ไม่ดึงดูดใจ

๓. ขาดทีมการตลาด ทีมขายสินค้าในงานต่าง ๆ ทั้งในระดับ อำเภอ จังหวัด ทั้งงานราชการและงานองค์กรอื่น ๆ

จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อกำหนดทิศทางร่วมกันในการจัดการปัญหาจำแนกเป็นประเด็นตามเนื้อหา เริ่มจากการออกแบบโลโก้ตราสินค้าข้าวอินทรีย์ของกลุ่มใหม่ที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มเพื่อใช้ในการสร้างตราสินค้าออกสู่ตลาด แทนแบบเดิมที่ใช้ของจังหวัดศรีสะเกษที่ผลิตแจกจ่ายกลุ่มที่ผลิตข้าวในนามกลุ่มจังหวัดภาคอีสานตอนล่าง ในโลโก้ของกลุ่มจะใช้ชื่อผลิตภัณฑ์ว่า “ข้าวพื้นภูมิปัญญา” ซึ่งเป็นชื่อของกลุ่มแต่ดั้งเดิมที่ร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกันมาในหมู่บ้าน และมีรายละเอียดเกี่ยวกับข้าว วิธีการหุง ที่อยู่ของกลุ่ม และหน่วยงานที่ร่วมสนับสนุน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๔ - ๒๘ โลโก้ตราสินค้าข้าวอินทรีย์ของกลุ่ม

ลำดับต่อมา ทีมวิจัยได้นำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในนาม “ข้าวอินทรีย์พื้นภูมิปัญญา” ไปจดทะเบียนสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปราจีนบุรี เพื่อเตรียมการในการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่ทางราชการกำหนดซึ่งข้าวอินทรีย์เป็นผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร ดังนั้นตามเกณฑ์การคัดสรรต้องพัฒนาให้ด้านมาตรฐานประเภท ออย. ของสำนักงานอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข หรือมาตรฐานคิว ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การเกษตรจึงจะได้รับการคัดสรรให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ได้รับมาตรฐาน ๑ - ๕ ดาว ซึ่งในระยะนี้สมาชิกกลุ่มมีการวางแผนการผลิตและการตลาด โดยกำหนดให้แต่ละคนนำผลผลิตที่ได้จากผลผลิตในรอบปีที่ผ่านมาเตรียมไว้สำหรับการผลิตข้าวและจัดจำหน่ายให้สามารถมีผลผลิตตลอดทั้งปี

(๓) การจัดการด้านการตลาด กลุ่มโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบล

การจัดทีมทางการตลาดของกลุ่ม ได้จัดให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวที่มีรูปแบบที่น่าสนใจและเพิ่มมูลค่าโดยการนำระบบการขึ้นข้าวแบบสุญญากาศที่มีรูปทรงสวยงามและสามารถต่อยอดเป็นของขวัญของฝากได้ด้วย โดยมีผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทั้งสิ้น ๓ ประเภท ดังนี้

- ข้าวไรเบอร์รี่ขึ้นสุญญากาศ กำหนดราคาขาย กิโลกรัมละ ๘๐ บาท
- ข้าวไรเบอร์รี่ผสมข้าวหอมมะลิ กำหนดราคาขาย กิโลกรัมละ ๖๐ บาท
- ข้าวกล้องมะลิอินทรีย์ กำหนดราคาขาย กิโลกรัมละ ๓๕ บาท
- ข้าวกล้องมะลิงอก กำหนดราคาขาย กิโลกรัมละ ๖๐ บาท

โดยในระยะที่ผ่านมาทางโครงการวิจัยฯ ได้สนับสนุนให้ทีมการตลาดนำสินค้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปจำหน่ายที่งานกาชาดและงานปีใหม่จังหวัดศรีสะเกษ โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรangkูกจัดจำหน่ายสินค้าให้ในระหว่างวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๗ – ๔ มกราคม ๒๕๕๘ ผลการจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม พบว่า มีลูกค้าให้ความสนใจข้าวอินทรีย์ของกลุ่มและมียอดจำหน่ายทั้งหมดจำนวน ๓๕๐ กิโลกรัม เป็นเงิน ๓๐,๐๐๐ บาท

นางสาวสมถวิล ทวีชาติ ฝ่ายการตลาดของกลุ่มซึ่งเป็นตัวแทนไปจัดแสดงและจำหน่ายสินค้ากลุ่ม กล่าวว่า “ปีนี้เป็นปีแรกที่ทางกลุ่มมีโอกาสมาจัดแสดงและจำหน่ายสินค้าโดยเฉพาะข้าวอินทรีย์ของกลุ่มได้รับการตอบรับจากกลุ่มลูกค้าเป็นอย่างดี ถึงแม้ขายได้ไม่มากแต่ก็ได้ประสบการณ์ และมุมมองด้านการตลาดทำให้เห็นช่องทางการจัดจำหน่ายและเห็นเครือข่ายที่มีประสบการณ์ในการจำหน่ายสินค้าได้พบปะพูดคุย รู้สึกมีกำลังใจอยากขายสินค้าให้ได้มากที่สุด อยากไปขายที่ตลาดเมืองทองธานี งานโอท็อปซีดี แต่ต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้ได้มาตรฐานต่อไปเช่นมาตรฐาน ออ. และมาตรฐาน คิว”

ส่วนที่ ๒ : การจัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์ถั่วพรี

๑. ที่มา แนวคิดการจัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์ถั่วพรี

จากการจัดเก็บข้อมูลการวิจัยเพื่อขยายผลองค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองพบว่า ในกระบวนการผลิตข้าวในระยะที่ผ่านมาจะขาดกระบวนการในการปรับปรุงบำรุงดิน ถึงแม้ที่ผ่านมาจะมีการณรงค์จากภาครัฐมิให้เกษตรกรเผาตอซังข้าวแต่มิได้รับการตอบสนองมากนัก ดังนั้นทางโครงการวิจัยฯ จึงได้ร่วมกันกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยจัดตั้งเป็นธนาคารเมล็ดพันธุ์ถั่วพรีเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกปรับปรุงบำรุงดินโดยการปลูกถั่วพรีและไถกลบเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน

๒. วัตถุประสงค์ธนาคารเมล็ดพันธุ์ถั่วพรี

- (๑) เพื่อลดต้นทุนในการผลิตข้าว ซึ่งเป็นการเสริมธาตุอาหารในดิน ให้มีอินทรีย์วัตถุเพิ่มขึ้น
- (๒) เพื่อปรับปรุงบำรุงดินให้ดีขึ้น มีธาตุอาหารเพิ่มขึ้น
- (๓) เพื่อเพิ่มผลผลิตให้เกษตรกร
- (๔) เพื่อเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรในการสร้างรายได้จากการปลูกพืชหลังนา

๓. คณะกรรมการธนาคารเมล็ดพันธุ์ถั่วพรี

ใช้แนวคิดในการบริหารจัดการแบบง่ายไม่ซับซ้อน โดยมีการเลือกตั้งคณะทำงานในการดูแลจัดหาเมล็ดพันธุ์ให้สมาชิกไปปลูกในแปลงของตนเองและส่งคืนธนาคารเพื่อหมุนเวียนให้แก่ครัวเรือนอื่นๆ ต่อไป โดยมีรายชื่อคณะกรรมการธนาคารเมล็ดพันธุ์ถั่วพรี ดังนี้

(๑) นายจำรูญ นาคนวล	ประธานธนาคารเมล็ดพันธุ์ถั่วพรี
(๒) นายสุข นาคนวล	รองประธาน
(๓) นายภูวนารถ แสงมาศ	รองประธาน
(๔) นางสาวดา ศรี	กรรมการ
(๕) นางสาวสมถวิล ทวีชาติ	กรรมการ
(๖) นางลำพึง สุรินทร์	กรรมการและเลขานุการ

๔. กติกา/การบริหารจัดการ

สมาชิกที่มีความต้องการปลูกถั่วพรีในนาของตนเองยื่นความประสงค์ขอยืมเมล็ดพันธุ์ถั่วพรีมาที่คณะกรรมการธนาคารเมล็ดพันธุ์ คณะกรรมการมีหน้าที่พิจารณาจัดสรรเมล็ดพันธุ์ให้แก่สมาชิกโดยกำหนดเกณฑ์การยืมและดอกเบี้ยในการส่งคืนในอัตรา ๒๐ กิโลกรัมต่อดอกเบี้ย ๕ กิโลกรัมและหมุนเวียนให้สมาชิกยืมต่อไปเรื่อยๆ ตามความต้องการของสมาชิก

๕. สมาชิกธนาคารเมล็ดพันธุ์ถั่วพรี

จากการดำเนินการจัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์ถั่วพรีในการดำเนินการปีแรก ในวันที่ ๒๐ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยคณะกรรมการได้แจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ให้สมาชิกก่อตั้งจำนวน ๑๒ คน ได้ดำเนินการนำร่องปลูกถั่วพรีคนละ ๑๐ กิโลกรัม เพื่อปรับปรุงบำรุงดินและขยายเมล็ดพันธุ์ให้แก่สมาชิกในกลุ่ม ปัจจุบันกลุ่มมีเมล็ดพันธุ์ถั่วพรี จำนวน ๕๘๑ กิโลกรัม ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้ขยายผลเมล็ดพันธุ์ถั่วพรีให้สมาชิกเพิ่มขึ้นจำนวน ๓๖ ราย คิดเป็น ๕๘๑ กิโลกรัม มีพื้นที่การปลูกถั่วพรีจำนวน ๑๓๕ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ในตำบลตุม จำนวน ๖ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนงระ บ้านพลึง บ้านชันาค บ้านชันาคน้อยบ้านตุม และบ้านกระโพธิ์ ตามรายชื่อดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล สมาชิก	พื้นที่ปลูกถั่วพรี	จำนวนเมล็ดพันธุ์ที่ยืม
๑	นายภูวนารถ แสงมาศ	๕	๒๐
๒	นางสุดา ศรี	๓	๒๐
๓	นางสาวสมถวิล ทวีชาติ	๑๑	๒๐
๔	นางลำพึง สุรินทร์	๗	๒๐

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล สมาชิก	พื้นที่ปลูกถั่วพริ้ว	จำนวนเมล็ดพันธุ์ที่ยืม
๕	นางวรรณ ทองอ้อม	๘	๑๘
๖	นางสาวพวงประกาย จันทอง	๕	๑๘
๗	นางสุณา บัญชาเมฆ	๒๐	๑๕
๘	นางสมิต วรครุฑ	๕	๑๘
๙	นายจำรูญ นาคนวล	๕	๒๐
๑๐	นายปิติ ทวีชาติ	๕	๑๘
๑๑	นายประวัติ จันทอง	๕	๒๐
๑๒	นางปกาพันธ์ ทวีชาติ	๕	๑๘
๑๓	นางสมิน วรติยะ	๕	๒๐
๑๔	นางนงนุช แพงงูงา	๐	๒๐
๑๕	นางปราณี ทวีชาติ	๔	๒๐
๑๖	นายสรณ์ญา กระสังข์	๑	๒๐
๑๗	นางนุญ จันทอง	๑๐	๒๐
๑๘	นางทอง นาคนวล	๓	๑๘
๑๙	นายจำลอง บรรจงปฐุ	๓	๑๘
๒๐	นายสุชาครีย์ นาคนวล	๓	๑๘
๒๑	นางจันแดง จันทอง	๓	๑๘
๒๒	นางเพ็ญ สุขจันทร์	๓	๑๘
๒๓	นางสี จันทอง	๓	๑๐
๒๔	นางกิตติยา สิงขร	๒	๑๐
๒๕	นายนาวัน สิงขร	๖	๑๐
๒๖	นายบุญทา วิเศษชาติ	๒	๑๘
๒๗	นายอาทิตย์ แสงมาศ	๑	-
๒๘	นางสมหมาย แสงมาศ	๔	-
๒๙	นางจุฑามาศ สมบัติวงษ์	๔	๑๘
๓๐	นางสายพิน ทวีชาติ	๔	๒๐

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล สมาชิก	พื้นที่ปลูกถั่วพรี	จำนวนเมล็ดพันธุ์ที่เยี่ยม
๓๑	นางอนัญญา ทวีชาติ	๓	-
๓๒	นางทองลา ไชยภา	๒	-
๓๓	นางรัชนิพร ทวีชาติ	๑	๒๐
๓๔	นายไทยนิม ไชยภา	๓	๒๐
๓๕	นายศิริวัฒน์ ชัยวิเศษ	๐	๒๐
๓๖	นางสาวสิตาวรรณ ไชยภา	๐	๒๐
	รวมทั้งหมด	๑๓๕	๕๘๑

๖. ผลจากการปลูกถั่วพรี

จากการจัดตั้งธนาคารถั่วพรี ซึ่งเป็นผลจากการทดลองปฏิบัติการวิจัยพบว่า เป็นการจุดประกายความคิดให้สมาชิกกลุ่ม สนใจปลูกถั่วพรีบำรุงดิน โดยในปีแรกสนับสนุนให้ปลูกถั่วพรี จำนวน ๑๒ รายเป็นสมาชิกก่อตั้งทดลองปลูกเพื่อบำรุงดิน ผลจากการทดลองสมาชิกต่างเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพดินของตนเอง มีลักษณะร่วนซุย ปลูกข้าวหวานข้าวแล้วเขียวงามอย่างเป็นธรรมชาติโดยไม่เร่งปุ๋ยเคมีเช่นที่ผ่านมา ประกอบกับการปลูกถั่วพรีในรอบการผลิตที่ผ่านมาสามารถขายให้กับสถานีพัฒนาที่ดินที่รับซื้อในราคา กิโลกรัมละ ๑๕ บาท ส่งผลให้ได้รับความสนใจจากสมาชิกในกลุ่มโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม โดยสามารถขยายสมาชิกได้ถึงจำนวน ๓๖ คนแล้วในปัจจุบัน

นางสาวสมถวิล ทวีชาติ ทีมวิจัยชุมชน กล่าวว่า “ได้ปลูกถั่วพรีปีนี้เป็นปีที่ ๒ ตามแนวทางที่กลุ่มกำหนด เพื่อเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน ซึ่งทุกๆ ปี จะมีการไถกลบตอซังข้าว แต่ปีนี้ไม่มีทั้งไถกลบตอซังข้าวและการปลูกถั่วพรีบำรุงดินด้วย ผลจากการปลูกถั่วพรีพบว่า ทำให้สภาพดินร่วนซุย มีอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มขึ้น และในปีการผลิตที่ผ่านมา ทดลองการทำนาอินทรีย์เป็นปีที่ ๒ ผลปรากฏว่าสามารถลดรายจ่ายจากปุ๋ยเคมีโดยมิได้ใส่ปุ๋ยเคมีเลย แต่ผลผลิตจากการทำนาในปีนี้ได้เท่าเดิมกับตอนที่ทำนาแบบเคมี คงเป็นผลส่วนหนึ่งจากการปรับปรุงบำรุงดินด้วยการปลูกถั่วพรีนั่นเอง”

นางสุตา ดาศรี สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กล่าวว่า “ผลจากการปลูกถั่วพรีทำให้ดินดีขึ้นอย่างชัดเจนในรอบการผลิตที่ผ่านมาถึงแม้ข้าวจะไม่ใส่ปุ๋ยเคมีก็มีความงาม เนื่องจากการไถกลบและการปลูกถั่วพรีเพื่อบำรุงดิน”

ดังนั้น สมาชิกกลุ่มจึงมีความมั่นใจว่าการปลูกถั่วพรีเป็นพืชหลังนาช่วยให้ดินมีอินทรีย์วัตถุเพิ่มขึ้นและครัวเรือนมีรายได้เพิ่มเพราะว่าถั่วพรีสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร สามารถจำหน่ายได้ในราคา กิโลกรัมละ ๑๕ บาท เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สมาชิกมีความสนใจ และเป็นหนึ่งทางเลือกของสมาชิกในการช่วยเหลือเกื้อหนุนกันทำกิจกรรมในชุมชน

๒.๒ การขยายผลโดยการจัดการเรียนรู้ผ่านการให้ดูของจริง ศึกษาดูงานในพื้นที่

การขยายผลการจัดการเรียนรู้ผ่านการให้ดูของจริง ศึกษาดูงานในพื้นที่จริง ในช่วงดำเนินการวิจัย พบว่า มีหน่วยงานต่างๆ สถาบันการศึกษามาศึกษาดูงานซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาทีมงานในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นการจุดประกายความคิดให้แก่ผู้มาศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างกัน สรุปได้ดังนี้

(๑) คณะศึกษาดูงานจากบ้านสำโรงเก่า บ้านสำโรงเกียรติ อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ ในวันที่ ๕ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ คณะศึกษาดูงานด้านการขับเคลื่อนหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน ๓๐ คน เดินทางโดยนายชัยยงค์ ผ่องใส พัฒนาการอำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ ได้นำครัวเรือนพัฒนาตามโครงการหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงมาเรียนรู้กิจกรรมของชุมชนตามฐานการเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมนี้ทำให้แกนนำชุมชนและวิทยากรประจำฐานการเรียนรู้ ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ตามความต้องการของกลุ่มที่มาศึกษาดูงานเป็นสำคัญ และทีมเองได้มีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรการจัดการเรียนรู้อย่างมีความมั่นใจและยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

(๒) คณะศึกษาดูงานจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ผศ.ดร. เอมอร แสนภูวา นำนักศึกษาที่มาศึกษาดูงานจำนวน ๑๔๔ คน ในระหว่างวันที่ ๘ - ๙ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๗ เพื่อให้ชุมชนบ้านรังระได้จัดการเรียนรู้ถึงฐานข้อมูลของชุมชนและกระบวนการขับเคลื่อนการทำงาน นับเป็นโอกาสสำคัญที่ชุมชนได้จัดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดบทเรียนการพัฒนาชุมชนให้แก่นักศึกษา เช่น องค์ความรู้เดิมของชุมชนและองค์ความรู้ตามจุดเรียนรู้ต่างๆ การทำงานเป็นทีม การบริหารจัดการชุมชน เป็นต้น โดย ผศ.ดร.เอมอร แสนภูวา ได้สะท้อนผลการดำเนินงานของชุมชนในครั้งนี้ว่า “ขอชื่นชมผู้นำท้องถิ่น ประชาชน เยาวชน ชาวบ้านรังระที่มีจิตใจเสียสละในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ทำให้นักศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจ สามารถนำความรู้ไปปรับประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตได้ และได้เห็นการมีส่วนร่วม ความร่วมมือ ร่วมใจ และการพึ่งพาตนเองของทุกคนในชุมชน ทำให้ชุมชนบ้านรังระเข้มแข็งเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคมชุมชน และประเทศชาติบนฐานการพัฒนาตนเอง”

(๓) คณะศึกษาดูงานสาขาพัฒนาสังคม และสาขาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เมื่อวันที่ ๒๘ - ๒๙ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ผศ. กฤษณา วงษาสันต์ อาจารย์พัชรินทร์ โชคอำนวย อาจารย์สุพัฒรา วัชรกุล มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ นำคณะนักศึกษาสาขาพัฒนาสังคม และสาขาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มาศึกษาดูงานการจัดการกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชนบ้านรังระ จากการดำเนินการขยายผลองค์ความรู้ชุมชนสู่ภายนอก ตัวแทนคณะศึกษาดูงานได้สะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการทำงานต่อชุมชนไว้ว่า “ข้าพเจ้าและคณะนักศึกษาสาขาพัฒนาสังคม และสาขาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ได้มาศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านรังระเห็นกระบวนการทำงานของชุมชนบ้านรังระ ที่มีความพร้อมเพรียง สมัคสมานสามัคคี เข้าใจ

เข้าถึงกระบวนการพัฒนาชุมชน อีกทั้งท่านผู้นำชุมชนก็มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการกระตุ้น และให้กำลังใจคณะทำงานเป็นอย่างดี กิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง ๗ ฐานการเรียนรู้ ได้ให้แนวคิด กระบวนการและขั้นตอน การทำกิจกรรม ๗ ฐานอย่างละเอียดลึกซึ้ง ตลอดจนสามารถนำไปปรับใช้ในชุมชนของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี สืบเนื่องจากการซักถามของวิทยากร และความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี ข้าพเจ้าขอแสดงความชื่นชมในความสำเร็จของหมู่บ้านรณะ ขอให้เจริญเป็นต้นแบบต่อไป”

(๔) คณะศึกษาดูงานจากลูกค้ายานการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ นายสมบัติ สระแก้ว ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ได้นำลูกค้ายานการ ๔๘ คน มาศึกษาดูงานที่ชุมชนบ้านรณะ เมื่อวันที่ ๑๓ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยมีเนื้อหาที่สนใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ดังนี้

- การจัดทำบัญชีครัวเรือน และการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
- การเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ เช่น การเลี้ยงหมูหลุม การผลิตข้าวกล้องงอก
- กระบวนการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน และแนวคิดการบริหารจัดการหมู่บ้าน
- การเรียนรู้ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองและปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การดูแลสุขภาพตามความเชื่อของชุมชนและการแพทย์ทางเลือก การผลิตน้ำยาล้างจาน การพัฒนาครัวเรือนต้นแบบ เป็นต้น

ผลจากการจัดกิจกรรมดังกล่าว ทำให้มีการถ่ายทอดความรู้และขยายผลองค์ความรู้ตามที่กลุ่มที่ศึกษาดูงานกำหนด การจัดการเรียนรู้ของชุมชนจึงเป็นไปตามความต้องการของผู้เข้ามาเรียน ผู้รู้ในชุมชนสามารถถ่ายทอดความรู้ได้เพราะเป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติและการลงมือทำของครัวเรือนอยู่แล้ว การที่คณะศึกษาดูงานมา จึงเป็นเสมือนการลับคมความรู้ และการจัดระบบความคิดให้วิทยากร

(๕) การจัดกิจกรรมคลินิกแก้จน อำเภอปราสาท โดยสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอปราสาท ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมคลินิกแก้จน อำเภอปราสาท ในวันที่ ๕ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ กลุ่มเป้าหมาย ๑๑๒ คน มีวัตถุประสงค์ให้กลุ่มเป้าหมายได้แก้ครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า ๓๐,๐๐๐ บาท/คน/ปี ได้มาเรียนรู้แนวทางการประยุกต์ใช้ความรู้ต่างๆ เพื่อนำไปประกอบอาชีพให้มีรายได้ พ้นเกณฑ์ความยากจน ทั้งนี้อำเภอปราสาทพิจารณาคัดเลือกหมู่บ้านรณะเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดความรู้สู่ครัวเรือนเป้าหมายซึ่งกิจกรรมดังกล่าวทางทีมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดหลักสูตรในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มเป้าหมาย เป็นแผนงานหนึ่งในการขยายผลองค์ความรู้ของชุมชนสู่ผู้สนใจทั่วไป โดยมีการจัดองค์ความรู้ให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการพึ่งตนเอง ๗ ด้าน คือ ครัวเรือนต้นแบบครอบครัวพัฒนาแบบพึ่งตนเอง การจักสานการทำไม้กวาด การเพาะเห็ดในขอนไม้มะม่วง การทำขนมตดหมา การทำข้าวกล้องงอก การผลิตข้าวอินทรีย์ และการผลิตน้ำยาอเนกประสงค์

ผลจากการจัดกิจกรรมดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้แนวทางการพึ่งตนเอง โดยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่ชุมชนบ้านร่งระที่ได้จุดประกายความคิดให้ไปดำเนินการในชีวิตประจำวัน โดยอำเภอปรางค์กู่ได้สนับสนุนวัตถุดิบในการผลิตตามความรู้ที่ได้เรียนรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันต่อไป

จากการปฏิบัติการทดลองการขยายผลทั้ง ๒ รูปแบบข้างต้น คือ การขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองภายในชุมชนบ้านร่งระ และการขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองภายนอกชุมชน ทีมวิจัยได้สรุปบทเรียนที่ได้ร่วมกัน ช่วยกันวิเคราะห์จุดดีสิ่งที่ทีมวิจัยและชุมชนทำได้ดีและสิ่งที่ เป็นข้อจำกัดปัญหาอุปสรรคที่พบ โดยสรุปได้ดังนี้

๑. บทเรียนจากการดำเนินการขยายผลภายนอกชุมชน

การดำเนินการขยายผลการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง โดยใช้กระบวนการจัดตั้งเป็นกลุ่มโรงเรียนชานาเกษตรอินทรีย์ตำบลตูม นับว่าเป็นรูปแบบการทำงานที่มีการ สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้ฐานของกลุ่มองค์กร เป็นฐานในการขับเคลื่อนงานซึ่งมีการกำหนดแผนงานการขับเคลื่อนเป็นรายกิจกรรมซึ่งผลจากการดำเนินการ ดังกล่าวมีบทเรียน ดังนี้

จุดที่ชุมชนทำได้ดี

๑. การเรียนรู้ผ่านการจัดตั้งกลุ่มองค์กร ถือว่าเป็นรูปแบบองค์กรภาคประชาชนที่มีการจัดการร่วมกัน และเป็นระบบชุมชนที่จะขับเคลื่อนงานต่อเนื่องแม้โครงการวิจัยฯ จบลงแต่กลุ่มมีการดำเนินงานต่อเนื่องตามโครงสร้างและแผนงานที่กำหนด

๒. การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม สร้างผลเชิงเปรียบเทียบให้สมาชิกเห็นชัดเจน โดยเฉพาะ กิจกรรมการปรับปรุงคุณภาพดิน โดยการปลูกปุ๋ยพืชสด ธนาкарเมล็ดพันธุ์ถั่วพั่ว ซึ่งมีการเรียนรู้และขยายผลไปสู่สมาชิกในกลุ่มและนอกกลุ่มอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเมื่อกลุ่มทดลองปรับปรุงดินแล้วได้ผลดี และมีแรงจูงใจในด้านราคาเป็นปัจจัยจูงใจอีกด้วย

๓. การเชื่อมโยงการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม โดยการประสานงานให้หน่วยงานราชการในพื้นที่ที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในการดำเนินการมาหนุนเสริมในการจัดการเรียนรู้ เช่น ธนาкарเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) สาขาปรางค์กู่ ร่วมสนับสนุนงบประมาณในการจัดการเรียนรู้และหน่วยงานราชการอื่นๆ มาหนุนเสริมตามภารกิจที่เกี่ยวข้อง

๔. การพัฒนาทีมงานที่จัดการด้านการตลาดสำหรับกลุ่มซึ่งงานทางด้านการตลาดเป็นงานหนึ่งที่มีความสำคัญ เป็นการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในกลุ่มมีความเชื่อมั่นที่จะเดินทางตามเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกันตามแนวทางการตลาดนำการผลิต

๕. การขยายผลภายนอกชุมชน ผ่านการจัดประสบการณ์เรียนรู้ ผ่านองค์ความรู้ที่ชุมชนมี เป็นจุดหนึ่งที่ชุมชนทำได้ดี เนื่องจากกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ส่วนมากเป็นกิจกรรมที่คนในชุมชน

บ้านรระได้ลงมือทำมาแล้ว จนมีความรู้และมีทักษะในการถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่ผู้ที่สนใจมา แลกเปลี่ยนเรียนรู้

ปัญหาและอุปสรรค

๑. การขับเคลื่อนกิจกรรมตามแผนงานของกลุ่มมีความติดขัด สมาชิกของกลุ่มบางส่วน ยังขาดความเชื่อมั่นที่จะทำการผลิตข้าวอินทรีย์และการลดต้นทุนการผลิตตามเจตนารมณ์ของกลุ่ม ถึงแม้จะกำหนดเป้าหมายไว้แล้วแต่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้

๒. ผลผลิตของกลุ่มขาดระบบการตลาดที่มารองรับ ส่งผลให้ขาดแรงจูงใจในการผลิต เพราะส่วนใหญ่กลุ่มมีแรงจูงใจทางการตลาดมากกว่าการลดต้นทุนการผลิต

๓. การจัดการเรียนรู้สำหรับคนนอกชุมชน เป็นการให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์โดยฝ่ายเดียว ลักษณะผู้ให้ผู้รับ ขาดกระบวนการในการติดตามประเมินผลความสำเร็จในการ ดำเนินการหลังอบรมว่ามีการลงมือทำหรือไม่อย่างไร

๒. บทเรียนการขยายผลความรู้ภายในชุมชน

การขยายผลการเรียนรู้ภายในชุมชนนั้น เป็นการเรียนรู้ในระบบธรรมชาติหรือการซึมซับการมองเห็นคนในชุมชนดำเนินกิจกรรมต่างๆ แล้ว บังเกิดผลดีจึงมีการขยายผลไปทำต่อ เพื่อเชื้อศรัทธา และซึมซับแนวคิดดังกล่าวไปทำ

สิ่งที่ชุมชนทำได้ดี

การเรียนรู้แบบธรรมชาติเป็นสิ่งที่ชุมชนมีการลงมือทำเพราะมองเห็นคุณค่าในสิ่งนั้น ๆ จึงมีลงมือทำและบอกต่อ เช่น การขยายผลความรู้ในการรักษาสุขภาพ การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยง หนูหลุม เป็นต้น ซึ่งผลจากการเรียนรู้ในแนวทางนี้จะส่งผลให้กิจกรรมในชุมชนมีอย่างหลากหลายและทำให้เกิดการเรียนรู้จากการลงมือทำนำไปสู่ผลสำเร็จในการพัฒนาด้านต่างๆ นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันหรือหากสรุปเป็นภาษาชาวบ้านมักกล่าวว่า “การแข่งขันกันทำความดีนั่นเอง”

ปัญหาและอุปสรรค

การเรียนรู้ขยายผลแบบธรรมชาติเป็นลักษณะทำตามๆ กัน บางครั้งเหมือนการเลียนแบบในบางครั้งจะพบว่าการกิจกรรมต่างๆ ที่ลงมือทำในชุมชนมักมีขึ้นๆ ลง ๆ เพราะมิได้เกิดจากความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ไม่เข้าใจระบบวิธีคิดที่แท้จริง เช่น การเลี้ยงหนูหลุมบางครั้งเรือนประสบปัญหาการขาดทุน เป็นต้น

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัยการจัดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวกูย ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาการจัดการความรู้จากผู้รู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยชุมชนชาวกูยบ้านร่งระ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้บนฐานของชุดความรู้ ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้และผู้เรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนชาวกูยบ้านร่งระตำบลตูม อำเภอปรางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ และเพื่อศึกษาการขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวกูยตำบลตูม อำเภอปรางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ

ผลจากการวิจัย ได้ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. การจัดการความรู้จากผู้รู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยชุมชนชาวกูยบ้านร่งระ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ จากการศึกษาพบว่า องค์ความรู้ในชุมชนบ้านร่งระมีองค์ความรู้เดิมเพื่อการพึ่งพาตัวเองของคนในชุมชน ๖ ด้าน คือ ๑) องค์ความรู้ในวิถีการดำเนินชีวิต ได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัวและพืชผักหมุนเวียนไว้กินในครัวเรือน การเลี้ยงสัตว์ การทำอาหารพื้นบ้าน ถนอมอาหาร การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมทอผ้า และการทำนา ๒) องค์ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและการรักษาการเจ็บป่วย ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคนในชุมชนที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นระบบความเชื่อด้านสุขภาพการรักษาสุขภาพแบบองค์ความรู้ของคนในชุมชนที่ดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม ๓) องค์ความรู้ด้านรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรทางการเงินชุมชนเพื่อจัดสวัสดิการชุมชนที่ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการองค์กรทางการเงินชุมชนให้มีระบบในการดูแลกันและกันของคนในชุมชนทั้งในรูปแบบที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ๔) องค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองด้านการจัดสวัสดิการชุมชนที่สมาชิกในชุมชนทุกคนได้รับโอกาสในการดูแลจากชุมชน จัดสวัสดิการเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดูแลซึ่งกันและกันในชุมชนผ่านระบบสวัสดิการที่คนในชุมชนร่วมกันคิดค้นขึ้นมา ๕) องค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองด้านการบริหารจัดการองค์กรชุมชน โดยชุมชนจัดตั้งกลุ่มองค์กรขึ้นมาในชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการหลอมรวม พัฒนาคนในชุมชนให้เป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรม กลุ่มจะมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดรูปแบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการพัฒนาอย่างเหมาะสม สมาชิกทุกคนต้องสังกัดกลุ่มองค์กรในชุมชนซึ่งมีกลุ่มที่ช่วยเหลือดูแลกันอยู่จำนวน ๑๐ กลุ่ม ๖) องค์ความรู้ในการจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งอาหาร พลังงานของชุมชน ป่าชุมชนบ้านร่งระ เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ที่ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการจนสามารถมีป่าชุมชนอยู่คู่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมและเกื้อกูลคนในชุมชน

๒. การจัดการเรียนรู้บนฐานของชุดความรู้ ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้และผู้เรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนชาวกูยบ้านร่งระ จากการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้ของชุมชนบ้านร่งระเพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนที่ผ่านมาเป็นการดำเนินงานโดยศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านร่งระซึ่งก่อกำเนิดขึ้นโดยการสนับสนุนของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรางค์กู จังหวัดศรีสะเกษ จากการดำเนินกิจกรรม

การพัฒนาในหมู่บ้านตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาตนเอง การพัฒนารูปแบบการผลิตเพื่อการพึ่งตนเองผ่านกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ทั้งในระดับครัวเรือน กลุ่มองค์กรและชุมชน เช่น การส่งเสริมการออม การลดละเลิกอบายมุข การลดรายจ่าย การเสริมสร้างรายได้ให้ครัวเรือน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยมีการพัฒนาทักษะของผู้รู้ในชุมชนให้สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจทั่วไปและผู้มาเรียนรู้ โดยเน้นการลงมือทำการปฏิบัติการในครัวเรือนของตนเองเป็นสำคัญ เรื่องการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้มาเรียนรู้เป็นผลพลอยได้ จากการศึกษา พบว่า ชุมชนจัดการเรียนรู้เป็นฐานในการเรียนรู้จำนวน ๗ ฐานการเรียนรู้ คือ ๑) ฐานเรียนรู้ครอบครัวพัฒนาต้นแบบตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒) ฐานเรียนรู้การบริหารจัดการองค์กรทางการเงินชุมชนและสวัสดิการชุมชน ๓) ฐานเรียนรู้การผลิตข้าวกล้องงอก ๔) ฐานเรียนรู้การเลี้ยงหมูหลุม ๕) ฐานเรียนรู้สุขภาพพะวงชุมชน ๖) ฐานเรียนรู้ธนาคารต้นไม้ ๗) ฐานเรียนรู้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดฐานการเรียนรู้ในชุมชนทำให้ผู้รู้ ชาวบ้านในชุมชนได้รับการพัฒนาทักษะ ยกระดับแปลงของตนเองเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งสิ้น จำนวน ๗ ฐานเรียนรู้ มีผู้รู้ทั้งสิ้นจำนวน ๒๑ คน เป็นวิทยากรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในด้านผู้เรียนรู้ ส่วนใหญ่มีการจัดการเรียนรู้สำหรับคนนอกชุมชน เป็นกลุ่มเป้าหมายจากหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษาและองค์กรภาคประชาชนให้ความสนใจมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ชุมชนบ้านนงระอย่างต่อเนื่องกระทั่งปัจจุบัน

๓. การขยายผลการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชาวกูยตำบลตูม อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ จากผลการศึกษาพบว่า การขยายผลการจัดการเรียนรู้เพื่อพึ่งตนเอง ดำเนินการใน ๒ ระดับ ดังนี้

๑) การขยายผลภายในชุมชนบ้านนงระ เป็นการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะวิถีที่เป็นธรรมชาติ บอกกล่าวกันต่อให้ปฏิบัติลงมือทำในสิ่งที่ตั้งมาโดยมีการขยายผลความรู้สู่การปฏิบัติการ ๖ ด้าน คือ การขยายผลความรู้ด้านการเลี้ยงหมูหลุม การขยายผลองค์ความรู้ด้านการรักษาสุขภาพแบบองค์รวม การขยายผลความรู้ด้านการใช้น้ำหมักเบญจคุณและน้ำหมักมูลสุกร การขยายผลองค์ความรู้การปลูกพืชผักสวนครัว การขยายผลองค์ความรู้ด้านการจัดการป่าชุมชน และการขยายผลการฟื้นฟูการทำขนมพื้นบ้าน (ขนมตดหมา)

๒) การขยายผลภายนอกชุมชน เป็นการขยายผลองค์ความรู้โดยการใช้กระบวนการจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ตำบลตูมเพื่อเป็นองค์กรที่เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนฟื้นฟูการทำนาแบบเดิมที่ใช้แนวทางการผลิตแบบลดรายจ่าย และลดการใช้สารเคมี มีกระบวนการเรียนรู้ในการผลิตข้าวอินทรีย์ปลอดสารพิษ ขยายผลดำเนินการในตำบลตูมมีสมาชิกครอบคลุม ๕ หมู่บ้านในตำบลตูม คือ บ้านนงระ บ้านขี้นาค บ้านขี้นาคน้อย บ้านพลึง และบ้านกระโพธิ์ มีสมาชิกทั้งหมด ๖๔ คน ผลการดำเนินการส่งผลให้สมาชิกปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตที่เน้นการลดรายจ่ายและลดต้นทุนการผลิต โดยการปลูกถั่วพรางเป็นปุ๋ยพืชสดในการบำรุงดิน นอกจากนั้นยังมีการขยายผลองค์ความรู้โดยการเป็นแหล่งศึกษาดูงานของผู้สนใจทั่วไป ซึ่งการขยายผลในมิตินี้มีหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และสถาบันการศึกษานำบุคลากรมาศึกษาดูงานและนำองค์ความรู้ไปปรับใช้อย่างเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

๕.๒ ผลจากการดำเนินการวิจัย

๑. นักวิจัยชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ แนวคิดในการดำเนินการกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และได้ลงมือปฏิบัติในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน

๒. นักวิจัยชุมชนมีการพัฒนาตนเองมากขึ้น ได้รับโอกาสในการฝึกฝนทักษะการพูด การฟัง การจดบันทึก การสื่อสาร การพูดต่อที่ชุมชน จากผลดังกล่าวส่งผลให้นักวิจัยชุมชนมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น นักวิจัยชุมชนสามารถเป็นวิทยากรชุมชนในการบรรยายให้ความรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้ของตนเองและชุมชนได้เป็นอย่างดี

๓. เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีเวทีในการพบปะพูดคุย และมีข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชนอย่างเป็นระบบ

๔. มีผลการทำนุที่เป็นรูปธรรมสามารถนำผลการวิจัยไปปรับปรุงกระบวนการทำงานและปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้มีความเหมาะสมแก่การจัดกระบวนการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

๕. เกิดความร่วมมือ ชุมชนมีความตื่นตัวในการช่วยเหลือดูแลกันภายในชุมชนเองเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

๖. เกิดความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ เช่น ธนาครเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาปรางค์กู่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรางค์กู่ องค์การบริหารส่วนตำบลตูมประมงอำเภอปรางค์กู่ และมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

๗. เกิดการจัดการเรียนรู้พื้นฐานของชุดความรู้ ผู้รู้ แหล่งเรียนรู้และผู้เรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชนชาวกุ้ยบ้านร่งระตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนในตำบล วิทยากรชุมชนมีความมั่นใจในองค์ความรู้ของตนเองมากขึ้น และสามารถนำเสนอข้อมูลได้อย่างมั่นใจ

๘. มีคลังความรู้ชุมชนที่ชุมชนสามารถเข้าถึง นำใช้ ขยายผลการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึงในชุมชนและตำบล และสามารถนำข้อมูลเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์และสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

๙. ผลที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อชุมชน คือคนในชุมชนมีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ลงมือดำเนินการวิจัยเอง ตั้งประเด็นเอง จัดเก็บ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและใช้ประโยชน์ และมีเวทีนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน

๑๐. ในด้านหน่วยงานในพื้นที่ คือ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรางค์กู่ที่ส่งนักวิชาการพัฒนาชุมชนลงมาเป็นที่วิจัยเกาะติดการทำงานและรับรู้สถานการณ์ในพื้นที่ทำให้บทบาทของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีต่อชุมชนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและทำงานร่วมกันอย่างเป็นกันเอง ได้ทั้งงานและทีมในการทำงานชุมชน

๕.๓ การขยายผล

๑. การขยายผลในระดับพื้นที่ จากการดำเนินการวิจัยของชุมชนบ้านร่งระส่งผลให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมสนับสนุนการดำเนินงานตามกิจกรรมของชุมชน เนื่องจากมองเห็นศักยภาพของชุมชนและแกนนำชุมชน โดยมีกิจกรรมการดำเนินงานดังนี้

๑.๑ ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาจังหวัดศรีสะเกษ ได้สนับสนุนให้หมู่บ้านร่งระเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวกูย การขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าวได้นำฐานข้อมูลจากการวิจัยเป็นฐานสำคัญในการกำหนดแหล่งเรียนรู้ เส้นทางการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมที่ใช้วัฒนธรรมชาวกูย แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และจักรยานพุ่มพวงเป็นจุดขายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๒ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สนับสนุนการพัฒนาบ้านพักโฮมสเตย์ และดำเนินการประเมินมาตรฐานบ้านพักโฮมสเตย์โดยการส่งต่อให้สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดศรีสะเกษเป็นหน่วยที่สนับสนุนในการดำเนินการ ในระยะแรกสนับสนุนการพัฒนาบ้านพักโฮมสเตย์สู่มาตรฐานจำนวน ๒๑ ครั้วเรือน

๒. การขยายผลผ่านสื่อสาธารณะ การดำเนินโครงการวิจัยในช่วงปฏิบัติการมีกิจกรรมการฟื้นฟูองค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชนในการทำขนมตดหมาที่ใช้เครื่องตดหมาซึ่งเป็นไม้เลื้อยที่มีสรรพคุณทางยา และมีอยู่ทั่วไปในชุมชน ป่าห้วยไร่ปลายนา ป่าชุมชน การดำเนินดังกล่าวส่งผลให้สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสได้ตีแผ่ผลงานดังกล่าวในรายการทุกทิศทั่วไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิจัยที่ช่วยขับเคลื่อนการขยายผลความรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน

๕.๔ ข้อจำกัดในการดำเนินการวิจัย

๑. นักวิจัยชุมชนทุกคนต่างมีภารกิจ บางครั้งการดำเนินการวิจัยที่แผนปฏิบัติการตรงกับช่วงวิถีการผลิต ส่งผลให้นักวิจัยไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้จนครบทุกกิจกรรม ขาดความต่อเนื่อง บางครั้งจัดกิจกรรมในเวลากลางคืน ทำให้มีความอ่อนล้า ขาดเวลาในการพักผ่อน ในส่วนนักวิจัยเยาวชนต้องไปเรียนในวันปกติ การจัดกิจกรรมส่วนใหญ่จึงดำเนินการในวันเสาร์และอาทิตย์ ดังนั้นจึงประสบปัญหาในการเชิญส่วนราชการมาร่วมกิจกรรม เนื่องจากในช่วงวันหยุดข้าราชการจะไม่ว่างเข้าร่วมกิจกรรม

๒. ความล่าช้าของงบประมาณ ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมในบางกิจกรรมมีความล่าช้า ไม่ตรงตามแผนงานที่กำหนด

๓. ชุมชนมีกิจกรรมในการดำเนินการหลากหลายกิจกรรม มีหลายหน่วยงานมาสนับสนุนให้ดำเนินกิจกรรม มีผลกระทบต่อกิจกรรมการวิจัยบ้าง แก้ไขปัญหาโดยการบูรณาการกิจกรรมร่วมกันในบางกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์สอดคล้องกัน

๔. ทีมวิจัยชุมชน ขาดทักษะในด้านการเขียนรายงานผลการดำเนินงาน ส่งผลให้การเขียนรายงานผลการวิจัยในแต่ละช่วงมีความล่าช้า

๕.๕ ข้อเสนอแนะต่อการวิจัย

๑. การขยายผลองค์ความรู้ด้านการทำนา โดยการขยายผลผ่านการจัดตั้งโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ ตำบลตุม เป็นการส่งเสริมให้สมาชิกทำการผลิตแบบอินทรีย์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ภูมิการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สร้างแรงจูงใจให้สมาชิกสนใจการผลิตแบบอินทรีย์ชีวภาพ ทั้งการจูงใจในเชิงราคาผลผลิตที่มีราคาสูง การจูงใจด้านการผลิตอาหารที่มีความปลอดภัยต่อชีวิตของผู้บริโภคด้วย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมขยายผลองค์ความรู้ในด้านนี้อย่างจริงจัง

๒. ควรมีการขยายผลองค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองที่เป็นข้อค้นพบในทุกมิติ สืบทอดให้แก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ให้มีความสนใจในการประยุกต์ความรู้ที่เหมาะสม และสืบทอดให้เป็นรากฐานงานพัฒนาของชุมชนที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนต่อไป

๓. ควรมีการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองสู่การพัฒนาเข้าสู่ระบบมาตรฐานต่าง ๆ เช่น การพัฒนาความรู้การผลิตข้าวกล้องงอก ข้าวอินทรีย์สู่การได้มาตรฐานคิว มาตรฐาน GAP มาตรฐานอย. หรือมาตรฐานบ้านพักโฮมสเตย์ตามชนิดและประเภทของการพัฒนาของแต่ละมิติ

๔. นำผลการวิจัยเผยแพร่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานการจัดการความรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และการขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงได้รับทราบ และนำใช้ข้อมูลเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนต่อไป

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ภาพการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัย

กิจกรรมที่ ๑ ประชุมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ เตรียมทีมวิจัย

วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๖

สถานที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านร่งระ

กิจกรรมที่ ๒ ประชุมชี้แจงโครงการวิจัยต่อชุมชนและกำหนดแผนการดำเนินงานร่วมกันกับชุมชน
วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๕๖
สถานที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านร่งระ

กิจกรรมที่ ๓ ศึกษาองค์ความรู้ที่มีในชุมชน
วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๖ - ๓๐ มกราคม ๒๕๕๗
สถานที่ จุดเรียนรู้ และศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านร่งระ

กิจกรรมที่ ๔ สำรวจและจัดทำแผนผังแหล่งเรียนรู้ ผู้รู้ในชุมชน
วันที่ ๕-๖-๗ มกราคม ๒๕๕๗
สถานที่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านนงระ

กิจกรรมที่ ๕ ประชุมกลุ่มย่อยสรุปบทเรียนเพื่อเพิ่มเติมข้อมูลร่วมกัน

ดำเนินการ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๗

สถานที่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงหมู่บ้านร่งระ

กิจกรรมที่ ๖ สรุป ถอดความรู้ประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา

ดำเนินการ ๒๙ มกราคม ๒๕๕๗

สถานที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านนงระ

กิจกรรมที่ ๗ นำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้นต่อชุมชน
 ดำเนินการ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗
 สถานที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านร่งระ

กิจกรรมที่ ๘ ประชุมทีมวิจัยจัดทำรายงานความก้าวหน้า
วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗
สถานที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านร่งระ

กิจกรรมที่ ๙ ฝึกอบรมผู้รู้ในการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยชุมชน

วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๗

สถานที่ สวนเกษตรผสมผสาน นายจำรุญ นาคนวน บ้านรระ ตำบลตูม อำเภอปรังค์ภู จังหวัดศรีสะเกษ

กิจกรรมที่ ๑๐ ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อขยายการพึ่งตนเองในชุมชนและในตำบล
วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗ , ๕ สิงหาคม ๒๕๕๗ , ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๘ ,
สถานที่ แปลงโรงเรียนเกษตรอินทรีย์บ้านร่งระ บ้านชันาค บ้านพล้อง ตำบลตูม อำเภอปรังค์ภู จังหวัดศรีสะเกษ

กิจกรรมที่ ๑๑ ปฏิบัติการขยายผลพื้นที่รู้ธรรมเพื่อการพึ่งพาตนเอง

วันที่ ๑๘ -๑๙-๒๐-๒๑ มกราคม ๒๕๕๗

สถานที่ ศาลาประชาคมบ้านขึ้นาค บ้านพลึง บ้านกระโพธิ์ และบ้านขึ้นาคน้อย ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

กิจกรรมที่ ๑๒ ประชุมเชิงปฏิบัติการติดตามผลการดำเนินการสำรวจเพื่อเยี่ยมชมการดำเนินการในระดับแปลง
ต้นแบบ

วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๗ , ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗ , ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗

สถานที่ แปลงโรงเรียนเกษตรอินทรีย์บ้านรณะ บ้านจั่นาค บ้านพล้อง ตำบลตูม อำเภอปรังค์ภู จังหวัดศรีสะเกษ

กิจกรรมที่ ๑๓ สัมเคราะห์ชุดความรู้การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองชุมชนชาวกูยบ้านร่งระ
วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘
สถานที่ โรงเรียนเกษตรอินทรีย์บ้านร่งระ

กิจกรรมที่ ๑๔ เวทีนำเสนอผลต่อชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

สถานที่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านนงระ หมู่ที่ ๘ ตำบลตูม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

ภาคผนวก ข ประวัติคณะผู้วิจัย

ทีมวิจัย

๑. นายสรรณัญญา กระสังข์ หัวหน้าโครงการวิจัย
 ที่อยู่ : ๗๓ หมู่ ๗ ต.ตุม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ
 โทรศัพท์ ๐๘-๗๔๗๔-๒๒๗๓ / ๐๔๕๖๙๗๔๔๕
 ตำแหน่ง: นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
 การศึกษา: ปริญญาตรี รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๒. นางสาวสิตาวรรณ ไชยภา
 ที่อยู่ : บ้านขี้นาค ต.ตุม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ
 โทรศัพท์ ๐๘๙-๗๖๑-๕๒๗๐
 ตำแหน่ง: นักพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลสวาย
 การศึกษา: ปริญญาตรี สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

๓. นางสาวบุษดา ไชยภา
 ที่อยู่ : ๔๒ หมู่ที่ ๖ ต.ตุม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ
 โทรศัพท์ ๐๘-๘๐๑๒-๖๙๖๐
 ตำแหน่ง: - นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ
 การศึกษา : ปริญญาตรี บริหารธุรกิจ สาขาคอมพิวเตอร์
 ม.ราชภัฏอุบลราชธานี

๔. นางลำพอง สุรินทร์

ที่อยู่ : ๙/๑ หมู่ที่ ๘ ต.ตูม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

ตำแหน่ง: คณะกรรมการกลุ่มร้านค้าชุมชน / คณะกรรมการกลุ่มสตรี

การศึกษา : ประถมศึกษาปีที่ ๖

๕.นายสุรศักดิ์ ทองอัม

ที่อยู่ : ๕๖ หมู่ที่ ๘ ต.ตูม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

โทรศัพท์ ๐๘๒๓๗๑๘๘๔๙

ตำแหน่ง: สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลตูม

การศึกษา : มัธยมศึกษาปีที่ ๓

๖.นายสุข นาคนวน

ที่อยู่ : ๑๗/๒ หมู่ที่ ๘ ต.ตูม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

โทรศัพท์ ๐๘๐๑๖๔๕๘๒๑

ตำแหน่ง: ประธานกองทุนหมู่บ้าน

การศึกษา : ประถมศึกษาปีที่ ๖

๗. น.ส. สมถวิล ทวีชาติ

ที่อยู่ : ๓๒ หมู่ที่ ๘ ต.ตูม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

ตำแหน่ง: คณะกรรมการกลุ่มสตรี / คณะกรรมการร้านค้าชุมชน

การศึกษา : ประถมศึกษาปีที่ ๖

๘. นายศิริวัฒน์ ชัยวิเศษ

ที่อยู่ : บ้านขี้นาคน้อย ๑๖ หมู่ที่ ๗ ต.ตูม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

ตำแหน่ง: ครู โรงเรียนบ้านขี้นาค

การศึกษา: ปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

๙. นายนาวิน สิงขร

ที่อยู่ : บ้านกระโพธิ์ หมู่ที่ ๒ ต.ตูม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

ตำแหน่ง: ประธานวิสาหกิจชุมชนบ้านกระโพธิ์

การศึกษา: ปริญญาตรี

๑๐. นางสาว ดาศรี

ที่อยู่ : ๖๘ หมู่ที่ ๘ ต.ตูม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

โทรศัพท์ ๐๘๙-๐๗๕-๔๗๓๕

ตำแหน่ง: สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

การศึกษา: ประถมศึกษาปีที่ ๖

๑๑. นางอนัญญา นาคนวล

ที่อยู่ : บ้านขี้นาค หมู่ที่ ๖ ต.ตูม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

ตำแหน่ง: คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

การศึกษา: มัธยมศึกษาปีที่ ๓

๑๒. นายสันติ นาคนวล

ที่อยู่ : ๑๕ หมู่ที่ ๘ ต.ตุ้ม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

ตำแหน่ง: คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

การศึกษา: ประถมศึกษาปีที่ ๖

๑๓. นางสาวพิน นาคนวล

ที่อยู่ : บ้านขี้นาค หมู่ที่ ๖ ต.ตุ้ม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

ตำแหน่ง: คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

การศึกษา: ประถมศึกษาปีที่ ๖

๑๔. นายภูวนารท แสงมาศ

ที่อยู่ : ๘๑ หมู่ที่ ๘ ต.ตุ้ม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

ตำแหน่ง: สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

การศึกษา: ประถมศึกษาปีที่ ๖

๑๕. นางรัชนิกร ทวีชาติ

ที่อยู่ : บ้านขี้นาค หมู่ที่ ๖ ต.ตุ้ม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

ตำแหน่ง: คณะกรรมการกลุ่มเยาวชน

การศึกษา: มัธยมศึกษาปีที่ ๖

๑๖. นางสาวเจนจิรา แสงมาศ
 ที่อยู่ : ๒๑ หมู่ที่ ๘ ต.ตุม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ
 ตำแหน่ง: คณะกรรมการกลุ่มเยาวชน
 การศึกษา: มัธยมศึกษาปีที่ ๓ (กำลังศึกษา)

๑๗. นางสาวศิริพร สงพิมพ์
 ที่อยู่ : ๑๒ หมู่ที่ ๘ ต.ตุม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ
 ตำแหน่ง: คณะกรรมการกลุ่มเยาวชน
 การศึกษา: มัธยมศึกษาปีที่ ๓ (กำลังศึกษา)

๑๘. นางสาวสุกัญญา แสงมาศ
 ที่อยู่ : ๘๓ หมู่ที่ ๘ ต.ตุม อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ
 ตำแหน่ง: คณะกรรมการกลุ่มเยาวชน
 การศึกษา: มัธยมศึกษาปีที่ ๓ (กำลังศึกษา)

ทีมที่ปรึกษา

๑. นายจํารูญ นาคนวล ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

ที่อยู่ : ๑๖ หมู่ที่ ๘ ต.ตุมอ.ปรางค์กู่จ.ศรีสะเกษ

โทรศัพท์ ๐๘-๔๔๑๓-๐๖๑๗

ตำแหน่ง: -ผู้ใหญ่บ้านรณะ

-ประธานกองทุนเศรษฐกิจพอเพียง

-ประธานกองทุนแม่ของแผ่นดิน

การศึกษา: มัธยมศึกษาปีที่ ๖

๒. นายอนุกลกิจ ทวีชาติ

ที่อยู่ : ๓๒ หมู่ที่ ๘ ตำบลตุม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

ตำแหน่ง: ครู โรงเรียนมัธยมกลันทา จบุรีรัมย์

การศึกษา: ปริญญาตรี ครุศาสตร์ ม.ราชภัฏบุรีรัมย์

๓. นายอนันต์ แสงชาติ

ที่อยู่ : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรางค์กู่ อ.ปรางค์กู่ จ.ศรีสะเกษ

โทรศัพท์ ๐๔๕-๖๙๗-๔๔๕

ตำแหน่ง: นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการพิเศษ

การศึกษา: ปริญญาโท สาขาสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์